

พัฒนาการของอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย

โดย

นายธีรวัจน์ ดารามาศ

ดุขฉนินพนรนี้เป้นส่วนหนึ่งของการศีกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุขฉนินบัตต

สาขาวิชาสหวิทยาการ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศีกษา 2560

ลิสสิทธีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พัฒนาการของอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย

โดย

นายธีรวัจน์ ดารามาศ

คุณูปการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสหวิทยาการ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

THE TREND TOWARD DIGITAL IDENTITY IN
ELECTRONIC GOVERNMENT OF THAILAND

BY

MR TEERAWATCH DARAMART

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
DOCTOR OF PHILOSOPHY INTEGRATED SCIENCE
COLLEGE OF INTERDISCIPLINARY STUDIES
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2017
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วิทยาลัยสหวิทยาการ

ดุชนิพนธ์

ของ

นายธีรวัจน์ ดารามาศ

เรื่อง

พัฒนาการของอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการ

เมื่อ วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2561

ประธานกรรมการสอบดุชนิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปิเตอร์ รัชธรรม)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุชนิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์)

กรรมการสอบดุชนิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิทยา สุวงศ์)

กรรมการสอบดุชนิพนธ์

(พันตรี ดร. ต๋องการ แก้วเฉลิมทอง)

กรรมการสอบดุชนิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร. เดชา สังขะวรรณ)

หัวข้อดัชนีพนธ์	พัฒนาการของอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ของไทย
ชื่อผู้เขียน	นายธีรวัจน์ ดารามาศ
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สาขาวิชาสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีพนธ์	รองศาสตราจารย์ ดร. อรรถกฤต ปัจฉินันท์
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

จากการตั้ง “ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ” เมื่อปี 2547 เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา นโยบายสาธารณะว่าด้วยข้อมูลและข่าวสารของไทย ต่อเนื่องถึงปี พ.ศ. 2559 ภาครัฐไทยได้ ประกาศใช้แผนแม่บทดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หรือ “ดิจิทัลไทยแลนด์” เพื่อผลักดันและ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านกลไกการบูรณาการข้อมูลจากทุกภาคส่วนเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ใช้เป็น เครื่องมือกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ เช่น สวัสดิการแห่งรัฐ สังคมไร้เงินสด บัตร โดยสารลดสาธารณะ เป็นต้น

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาและสังเคราะห์พัฒนาการของ นโยบายที่สนับสนุนการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลบนกรอบการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และ (2) เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและสร้างข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลไทยการศึกษาได้ใช้ฐานกรอบทฤษฎีการ ตีความแบบวิภาษวิธี โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือ ระหว่างปี พ.ศ.2551-2557 ใช้กรอบคิด ของ Gadamer เพื่อวิภาษพัฒนาการนโยบายผ่านการรวบรวมข่าวหนังสือพิมพ์และระหว่างปี 2557- 2559 วิพากษ์การพัฒนานโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านวาระการปฏิรูปประเทศ

ผลการศึกษา พบว่า พัฒนาการในช่วง 2551-2557 จุดเน้นสำคัญของการพัฒนาอยู่ที่ สภาวะความเป็นรัฐบาล (governmentality) ที่ใช้ข้อมูล-ข่าวสารเชื่อมโยงกับการพัฒนาความเป็น ศูนย์กลางของระบบรัฐ (government-centric) ที่มุ่งเน้นเพื่อการดำเนินงานของภาครัฐ ผลของ พัฒนาการต่อเนื่องถึงในช่วงระหว่างปี 2557-2559 ที่ส่งผลให้เกิดการรวมศูนย์การตัดสินใจของ ภาครัฐ ในการใช้ข้อมูลอัตลักษณ์ดิจิทัลที่เชื่อมโยงนโยบายของภาครัฐที่มีข้อมูลส่วนบุคคลกับ เครือข่ายทางสังคมเข้าด้วยกัน

จนเกิดเป็นนโยบายมุ่งเน้นตอบสนองประชาสังคมเป็นศูนย์กลาง (citizen-centric) และอีกส่วนหนึ่ง คือ การควบคุมสื่อ ผ่านค่านิยมการใช้สื่อเพื่อกระจายทางสังคม ทั้งนี้ รัฐบาลพยายามที่จะเปิดพื้นที่ให้มีภาพลักษณ์ความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ (citizen-involvement)

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ดิจิทัล, รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์, ข้อมูลส่วนบุคคล

Dissertation Title	THE TREND TOWARD DIGITAL IDENTITY IN ELECTRONIC GOVERNMENT OF THAILAND
Author	Mr Teerawatch Daramart
Degree	Doctor of Philosophy
Major Field/Faculty/University	Integrated Science College of interdisciplinary studies Thammasat University
Dissertation Advisor	Associate Professor Athakrit Patchimnun Ph.D.
Academic Years	2017

ABSTRACT

The establishment of National Operation Center in 2004 was like bringing data-driven decision making and information policies to Thailand e-Government. Until the Digital Thailand in 2016, the new master plan has driven full attention of the bureaucracy by the same trend as results personal data and tools are keys supporting Thailand Digital Economy.

The purpose of this study is firstly, to study and synthesis development of policies which involving privacy data in Thailand e-Government and secondly, to analyze trends and proposals for the Thai government. By 2 periods of studies; (1) From 2008 and 2017 by Gadamer's the fusion of horizon (2) From 2014 and 2017 by Robert cox's the Internationalization theory.

The study found in the decade, the development paid attention to governmentality using information link to government-centric aiming to boot up economics and privatizations. Progressively, between 2014 and 2016, Thailand government in the era of vast amounts of personal data has been driving e-Government to the optimistic citizen-centric of welfare program.

Keywords: Digital Identity, e-Government, Big Data

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณ ศาตราจารย์ ดร.เสมอชัย พูลสุวรรณ ศาตราจารย์ ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน อาจารย์จิรพล ทับทิมหิน อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์ อาจารย์กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ตลอดจน คณาจารย์ ที่ยังมีได้กล่าวถึงทุกท่านที่กรุณาช่วยเหลือให้คำแนะนำ และขอบคุณเพื่อนปริญญาเอก ธรรมศาสตร์ทุกคน

การดำเนินการเขียนงานดุขภูนิพนธ์จะลุล่วงไม่ได้หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากทั้ง มิตรสหายและเจ้าหน้าที่งานเอกสารที่วิทยาลัยสหวิทยาการ ช่วงเวลาแห่งมิตรภาพ ความสนุกสนาน ความยากลำบากในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ จะเป็นความทรงจำที่ดีของผู้วิจัยสืบไป

ขอกราบขอบพระคุณบิดาและมารดาเป็นล้นพ้นที่สนับสนุนบุตรให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา ท่านเป็นที่รักและเคารพที่สุดของผู้วิจัยเสมอมา เวลาของครอบครัวที่ผู้วิจัยขาดตกบกพร่อง ต้องขอบคุณภรรยาและบุตรที่คอยเป็นกำลังใจต่อเติมจนการวิจัย และงานเขียนดุขภูนิพนธ์ชิ้นนี้ สำเร็จลุล่วง

ในโอกาสนี้หวังเป็นอย่างยิ่งให้งานดุขภูนิพนธ์ของผู้วิจัย มีคุณประโยชน์ทางการศึกษาไม่มากนักน้อย หากมีคำติชมต่องานวิจัยนี้ประการใด ผู้วิจัยยินดีขอน้อมรับไว้นำไปปรับปรุง

นายธีรวัจน์ ดารามาศ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพ	(8)
รายการสัญลักษณ์และคำย่อ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2.ความจำเป็นในการศึกษา	2
1.3.คำถามการวิจัย	7
1.4.วัตถุประสงค์การวิจัย	7
1.5.สมมติฐานการวิจัย	8
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 เรื่องรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์	9
2.2 เรื่องอัตลักษณ์ดิจิทัล	16
2.3 กรอบความเป็นสากลของอัตลักษณ์ดิจิทัล	23
2.4 อัตลักษณ์ดิจิทัลในนโยบายสาธารณะ	31

บทที่ 3 วิธีการวิจัย	54
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย	54
3.2 การออกแบบวิจัย	54
3.3 ขอบเขตการวิจัย	55
3.4 กรอบแนวคิดวิจัย	55
3.5 ขั้นตอนการวิจัย	56
3.6 เครื่องมือวิจัย	58
3.7 ทฤษฎีที่ใช้วิจัย	60
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	73
4.1 พัฒนาการอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2551-2557	73
4.2 พัฒนาการอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2557-2560	85
4.3 ข้ออุปสรรคและความท้าทายเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล	93
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	120
5.1 สรุปผลวิจัย และอภิปรายผล	120
5.2 ข้อเสนอแนะวิจัย	127
5.3 ส่วนขยายของข้อเสนอแนะวิจัย: หลักการที่ควรทบทวน	130
รายการอ้างอิง	158
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ลำดับเหตุการณ์การสื่อสารประเทศไทย พ.ศ.2529-2551	168
ภาคผนวก ข ข้อมูลวิเคราะห์เหตุการณ์รัฐบาล คสช.	172
ภาคผนวก ค ประเด็นนโยบายเกี่ยวกับการสื่อสารของรัฐบาล คสช.	176
ภาคผนวก ง. นโยบายที่สนับสนุนข้อมูลส่วนบุคคลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์	178
ประวัติผู้เขียน	184

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 มาตรฐานความสัมพันธ์ไอพีวี (IPV)	37
2.2 แบบแผนธรรมาภิบาลและการอภิบาลโครงข่าย	45
3.1 การจัดอันดับประเทศโดยดัชนี อี-โกเวอร์นเมนต์ และ อี-โกเวอร์นแนนซ์	63
3.2 ตัวขับเคลื่อนและตัวขัดขวางในการปรับแต่งกระบวนการทำงาน	64
3.3 เปรียบเทียบระดับนิยาม “การเน้นสำคัญที่ประชาชน”	67
4.1 เปรียบเทียบมาตรฐานกลางระบบยืนยันตัวตน	117
5.1 เปรียบเทียบผู้สนับสนุนและผู้คัดค้านเรื่องความเป็นกลางของเครือข่าย	132
5.2 สรุปเปรียบเทียบอันดับ จีซีไอ อีจีดีไอ และ อีพีไอ ของต่างประเทศ	156

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบทำงานของระบบศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2547	1
1.2 กรอบแนวคิดการจัดการข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ	3
1.3 โครงสร้างส่วนราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2547	6
2.1 โครงร่างแนวคิดการเลื่อนลำดับชั้นของรัฐบาลดิจิทัล	11
2.2 ความสร้างสรรค์คุณค่าของอัตลักษณ์ดิจิทัล	34
2.3 หลักพื้นฐานของสามด้านเพื่อความเชื่อมั่น	34
2.4 “Umbrella” (ร่ม) ของกรอบทำงานเรื่องความเชื่อมั่น	35
2.5 กระบวนการตรวจสอบและระบุตัวตนตามมาตรฐานไอพีวี	36
3.1 กรอบแนวคิดวิจัย	56
3.2 โครงร่างลำดับกระบวนการวิจัย	57
3.3 การเชื่อมต่อกัน อี-โกเวอร์นเมนต์ และ อี-โกเวอร์นแนนซ์	62
3.4 แผนภูมิเทคโนโลยีของแนวคิดอี-โกเวอร์นเมนต์	65
3.5 วงรอบของการเติบโตและกลุ่มเทคโนโลยี	66
3.6 รูปแบบสัมพันธ์ของโครงร่างปัจจัยแลกเปลี่ยนกันเป็นพลังอำนาจ	69
3.7 โครงร่างพลังสังคม/การดำรงของรัฐระเบียบโลก	70
3.8 รูปแบบสัมพันธ์ของโครงร่างกระบวนการสู่ความเป็นสากล	71
4.1 การประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ	89
4.2 การพัฒนาระบบมาตรฐานกลางของอัตลักษณ์ดิจิทัล	115
4.3 รูปแบบทางเลือกมาตรฐานกลางของโอไอซีดี	116
5.1 โครงการประชารัฐสวัสดิการ	128
5.2 สัดส่วนฐานประชากรโอไอซีดีเทียบกับประชากรโลก	140
5.3 อันดับความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของไทยในอาเซียน	152
5.4 วิสัยทัศน์ BIG DATA ของ สรอ.	154
5.5 สถาปัตยกรรม พีเอ็มไอซี และ เอ็มไอซี ของระบบการทำงานภาครัฐ	155

รายการสัญลักษณ์และคำย่อ

สัญลักษณ์/คำย่อ	คำจำกัดความ/คำเต็ม
FIDIS	Future of Identity in Information Society อนาคตของอัตลักษณ์ในสังคมข่าวสาร
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการ พัฒนา)
idM	Digital Identity Management (การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล)
Big Data	อภิข้อมูล หรือ ข้อมูลขนาดใหญ่ ศาสตร์การจัดการอภิข้อมูล ศาสตร์การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่
PMOC	Prime Minister's Operation Center (ศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี)
NOC	National Operation Center (ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ)
MOC	Minister's Operation Center (ศูนย์ปฏิบัติการกระทรวง)
POC	Province's Operation Center (ศูนย์ปฏิบัติการระดับจังหวัด)
DOC	ศูนย์ปฏิบัติการกรมต่าง ๆ
คสช.	คณะรักษาความสงบแห่งชาติ
สปช.	สภาปฏิรูปแห่งชาติ
สนช.	สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

NECTEC	National Electronics and Computer Technology Center (ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ แห่งชาติ)
ICT	Ministry of Information and Communication Technology (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร)
DE	Ministry of Digital Economy and Society (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม)
สพท.	สำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศภาครัฐ
สรอ.	สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์
สพร.	สำนักงานรัฐบาลดิจิทัล
สพธอ.	สำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์
สวทช.	สำนักพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
กสทช.	สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
กทช.	สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ
กสท โทรคมนาคม	บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)
CAT	บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)
ทศท.	องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
TOT	องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
ปอท.	กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิด เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี
ปอศ.	กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิด เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ
บ/ช	บัญชีของผู้ใช้งาน
MIS	Management Information System (ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ)

GIS	Geographical Information System (ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์)
DSS	Decision Support System (ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ)
DBMS	Data Base Management System (ระบบจัดการฐานข้อมูล)
XML	Extensible Markup Language
HTML	Hyper Text Markup Language
AI	Artificial Intelligent (ปัญญาประดิษฐ์)
ML	Machine Learning (เครื่องจักรคิด)
PC	Personal Computer (คอมพิวเตอร์)
IT	Information Technology (เทคโนโลยีสารสนเทศ)
EU	European Union (สหภาพยุโรป)
USA	United State of America (สหรัฐอเมริกา)
NSA	National Security Agency (หน่วยงานความมั่นคงแห่งชาติของ สหรัฐอเมริกา)
WB	World Bank (ธนาคารโลก)
WEF	World Economic Forum (สภาเศรษฐกิจโลก)
W3C	World Wide Web Consortium (องค์กรการพัฒนาเทคโนโลยีเว็บ)
ICANN	Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (องค์กรความร่วมมือด้านการจัดสรรชื่อและ หมายเลขทางอินเทอร์เน็ต)
ITU	International Telecommunication Union (สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ)

WSIS	World Summit on the Information Society (การประชุมสุดยอดโลกว่าด้วยสังคมข้อมูลข่าวสาร)
IGF	Internet Governance Forum (เวทีหารือว่าด้วยการอภิบาลอินเทอร์เน็ต)
DOC	Department of Commerce (กระทรวงพาณิชย์ของประเทศสหรัฐอเมริกา)
GAC	Governmental Advisory Committee (อนุกรรมการฝึ่งประสานงานรัฐบาล หรือ คณะกรรมการภาครัฐ)
NTIA	National Telecommunication and Information Administration (หน่วยงานกำกับกิจการโทรคมนาคมและสารสนเทศของกระทรวงพาณิชย์ สหรัฐอเมริกา)
IETF	Internet Engineering Task Force (คณะทำงานเฉพาะกิจด้านวิศวกรรมอินเทอร์เน็ต)
IAB	Internet Architecture Board (องค์การบริหารจัดการอินเทอร์เน็ต)
ISOC	The Internet Society (องค์กรความร่วมมือและประสานงานของสมาชิกอินเทอร์เน็ตระหว่างประเทศ)
ISOC	ศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยอินเทอร์เน็ต
WIPO	The World Intellectual Property Organization (องค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก)
Platform	แพลตฟอร์ม ระบบให้บริการอุปกรณ์

บทที่ 1

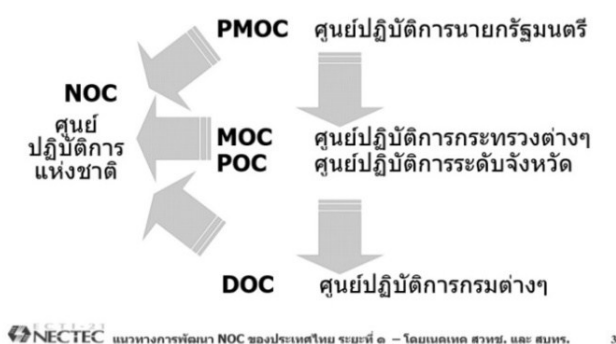
บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

การประชุมร่วม ศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี (PMOC) (พีเอ็มโอซี) และศูนย์ปฏิบัติการกระทรวง (MOC) เกิดขึ้นเป็นทางการ วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2546 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล อดีตนายกรัฐมนตรีได้กล่าวถึงปัจจัยความสำเร็จการเริ่มต้นโครงการนี้ 3 ประการ

ความพยายามที่จะทำให้ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติมีมาหลายยุคหลายสมัยแต่ไม่สำเร็จ มีสาเหตุจากความไม่ต่อเนื่องทางการเมืองและเทคโนโลยีในอดีตที่มีราคาสูงและใช้งานยาก ปัจจัยของความสำเร็จประกอบด้วย (1) ความชัดเจนของนโยบายทางการเมือง (political support) (2) มีเจ้าภาพที่มีความสามารถที่จะผลักดัน (leadership) (3) รู้ว่าจะทำอย่างไร (know how) (อดีต นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร)

General Framework

ภาพที่ 1.1 กรอบทำงานของระบบศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2547, โดย เนคเทค

การจัดตั้ง ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ (NOC) (เอ็นโอซี) นับเป็นการเริ่มต้นการปฏิรูปราชการไทย ตามกรอบการพัฒนา “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” (e-Government) (อี-โกเวอร์นเมนต์) เป็นนวัตกรรมการจัดการสมัยใหม่ขณะนั้น และเป็นที่รู้จักในฐานะส่วนหนึ่งการปฏิรูประบบราชการ ศูนย์พีเอ็มโอซีถือเป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจนโยบาย และระบบเอ็นโอซีเป็นระบบการทำงานข้อมูลแบบรวมศูนย์ (centralization)

กฤษณ์ ธนาวณิช (2547) กล่าวว่า “กระบวนการรวมศูนย์ข้อมูลทั่วประเทศมาสู่หน่วยงานกลางเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองการตัดสินใจสั่งการนายกรัฐมนตรีและคณะทำงาน” ซึ่งแนวทางศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ ผู้รับผิดชอบการออกแบบสถาปัตยกรรม ขณะนั้น สวทช. และ สบทร. ได้สร้างระบบข้อมูลที่รวบรวมมาจากหน่วยงานราชการทุกแห่งเป็นลำดับชั้น ดังภาพที่ 1.1

1.1.1 อุปสรรคปัญหาการบริหารราชการ

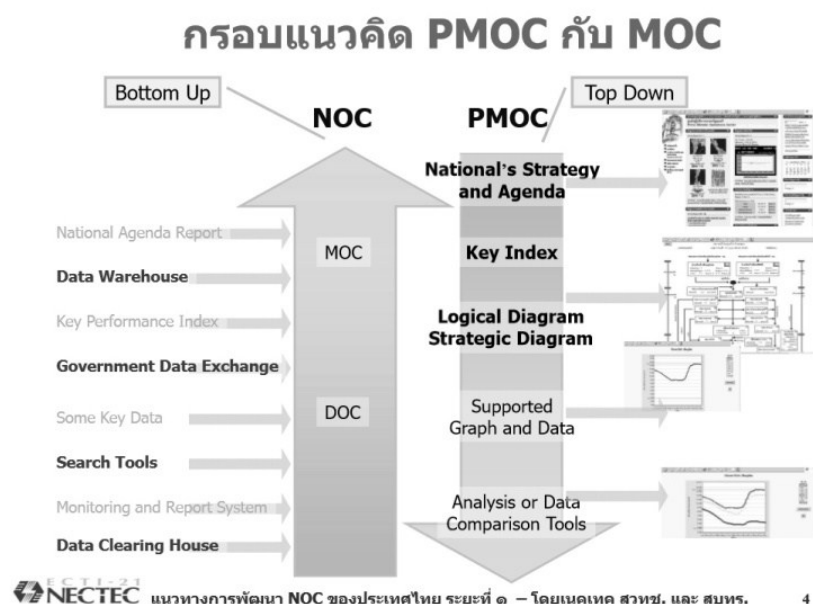
ปัญหาสำคัญประการหนึ่ง การเมืองและระบบการบริหารราชการไทยที่แบ่งเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เป็นลักษณะการรวมศูนย์แบบกระจุกกระจาย

ถึงแม้ว่าโครงสร้างในทางการเมืองอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบายอาจเคลื่อนย้ายจากระบบราชการมาสู่ ‘สถาบันทางการเมือง’ ที่มีความเป็นตัวแทนประชาชน แต่ในทางการบริหารกลับยังคงปรากฏสภาพของการกระจุกตัวในเชิงอำนาจและทรัพยากรทางการบริหารที่กรมส่วนกลาง (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ และ วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2554)

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล และ วสันต์ เหลืองประภัสร์ อธิบายว่าปัญหาการกระจายอำนาจเป็นอุปสรรคสำคัญของ ระบอบเสรีประชาธิปไตย (liberal democracy) (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ และ วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2554, น. 97-127) หลังการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 การเลือกตั้งรัฐบาลใหม่ และการเริ่มศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ (เอ็นไอซี) เป็นวาระรัฐบาลสมัยนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ.2544-2548 การเริ่มต้น การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย อยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว

การจัดตั้ง ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ มีจุดที่น่าสังเกตอย่างน้อย 3 ประการ (1) การรวมศูนย์เชิงอำนาจ (2) การบริหารจัดการที่ส่วนกลาง และ (3) การครอบครองข้อมูล (centralised) เพราะฉะนั้น ระบบเอ็นไอซี จึงรองรับแนวทางการบริหารที่เอ็นไอซี เอ็มไอซี และดีไอซี

กระบวนการที่กล่าวมา จึงเป็นการวางแผนตามหลักการบริหารองค์กรจากระดับบน เช่น สภา / ผู้บริหารระดับสูง / คณะกรรมการ หรือ ฝ่ายบริหารไปหน่วยย่อย (top-down) (บน-ล่าง) และจากการรวบรวมข้อมูลของหน่วยงานปฏิบัติขึ้นมาจนถึงคณะกรรมการ (bottom-up) (ล่าง-บน) ดังภาพที่ 1.2 ทั้งนี้ ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล และ วสันต์ เหลืองประภัสร์ ได้อธิบายลักษณะแนวทางแก้ไขปัญหามาไว้ 4 รูปแบบ (1) การแบ่งอำนาจ (deconcentration) หรือ การกระจายอำนาจบริหาร (administrative decentralization) (2) การถ่ายโอนอำนาจ (devolution) หรือ การกระจายอำนาจปกครอง (politic decentralization) (3) การกระจายอำนาจการคลัง (fiscal financial decentralization) (4) การมอบอำนาจให้แก่องค์กรมหาชนหรือการแปรรูปเอกชน (delegation) ซึ่ง 4 วิธีการ มองว่าเป็นทางออกเพื่อบรรเทาแรงกดดันทางการเมือง

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดการจัดการข้อมูลของศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ, ที่มา เนคเทค

ความท้าทายของการบริหารจัดการราชการแผ่นดินไทยในตอนนี้ รัฐบาลมีโจทย์ที่ต้องวางแผนกระจายอำนาจการบริหารให้เพียงพอ แต่พีเอ็มไอซี มีลักษณะสวนทางกัน ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล และ วสันต์ เหลืองประภัสร์ ได้สรุปผลการศึกษาข้อปัญหาสาเหตุการกระจุกอำนาจ

(1) ทรัพยากรทางการบริหาร การจัดสรรงบประมาณมีฐานอยู่ที่ “กรม” ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล การบูรณาการทรัพยากรทางการบริหารและการยุบเลิกภารกิจหรือยุบรวมกรมที่ซ้ำซ้อนไม่อาจทำได้ในทางปฏิบัติ อีกทั้งเป็นลักษณะ “เบี้ยตัวแตก” งบประมาณไม่เพียงพอบรรลุมารกิจที่เป็นรูปธรรม (2) กระบวนการทางนโยบายสาธารณะเป็นไปในลักษณะมีคณะกรรมการร่วมกันแต่ไม่สามารถปฏิบัติ เนื่องจากติดกรอบส่วนราชการในสังกัดตนเองเท่ากับว่ากลไกชุมชนท้องถิ่นไม่อาจแก้ปัญหาและยังสร้างผลกระทบที่ส่วนกลาง (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ และ วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2554, น. 115-121)

ช่วงเริ่มต้นของพัฒนาการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย จึงตอบสนองอำนาจการบริหารจัดการองค์กรบนลงล่าง โดยเครื่องมือเทคโนโลยีสนับสนุน

ศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี เป็นศูนย์กลางข้อมูลเพื่อการบริหารราชการแผ่นดิน ใน การที่จะรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ จากทุกกระทรวง ทั้ง ด้านระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Management Information System: MIS) และระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographical Information System: GIS) โดยจะมีการเชื่อมโยง

เครือข่ายและข้อมูลกับศูนย์ปฏิบัติการกระทรวงและกรม ที่มีการรวบรวมวิเคราะห์หลักันกรองข้อมูลเพื่อการบริหารราชการกระทรวงของรัฐมนตรี้และผู้บริหารระดับสูง . . . แต่กระทรวงที่เป็นเจ้าของข้อมูลจะส่งผ่านข้อมูลในลักษณะรายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร (executive summary report) มายังศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี . . . ศูนย์ข้อมูลสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานดำเนินการร่วมกับสวนราชการต่าง ๆ (กฤษณ์ ธนาวณิช, 2547, น.. 2)

ศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี ศูนย์ปฏิบัติการระดับกระทรวง และศูนย์หน่วยย่อย จึงใช้เพื่อตอบสนองฝ่ายบริหารจัดการ นับว่าเป็น “การเน้นสำคัญที่ภาครัฐ” (government-centric) กลไกของการรวมศูนย์ข้อมูล (centralization) เป็นการจัดเก็บข้อมูลจากหน่วยงานปฏิบัติ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ แม้ใกล้ชิดกับ ประชาชน มากกว่า แต่มีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลไปสู่ชั้นลำดับที่สูงที่มีสายการบังคับบัญชาเป็นสำคัญ

ปัญหาการกระจุกอำนาจที่ไม่ได้รับการแก้ไข การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย จึงอาจมีข้อบกพร่องการทำหน้าที่ตามหลักการประยุกต์เทคโนโลยีมาใช้ เนื่องจากผลสุดท้ายไม่ได้เกิดนโยบายสาธารณะหรือการกระทำใด ๆ แบบ การเน้นสำคัญที่ประชาชน (citizen-centric)

ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ ศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี และศูนย์ปฏิบัติการย่อย จัดตั้งขึ้น ปลายปี 2546 ในทางการเมืองผลกระทบการเงินไอเอ็มเอฟ พ.ศ.2540 ทำให้เสียงสนับสนุนพรรคการเมืองที่ดำเนินการ “นโยบายปฏิรูประบบราชการ” ได้รับการยอมรับ ความน่าเชื่อถือและเสถียรภาพรัฐบาลที่ดี ทำให้ ปัจจัยการเมือง สนับสนุนต่อ การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

ทว่า หลังนโยบายการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ.2547 การปฏิรูปกลับไม่คืบหน้า นัก คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.) ได้ระบุภาพปัญหาแนวกว้างที่ระบบราชการยังทำหน้าที่ให้ไม่ได้ 7 ประการ (1) การขาดระบบข้อมูลสนับสนุน (2) การขาดบูรณาการระหว่างหน่วยงาน (3) การกระจายอำนาจการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ไม่เหมาะสม (4) การขาดอุดมการณ์ของชาติที่กำหนดกรอบเป้าหมายระยะยาว (5) การแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพลและการเมือง (6) การที่ราชการยังหวงอำนาจอยู่ (7) การขาดกลไกการรับฟังประชาชนที่ดี

เพื่อลู่ลวงอุปสรรคเหล่านี้ ชัยอนันต์ สมุทรวานิช ได้กล่าวว่า “งานแก้ไขที่ง่ายและทำได้ก่อนคือระบบสนับสนุนข้อมูลที่ดี แต่การได้ข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจปัญหานั้น มีข้อสำคัญคือเครื่องมือสนับสนุนนั้นเป็นไปเพื่ออะไร?”

ประโยคคำถามและคำแนะนำกระตุ้นให้คิดนอกกรอบ ข้าราชการจำนวนไม่น้อยเชื่อในการทำหน้าที่ตามข้อกำหนดกฎเกณฑ์ โดยแท้ที่สำคัญคือ ผลสัมฤทธิ์นโยบาย ประโยชน์สาธารณะ และ ความต้องการประชาชน

การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย เกิดขึ้นไม่นาน ก่อนการจัดตั้ง กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที) (ทก.) ซึ่งแนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และ กระทรวงไอซีที (ทก.) จึงเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับแผนแม่บทไอซีที (ฉบับที่ 1) โดยภาพที่ 1.3 แสดง โครงสร้างส่วนราชการของสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2547 ในขณะนั้น

ประการต่อมา ปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน (conflict of interests) ซึ่งรวมถึง ปัญหาที่เรียกทั่วไป การทุจริตเชิงนโยบาย หลังจัดตั้งหน่วยงานระดับกระทรวงไอซีที (ทก.) พ.ศ.2546 จนถึง หลังครบวาระการเมืองของรัฐบาล พ.ศ.2548 ในเวลานั้น ภาคประชาสังคมพยายามตรวจสอบ ผลประโยชน์การเมืองของกลุ่มธุรกิจสื่อสารและการใช้อำนาจของรัฐบาล

ในทางเดียวกัน งานของ กิตติ ประเสริฐสุข (2554) ที่สนใจ ปัจจัยการเมืองและ นโยบายสาธารณะ ได้สรุปเป็นตารางเหตุการณ์ของเทคโนโลยีการสื่อสารของไทยตั้งแต่ พ.ศ.2529-2535 และ ตารางของเทคโนโลยีการสื่อสารของไทยตั้งแต่ พ.ศ.2536-2551 (โปรดพิจารณาที่ ภาคผนวก ก) สะท้อนเรื่องการเมืองกับการดำเนินธุรกิจการสื่อสาร ที่สอดคล้องกับงานของ พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล ด้วยเช่นกัน ฉะนั้น นับเป็นระยะเวลายาวนานที่พัฒนาการสังคมกับนโยบายสารสนเทศ การสื่อสาร ประเทศไทย ต้องรับอิทธิพลมาจาก ชนชั้นนำ นำไปสู่การตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมือง (พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล, 2554, น. 155-185) จุดที่น่าสังเกต ลำดับเหตุการณ์ระหว่าง พ.ศ.2529-2551 ได้ประมวลภาพการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มทุนเอกชนและการกำกับดูแลการสื่อสารสะท้อน ลักษณะปัญหาที่มีการเอื้อประโยชน์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับเสถียรภาพทางการเมืองต่างเป็นต้นเหตุของ ความไม่โปร่งใส

ภาพที่ 1.3 โครงสร้างส่วนราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2547 (น. 3), โดยสำนักพิมพ์นิติรัฐ, 2546

กล่าวโดยสรุป การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไต้หวัน เติบโตขึ้นมาบนฐานของ (1) เหตุการณ์จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ (2) โครงสร้างราชการส่วนกลางกับการกระจุกอำนาจ (3) อุปสรรคระบบราชการแบบเก่า และ (4) การทุจริตเชิงนโยบาย โดยข้ออุปสรรคที่ว่าต่างเป็นปัญหาต่อการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไต้หวัน มาจนถึงวันนี้ คำถามที่น่าสนใจ เมื่อหัวใจหลักของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นการบริหารจัดการข้อมูล ฉะนั้นแล้ว เหตุการณ์การเมืองไทยในทศวรรษที่ผ่านมา กับการปฏิรูปประเทศ พ.ศ.2557-2560 นั้น ข้อมูลส่วนบุคคล ในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ไทย กำลังก้าวไปข้างหน้าอย่างไร

1.2 ความจำเป็นการวิจัย

การเริ่มต้นของ ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ พ.ศ.2547 เป็นจุดเริ่มต้นการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะโดยข้อมูลของไทย จนถึง “ดิจิทัลไทยแลนด์” ของนโยบายของรัฐบาล พ.ศ.2559 แผนแม่บทใหม่ ให้ความสำคัญกับเรื่องการบูรณาการข้อมูล

ข้อมูลส่วนบุคคล และ ความเชื่อมั่น ของกลไกเศรษฐกิจดิจิทัล มีศักยภาพสนับสนุนโครงการนโยบายสาธารณะอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็น นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ / บัตรโดยสารสาธารณะ / นโยบายสังคมไร้เงินสด / และ บัตรประชาชนสมาร์ทการ์ด เป็นต้น นวัตกรรมเทคโนโลยีอย่าง อภิข้อมูล (big data) และสื่อร่วมสมัย อาทิเช่น สื่อสังคมกับสังคมเครือข่าย ได้ทวีความสำคัญขึ้นจนกลายเป็นเครื่องมือนโยบายในกระแสโลกาภิวัตน์ “ยุคข้อมูลส่วนบุคคล”

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (โออีซีดี) (OECD) เสนอ แนวคิดการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล (idM) (ไอดีเอ็ม) นักวิชาการต่างสนใจ ประเด็น (1) ความปลอดภัยโครงข่าย (2) ความเป็นส่วนตัว และ (3) เสรีภาพสื่อสาร เนื่องจากสนับสนุน การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ กับกระแสนโยบายนิยม การเน้นสำคัญที่ประชาชน (citizen-centric) เพื่อสร้างสังคมโลกแบบของระบอบเสรีประชาธิปไตย

การศึกษาในดัชนีพินธ์ จึงสำรวจ ความเป็นมา พัฒนาการ และนโยบายที่สนับสนุนการจัดการข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อประเมินทิศทางการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2551-2560 โดยใช้ทฤษฎีศาสตร์การตีความแบบวิภาษวิธี และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ

1.3 คำถามการวิจัย

(1) รัฐบาลพิจารณาค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายในประเทศไทยเป็นอย่างไร? (2) รัฐบาลมองเห็นอุปสรรคและความท้าทายเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลในกรอบการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นอย่างไร?

1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย

(1) เพื่อศึกษาและสังเคราะห์พัฒนาการของนโยบายที่สนับสนุนการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลบนกรอบการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (2) เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและสร้างข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลไทย

1.5 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต / ระบบการสื่อสาร / การจัดการอิข้อมูล / ตลอดจนระบบอัตลักษณ์ดิจิทัล รัฐบาลพึงพาวิทยาการต่างชาติเป็นสำคัญ ดังเช่นความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (cyber security) ที่ต้องพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญ และกฎหมายที่ปฏิบัติตามแนวทางสากล

การศึกษากำหนดสมมติฐานว่า (1) การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยจำเป็นต้องก้าวไปตามแนวทางต่างชาติ (2) รัฐบาลควรเร่งสนับสนุน การจัดการอิข้อมูล (big data) ในเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 เรื่องรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

2.1.1 นิยามความหมาย “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์”

“รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” มีคำอธิบายองค์ประกอบได้จากหลายมุมมอง เอกลักษณ์ อยู่เจริญ (2549, น. 11) เห็นว่ารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาประยุกต์ไว้ในองค์กรรัฐ เพิ่มประสิทธิภาพ สร้างความสะดวกให้กับประชาชนในการติดต่อราชการ โดยสามารถติดต่อได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านอุปกรณ์สื่อสารเชื่อมต่อผ่านอินเทอร์เน็ตได้ ช่วยให้ประหยัดเวลา สร้างความโปร่งใส เพิ่มการมีส่วนร่วมกิจกรรมจากทุกส่วนสังคม Mirchandani, Hayes, Kathawala, and Chawla (2018, p. 269) มองว่าเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยหน่วยงานตัวแทนภาครัฐให้บริการด้านข้อมูลกับ ผู้อาศัย ผู้ทำธุรกิจ และเป็นเครื่องมือของรัฐบาลที่ทำให้ ภาครัฐทำงานได้รวดเร็ว ต้นทุนไม่แพง เชื่อถือได้ และการให้บริการเป็นที่พึงพาให้กับครัวเรือนและองค์กรธุรกิจ สำหรับ Kenenissa and Cho (2017, p. 2) มองว่าเป็นระบบที่อนุญาตให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและลูกค้าสามารถเข้าถึงข้อมูลที่รัฐบาลเตรียมไว้ ซึ่งทำให้มีลักษณะเป็นรัฐบาลของประชาชนที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อจะได้มีความพร้อมให้บริการอย่างเหมาะสม Alateyah (2014, p. 9) กลับเห็นเป็นส่วน ๆ เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ “G2G” ระหว่างภาครัฐกับเอกชน “G2B” และ ภาครัฐกับประชาชน “G2C” โดยเป็นการเตรียมส่งให้ข้อมูลและการยอมให้ทำธุรกรรมผ่านเว็บ

2.1.2 รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย

จุดเริ่มรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยมาจากความร่วมมือด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (e-ASEAN Agreement) ต่อมาได้เกิดคณะทำงาน “การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2543 (เอกลักษณ์ อยู่เจริญ, 2549, น. 121) ก่อนที่จะมาเป็นระบบของศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ และย้ายมาเป็นภารกิจสำคัญหนึ่งที่กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเจ้าภาพ จากนั้นโครงการต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาวางไว้ที่ต่อเนื่องได้เกิดขึ้นเป็นลำดับ จีรพล ทับทิมหิน (2552) อธิบายว่า โครงการนำร่องเริ่มต้น e-Government ทั้ง e-Revenue / e-Investment / e-Statistics / e-Economics / e-Commercial Registration / e-Parliament แผนแม่บทไอซีที (ฉบับแรก) มีงานเร่งด่วนคือการสร้างสาธารณูปโภคการสื่อสารเพื่อการบูรณาการการให้บริการ ชื่อว่า GDX (Government Data Exchange) และ GNX

(Government News Exchange) / Web Portal / One Stop Services / Government Intranet / Government Authentication แต่ภายหลังโครงการเหล่านี้กลับประสบปัญหาขาดงบประมาณสนับสนุนและความสนใจที่จะผลักดันให้แผนประสบผลสำเร็จตามได้เริ่มไว้

การจัดตั้งกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ปี 2547 ก่อให้เกิดแผนแม่บทไอซีที (ฉบับแรก) มีโครงการเกิดขึ้นเช่น โครงการบัตรสมาร์ตการ์ดของคนไทย 63 ล้านคน กำหนดเสร็จภายในปี 2551 / การใช้ประโยชน์จากบัตรสมาร์ตการ์ดเพื่อเป็นการพัฒนาด้านระบบความปลอดภัยทั้ง PKI และ Root CA การมีระบบยืนยันตัวตนบุคคลเพื่อการได้รับตรวจตราและรับบริการของภาครัฐ / GFMS (จีเอฟเอ็มไอเอส) ระบบการจัดการการคลังด้วยเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร / ศูนย์ปฏิบัติการระดับกระทรวง (MOC และ DOC) / การประมวลผลโดยวิธีอิเล็กทรอนิกส์ / ระบบสนับสนุนโลจิสติกส์ของภาครัฐ (Single Window Portal) / อี-พอร์ท อี-เกต อี-โพล หรือ ระบบการทำระบบประตู และระบบด่านผ่านทาง / ระบบสาธารณสุข / ระบบความปลอดภัย / การให้บริการผ่านเทคโนโลยีเว็บ / มาตรฐาน Th-eGIF / เทคโนโลยี CCTV การตรวจตรา / ระบบ GIN (Government Information Network) และอื่น ๆ (Tubtimhin, 2552, p. 233)

อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว พ.ศ.2547 ประเทศไทย จัดว่าอยู่ในลำดับที่ 64 จาก 191 ประเทศ และในภูมิภาคอาเซียน การพัฒนาที่ก้าวตามการจัดการในด้านนี้เพียง 2 ประเทศ คือ สิงคโปร์ และ มาเลเซีย เท่านั้น

อ้างอิงใน สมเจตน์ ไตรพัฒนาพร (2557) กล่าวว่า บริการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service for e-Gov) ของไทย ที่ สรอ. พัฒนาภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงไอซีที (ทก.) และความร่วมมือของ กพร. แบ่งงานบริการได้ 9 กลุ่มหลัก งานด้านระเบียบ / งานด้านภาษี / งานด้านสาธารณสุข / งานด้านการขออนุมัติ อนุญาต / งานด้านบริการข้อมูลข่าวสาร / งานด้านการช่วยเหลือทางสังคม / งานด้านส่งเสริมความรู้ / งานด้านกระบวนการยุติธรรม / งานด้านการจัดการข้อร้องเรียน ซึ่งการศึกษาการให้บริการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2557 แบบ G2C นี้ ความต้องการประชาชน ด้านทะเบียน ด้านภาษี ด้านสาธารณสุข เป็นบริการที่ประชาชนนิยมใช้งานที่สุด

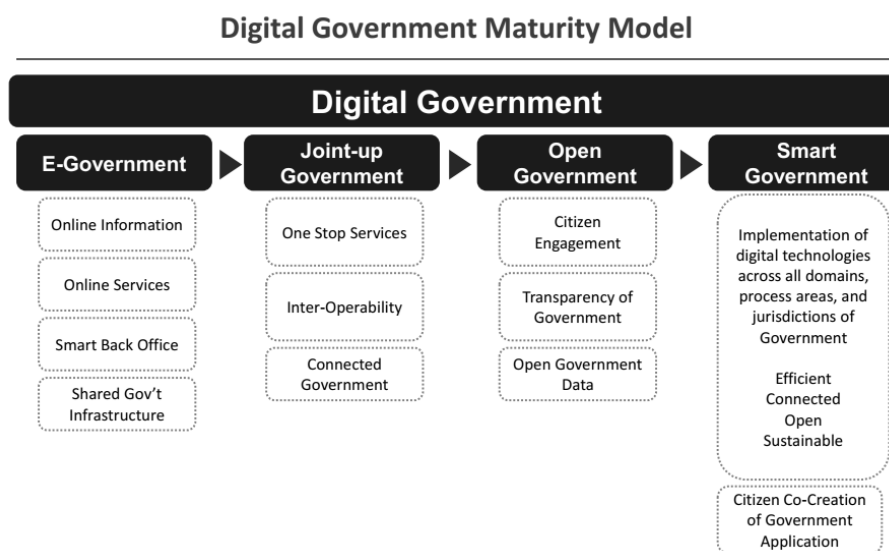
งานชิ้นใหม่ที่สุดเกี่ยวกับการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และความพร้อมเพื่อไปเป็น “รัฐบาลดิจิทัล” คือ งานของ Frost Sullivan Asia Pacific (2559)¹ พ.ศ.2559 ที่เสนอรัฐบาลว่าควรผลักดันไทยไปสู่ Smart Government²

¹ บทความก่อนหน้านี้ของ Sullivan พูดถึงโครงการอัตลักษณ์ดิจิทัล (Sullivan, 2012)

² Smart คำแปลไทย ใช้ได้ทั้งคำว่า อัจฉริยะ / เอนกประสงค์ / และทับศัพท์ “สมาร์ท” เป็นต้น ตัวอย่างเช่น “บัตรประชาชนสมาร์ตการ์ด” สื่อมวลชนนิยมเรียกทับศัพท์

ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระบวนการชุดความคิดจะต้องเปลี่ยนผ่าน แนวคิดของรัฐบาลที่เป็นจุดประสานเชื่อมต่อ (Joint-Up) ไปสู่ รัฐบาลที่มีความเปิดเผย (Open) ก่อนเป็นลำดับแรก ฉะนั้นชุดความคิดดังกล่าวต้องการเข้าไปแก้ไขรากฐานของปัญหาอุปสรรคแท้จริง วิธีการนี้สะท้อนข้อด้อยในระบบ “ดั้งเดิม” ที่มีสาเหตุ ปัจจัยการเมือง และ ความไม่โปร่งใส และทราบกันดี ซึ่งอาจเป็นข้อสำคัญที่ชะลอการเติบโตรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยอย่างล่าช้ากว่าที่ควร

ส่วนการประสานทุกด้านปฏิบัติการ (interoperability) ดังภาพที่ 2.1 จะพบว่าเป็นงานส่วนที่ในอดีตได้เคยเกิดขึ้นหรืออาจกำลังพัฒนากันอยู่ รายงานวิจัยแบบสัมภาษณ์กลุ่ม ชื่อ Report on Design and Implementation of e-Government ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Innovation, 2556) เสนอต่อกระทรวงไอซีที (ทก.) พ.ศ.2556 กล่าวถึง การผลักดันแนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดยหลัก 4 ด้าน (1) ประสานงานทุกฝ่าย (2) โครงสร้างสถาบันและมีธรรมาภิบาล (3) นวัตกรรมการให้บริการ (4) ทำมากใช้เครื่องมือน้อยได้ผลมาก และงานวิจัยนี้ใช้ วิเคราะห์ตามจริง (as-is analysis) เป็นข้อเสนอแนะจากรายงานวิจัย “การพัฒนาระดับของไทย” ในวรรณกรรมชิ้นนี้ ด้านการประสานงานทุกฝ่าย (Interoperability) ตอบไว้ว่า ในภาพรวม (1) ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการด้านยุติธรรม (2) ควรสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงเพื่อมาตุภูมิ (3) ควรสร้างส่วนประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการ

ภาพที่ 2.1 : โครงร่างแนวคิดการเลื่อนลำดับขั้นของรัฐบาลดิจิทัล, โดยสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

รายงาน Report on Design and Implementation of e-Government สรุปผลการวิเคราะห์เชิงลึกได้สะท้อนวิวัฒนาการของระบบราชการไทยที่กำลังเดินตามกรอบการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์แบบของข้าราชการ

รายงานวรรณกรรมทำให้ทราบความขาดแคลนมิติที่จำเป็นต่อสังคมไทยขึ้น พื้นฐานโดยเฉพาะควรเร่งประสานงานข้อมูลในงานยุทธธรรมและความมั่นคง หมายความว่า มุมมองของนักวิจัย นอกจากได้วิเคราะห์ความจำเป็นของภารกิจในหน่วยงานราชการที่ศึกษาแล้ว ยังพบว่า ภารกิจงานราชการเหล่านั้น สะท้อนลักษณะสังคมไทยจากมุมมองเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภาครัฐอย่างไร

เพราะฉะนั้น อุปสรรคของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จากกรอบคิดมุมมองของวรรณกรรมขึ้นนี้ จึงเป็นการสะท้อนเป็นฐานคิดของความจำเป็นเร่งด่วนภาครัฐที่ต้องเร่งจัดลำดับมิติต่าง ๆ จากข้าราชการ ในขณะเดียวกัน รัฐบาลถามว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่จะข้ามกรอบความคิดเหล่านี้?

2.1.3 ความสำเร็จการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในต่างประเทศ

ความก้าวหน้าของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ งานของ Vis-Sommer, Sommer, and Curtin (2003) อธิบาย สิงคโปร์ ที่ถือว่าเป็น กรณีศึกษาของแนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ด้วย เพราะ สิงคโปร์เป็นผู้นำอันดับสองของโลก ระหว่าง พ.ศ.2543-2545 ความโดดเด่นจากแผนปฏิบัติงาน เรียกว่า The Singapore e-government Action Plan ซึ่งเริ่มใน เดือนมิถุนายน พ.ศ.2543 วิสัยทัศน์ ดังกล่าวของแผนก็เพื่อเปิดรับ “หลักเศรษฐกิจดิจิทัล”

แผนปฏิบัติงานของสิงคโปร์ พ.ศ.2543 มีกลยุทธ์ 5 ประการ (1) สร้างรัฐบาลขึ้นใหม่ด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล (2) บูรณาการระบบให้บริการ (3) ต้นตัวและตอบรับให้รวดเร็ว (4) เร่งเสริมสร้างความสามารถและข้ามขีดจำกัด (5) ใช้นวัตกรรมไอซีที (Vis-Sommer et al. 2003, p. 22)

จุดที่น่าสังเกต ข้อที่ (3) คือ “การเปิดรับฟังและตอบรับไปสู่ความจำเป็นและต้องการของพลเมือง เพื่อตอบรับทำการจัดการที่เหมาะสมทั้งระบบ . . . และบริการ . . . ให้รวดเร็ว” ตามข้อเท็จจริง สิงคโปร์ เริ่มต้นการพัฒนาก่อนศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติของไทย เพียง 3 ปี เท่านั้น

สิงคโปร์ ใช้เวลาเพียง 2 ปี กับการลงทุนในโครงการ 6 ด้าน กลยุทธ์ 5 ประการ (1) Electronic services delivery (2) A knowledge-based workplace (3) Technology experimentation (4) Operational efficiency improvement (5) Adaptive and robust infocomm infrastructure (6) Infocomm education

โครงการจึงประสบผลสำเร็จ ฉะนั้น ลองมาดูที่หัวใจของความสำเร็จของสิงคโปร์ การผลักดันบริการสาธารณะสู่ระบบออนไลน์ ทำให้รัฐบาลสิงคโปร์ระบุงานที่แตกต่างระดับมาสู่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคสาธารณะหรือพลเมืองกับรัฐบาลได้ โดยจัดแบ่งการสื่อสารออกเป็น 4 ระดับ (1) เผยแพร่ (2) ได้ตอบ (3) รุ้กรรม (4) บูรณาการ

กระจายการเข้าถึงไอซีทีเพื่อเข้าถึงบริการอิเล็กทรอนิกส์ สร้างกรอบการทำงานของชาวสิงคโปร์ ตั้งแต่ ทักษะอินเทอร์เน็ต (computer literacy) ไปจนถึง การอบรมเป็นแรงงาน

ดิจิทัล โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับเริ่มต้นทั่วไป คนใช้ชีวิตแบบดิจิทัล จนถึง คนที่มีทักษะการแข่งขัน

สนับสนุนธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ มุ่งเน้นการอนุญาตการดำเนินการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลโดยการบูรณาการภายใต้ “ซิงเกิลวินโดว์” เพิ่มประสิทธิภาพความสะดวกรวดเร็ว พร้อมทั้งกระบวนการและวนรอบที่ทำได้เร็วมากขึ้น จุดบริการที่เดียว เรียกว่า Government Electronic Business (GeBiz)

บุคลากรที่พร้อม รัฐบาลสิงคโปร์ทดลองโครงการการจัดการองค์ความรู้เพื่อประเมินเจ้าหน้าที่ทั้งแบบที่เห็นความสามารถอย่างเด่นชัดและแบบที่มีศักยภาพแฝง การดำเนินการนี้ช่วยกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐมองเห็นศักยภาพของไอซีที

การรวมศูนย์และโครงสร้างการสื่อสาร Infocomm การเชื่อมต่อเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นได้ เครือข่ายบรอดแบนด์สำหรับภาครัฐ ชื่อย่อว่า “B.I.G” ของสิงคโปร์ และการอนุญาตตัวแทนผู้ให้บริการภาคสาธารณะ เป็นตัวเลือก การส่งมอบบริการทั้งที่พื้นฐานการเชื่อมต่อแตกต่างกัน และจัดสรรงบประมาณให้ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายวีพีเอ็นเพื่อเชื่อมต่อกับโครงข่ายกลางของรัฐบาลตลอดเวลาได้จากทุกหนแห่ง

ศูนย์ข้อมูลยินยอมให้ตัวแทนผู้ให้บริการสาธารณะเข้าถึงระบบได้อย่างปลอดภัย ป้องกันภัยคุกคาม ซึ่งช่วยให้ธุรกิจดำเนินได้ต่อเนื่อง ที่สำคัญรัฐบาลสิงคโปร์ได้ปรับ โมเดล / ตัวแบบการจัดการไอซีทีแบบกระจายอำนาจ (a decentralized ICT management model) ซึ่งมีข้อดีคือลดความซับซ้อนการบูรณาการ และให้บริการออนไลน์โดยรวมได้ราบรื่น

มาตรฐานแบบหนึ่ง เรียกว่า Service-Wide Technical Architecture comprising standards จะมีการเตรียมการนโยบายรองรับ และมีคู่มือหนังสือแนะนำเพื่อให้ตัวแทนผู้ให้บริการสามารถออกแบบ เชื่อมต่อ และเกิดระบบการจัดการไอซีทีได้เอง ข้อที่เพิ่มเติมได้แก่ การลดความหลากหลายของโครงสร้างไอซีที และพยายามหมุนเวียนใช้ฮาร์ดแวร์ไอซีที เพื่อให้ได้เปรียบในการสั่งซื้ออุปกรณ์ (hardware) จะประหยัดลงได้จากปริมาณการสั่งซื้อเหมาะสม

ธรรมาภิบาลและการจัดการที่ดี การได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอและมีเจ้าภาพกรณี สิงคโปร์ มีความสำเร็จเพราะแนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้รับการสนับสนุนเต็มที่จากรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง และได้ทำงานใกล้ชิด กับหน่วยงานที่ชื่อ Government Chief Information Office คณะกรรมการนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ที่มีหน้าที่ดูแลแผนปฏิบัติงานดังกล่าวประสานงานกันภายใต้การสนับสนุนของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องหลายกระทรวง

วิสัยทัศน์ นอกจากสิงคโปร์จะก้าวขึ้นเป็น ต้นแบบความสำเร็จการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้กับระบบบริหารจัดการภาครัฐได้แล้ว โอกาสและอนาคตที่รัฐบาลสิงคโปร์มองเห็นเป็น

ทิศทางที่ควรผลักดันต่อไปในวันข้างหน้า กว่าทศวรรษที่แล้ว ยังมีอีกสองประการสำคัญได้แก่ (1) ผลักดันบริการออนไลน์ไปสู่การเติบโตให้เต็มที่ซึ่งทำให้การบริการสาธารณะของรัฐบาลมีคุณภาพ (2) สร้างพันธมิตรสัญญาเพื่อประชาชนจงรักภักดีความเป็นพลเมือง ผ่านความเป็นธรรมาภิบาลบนระบบออนไลน์ (Vis-Sommer et al. 2003, pp. 20-30)

หัวใจของความสำเร็จสิงคโปร์ เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของไทย จะพบข้อแตกต่างที่พิจารณาเป็นแบบอย่าง ได้แก่ (1) ตัวแบบการจัดการไอซีทีแบบกระจายอำนาจการจัดการ (a decentralized ICT management model) รัฐบาลสิงคโปร์ ใช้การรวมศูนย์ระบบที่เรียกว่า infocomm ผ่านโครงข่ายบอร์ดแบนด์ ที่เรียกว่า B.I.G ขณะเดียวกัน ใช้การกระจายอำนาจด้วยวิธีการพัฒนาเทคนิค ที่เรียกว่า Service-Wide Technical Architecture comprising standards หรือ มาตรฐานเชื่อมต่อ มีนโยบายรองรับและคู่มือหนังสือแนะนำ เพื่ออนุญาตให้ตัวแทนผู้ให้บริการสามารถออกแบบ ทำสัญญา และการจัดการไอซีทีเองได้ (2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของสิงคโปร์ในเวลานั้นเปิดรับเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างจริงจังและลงมือทำงานใกล้ชิดกับหัวหน้าโครงการ infocomm (3) ในแผนของกลยุทธ์การปฏิบัติงาน กำหนดไว้มุ่ง “การเปิดรับฟังและตอบรับไปสู่ความจำเป็นและต้องการของพลเมือง เพื่อตอบรับทำการจัดการที่เหมาะสมทั้งระบบต่าง ๆ และบริการต่าง ๆ ให้รวดเร็ว” ซึ่งก็คือการมุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพ กับตอบสนองความต้องการประชาชนข้อที่สำคัญ (4) มุ่งเน้นธรรมาภิบาลและการจัดการที่ดี ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับ ปัจจัยการเมือง

ลำดับต่อมา ความสำเร็จรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์แบบมุ่ง เน้นสำคัญที่ประชาชนของประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย มีดังนี้

กรณี สวีเดน จากลักษณะนิสัยของชาวสวีเดนที่มีความเป็นปัจเจกนิยมสูงแต่สามารถรวมกลุ่มสังคมอย่างภักดีกับกลุ่มพรรคการเมือง การที่จะเสนอ รูปแบบใหม่ของการปฏิสัมพันธ์กับประชาชน จึงได้เกิดขึ้นสำคัญถึงในระดับ “ท้องถิ่น” โดยรัฐบาลกลางสวีเดนสามารถสร้างความเชื่อแก่ประชาชนว่าศักยภาพของไอซีทีจะช่วยสนับสนุนกระบวนการนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลที่ตามมาจากลักษณะความเข้มแข็งที่กลุ่มพรรคการเมืองเป็นศูนย์ของการรวมกลุ่ม (collectivistic tradition) ทำให้รูปแบบใหม่หรือการดึงความสนใจของประชาชนได้มาสู่พื้นที่ตัวแสดงความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้นในบางครั้ง เพราะฉะนั้น พรรคการเมืองต่าง ๆ รวมถึง หน่วยงานรัฐบาลต้องเร่งประสานร่วมกันผลักดันให้ สถาบันการเมือง แบบดั้งเดิมผสานรวมไปกับ รูปแบบใหม่ของการปฏิสัมพันธ์กับประชาชน (Åström, Hinsberg, Adenskog, & Karlsson, 2013, p. 9)

กรณี เอสโทเนีย หลังจากได้รับเอกราชจากสหภาพโซเวียต เมื่อ พ.ศ.2534 การเปลี่ยนผ่านสังคมมาเป็นประเทศสมาชิกของโออีซีดี (OECD) และการเติบโตทางเศรษฐกิจ ชาวเอสโทเนียพอใจกับรูปแบบของเศรษฐกิจตลาดเสรี เพราะฉะนั้น ตลอด 20 ปีหลังเป็นอิสระ

เอสโทเนีย จึงได้พัฒนาจากความว่างเปล่าขึ้นมาเป็นรัฐสมัยใหม่ในทุกมิติ ช่วงก่อนหน้าได้รับเอกราช เอสโทเนียมีรัฐบาลท้องถิ่นของตนเอง มีการบังคับใช้กฎหมายและสร้างการเมืองท้องถิ่น ที่มีตัวแทนแบบการเลือกตั้งประชาธิปไตย การปรับเปลี่ยนไปสู่สิ่งใหม่เริ่มที่ ระบบภาษี ที่รวมสู่ศูนย์กลาง (centralization) เพื่อที่จะได้รูปทรงของรัฐบาลท้องถิ่นที่ให้บริการประชาชนได้

ระบบพรรคการเมืองดั้งเดิมมีกระบวนการซับซ้อนในการจัดตั้งพรรคและกฎว่าด้วยการระดมทุนจัดตั้งที่จะต้องควบคุมเห็นจากสังคมภายนอกชัดเจน ทำให้พรรคการเมืองไม่ได้อะไรกับความเชื่อมั่นต่อพรรคของประชาชนนัก จึงเป็นผลให้ประชาชนเลือกไม่โหวตให้ใครเลย ถึง 40% ของประชากร ซึ่งด้วยการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของประชาชน (diffusion) ได้มากถึง 77% และส่วนใหญ่ใช้เน็ตเป็นประจำ ประเทศนี้จึงมั่งคั่งด้วยศักยภาพการสื่อสาร และในเรื่องของระบบธุรกรรมการเงินได้ใช้งานถึง 99% บนโครงข่ายสื่อสาร ประชากร 86% ใช้บัตรประชาชนแบบสมาร์ตการ์ด

ดังที่กล่าวมา กรณี เอสโทเนีย จึงได้รับความสนใจจากทั่วโลกในแง่ความพยายามการปรับแต่งกระบวนการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และประยุกต์ใช้งาน ทั้งภาคการเงินการธนาคาร การศึกษา สาธารณสุข การเดินทางสาธารณะ และรัฐประศาสนศาสตร์ โดยสาธารณูปโภคสื่อสารพื้นฐาน มีระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลปลอดภัยขั้นสูงที่เรียกว่า “X-road” รองรับทั้งอุปกรณ์และชุดคำสั่งบัตรประชาชน 80% ของจำนวนประชากร ใช้ยืนยันตัวตนและลงชื่อซึ่งทำให้ รัฐ และ พลเมืองโต้ตอบสัมพันธ์กันได้ด้วยเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสรุปแล้ว ระบบพื้นฐานและความมุ่งมั่นของรัฐบาลเอสโทเนียเป็นตัวอย่างของการเร่งรัดพัฒนาเรื่องการให้บริการ โดยเน้นมุมมองด้านการจัดการ ด้วยการให้บริการสาธารณะ รัฐบาลจะมีบทบาทในการจัดสรรการให้บริการ ซึ่งในที่นี้ คือ บริการสาธารณะที่ระดับ “ท้องถิ่น” และการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งในแบบ Government-to-citizen (G2C) กับ Citizen-to-government (C2G) ทำให้พื้นที่ประชาธิปไตยของเอสโทเนียเข้าไปถึงกลุ่มระดับรากหญ้าได้ (Åström et al. 2013, pp. 21-24)

ทั้งกรณีของ สิงคโปร์ สวีเดน และ เอสโทเนีย เห็นได้ว่าต่างผลักดัน จุดแข็ง (strength) ไปเป็นกลยุทธ์เข้าสู่ความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่แตกต่างกัน โดยสรุปจากการตีความวรรณกรรมพบว่า (1) สิงคโปร์ มีความกล้าหาญแบ่งงานการให้บริการไปสู่ภาคเอกชนส่งผลให้ปรับตัวทางเศรษฐกิจได้ก่อนและรวดเร็ว (2) สวีเดน ฉลาดในการดึงลักษณะการรวมกลุ่มอุปนิสัยสังคมการเมืองของประชาชนมาใช้ และ (3) เอสโทเนีย ใช้โอกาสของประชาชนที่เชื่อถือเทคโนโลยีและระบบตลาดเสรีมากกว่าระบบการเมือง นำเทคโนโลยีมาสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง และทั้ง 3 กรณี ต่างตั้งอยู่บนฐานข้อดีของแนวโน้ม “การเน้นสำคัญที่ประชาชน” (citizen-centric) แต่ไม่ได้หมายความว่าสิ่งเหล่านี้เป็นหลักนำไปสู่ความสำเร็จแบบสำเร็จรูปที่ลอกเลียนได้

การทบทวนวรรณกรรมบทนี้เพื่อ กลยุทธ์ ที่ต้องอาศัยการหยิบเลือก วิธีการบริหารจัดการข้อมูลและกลไกราชการต้องใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (1) สิงคโปร์ ใช้คุณสมบัติเทคโนโลยีความเร็วสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตโดยวีพีเอ็น ซึ่งเข้าใจเทคโนโลยีเพียงพอที่จะใช้เพื่อเร่งรัดการกระจายเข้าถึงการให้บริการรัฐตอบสนองเรื่องเศรษฐกิจดิจิทัล (2) สวีเดน การเชื่อมต่อข้อมูลรัฐบาลไปสู่สถาบันการเมือง พรรคตัวแทนประชาชน สามารถร่วมมือกันไม่ได้ สร้างความเชื่อถือให้ระบบเทคโนโลยีผ่านระบบที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (3) เอสโทเนีย ให้ประชาชนโหวตเลือกนโยบายโดยตรงแบบ Government-to-Citizen (G2C) กับ Citizen-to-Government (C2G) ซึ่งข้ามระบบสถาบันการเมืองแบบดั้งเดิมไป โดยเน้นความเชื่อของตลาดเสรีที่ขับเคลื่อนประเทศ และการเมืองแบบเสรีนิยมใหม่

ตามที่ในบทแรก การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย มีข้ออุปสรรคอุปสรรคในอดีต (1) เหตุการณ์จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ (2) โครงสร้างราชการส่วนกลางกับการกระจายอำนาจ (3) ข้ออุปสรรคระบบราชการแบบเก่า และ (4) การทุจริตเชิงนโยบาย เป็นต้น

กรณีศึกษาต่างประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ สวีเดน เอสโทเนีย ต่างก็มีบริบทที่แตกต่างกันแต่วรรณกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับ กลยุทธ์ ในการนำคุณสมบัติเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ขับเคลื่อน

จากการทบทวนวรรณกรรมและการศึกษาเปรียบเทียบเหล่านี้ หัวใจความสำเร็จที่ต้องเกิดขึ้นให้ได้ การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ในประเทศไทย (1) ตระหนักว่าเป็นภารกิจปฏิรูประบบราชการ (2) ต้องมีการกระจายอำนาจบริหารเพียงพอ (3) เจ้าหน้าที่รัฐบาลร่วมมือกันให้ความสำคัญกับประชาชน (4) มีความโปร่งใส หากผลรวมของสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น ย่อมสร้างความเป็นไปได้ที่รัฐบาลไทยก้าวเดินในทิศทาง การเน้นสำคัญที่ประชาชน (citizen-centric)

2.2 เรื่องอัตลักษณ์ดิจิทัล

2.2.1 คำว่า “อัตลักษณ์ดิจิทัล”

อัตลักษณ์ (identity) เป็นคำศัพท์ที่นิยมในงานสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สำหรับ “อัตลักษณ์ดิจิทัล” (digital identity) กลับเป็นคำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ โดยมีการเรียกใช้ทับศัพท์ด้วยชื่ออื่นแทนในหลายงานวิจัยก่อนหน้านี้ ได้แก่ “อัตลักษณ์” (Brubaker & Richards, 2009, 2015) “อัตลักษณ์บนโลกออนไลน์” (Young, 2013) “ตัวตนเสมือน” (Uimonen, 2013) “ตัวตนภาคขยาย” (Belk, 2013) “ตัวตนประกอบสร้าง” (Alsaggaf, 2015; Siibak, 2009) “ตัวตนร่วมสมัย” (Soliman, 2015) / ที่อ้างอิงบุรุษที่สามอย่าง “ภาพลักษณ์” (image) “อวตาร” (avatar)

(Zwart & Lindsay, 2012) และมีจำนวนอีกไม่น้อย ที่ใช้คำว่า “ตัวตน” (self) ซึ่งอาจเพียงพอใช้ได้ ในบางสาขาวิจัย เพราะเหตุนี้ คำว่าอัตลักษณ์ที่แพร่หลายจึงเป็นอุปสรรคสร้างความสับสนได้โดยง่าย

การทบทวนวรรณกรรมพบว่าการศึกษาและออกแบบการวิจัยทำได้หลายวิธีการ ตัวอย่างเช่น งานวิจัยองค์รวม (holistic) งานวิจัยมหภาค (Bernat, 2011; OECD, 2008, 2009, 2011) งานวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative) ลักษณะเน้นการสำรวจ (The Boston Consulting Group, 2012; Young, 2013) ลักษณะผสมผสานสหวิทยาการ (Kuo & Margalit, 2012) งานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative) เชิงปัจเจกนิยม (individualism) (Rannenber, Royer, & Deuker, 2009) งานที่สรุปผลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม (The Economist Intelligence Unit, 2015) งานที่สรุปผลจากพฤติกรรมผู้ใช้สื่อ (Siibak, 2009) งานที่ศึกษาความสัมพันธ์ในอินเทอร์เน็ตกับผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (Asmaak, Surina, & Nazira, 2012; Brubaker & Richards, 2009; Nabeth, 2005; Scheib, 2011) และ งานวิจัยเชิงอนาคต (Rannenber et al. 2009) เป็นต้น

กรอบคิดงานวิจัยที่หลากหลายเมื่อนำมาซึ่งการที่รัฐศาสตร์ การจัดการกลุ่มงานวิจัย มองได้ชัดเจนขึ้น คำแนะนำเพื่อการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล Digital Identity Management (idM) (ไอดีเอ็ม) ได้สะท้อนภาพ (1) มุมมองเชิงมหภาค หรือ ระดับนโยบายสาธารณะ (public policies) และวิธีการเชื่อมต่อกับนโยบายที่กระแสนิยมศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยี (2) มุมมองเชิงมนทัศน์ (theoretical framework) ที่มีบริบทศึกษาวิจัยของตัวมันเองที่จะนำไปใช้ประโยชน์

วรรณกรรมที่ในเชิงนโยบายเห็นผลอ้างอิงการนำไปใช้ (impact) มาจากระบวนทัศน์ สำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interactionist) นับเป็นทัศนะของกลุ่มสำนักบุกเบิก³ การศึกษานโยบายอัตลักษณ์ดิจิทัล ซึ่งผลักดันแนวคิดไปเป็นคำแนะนำสากลขององค์การระดับโลก

ข้อดีของสำนักทัศนะนี้ได้สรุปว่าอัตลักษณ์ดิจิทัลในคุณค่าทางนโยบาย มีคุณลักษณะของแนวทางแบบ แนวหัวข้อที่ตัดขวาง (a cross-cutting subject) (Halperin & Backhouse, 2009; OECD, 2011) ซึ่งจะทำให้ข้อถกเถียงจะมีลักษณะของการข้ามบริบท ข้ามสาขา ข้ามสมัยเวลา และเป็นแนวทางขวางแทรกกลางในการดำเนินงานรัฐบาล เรียกว่า “โครงการความร่วมมือ” (scheme)

จากการศึกษาพบว่ามีข้อถกเถียงของกลุ่มทัศนะแบบนี้ เรื่องของฐานคติทางการเมือง (presupposition) มุมมองกลุ่มทัศนะนี้ ในแง่เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ตั้งอยู่

³ ที่มั่นวิชาการสถาบันอินเทอร์เน็ต มหาวิทยาลัยฮ็อกซ์ฟอร์ด และสถาบันศึกษาภูมิภาคยุโรป

บนฐานความคิดของความเชื่อต่อสังคมแบบโลกเสรีนิยมใหม่ ซึ่งเชื่อเรื่องตลาดเสรี กับ อรรถประโยชน์นิยมของภาคเอกชน และผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล

ขณะเดียวกัน อัตลักษณ์ดิจิทัลสามารถนับเป็นจุดกลางของขอบเขตของการศึกษาที่เป็นสหวิทยาการนำไปสู่การต่อยอดพหุมิติที่ประสานหลายองค์ความรู้เข้าด้วยกันได้ กล่าวได้ว่าในที่นี้ เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนประยุกต์การบริหารเข้ากับวิชาการวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ นิเทศศาสตร์ ชีววิทยา เป็นต้น

งานอ้างอิงชิ้นใหม่ที่สุด ชื่อ Digital Identity ของ Laurent, Denouël, Levallois-Barth, and Waelbroeck (2015) ทีมนักวิจัยได้สรุปการแบ่งเกณฑ์ “การเข้าถึงปรากฏการณ์” (approaches) ของงานศึกษาอัตลักษณ์ดิจิทัล (1) Expressive approach (2) Technicianist approach (3) Visibility approach (4) Logic of self-de-privatization (5) Interpersonal approach (6) A risk-seeking approach for the purposes of recognition (Laurent et al. 2015, p. 5) อ้างอิงจากงานของ Laurent การสังเคราะห์จุดนี้ช่วยเปรียบเทียบขอบเขตวิจัยและรูปแบบวิธีวิจัยจากการศึกษาก่อนหน้า การเติบโตและพัฒนาการของการศึกษาอัตลักษณ์ดิจิทัล

จุดที่น่าสังเกต คำศัพท์แทนความหมาย “อัตลักษณ์” ไปจนถึง แนวทางการเข้าถึงปรากฏการณ์ (approaches) ได้แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มกระแสนิยมการวิจัยหัวข้ออัตลักษณ์ดิจิทัลกำลังได้รับความสนใจทางวิชาการสากลโดยเฉพาะทางตะวันตก โดยส่วนหนึ่งเกิดจากวาระหน้าต่างนโยบายที่กำลังเปิดรับแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลในหลายประเทศและโครงข่ายอินเทอร์เน็ตกำลังแบ่งบานเติบโตทั่วโลก

สำหรับการศึกษายาใต้เงื่อนไขการผลิตงานดัชนีพันธกิจซึ่งต้องประสาน กรอบความคิด (presupposition) และการเข้าสู่ปรากฏการณ์ (approaches) แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ตัวงานต้นแบบที่ทำการประสาน 3 ด้าน (1) ด้านแนวคิดเชิงการพัฒนา (2) ด้านการเมือง และ (3) ด้านศักยภาพเทคโนโลยี ได้อย่างน่าสนใจ ได้แก่เรื่อง “มโนทัศน์ของอัตลักษณ์ดิจิทัล” โดย Koops, Vries, and Hildebrandt (2009) โครงการเอฟไอดีไอเอส (FIDIS) ซึ่งงานวิจัยส่วนขยาย (Koops et al. 2009) ใช้มุมมองเชิงปัจเจกนิยม เชื่อมโยงน้ำหนักเหตุผลระหว่างข้อถกเถียงสิทธิมนุษยชนกับประโยชน์สาธารณะ เป็นข้อเสนอแนะเพื่อประสานพื้นที่สังคม กฎหมาย และการจัดการอภิข้อมูล (big data) เข้าด้วยกัน

การศึกษาหัวข้อ “อัตลักษณ์ดิจิทัล” ที่แท้จริงได้เริ่มต้นมาไม่นานนัก (Bernstein, 2004) โดยแยกทางเดินออกมาจากงานศึกษาหัวข้อ “อัตลักษณ์” ในสายมานุษยวิทยา สังคมวิทยา มาอยู่ที่ การสื่อสารศึกษา นิเทศศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ กระแสงานวิจัย

หลังจากแยกทางระยะแรก สังเกตได้ว่าเป็นการวิจัยเชิงพฤติกรรมของผู้ใช้สื่อ และผลกระทบจากสื่อของผู้ใช้เกิดขึ้นจากอินเทอร์เน็ต (John B. Horrigan 2002) ซึ่งเป็นระยะเวลานานซักระยะที่ความหมายอัตลักษณ์ของนักวิจัยในงานเหล่านั้นยังคงเลื่อนไหลได้ ก่อนจะมาเป็นกระแสการวิจัยเชิงนโยบาย (Halperin & Backhouse, 2009; Hildebrandt, Koops, & Vries, 2008) และนักวิชาการยอมรับเริ่มมานิยมใช้คุณศัพท์ “ดิจิทัล” สร้างความหมายใหม่แก่คำนาม “อัตลักษณ์”

2.2.2 นิยามและความหมาย “อัตลักษณ์ดิจิทัล”

“อัตลักษณ์ดิจิทัล” (digital identity) รายงาน the economist (2015) เสนอผลงานวิจัย “เศรษฐกิจแห่งอัตลักษณ์ดิจิทัล” เนื้อหาประกอบด้วยบทวิเคราะห์ (1) ความเสี่ยงและโอกาสการครอบครองอัตลักษณ์ดิจิทัล (2) การเติบโตเศรษฐกิจดิจิทัล (3) การแข่งขัน (4) การรับมือโครงสร้างเน็ตความเร็วสูง (5) หัวใจสำคัญคือรักษาข้อมูลอัตลักษณ์ (6) ข้อมูลดิจิทัลของ “ลายนิ้วมือ” รายงานของ The Economist Intelligence Unit (2015) แสดงความสำคัญของเศรษฐกิจดิจิทัลที่มีแนวคิดของอัตลักษณ์ดิจิทัลเป็นส่วนจำเป็นที่เกิดขึ้น

นิยามของ “อัตลักษณ์ดิจิทัล” ที่เป็นทางการ ในงานของ Sullivan (2012) กล่าวว่า อัตลักษณ์ดิจิทัลอุบัติขึ้นในฐานะที่ประเทศออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ขับเคลื่อนงานบริการและการประมวลผลโดยระบบดิจิทัลทั้งสิ้น โดยจุดเริ่มต้นการขับเคลื่อนเกิดจากความจำเป็นด้านประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนเพิ่มความเร็วการบริการ รวมถึงลดการหลอกลวง (fraud) การระบุปัจเจกบุคคลคนหนึ่งเพียงหนึ่งคนอย่างถูกต้องเป็นลักษณะหลักสำคัญของโครงการ (อีกทั้ง) เรื่องนี้สามารถแยกย่อยไปได้อีกมากมายไม่ใช่ว่าเฉพาะภาคเอกชน (Sullivan, 2012, pp. 223-224)

นิยามอัตลักษณ์ดิจิทัลของ รายงานวิจัย The Boston Consulting Group (2012) อัตลักษณ์ดิจิทัลเป็นผลรวมของข้อมูลข่าวสารในรูปแบบดิจิทัลเชิงปัจเจกบุคคล โดยแนวทางข้อมูลแบบนี้กำลังจะกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์สามารถนำไปใช้เพื่อติดตามบุคคล ทิศทางกระแสการเติบโตเรื่องนี้มีลักษณะเป็นกราฟความชัน (exponential) เพราะข้อมูลลักษณะที่พร้อมใช้งานและเครื่องมือมีอยู่อย่างมากมาย (The Boston Consulting Group, 2012, pp. 3-4)

อัตลักษณ์ดิจิทัลของรายงานวิจัยแห่งสมาคมเศรษฐกิจดิจิทัลฝรั่งเศส Laurent et al. (2015) ให้นิยามเป็นตัวแทน “ความเชื่อมั่นดิจิทัล” บทนำกล่าวว่า การสำรวจการใช้งาน

อัตลักษณ์ดิจิทัล วัตถุประสงค์ ที่ 90% การให้บริการภาครัฐและพาณิชย์ (e-commerce) ที่ 8% ด้านธุรกรรมธนาคาร (e-banking) และ ที่ 77% ด้านสังคมเครือข่าย (Laurent et al. 2015, p. 1)

รายงานของ Rannenberget al. (2009) ของโครงการเอฟไอทีไอเอส ที่มวิจัยได้จัดแบ่งการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ดิจิทัลไว้ขึ้นอยู่กับบริบทประเภทของการสื่อสาร วัตถุประสงค์ของ

งานเอฟไอทีไอเอสก็เพื่อสนับสนุนเรื่องการบูรณาการสหภาพยุโรป ซึ่งครอบคลุมประเด็นตั้งแต่การคาดการณ์แนวโน้มเศรษฐกิจจนถึงการแข่งขันในโลกของยุคโลกาภิวัตน์ รายงานแบ่งบริบทวิเคราะห์ผู้ใช้ตามบทบาททางสังคมอันได้แก่ (1) พลเมืองกับรัฐบาล (2) ธุรกิจกับฐานลูกค้า และ (3) องค์กรต่าง ๆ กับพนักงานลูกจ้าง (Rannenber et al. 2009, pp. 3-5) การจัดแบ่งบริบทลักษณะนี้จึงคำนึงปัจจัยเรื่องนิเวศน์เทคโนโลยี และให้ความสนใจกับ “บทบาท” ของประชาชนในฐานะเป็นพลเมืองผู้ใช้สื่อ (consumer aspect)

เพื่ออัตลักษณ์ดิจิทัลทางรัฐศาสตร์และการเมือง การศึกษานี้ได้ศึกษาความหมายคำถามไว้ว่า (1) อัตลักษณ์ดิจิทัลในระดับสามัญสำนึกมีลักษณะเป็นอย่างไร? และ (2) แนวคิดอัตลักษณ์ดิจิทัลเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะและประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศใช้อย่างไร?

2.2.3 อัตลักษณ์ดิจิทัลและสื่อร่วมสมัย

ในระดับสามัญสำนึก เมื่อมองตามกรอบประวัติศาสตร์ด้านสื่อสารศึกษาอธิบายได้ว่าพฤติกรรมสื่อสารของมนุษย์แต่ดั้งเดิมนิยมวิธีการพูด (อวัจนภาษาหรือมุขปาฐะ) สังคมมนุษย์เพิ่งได้เริ่มหันมาใช้วิธีการเขียนและพัฒนาขึ้นมาเป็นวิธีการพิมพ์มากขึ้น⁴ หากนับจากสมัยการใช้วัสดุเขียนเช่น ดินสอและกระดาษ จนมาเป็นการทำซ้ำเอกสารโดยใช้แท่นพิมพ์ เพียงเวลาไม่ถึงครึ่งศตวรรษ มนุษย์ใช้เครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเขียนเนื้อหาสาระขึ้น โดยอาศัยวิธีและรูปแบบโครงข่ายการสื่อสารดิจิทัล

พฤติกรรมสังคมและเทคโนโลยีมีพัฒนาการผสมผสานเข้ากับสื่อ (Media) มีอิทธิพลกับชีวิตประจำวันของคน คุณลักษณะสื่อสมัยใหม่ ซึ่งช่วยข้ามข้อจำกัดพื้นฐานที่ร่างกายและการสื่อสารขึ้นกับ “พื้นที่และเวลา” การใช้ต้องขึ้นอยู่กับประโยชน์เทคโนโลยีสื่อสารนี้และขึ้นกับค่านิยมสังคมที่สัมพันธ์พฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะของผู้ใช้ด้วย สมัยหนึ่งการทดแทนพิมพ์ของผู้ใช้ต้องพึ่งสายตากดแป้นพิมพ์ ต้นทุนสื่อสารและอุปกรณ์มีราคาสูงและความเร็วต่ำได้แปรเปลี่ยนมาสู่ยุคที่มีความหลากหลายในวิธีการพิมพ์การเขียนของผู้ใช้ นับได้ว่า ทักษะการสื่อสาร (literacy) การเข้าถึงโครงข่ายเป็นเรื่องสำคัญ

เมื่อทักษะอินเทอร์เน็ต (internet literacy) ของพฤติกรรมสังคมของคลื่นคนรุ่นต่อมา Generation⁵ (Gen) Baby Boom (B) / X / Y และ Z ได้คุ้นเคยกับอุปกรณ์อำนวยความสะดวก

⁴ Non-verbal language and Verbal language ในที่นี้คือภาษาพูดและเขียน

⁵ รายงานการสำรวจผู้ใช้อินเทอร์เน็ตไทย พ.ศ.2559 แบ่งเกณฑ์อายุออกเป็น 4 รุ่น ได้แก่ Gen Z / Gen Y / Gen X และ Baby Boomer จำนวนผู้ตอบแบบทั้งหมด Gen Y (ร้อยละ 54.5) จะสูงกว่า

สะดวกทางการสื่อสารมากขึ้น แนวโน้มการอ่านข้อมูลตัวตนเพื่อใช้สร้างกรอบความเชื่อมั่น (trust) ต่อบุคคล “แปลกหน้า” ได้คุ้นเคยขึ้นเป็นไปตามลำดับจนเป็นเรื่องกระทำได้คล่องแคล่วและโดยทั่วไปเป็นเรื่องสามัญ

การปรับตัวของผู้บริโภคสื่อกับรูปแบบเทคโนโลยีสื่อสารที่ทำงานได้ราบรื่นจึงเป็นประโยชน์ต่อสังคม สังคมพึ่งอาศัยสื่ออุปกรณ์และระบบเครื่องมือทำให้คนแปลกหน้าต่อกันทำความรู้จักสร้างสัมพันธ์ภาพทางสังคมต่อกันได้ ปัญหาอย่างการนัดพบซื้อขายธุรกรรมออนไลน์ที่เคยเป็นช่องก่อก่อเหตุอาชญากรรมชีวิตทรัพย์สินในช่วงเวลาหนึ่งก็เริ่มลดลงและเปลี่ยนวิธีการไป⁶ โดยเฉพาะในเมื่ออัตลักษณ์บุคคลมองเห็นกันได้อย่างแพร่หลายด้วยบริการบนสื่อสังคมเครือข่ายตัวอย่างเช่นผู้ให้บริการสื่อสังคมและสังคมเครือข่ายที่มีสมาชิกมากกว่าพันล้านบัญชี ทศวรรษตั้งแต่ พ.ศ.2550 เป็นต้นมา ได้แก่ ยูทูบ เฟซบุ๊ก กับ ทวิตเตอร์ และบริการค้นหาดัชนีข้อมูลอย่าง กูเกิ้ล เป็นต้น

การศึกษานี้มองว่า บริการสังคมเครือข่าย เป็นภาพแทนของ “แพลตฟอร์มผู้ให้บริการ” ที่ได้ผลกำไรจากการให้บริการระบบการบริหารข้อมูลอัตลักษณ์ดิจิทัล ซึ่งดำเนินควบคู่ไปกับกระแสปรากฏการณ์นิยมการถ่ายภาพ เซลฟี่ (selfies or groupies) และกิจกรรม วิถีชีวิต (life style) ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสร้างผลกระทบต่อบทบาทสังคม แก่ลูกค้ำ คุณประโยชน์สังคมเครือข่ายต่อสังคม ในที่นี้ ได้ช่วยยกระดับ การพัฒนาทักษะดิจิทัล ของพลเมืองผู้บริโภค และช่วยสร้างบรรทัดฐานที่แพร่หลายการใช้บทบาททางสังคมเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และข้อนี้ได้กลายเป็นค่านิยมสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ควรพิจารณานำมาศึกษาในมนโยบายสาธารณะ

สังคมเครือข่าย เทคโนโลยี Web2.0 และแพลตฟอร์มผู้ให้บริการ จึงเป็นตัวแปรของเทคโนโลยีกับสังคมช่วงเวลาหนึ่ง ด้วยได้สร้างพื้นที่เปิดกว้างให้แก่การก่อร่างความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นที่อุปกรณ์ปลายทางที่สมาร์ทโฟน หรือ อุปกรณ์สื่อสารของประชาชน ซึ่งเกิดขึ้นได้จากปัจจัยสำคัญอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ โดยรัฐบาลเป็นผู้อนุญาตประชาชนในการใช้งานโครงข่ายสื่อนี้เอง

กลุ่มอื่น รองลงมา เป็น Gen X (ร้อยละ 36.3) Baby Boomer (ร้อยละ 8.5) Gen Z (ร้อยละ 0.8) ตามลำดับ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2559)

⁶ ในสมัยอดีต เครื่องที่เรียกว่า Terminal หรือ “เครื่องลูกข่าย” ของบริการสนทนา (IRC) ตามสถาบันศึกษาในไทย ความสัมพันธ์สังคมที่เน็ตเป็นค่านิยมของกลุ่มนักศึกษา ที่สังคมประเมินว่าเป็นภาพฉาบฉวยไม่เป็นสาระ แต่ผู้ใช้งานไม่น้อยก็ปรับตัวกับสื่อแบบใหม่ไปตามข้อจำกัดของสื่อแบบ 2 ทางยุคแรกได้ ในทางปฏิบัติ จึงมีเรื่องของการนัดพบเพื่อนต่างเพศโดยมีฝ่ายหนึ่งเลือกจะรอแฝงตัวรอดูหน้าตาคู่สนทนาก่อน ซึ่งสะท้อนว่าอัตลักษณ์บุคคลเป็นส่วนที่จำเป็นของการสื่อสาร

เพราะฉะนั้น พื้นที่นี้หากกลายเป็นจุดสะสมของปัญหาทางสังคมหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการกลั่นแกล้งที่เรียกว่า “Cyber-Bullying”⁷ (สรินณา อารีธรรมศิริกุล, 2012) การถ่ายทอดสดที่ไม่เหมาะสม (live) จนถึง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (privacy) ซึ่งบางส่วนเกิดจากความสับสน และบางส่วนเป็นพฤติกรรมผู้ใช้ อย่าง “การแชร์ข้อมูล” (share) ที่ไม่ได้ตระหนัก “บริบท” ความเป็นส่วนตัว / สาธารณะ ส่งผลให้มีเนื้อหาหมิ่นเหม่หลักศีลธรรมจริยธรรม เรื่องการหมิ่นสถาบัน เรื่องอนาจาร เรื่องลิขสิทธิ์ / สิทธิบัตร เป็นต้น การตัดสินใจนโยบายที่เทคโนโลยีเป็น ชื่อนำพาวัย จำเป็นที่ภาครัฐต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม

2.2.4 ภูมิทัศน์ของสื่อร่วมสมัย

ในพื้นที่สื่อร่วมสมัยที่ซึ่งสาขานิเทศศาสตร์ เรียกว่า “สื่อใหม่” (new media) เป็นแนวโน้มประจักษ์ที่ผลิตภัณฑ์กับอุปกรณ์ไอทีได้ถูกออกแบบมาให้ทำหน้าที่แทนของสื่อดั้งเดิม สื่อสิ่งพิมพ์และกระดาษได้ถูกเปลี่ยนบทบาทจากตัวหลักกลายเป็นตัวเลือก บทบาทของ “สื่อเก่า” ที่รวมไปถึง “สื่อมวลชน” ได้ถูกลดความสำคัญลง หน้าประวัติศาสตร์การสื่อสารต่อไปจึงจะเห็นเรื่องกลุ่มธุรกิจสื่อในภาคเอกชนขนาดใหญ่ต้องปรับตัวและปิดกิจการ สื่อเก่าเน้นรูปแบบเข้าถึงสื่อการรับรู้ของผู้บริโภคกำลังถูกเปลี่ยนแทนที่ด้วยบริการบนสื่ออินเทอร์เน็ต เครือข่ายวิทยุออนไลน์ โทรศัพท์ดิจิทัล วิชานำเสนอข้อมูลข่าวสารต้องปรับปรุงเนื้อหาที่ต่อเนื่อง สื่อชนิดทิศทางเดียวสู่ผู้บริโภคได้ถูกลดความสำคัญลงอย่างไม่อาจทวนกลับ เรื่องนี้เป็นผลที่ตามมาจากการพัฒนาการของอินเทอร์เน็ต

การเปลี่ยนภูมิทัศน์สื่อในภาพรวมจากทุกประเภทสื่อนี้ เรียกว่า “การหลอมรวมสื่อ” (จินทนา ทองประยูร, 2552; นฤมล คงชื่นสิน, 2556; มรยาท อัครจันทโชติ, 2557) แบบเชิงดูกลับโดยควบรวมมากกว่าการแยกช่องทางจัดจำหน่าย แม้จะก่อนหน้านี้ ลักษณะของสื่อใหม่อาจพัฒนาขึ้นมาจากสื่อสิ่งเดิม (กาญจนา แก้วเทพ, 2555, น. 16-51) แต่สังคมผู้บริโภคก็ได้ปรับตัวพฤติกรรมไปตามคุณสมบัติโครงข่าย ผลที่ตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อมจากความเร็วอินเทอร์เน็ต (โปรดพิจารณา John B. Horrigan 2002) โดยมีปัจจัยและตัวแปรอย่าง กลไกราคา นวัตกรรม ค่านิยม และรูปแบบการให้บริการ อาทิเช่น บริการอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ (mobile internet) เป็นต้น คลื่นกระแสนิยมเช่น ค่านิยมการใช้สังคมเครือข่าย และค่านิยมอื่น ๆ ต่างเป็นตัวแปรการขยายฐานจำนวนผู้ใช้สื่อและผู้บริโภคสู่คนทุกระดับทุกระดับอย่างรวดเร็ว ปรากฏการณ์หลอมรวมสื่อนี้จึงเป็นผลจากลักษณะประโยชน์ของ “สื่อใหม่” กับวิถีชีวิตสังคมของคนในยุคโลกาภิวัตน์

⁷ เรื่องของ การดูถูก การใช้เล่ห์เหลี่ยม การกลั่นแกล้ง (hate speech) รุมประณาม การประจาน และเกี่ยวข้อง การปลอมแปลงตัวตน (fake) การหลอกล่อและลวง (fraud) เป็นต้น อันเป็นปัญหาสังคมออนไลน์หนึ่งที่กำลังขยายตัวกว้างขวาง

2.3 กรอบความเป็นสากลของอัตลักษณ์ดิจิทัล

2.3.1 การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล

การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล เป็นแนวทางจัดการที่รองรับการเติบโตฐานประชากรอินเทอร์เน็ต ไปสู่ ประโยชน์สาธารณะ ข้อเสนอแนะโออีซีดี สรุปไว้ 3 ด้าน (1) การหลอมรวมสื่อ (convergence) (2) การสร้างสรรค์และนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการลงทุนและการจ้างงาน (creativity) (3) ความเชื่อมั่นต่อบริการบนโครงข่าย (confidence) (OECD, 2008, pp. 12-13)

การวางแผนนโยบายสาธารณะต้องหาโอกาสความเป็นไปได้การฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อผลักดัน การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล ให้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของโครงข่าย โดยหัวใจสำคัญการสนับสนุนปัจจัย ความเชื่อมั่นตัวตน (identity trust) ตามลักษณะนิเวศน์การสื่อสาร (OECD, 2008, p. 26) และการกำกับดูแลโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคม

ประเด็นที่สำคัญของ การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ความปลอดภัยโครงข่าย (2) ความเป็นส่วนตัว และ (3) เสรีภาพสื่อสาร

2.1.1.1 ความปลอดภัยโครงข่าย

ประกอบด้วย ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (cyber security)⁸ และภัยคุกคาม (threat) ในอดีต มีลักษณะแตกต่างจากปัจจุบันที่คาดเดายากสมัยก่อนภัยคุกคามและการโจมตีมักเกิดที่ระบบชุมทางการสื่อสารสร้างผลกระทบการใช้งานโครงข่าย ในเวลาต่อมา ภัยของโครงข่ายที่ซับซ้อนอันตรายเกิดขึ้นได้ตั้งแต่จุดต้นทางถึงจุดปลายทาง⁹ และเน้นเป้าหมายไปที่ “ข้อมูล” การล้วงข้อมูล การทำลายข้อมูล การสอบสวน และการตรวจสอบย้อนหลัง ข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวระดับวินาที ปัจจัย ความเชื่อมั่น จึงตกเป็นจุดเสี่ยง กลายเป็นช่องภัยในภัยคุกคามแบบหนึ่ง นำไปสู่ การเรียกค่าไถ่ข้อมูล การสวมสิทธิเข้าควบคุมระบบทำงานอุปกรณ์สำคัญ จุดที่โจมตีอาจขึ้นกับวิธีการยืนยันตัวตนของผู้ใช้ ซึ่งเกิดขึ้นได้ในระบบออนไลน์และออฟไลน์ ระดับความเสียหายภัยคุกคามจึงอยู่ที่บริบทแวดล้อม เช่น นิเวศน์สื่อ (environment) ระบบให้บริการ

⁸ เดิมที “Security” แปลว่า “ความมั่นคง” แต่ในระยะหลัง ข่าวสารรัฐบาลที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ได้นิยมใช้ “ความมั่นคงปลอดภัย” ที่สะท้อนการใช้ในกิจการพลเรือนมากขึ้น

⁹ โปรดพิจารณา ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย (2559); (ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย, 2560)

อุปกรณ์ (platforms) มาตรการความปลอดภัย (security) และ ผลกระทบที่ตามมา (consequences) การกิจของผู้รับผิดชอบจึงต้องมีการประเมินความเสี่ยง (risk)

ความเสี่ยงเรื่องที่สำคัญ “สงครามข่าวสาร” (hybrid warfare) ยุทธวิธีทางทหาร กระบวนการรักษาความปลอดภัยความเป็นไปได้ของศัตรูโจมตีระยะไกล (Bruce, 2004, p. 77) ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (cyber security) จึงหยิบยกขึ้นมา รัฐบาลทำหน้าที่ยกระดับการเตรียมพร้อมรับมือ ภัยคุกคาม ที่พัฒนาต่อเนื่องให้ ความปลอดภัย แก่ประชาชนอย่างไร นับเป็นส่วนหนึ่งของระบบสาธารณูปโภคการสื่อสาร ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงต้องรับฟังผู้เชี่ยวชาญทบทวนเรียนรู้เครื่องมือเพื่อประเมินความเสี่ยงมาตรการป้องกัน

ระบบการป้องกันความเสี่ยง จึงเป็นความกังวลอย่างหนึ่งของฝ่ายความมั่นคงที่คำนึงเรื่องโอกาสเกิดผลกระทบต่อการดำเนินงานสถาบันองค์กรและภัยคุกคาม การศึกษานี้จึงควรเจาะจงไปที่บริบทผลกระทบต่อประชาชน

ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (cyber security) ของประชาชน จึงเป็นเรื่องระดับการใช้ทั่วไปเช่น ปัญหาการโจรกรรมตัวเลขในบัญชีธนาคารด้วยเทคนิค “หลอกเหยื่อ” เรียกว่า “Phishing” (อ่านว่า ฟิช-ซิง) กับ “ฝังตัวรอโอกาส” เรียกว่า การโจมตีมัลแวร์ (malware) (อ่านว่า มัล-แวร์) ที่ย่อจาก Malicious Software ซึ่งหลักวิธีส่วนใหญ่ นำไปสู่ การได้มาซึ่งการเสมือนเป็นตัวตนเป้าหมาย (identity theft) เพื่อสวมสิทธิ์ของเจ้าของข้อมูลเข้าไปสำรวจจนระบบทำงาน อุปกรณ์และกระทำการโดยอาศัยสิทธิ์การใช้งาน ปัญหาระดับทั่วไปเช่น จดหมายเวียน จดหมายชื่อผู้ส่งนิรนาม จดหมายสุมกลุ่มผู้รับ (spam) ที่รบกวนสังคม โดยการเสนอโฆษณาหรือการแอบแฝง หรือการขอดัดตั้งภัยคุกคามผู้ใช้แบบอื่น งานเหล่านี้เป็นงานภารกิจหนึ่งที่รัฐบาลถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่กำกับดูแลและช่วยประสานงานแก้ไข ระดับการตรวจตราของเจ้าหน้าที่รัฐสามารถเข้าถึงละเมิดบัญชีเจ้าของข้อมูลได้ อาจเป็นทั้งภัยคุกคามและเป็นประโยชน์สาธารณะ ซึ่งกลายเป็นเหตุข้อถกเถียงเสรีภาพสื่อสาร ที่สัมพันธ์กับ การตรวจตรา และส่งผลกระทบระดับ ความเป็นส่วนตัว

2.1.1.2 ความเป็นส่วนตัว

หลักการกระบวนการวิธีทางเทคนิคที่ใช้สร้างมาตรการความปลอดภัยให้หน่วยงานรัฐบาลนั้นทำให้ต้องมีมาตรการรับมือกับรูปแบบผู้กระทำการละเมิดข้อมูลผู้ใช้บุคคลอื่นในโครงข่าย รัฐบาลที่เตรียมวิธีที่เท่าทันเพื่อรับมือ ความเสี่ยง (risks) และดูแลกำกับโครงข่ายตามข้อกฎหมายและความมั่นคง เป็นนโยบายกิจการภายในของรัฐบาล ซึ่งเหตุผลลักษณะเช่นนี้ก็ย่อมได้รับ

การตีความภาคประชาชนว่าเป็นอำนาจของเครื่องมือเพื่อครอบงำวิถีชีวิตพลเมือง¹⁰ (Cole, 2016) ด้วยเหตุนี้ ความก้าวหน้าเทคโนโลยีเครื่องมือสมัยใหม่จึงนำหวนหาหวั่นในความสมารถและผลที่ตามมา ในระดับสากล การเตรียมรับมือผู้ประสงค์ร้าย วาทกรรม “ก่อการร้าย” จะสนับสนุนเรื่องแสนยานุภาพทหารในมิติที่ 4 “สงครามข่าวสาร” หรือ “สงครามไซเบอร์” ในเวทีองค์กรระหว่างประเทศ การถกเถียงบนหลักสิทธิมนุษยชน น้ำหนักของการตัดสินใจนโยบายกับประเด็น “ตรวจตรา” เพื่อป้องกัน ก็ละหม้ายคล้ายและใกล้เคียงกับการ “ละเมิด” ซึ่งก็เพื่อป้องกัน

เมื่อรัฐทำหน้าที่กำกับดูแลความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์โดยเหตุผลป้องกันภัยความเสี่ยงและภัยคุกคาม ในเวลาเดียวกัน เหตุผลของรัฐในแต่ละบ้านเมืองก็กำหนดเหตุปัจจัยที่แตกต่างกันไปตามบริบทสังคมและประวัติศาสตร์ชาติที่มา ตลอดจนข้อพิจารณาของผู้ตัดสินใจนโยบายนั้น การถ่วงถ่วงประเด็นปัญหาเพื่อไปกำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายและใช้ทรัพยากรเท่าที่เห็นว่าจำเป็น รวมไปถึง การเปิดเผยหรือความเห็นชอบจากการรับฟังเสียงของประชาชน

ฉะนั้นแล้ว รัฐบาลชาติมหาอำนาจกับรัฐบาลประเทศทั่วไป ย่อมกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาบ้านเมืองที่แตกต่างไปด้วยเช่นกัน จึงเป็นน้ำหนักข้อถกเถียงเพื่อนโยบายสาธารณะระหว่างสิทธิมนุษยชนกับประโยชน์สาธารณะ วิทยาการเทคโนโลยีที่สำคัญในเรื่อง ความเป็นส่วนตัว นี้ได้แก่ การตรวจตรา (surveillance) ประกอบด้วยกันทั้ง ระบบกล้องวงจรปิดดิจิทัลระบบบุคคลที่ล้าหน้า (CCTV) (Gilbert, 2007) และ การดักข้อมูล (sniffing) บนโครงข่าย เป็นต้น

2.1.1.3 เสรีภาพสื่อสาร

ทางการเมืองและความเป็นส่วนตัว (privacy) ในแง่ทางการเมืองกลุ่มประเทศพัฒนา นับเป็นประเด็นที่อ่อนไหว หลายประเทศได้นำข้อถกเถียงจากหลายฝ่ายมาพูดคุยกัน เรื่อง “เสรีภาพสื่อสาร” บางกรณีเป็นเรื่องความมั่นคงแห่งชาติ ในทางตรงข้าม บางกรณีเรื่องความเสมอภาค คุณลักษณะของโครงข่ายอินเทอร์เน็ตที่สำคัญตั้งแต่กำเนิดขึ้นมาข้อหนึ่งคือการใช้สื่อเป็น

¹⁰ เหตุการณ์ที่ Edward Snowden พ.ศ.2556 เปิดเผยโครงการสอดแนมของหน่วยงานความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Agency – NSA) ของสหรัฐอเมริกาโดยเผยแพร่เอกสารแก่ผู้รับผิดชอบเว็บ WikiLeaks จนเกิดภาพยนตร์สารคดีเรื่อง CITIZENFOUR ก่อให้เกิดความสนใจจุดประเด็นการคุ้มครองข้อมูลและสิทธิความเป็นส่วนตัวต่อสาธารณชนทั่วโลก ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติมีมติให้กำหนดกระบวนการด้านนโยบายใหม่เกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวในโลกออนไลน์ ซึ่งต่อเนื่องจนถึง พ.ศ.2557 มีการอภิปรายเพิ่มเติมเข้าสู่คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council) (พิภพ อุดมอิทธิพงศ์, 2558, น. 24)

กระบอกเสียงอุดมการณ์ทางการเมือง ฉะนั้น การพัฒนาเชิงนโยบายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ดิจิทัลได้เกิดขึ้นมากับแนวทางกำกับดูแลในประเด็นเสรีภาพสื่อสารบนโครงข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งได้ขยายอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อทิศทางการเมืองไปด้วยพร้อมกัน ช่องทางสื่อสารบนโครงข่ายจึงสัมพันธ์ขนานไปกับการเคลื่อนไหวเรียกร้อง แนวทางโลกเสรีประชาธิปไตย และ ลัทธิเสรีนิยมใหม่ เนื่องด้วยเป็นวัฒนธรรมการเมืองที่ไม่เน้น “ห้าม” ประชาชนในการรับรู้ข่าวสาร และ รัฐบาลมักแสดงออกพึงเสียงตามที่ประชาชนคาดหวัง อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องความโปร่งใสและธรรมาภิบาล

2.3.2 คำแนะนำขององค์การระดับโลก

ประเด็นเรื่องความมั่นคงปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว และเสรีภาพสื่อสาร จึงได้ถูกพัฒนาขึ้นเป็น คำแนะนำนโยบายเพื่อการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล ซึ่งเป็นบริบทการพัฒนาของรัฐบาลเกี่ยวข้องกับ สื่อร่วมสมัย บนการใช้ประโยชน์โครงข่ายการสื่อสาร

ในระบอบเสรีประชาธิปไตย รัฐบาลควรรับฟัง การมีส่วนร่วมประชาชน โดยคำนึงรูปแบบค่านิยมการสื่อสารและวิถีชีวิตประชาชนบนสื่อร่วมสมัย ซึ่งแต่ละประเทศย่อมมีความแตกต่างกันของสังคมเศรษฐกิจวัฒนธรรม ในกระแสทุนนิยมบริโภคนิยมแบบโลกเสรีประชาธิปไตย ความต้องการประชาชน อยู่ระหว่างวัฒนธรรมการเมืองของรัฐกับแนวโน้มค่านิยมของประชาชน

คำแนะนำการจัดการเชิงนโยบายริเริ่มโดย องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) (โออีซีดี) กรอบวัตถุประสงค์เป็นฐานคิดของระบบการทำงาน รัฐบาลในระบอบโลกเสรีประชาธิปไตย (Bernat, 2011) ภายใต้ชื่อ “แผนเพื่อการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล” (Digital Identity Management) โดยชื่อย่อ “idM” (ไอดีเอ็ม) เป็นแนวทางสำคัญ ในหลักการพัฒนาเพื่อภาครัฐเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบของ “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” (อี-โกเวอร์นเมนต์) (e-Government) สำหรับรัฐบาล คำแนะนำเหล่านี้มีนัยสำคัญเกี่ยวกับด้านกิจการสื่อสารโทรคมนาคม มุ่ง “การกำกับดูแล” (regulation) มี “การอภิบาล” หรือ มี “ธรรมาภิบาล” (good governance) ทั้งเกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องสิทธิมนุษยชน¹¹ (human right) มุมมองระหว่างรัฐบาลและประชาชนและกรอบการใช้อำนาจรัฐเพื่อพิทักษ์ประชาชน ตลอดจน การส่งเสริมเศรษฐกิจด้วยเครื่องมือเทคโนโลยี

การประชุม OECD (2008) เกิดขึ้น ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2551 เพื่อสนับสนุนระบบเศรษฐกิจอินเทอร์เน็ต (internet economy) และเกี่ยวข้องกับสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมทุก

¹¹ งานของ Rodrigues (2011) ศึกษาว่าทฤษฎีที่ครอบคลุม (domain) โดย อัตลักษณ์ดิจิทัลทางกฎหมายด้านมนุษยชนระหว่างประเทศ

ๆ ด้าน ซึ่งจะใช้ “ข้อมูลกิจกรรม” ในทุกด้านของเทคโนโลยีข่าวสาร การเขียนรายงานได้รับความเห็นชอบด้วยจาก 5 คณะกรรมการโออีซีดี ที่ดูแลประเด็นเรื่อง ข่าวสารและเทคโนโลยี นโยบาย ผู้บริโภค การศึกษา การอภิบาลอินเทอร์เน็ต การสาธารณสุข และการพัฒนา การประชุมระดับรัฐมนตรีของประเทศกลุ่มสมาชิกอธิบายปฏิบัติการของนวัตกรรมที่เป็น ตัวแปรสัมพันธ์ กับ ปริมาณ ผู้ใช้สื่อ ที่ก่อร่างเป็นสังคมสื่อร่วมสมัยขึ้น

คำแนะนำของกรรมาธิการทั้งสิ้น 6 ด้าน มี 3 ด้าน ที่แนะนำเป็นพิเศษ ซึ่งเนื้อหาเป็นการจัดรูปนโยบายสาธารณะบนเศรษฐกิจอินเทอร์เน็ตที่กำลังมีบทบาทเปลี่ยนแปลงโลกอย่างรวดเร็ว ความท้าทาย ได้แก่ (1) การที่ทุกคนทุกแห่งหนอาจเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ (2) การสนับสนุนนวัตกรรมการแข่งขันและทางเลือกบนอินเทอร์เน็ต (3) การมีความพร้อมด้านสาธารณสุขปลอดภัยที่ปลอดภัยป้องกันระงับภัยคุกคาม (4) การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและเคารพข้อมูลสิทธิบัตรทางปัญญาตลอดจนมีสิ่งแวดล้อมอินเทอร์เน็ตที่ปกป้องทุกกลุ่มสังคม (5) การสนับสนุนความมั่นคงและความรับผิดชอบการใช้อินเทอร์เน็ต และ (6) ความสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุน การเชื่อมต่อ และบริการทางนวัตกรรมกับการประยุกต์ใช้งาน

การใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมืออยู่บนหลักการของโออีซีดี ดังนี้

(1) ความเข้าใจบทบาทและการใช้อินเทอร์เน็ตและตัวขับเคลื่อนที่เกี่ยวข้องต่อประสิทธิภาพและการเติบโตเศรษฐกิจอันมีศูนย์กลางที่อินเทอร์เน็ตในกระบวนการความคิดสร้างสรรค์และลดอุปสรรคต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือและต้องมีคนอีกมากมายมาร่วมสรรค์สร้างสิ่งต่าง ๆ ด้วยกัน (2) การวิเคราะห์เศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต การประยุกต์และบริการ โดยจะต้องเข้าใจว่านั่นได้รวมไปถึงโลกเสมือนจริง โครงข่ายที่ใช้พื้นฐานอุปกรณ์ตรวจจับหรือเซนเซอร์ และ ระบบให้บริการอุปกรณ์ (platforms) ของสังคมเครือข่าย (3) การสำรวจบทบาทของตัวแสดงต่าง ๆ รวมถึงตัวกลางที่จะทำให้ไปถึงเป้าหมายนโยบายเพื่อเศรษฐกิจอินเทอร์เน็ต (4) การปรับแต่งระบบสถิติเพื่อการตรวจวัดความเปลี่ยนแปลงโดยใช้เครือข่ายไอซีทีและอินเทอร์เน็ตโดยผ่านประชาชน ธุรกิจองค์กร และสถาบัน เพื่อที่จะได้การตรวจวัดที่มีความน่าเชื่อถือนำไปสู่การนำไปใช้งานและได้ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจสังคมมีการเป็นอยู่ดีขึ้น (5) การวิจัยว่าอินเทอร์เน็ตควรใช้ช่วยรับมือปัญหาการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกร้อนและใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วยแนวทางนโยบาย (6) สร้างการวิเคราะห์และกำหนดคำแนะนำนโยบายเพื่อการพัฒนาและใช้โครงข่ายการสื่อสารร่วมกัน (7) ปกป้องผู้ใช้ออนไลน์ทำให้ระบบความปลอดภัยมีความมั่นคงเชื่อถือได้ (8) ปรับใช้การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ตลาด และพฤติกรรมผู้ใช้สื่อบนแนวคิดความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย อัตลักษณ์ดิจิทัล รวมถึงการทำให้ผู้บริโภคมั่นใจมากขึ้น (9) การร่วมกันเปลี่ยนแปลงให้รัฐบาลปกครองและภาคสาธารณะ มีประสิทธิภาพ ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้

จุดที่น่าสังเกต ในวรรณกรรมตามมุมมองทัศนะทางการเมืองระหว่างประเทศ ได้แก่ (1) การขับเคลื่อนสังคมเศรษฐกิจวัฒนธรรมโดยศูนย์กลางอินเทอร์เน็ต มีความหมาย เช่นเดียวกับการสร้างศูนย์กลาง “เทคโนโลยี” ผ่านอุปกรณ์สื่อสารเพื่อเชื่อมระดับภูมิภาคและโลก เรียกว่า “หมู่บ้านโลก” (McLuhan & R.Powers, 1989) ที่อาจตั้งคำถามว่าทุนต่างชาติกลุ่มใด ครอบครองอำนาจบนห่วงโซ่ที่ต้นทางและข้อตกลงต่าง ๆ การผลิตเทคโนโลยี (2) ความร่วมมือไออีซีดี ได้ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มสมาชิกไออีซีดีภูมิภาคนำไปสู่พันธสัญญาที่จะร่วมพัฒนาการนำรูปแบบที่จะ ใช้เทคโนโลยีมาเป็นบรรทัดฐานและแพร่หลายไปสู่ประเทศอื่น โลกาภิวัตน์ ซึ่งได้เปิดกว้างพื้นที่ตลาด การค้าเศรษฐกิจใหม่ การแพร่หลายของเทคโนโลยีสื่อสารดำเนินควบคู่กับ ทุนเสรีการเงิน ขนาดใหญ่ ที่จะเก็บกำไรได้จากการลงทุนตลาดเงินตลาดทุนทั่วโลก แม้กระทั่ง สร้างผลกระทบทางการเมืองทำให้ หลายประเทศที่มีศักยภาพทางเทคโนโลยีด้อยกว่าเสียเปรียบ โดยเฉพาะการพึ่งพำนำเข้าการแข่งขัน ภาคเอกชนด้านนวัตกรรม และ (3) จุดเด่นในคำแนะนำนโยบายสาธารณะนี้ การใช้โครงข่าย อินเทอร์เน็ตเป็นการผลักดันสู่ทิศทางนโยบาย “การเน้นสำคัญที่ประชาชน (citizen-centric)” โดย สังเกตได้จากทุกข้อในรายละเอียดที่ 1-8 ที่เป็นการกิจของรัฐบาล ขณะที่ ในข้อสุดท้าย การร่วมกัน เปลี่ยนแปลงให้รัฐบาลบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นที่ส่วนรวม มีความโปร่งใส และ ตรวจสอบได้ เป็นจุดที่เกิดขึ้นจาก การมีส่วนร่วมของประชาชน (citizen involvement)

2.3.3 ความเป็นส่วนตัวและเสรีภาพสื่อสารของประชาชน

ปัจจัยความเชื่อมั่น ความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว และเสรีภาพสื่อสาร ประชาชน งานของ DUTTA et al. (2011) กล่าวว่า ผู้ใช้ออนไลน์ยอมเห็นคุณค่าของ “ความเป็น ส่วนตัว” แต่ทว่า ตัวบ่งชี้คุณค่า และ อิทธิพลต่อพฤติกรรมปัจเจกชน เป็นปัจจัย “ความเชื่อมั่น”¹² คนยิ่งพยายามปกป้องความเป็นส่วนตัวมากขึ้นหากรู้สึกว่าจะไม่สามารถจะเชื่อมั่นในตัวผู้อื่น เทคโนโลยี สมัยใหม่เกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีระดับความเชื่อถือในการใช้งาน

¹² DUTTA et al. ได้ทบทวนการวิจัยจาก งานของ Urban พ.ศ.2552 กล่าวว่า ความเชื่อมั่นออนไลน์ คือ กฎแห่งความสำเร็จในโครงข่ายอินเทอร์เน็ต งาน Nielsen, Pew พ.ศ.2552-2553 ได้ชี้ว่า โครงข่ายอินเทอร์เน็ตโดยส่วนใหญ่นิยมใช้เพื่อ ส่งอีเมล สืบค้น และสังคมเครือข่าย งานของ Dutton and Sheppard พ.ศ.2549 ได้สอบสวนความเชื่อมั่นแบบทั่วไปกับชาวอังกฤษ พบว่าถ้าผู้ใช้มีทักษะ การใช้อินเทอร์เน็ต (internet literacy) ที่ดีและคุ้นเคยเพียงพอแล้วระดับความเชื่อมั่นก็จะสูง ซึ่ง ปัจจัยระดับการศึกษาผู้ใช้ก็มีผลต่อระดับความเชื่อมั่น ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตบ่อยย่อมจะคุ้นเคยปัญหา อย่าง สปแอม (spam) และไวรัส (virus) ซึ่งเป็นปัญหาของความเชื่อมั่นทางออนไลน์ โดยสรุปแล้ว ความเชื่อมั่น (trust) เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับความปลอดภัย (security)

ฉะนั้น ความเชื่อมั่น (trust)¹³ ที่แบ่งได้เป็น ความเชื่อมั่นข่าวสาร (information trust) และ ความเชื่อมั่นบุคคล (people trust) จึงนับว่าเป็นเรื่อง ความปลอดภัย (security) ด้วย

DUTTA et al. ได้สรุปว่าการอุบัติขึ้นของวัฒนธรรมอินเทอร์เน็ตสากล เกิดขึ้นจากความรู้สึกที่มีอยู่ร่วมกัน ฉะนั้น จึงได้รวมความกังวลต่ออินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีไว้ด้วย ข้อมูลทางกายภาพอย่าง เพศ อายุ รายได้ และการศึกษา มีความเกี่ยวข้องเป็นส่วนน้อยมาก โดยส่วนใหญ่ทุกประเทศกลุ่มผู้ใช้ก็ต้องการ เสรีภาพสื่อสาร (freedom of expression) และ ความเป็นส่วนตัว (privacy) แต่ทว่าพฤติกรรมที่เปรียบเทียบระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ ผลวิจัยปรากฏว่า เสรีภาพสื่อสาร (freedom of expression) นั้น ในทางปฏิบัติสูงถึง 42% ที่ยอมรับการควบคุมที่แท้จริงของรัฐบาล ขณะที่ ตัวเลขที่จะ “ยอมรับ” ในทางทฤษฎีกลับน้อยกว่า 10%

ประเด็นเสรีภาพสื่อสาร ในพื้นที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าสู่สังคมมาก ระดับการตอบโต้ข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อมั่น (distrust) จะน้อยกว่าในพื้นที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าสู่สังคมน้อย “ความเป็นส่วนตัว” (online privacy) ของคนที่แบ่งข้อมูลส่วนตัวกันและกันยอมแลกเปลี่ยนเมื่อ “มีนัยยะผลประโยชน์” (economic incentive) ในงาน DUTTA et al. อ้างถึงงานวิจัย Hann et al. พ.ศ.2545 การสำรวจพบว่าเป็นตัวเลขสัดส่วน 35% โดยเฉลี่ย ที่จะยินยอมแบ่งปันข้อมูลส่วนตัวให้แก่ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม¹⁴ ที่เหลือ 45% ยอมแบ่งข้อมูลให้ยาก และอีก 20% บอกว่าไม่เคยยอมแบ่งข้อมูลส่วนตัว

กล่าวโดยสรุป สิ่งสำคัญอยู่ที่การตั้งคำถามและเข้าใจพฤติกรรมและความรู้สึกของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในสังคมโลกาภิวัตน์ ถ้าสัดส่วนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศน้อยย่อมมีแนวโน้มที่ผู้ใช้จะแบ่งข้อมูลที่เป็นส่วนตัวให้มากกว่า มีนัยสำคัญ ที่บางประเทศในกลุ่มเศรษฐกิจเกิดใหม่

¹³ เรื่องของความเชื่อมั่น ผู้ตอบคำถาม 58% กังวลว่าจะได้รับข้อมูลลวงที่ผิดพลาด และที่ 85% เห็นว่าเรื่องนี้น่าเป็นกังวล เรื่องของความปลอดภัย (security) ผู้ตอบคำถาม 61% มีความกังวล และที่ 84% เห็นว่าเรื่องนี้น่าเป็นกังวล เรื่องการหลอกลวงให้เชื่อ (trust misleading) ซึ่งนักวิจัยแบ่งโดยใช้เกณฑ์พื้นที่ ในประเทศแอฟริกาใต้ มีความกังวลมากที่สุด 68% รองลงมา อินเดีย 67% และ เม็กซิโก 61% โดยฝรั่งเศส น้อยที่สุด 37% สำหรับปัญหาความไม่เชื่อมั่น (distrust) ความคุ้นเคยและเข้าถึงเทคโนโลยี (familiarity and proximity to technology) อาจช่วยเพิ่มระดับความเชื่อมั่นให้สูงขึ้นได้

¹⁴ ผลการสำรวจทั่วไป ในบราซิล จีน และอินเดีย ผู้ใช้แบบที่ยอมให้ข้อมูลได้มีน้อยกว่าที่อื่น ๆ ยกเว้นกรณีประเภทแข่งขัน ประเทศสหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย / นิวซีแลนด์ และแคนาดา ผู้ใช้ต้องยินยอมก่อนจึงให้ข้อมูล ในประเทศอื่นสัดส่วนที่ยินยอม มีดังนี้ ที่ 51% ในอินเดีย 46% ในจีน 39% ในบราซิล 21% ในเยอรมัน 28% ในสหรัฐอเมริกา และ 29% ในสเปนกับฝรั่งเศส

เนื่องจากความต้องการสมัครงานและสร้างอาชีพ แม้ว่าผู้ใช้ตระหนักและมีความกังวล ความเชื่อมั่น และความปลอดภัย¹⁵ กลุ่มผู้ใช้เหล่านั้นก็ยังเต็มใจจะเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวเพื่อวัตถุประสงค์หลายอย่าง ซึ่งการใช้อินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวันเป็นมุมมองที่แตกต่างจากผู้ใช้ในหลายประเทศที่ระมัดระวังมากกว่า

ความเป็นส่วนตัว (privacy) จึงยืดหยุ่นทั้งในส่วนทฤษฎีและส่วนปฏิบัติ สังคมผู้ใช้คลื่อนหลังดูมีความพร้อมและเต็มใจที่จะทำการแบ่งปันข้อมูลแลกเปลี่ยนกันและกัน แม้กับเรื่องที่ไม่สำคัญในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่ใช่ว่าเขาไม่กังวลเกี่ยวกับ ความเป็นส่วนตัว (privacy) หรือ ความปลอดภัย (security) หรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารของผู้คนในโลกออนไลน์ แต่น่าจะเป็นเรื่องของชีวิตสังคม

การวางแผนนโยบายสาธารณะ จึงต้องทำความเข้าใจพฤติกรรมผู้ใช้สื่อทั้งระดับภูมิภาคและตระหนักความแตกต่างที่สำคัญหลายประการ ขนาดมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ กับ กลยุทธ์สื่อสาร และการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของประชาชน ดังที่ DUTTA et al. เปรียบเทียบพฤติกรรม การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในกลุ่มประเทศพัฒนา กับกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่

แนวทาง การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล จึงต้องยืดหยุ่น และ การอภิบาลอินเทอร์เน็ต อย่างประณีต เสริมภาพสื่อสาร ในทางปฏิบัติและทางทฤษฎีก็ขึ้นกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ ด้วยเช่นกัน ความยืดหยุ่น ในประเด็นเหล่านี้ทำให้เป็นเรื่องที่อ่อนไหว การใช้อำนาจ การออกกฎหมาย และ การกำกับดูแลความเป็นส่วนตัว ของประชาชน

¹⁵DUTTA et al. แนะนำว่าควรศึกษาประเทศที่กำลังขยายความประเด็นเรื่องความปลอดภัย (security) โดยจัดแบ่งเป็นพื้นที่ที่มีสัดส่วนลักษณะคล้ายคลึงกัน แนวทางตั้งคำถามเป็นประเด็นเรื่อง พฤติกรรมและแนวความคิด - การผลิตเนื้อหาเช่นสังคมเครือข่าย การโพสภาพส่วนตัว การใช้อีเมล รูปแบบที่เปิดเผย เว็บล็อก (blog) บัญชีเวปส่วนตัว พอดคาส (podcast) และ วิดีโอบล็อก (video blog) - จัดแบ่งข้อมูลส่วนตัวเพื่อแลกเปลี่ยนและวัดระดับ ความเป็นส่วนตัวผู้ใช้งาน (privacy user) ที่มีเพื่อยืนยันตัวตน - เพื่อใช้การสื่อสารโครงข่ายอินเทอร์เน็ตและตอบสนอง วัตถุประสงค์สังคมเพื่อสร้างความเข้าใจต่อระดับของ ความเชื่อมั่น (trust) - และการดูแลปัญหาไวรัส (virus) กับ สไปแวร์ (spyware) เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้ใช้

2.4 อัตลักษณ์ดิจิทัลในนโยบายสาธารณะ

แนวทางสากลของอัตลักษณ์ดิจิทัล เป็นคำแนะนำการขับเคลื่อนนโยบายแบบสากลของกระบวนการนโยบายสาธารณะ ระบอบโลกเสรีประชาธิปไตย ที่อาศัยคุณสมบัติโครงข่ายสื่อสาร มีเป้าหมายเป็น การเน้นสำคัญที่ประชาชน (citizen-centric) หรือ ผู้บริโภค (consumer-centric)

คำแนะนำไออีซีดีและงานวิชาการ จึงสนใจ 3 ประเด็นสำคัญ เสรีภาพสื่อสาร ความเป็นส่วนตัว และ ความปลอดภัย (DUTTA et al. 2011) (ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ –ผู้วิจัย)¹⁶ ซึ่งจะได้เห็นได้เด่นชัดจาก คุณลักษณะของอินเทอร์เน็ตกับการสื่อสารเคลื่อนที่ (mobile internet) โดยกระแสนิยมเป็นผลที่ตามมาจากการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ใช้สื่อดิจิทัลเป็นแรงผลักดัน

ผลผลิตของ แนวคิดอัตลักษณ์ดิจิทัล จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทุกมิติ ทั้งการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเพื่อ ประโยชน์สาธารณะ จึงรวมไปถึง ประสิทธิภาพ ของราชการ

แนวคิดอัตลักษณ์ดิจิทัล เป็นแกนกลางขับเคลื่อนงานบริการและการประมวลผลระบบดิจิทัล . . . ที่เกิดจากความจำเป็นด้านประสิทธิภาพ. . .ลดต้นทุนเพิ่มความเร็วการบริการ. . .ลดการหลอกลวง (fraud) การระบุปัจเจกบุคคลคนหนึ่งเพียงหนึ่งคนอย่างถูกต้อง เป็นลักษณะหลักสำคัญของโครงการ (Sullivan, 2012, pp. 223-224)

ขณะเดียวกัน ความรับผิดชอบของรัฐบาลต่อ ความเชื่อมั่นบุคคล (identity trust) จึงเป็นการสร้างกำกับดูแลนิเวศน์การสื่อสารที่คุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคล

ทั้งนี้ การบูรณาการข้อมูลส่วนบุคคล ก็อยู่ภายใต้ภารกิจของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งได้ประจักษ์ว่าระดับการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยยังต้องเร่งก้าวตามเดิหน้าให้เท่าทันระดับสากล การทบทวนวรรณกรรมจะสอบสวน “บริบท” (context) การนำแนวคิดอัตลักษณ์ดิจิทัลไปใช้ประโยชน์ และถอดบทเรียนต่างประเทศเพื่อสังเคราะห์การวางแผนนโยบายของไทย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเรื่องอัตลักษณ์ดิจิทัลเชิงนโยบายสาธารณะ เป็นลักษณะตัดขวาง ฉะนั้น จึงมีความหลากหลายของแบบแผนบริบท การศึกษาแบ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้ (1) แนวโน้มของยุคข้อมูลส่วนบุคคล (2) การดำเนินนโยบายของรัฐบาลต่างประเทศ (3) ความเป็นส่วนตัวและการตรวจตรา (4) การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

¹⁶ รัฐบาลไทยเดิมมักเรียกว่าความมั่นคงไซเบอร์ ภายหลังความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์เป็นคำนิยมมากขึ้น หลัง พ.ศ.2558 เป็นต้นมา

2.4.1 แนวโน้มของยุคข้อมูลส่วนบุคคล

แนวโน้มของยุคข้อมูลส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ดิจิทัลเป็นปรากฏการณ์ที่คู่ขนานกัน The Boston Consulting Group (2012) กล่าวว่า “ข้อมูลมหาศาลนับเป็นปัจจัยใหม่ที่จะขับเคลื่อนการเติบโตตลาดผู้บริโภคและเศรษฐกิจ” พื้นที่ สหภาพยุโรป (EU) ปัจจัยความเชื่อมั่นบุคคล (identity trust) มีการวิจัยเชิงอนาคตจากข้อมูลองค์กรธุรกิจและสังเคราะห์ “กระบวนทัศน์คุณค่าของอัตลักษณ์ดิจิทัล” ในมุมมองศูนย์กลางที่ผู้บริโภค

การมาถึงของยุคข้อมูล (data explosion) เป็นแนวโน้มอุบัติการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นผลจากปริมาณข้อมูลมหาศาล เริ่มสมัยคลื่นความนิยม สังคมเครือข่าย พ.ศ.2549 และต่อมา แนวโน้ม “ทุกสิ่งเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต” (IoT) (internet of things) สรุปว่าแนวโน้มอัตลักษณ์ดิจิทัลเกิดจากปัจจัย 6 ประการ ได้แก่ (1) Process Automation (2) User Enablement (3) Personalization (4) Enhance Delivery (5) User Driven R&D (6) Secondary Monetization ดังภาพที่ 2.1

การนำข้อมูลมาใช้ในองค์กรกลายเป็นโจทย์ที่ต้องตระหนักสิทธิการได้รับการยินยอมโดยเจ้าของข้อมูล มีหลายองค์ประกอบขั้นตอน อาทิเช่น การรู้ตัว (awareness) ควบคุม (control) และรับทราบกระบวนการของข้อมูล (data types / sectors collection / methods and use) เรื่องกฎหมาย “ความเป็นส่วนตัว” และ “การดูแลกำกับปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล” ในทางสากล ประกอบด้วย (1) สิทธิที่จะถูกลืม (Right to be forgotten) (2) ความยินยอมร่วมมือ (Consent)

ในตลาดผู้บริโภค ความรับผิดชอบ (responsibility) ขององค์กรต่าง ๆ กับการปรับทัศนคติความเข้าใจกับกระบวนทัศน์ใหม่ งานของ LIBERTY GLOBAL POLICY ชี้แนะว่า (1) การติดตามลูกค้าก็เพื่อตระหนักทราบระดับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล (2) การแยกแยะชนิดข้อมูลที่ชี้ไปที่ความเชื่อมั่น (trust) (3) การยกระดับความปลอดภัยเพื่อปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล (4) การสร้างองค์กรที่ขับเคลื่อนการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจโดยที่ไม่ปล่อยเจ้าหน้าที่ฝ่ายไอทีผลักดันฝ่ายเดียว

ในสหภาพยุโรป ประเด็น ความเป็นส่วนตัว (privacy) เป็นข้อถกเถียงที่หยิบยกมาศึกษาพูดคุยกันมาก ความท้าทายเพื่อการวางแผนนโยบาย นักวิจัย LIBERTY GLOBAL POLICY กล่าวว่า “ความสมดุล” เป็นหลักสำคัญ และความสำเร็จอยู่บนฐานของ การเน้นมุมมองที่ผู้บริโภค

กฎเกณฑ์การกำกับดูแลควรมีความยืดหยุ่นต่อผู้บริโภคเพื่อทราบทางเลือกว่าข้อมูลอะไรที่ควรส่งต่อ (share) กันได้ และแน่ใจได้ว่าอะไรสิ่งใดที่ไม่เหมาะกับวัตถุประสงค์ ด้วยเหตุนี้ความสมดุล (balance) เป็นสิ่งจำเป็น ด้วยหากเคร่งครัดมากอาจได้ผลเป็นการลดทอนโอกาสทางนวัตกรรมหรือถูกใช้ผิดเป้าหมาย ฉะนั้น นโยบายสาธารณะที่นำไปสู่ความสำเร็จควรผลักดันให้เน้นมุมมองที่ผู้บริโภคเพื่อกลายเป็นศูนย์กลาง และสร้างการทดสอบการพัฒนาให้กับกลุ่มผู้ใช้ใหม่ ๆ ด้วยชุด

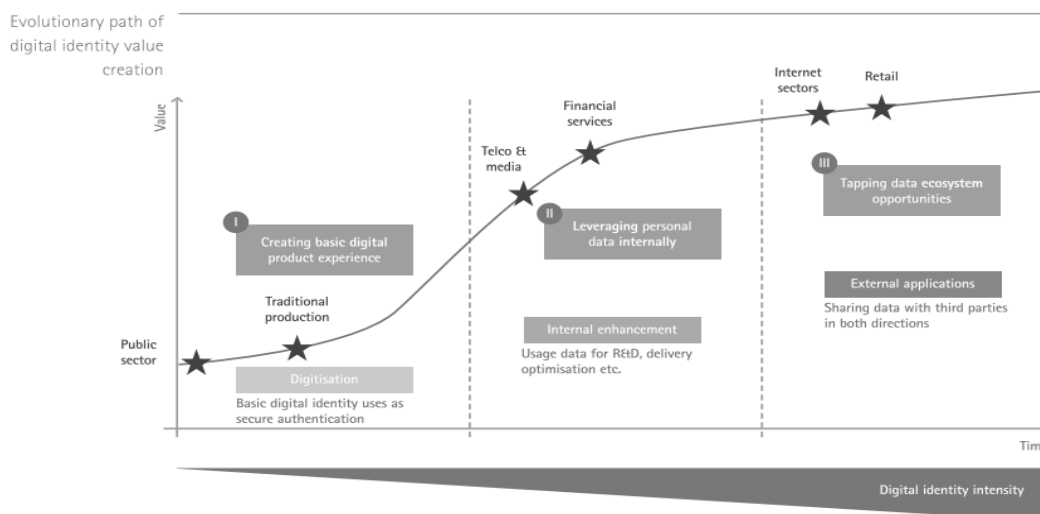
ข้อมูลส่วนบุคคลและโดยแนวทางที่สมดุลทั้งระดับนโยบายและการประยุกต์ (The Boston Consulting Group, 2012, p. 18)

การคาดการณ์กระแสแนวโน้ม “ยุคข้อมูล” ของ บริษัทวิจัย Gartner ให้เหตุผลว่า พ.ศ.2563 ประชากรโลก 7 พันล้านคน มนุษย์จะใช้อุปกรณ์เชื่อมต่อโครงข่ายถึง 35 พันล้านชิ้น เพื่อทำการสื่อสาร สร้างความร่วมมือเพื่อการต่อรอง และการทำธุรกรรม (transactions) เพราะฉะนั้น “อัตลักษณ์ดิจิทัลเปรียบเหมือน ‘หนังสือเดินทาง’ (passport) บนโลกออนไลน์ของผู้ใช้งาน”

ความเข้าใจเรื่อง อัตลักษณ์ดิจิทัล เป็นจุดเปลี่ยน “มุมมองสะท้อน” (single view) ต่อลูกค้า โดย ข้อมูล เป็นกุญแจเพื่อรู้จักบุคคลได้เห็นความสัมพันธ์ทางสังคมรอบตัวบุคคล งานของ The Economist Intelligence Unit (2015) อธิบายว่ารูปแบบและชนิดข้อมูลอัตลักษณ์ในอดีตมีความซับซ้อนน้อย อย่างเช่นข้อมูลการยืนยันอัตลักษณ์บุคคลดั้งเดิมคล้ายบัตรแม่เหล็กใช้กับภาคการเงินการธนาคาร บัตรข้อมูลสามารถบรรจุข้อมูลที่จำเป็นเพื่อโต้ตอบกับระบบทำงานอุปกรณ์ อย่างข้อมูลอัตลักษณ์ยุคใหม่เจ้าของบ้านใช้ตั้งอุณหภูมิด้วยอุปกรณ์จากระยะไกล และข้อมูลการออกแบบผลิตภัณฑ์รถยนต์ที่ใกล้จำหน่าย ข้อมูลอัตลักษณ์ดิจิทัลจึงมีเรื่องชั้นความลับ ในชั้นความลับอย่างที่สุด เช่นกรณีเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้าควบคุมโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ เป็นต้น

ผลวิจัยแนวโน้มอนาคตที่สำรวจเชิงปริมาณชี้ว่าเศรษฐกิจดิจิทัลและกลุ่มองค์กรธุรกิจ สัดส่วนถึง 2 ใน 3 เห็นว่าสื่อดิจิทัลจะส่งผลสำคัญ รายได้องค์กร และระดับความเชื่อมั่นต่อข้อมูลก็จะสัมพันธ์กับการประมวลผลข้อมูล ในเวลาไม่นาน อัตลักษณ์ดิจิทัลจะถูกใช้เพื่อการวิจัยและพัฒนา (R&D) การสร้างระบบงานอัตโนมัติเร่งการทำธุรกรรม (transactions) จุดประสงค์ที่น่าสนใจได้แก่ การใช้ข้อมูลอัตลักษณ์ดิจิทัลกับลูกจ้างหรือพนักงาน การแบ่งปันข่าวสารสร้างความร่วมมือ และการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์กับการให้บริการ

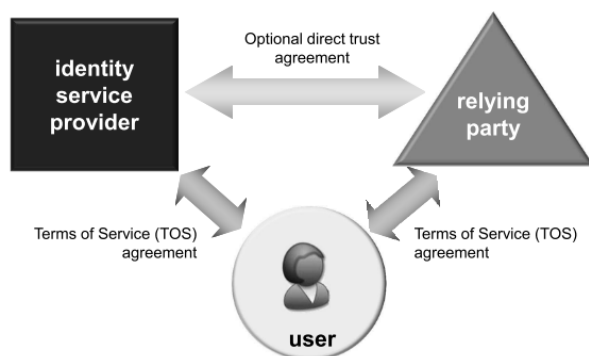
ฉะนั้น อัตลักษณ์ดิจิทัล กลายเป็น ปัจจัย “ชี้ชนะ” ของธุรกิจจากการถือครองความเชื่อมั่นลูกค้า จึงต้องมีการศึกษาวิธีการหลีกเลี่ยงความรู้สึกต่อต้านของลูกค้าอธิบายว่าทำไมตัวลูกค้าต้องเปิดเผยข้อมูล The Economist Intelligence Unit (2015) แนะนำว่า “ความกังวล” เรื่องความเป็นส่วนตัว ย่อมบรรเทาลงได้เมื่อได้รับการชี้แจง กลยุทธ์นโยบายความเป็นส่วนตัว เมื่ออัตลักษณ์ดิจิทัล และ ข้อมูลส่วนบุคคล กลายเป็น ปัจจัยเพื่อชี้ชนะของธุรกิจ แนวโน้มอนาคตทั้งในภาคเอกชนในโลกเสรีการค้าจึงกลายเป็น การเน้นสำคัญที่ข้อมูล และ การเน้นสำคัญที่ผู้บริโภค

ภาพที่ 2.2 ความสร้างสรรค์คุณค่าของอัตลักษณ์ดิจิทัล, The Boston Consulting Group, 2012

การดำเนินการของภาครัฐในต่างประเทศ การรับมือกับยุคของข้อมูลมหาศาล และยุคข้อมูลส่วนบุคคล ที่กลายเป็นปัจจัยชี้ชนะทางธุรกิจโดย อัตลักษณ์ดิจิทัล ที่เป็นรูปธรรมเชิงระบบการสร้างความร่วมมือ เรียกว่า กรอบทำงานความเชื่อมั่น (Trust Framework) ในรูปแบบร่วมมือเครือข่ายข้อมูลความเชื่อถือ ข้อมูลเชื่อมต่อแลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิก เรียกว่า “OITF” (Model Open Identity Trust Framework)

OIX เป็นองค์กรที่ร่วมจัดตั้งขึ้นโดย OpenID Foundation (OIDF) และ Information Card Foundation (ICF) โดยรัฐบาล สหรัฐอเมริกา จำเป็นต้องมีระบบอัตลักษณ์ดิจิทัลบริการจัดแบ่งระดับของความเชื่อมั่นตามเงื่อนไข รัฐบาลไม่ได้ต้องการเป็นผู้บริหารจัดการข้อมูลเอง แต่ยินยอมให้เกิดขึ้นผ่านผู้ให้บริการร่วม 3rd party identity providers ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 หลักพื้นฐานของสามด้านเพื่อความเชื่อมั่น, โดย OIX, 2010

โจทย์ปัญหาการบริหารจัดการความเชื่อมั่น ผู้ให้บริการระบบข้อมูลอัตลักษณ์ดิจิทัลสามารถเชื่อถือหน่วยงานบริการอื่นได้อย่างไร? ในเงื่อนไข ผู้ให้บริการทราบได้อย่างไรถ้าไม่มีระดับความเชื่อถือดำรงอยู่มาก่อน / ข้อมูลที่มีความสำคัญสูงเป็นข้อมูลส่วนบุคคล / และ การทำธุรกรรม ต้องการความแน่นอนระดับสูง เห็นได้ว่า ความเชื่อมั่นที่มีความตกลงร่วมกัน (agreements) เช่นพันธมิตรทางธุรกิจอย่างบริษัทสายการบินแบ่งข้อมูลกับบริษัทให้เช่ารถยนต์ ระบบนี้จะป้องกันไม่ส่งต่อข้อมูลไปยังเครือข่ายอื่นเช่นบริษัทบัตรเครดิต เป็นต้น ฉะนั้น วิธีการจึงใช้ “กรอบทำงานความเชื่อมั่น” (a trust framework)

ความร่วมมือกันตามนโยบายและข้อตกลง เป็นกรอบทำงานที่มีลักษณะของ “ร่ม” ดังภาพที่ 2.4 เครือข่ายที่แบ่งปันข้อมูลร่วมกันจึงอยู่ได้ร่มเดียวกัน เช่นกลุ่มของเครือข่าย ธุรกิจบัตรเครดิต นับเป็น “การประกันข้อมูลอัตลักษณ์ดิจิทัล” (Digital Identity Assurance) เพื่อสามารถนำมาไปใช้งานได้

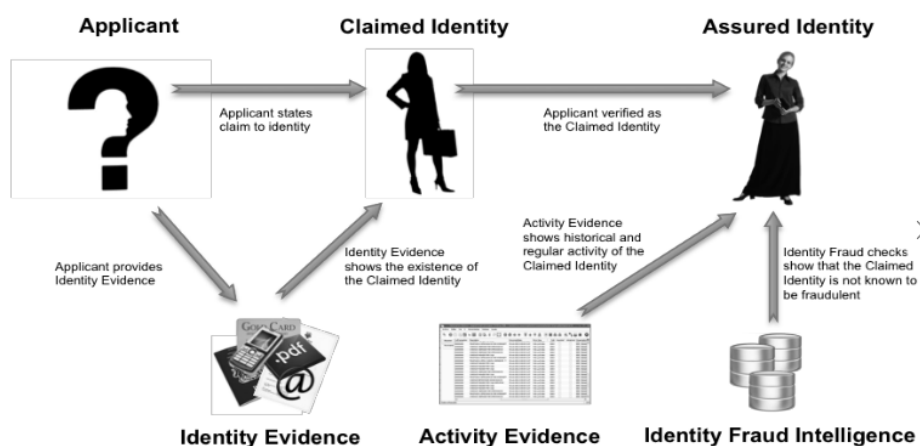

ภาพที่ 2.4 “Umbrella” (ร่ม) ของกรอบทำงานเรื่องความเชื่อมั่น, โดย OIX

กรณีของ สหรัฐอเมริกา ที่สร้างรูปแบบที่เรียกว่า “trust framework providers” (TFPs) จะเป็นระดับของความเชื่อมั่นอัตลักษณ์หลายระดับเรียกว่า “LoA” จาก 1-4 โดยพื้นฐานจากมาตรฐาน NIST800-63 ตามเอกสารของ OIX กรอบการทำงานต่อระบบอัตลักษณ์ดิจิทัลแบบเปิด เรียกว่า Open Identity Trust Framework Model (OIDF) รายงานของ OIX (2010) ชี้ว่าการพัฒนาด้านมาตรฐานเทคนิคเริ่มขึ้นเมื่อ 2 มีนาคม พ.ศ.2553 พันธมิตรที่รวมทำงาน ได้แก่ Google / Paypal / Equifax, และ Verisign certified และกำลังพัฒนาระดับต่อไป มาตรฐานอื่น ๆ ได้แก่ Line Information Database (LIDB), PBS Public Media, XAuth และ

Personal Data Exchange (PDX) ค่าบริการสมาชิกของเครือข่ายอยู่ระหว่าง 500-25,000 ดอลลาร์สหรัฐ องค์การความร่วมมือรูปแบบมูลนิธิ OIX มีสมาชิกประกอบด้วยส่วนใหญ่ผู้นำธุรกิจและอุตสาหกรรมเอกชน

กรณีของ อังกฤษ เอกสารของหน่วยงาน National Technical Authority on Information Assurance and Cabinet Office, Government Digital Service อธิบายว่า มาตรฐาน IPV ประกอบด้วยระดับ 4 ขั้นที่เทียบอ้างอิงมาตรฐานอื่น ๆ ได้แก่ RSDOPS, STORK2.0, 29115:2011, ISO29003, NIST800- 63 ในรายละเอียดเอกสารอ้างอิง Issue No.2.3 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2557 สำนักงานทะเบียน HMG Department และบริการของหน่วยงานราชการ อังกฤษอธิบายว่า การตรวจสอบความถูกต้อง (validation) และการยืนยันตัวตน (verification) เป็นกระบวนการหลายระดับเป็นขั้นตอนมาตรฐานระบุตัวตน ดังภาพที่ 2.2 การเทียบเคียงกับมาตรฐานสากลอื่นเป็น ดังตารางที่ 2.1 ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ของ IPV Standards (Identity Proof and Verification Standards)

ภาพที่ 2.5 กระบวนการตรวจสอบและระบุตัวตนตามมาตรฐานไอพีวี, โดย Assurance, 2014

ภาพที่ 2.5 และ ตารางที่ 2.1 เป็นรายละเอียดเทคนิค เอกสาร Good Practice Guide 45 สำหรับประชาชน โดยลำดับของระดับที่เพิ่มขึ้นแสดงถึงความถูกต้องความเชื่อมั่นได้มากกว่าตัวเลขที่น้อย ความสัมพันธ์มาตรฐานอื่น ๆ แตกต่างกันไปโดยอ้างอิงกับมาตรฐาน IPV ของสำนักเลขาธิการรัฐมนตรีรัฐบาลอังกฤษ (Assurance, 2014)

ระดับ 0 หมายถึงมีการลงทะเบียนส่วนตัวแต่ไม่ได้ตรวจสอบ

ระดับที่ 1 หมายถึงมีการตรวจสอบว่าข้อมูลระบุเจ้าของบัญชีถูกต้อง

ระดับที่ 2 ขึ้นไปยังหลักฐานที่สนับสนุนการมีอยู่จริงของกิจกรรมกับอัตลักษณ์ที่บุคคลจริงและผู้ลงทะเบียนใช้งานเป็นเจ้าของซึ่งมีฐานะเป็นพลเมือง

ระดับที่ 3 เชื่อว่าอัตลักษณ์นั้นมีอยู่จริง กิจกรรมและอัตลักษณ์กับตัวตนกายภาพก็มีอยู่โดยข้อมูลได้รับดูแลควบคุมโดยปัจเจกบุคคลเองในชั้นระดับนี้จะใช้ในงานอาชญากรรม

ระดับที่ 4 เป็นระดับสูงสุด ซึ่งมีข้อมูลเหมือนกับระดับที่ 3 แต่ต้องการหลักฐานและกระบวนการบางอย่างประกอบไปด้วย เช่น ข้อมูลชีวมิติ-เพื่อป้องกันการปลอมแปลงอัตลักษณ์ โดยในระดับที่ 4 เห็นปัจเจกบุคคลระดับมีตำแหน่งหน้าที่บทบาททางสังคม ฉะนั้น จึงต้องการความเชื่อมั่นและเรื่องของการสถานการณ์เวลาปัจจุบันมาประกอบด้วย เพราะข้อมูลที่ใช้ประกอบอ่อนไหวอาจส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงภัยอันตราย และชีวิต

ตารางที่ 2.1

มาตรฐานความสัมพันธ์ไอพีวี (IPV)

GPG 45	RSDOPS	STORK2.0	29115:2011	ISO29003	NIST800-63
N/A	Level 0	N/A	N/A	N/A	N/A
Level 1	Level 1	QAA Level 1	LoA 1	LoA 1	Level 1
Level 2	Level 2	QAA Level 2	LoA 2	LoA 2	Level 2
Level 3	Level 3	QAA Level 3	LoA 3	LoA 3	Level 3
Level 4	N/A	QAA Level 4	LoA 4	LoA 4	Level 4

โดย Assurance, 2014

ในช่วงเวลาการศึกษาวิจัยงานชิ้นนี้ ระหว่าง พ.ศ.2558-2559 กรณีของ ไทย ไม่พบการปรากฏเอกสารอ้างอิงเทียบเคียงได้กับตารางที่ 2.1 ของมาตรฐาน IPV

2.4.2 การดำเนินนโยบายของรัฐบาลต่างประเทศ

การดำเนินนโยบาย แนวคิดการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล ในต่างประเทศก้าวหน้าเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในมุมมองการนำเทคโนโลยีข้อมูลมาปรับใช้กับนโยบายสาธารณะ การทบทวนส่วนต่อไปนี้จะช่วยปรับทัศนะความคิดที่ถูกต้องต่อผลที่ตามมาจากการกำหนดนโยบาย

สหรัฐอเมริกา และ ออสเตรเลีย ต่างกำหนดในโครงการอัตลักษณ์ดิจิทัลทั้งสองแห่งระบบรัฐบาลดิจิทัลเต็มรูปแบบคล้ายกันในเรื่องวิธีประชาสัมพันธ์โครงการ และ ตัวแบบนโยบายที่ใช้ดำเนินงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป (incremental change)

อัตลักษณ์ดิจิทัล เป็นการระบุหน่วยบุคคลหนึ่งเดียวใช้ทำธุรกรรม (transaction)¹⁷ อย่างถูกต้อง ผลผลิตนโยบาย ในระยะยาวจะกลายเป็นความร่วมมือของภาครัฐกับภาคเอกชน Sullivan (2012) อธิบายลักษณะธรรมชาติการทำหน้าที่ของชุดข้อมูลข่าวสาร ซึ่งการก่อร่างขึ้นเป็นอัตลักษณ์ของพลเมืองในกระบวนการทำธุรกรรม “การทำหน้าที่ที่อัตลักษณ์ดิจิทัล” ประกอบด้วย กลุ่มข้อมูลจำนวน 2 ชุด ชุดข้อมูลตัวหลักใช้ก่อร่างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลที่ทำธุรกรรม และข้อมูลอีกชุดหนึ่งใช้เพื่ออนุญาตการทำธุรกรรมเกิดขึ้นได้ ตัวอย่าง (1) ชุดข้อมูลตัวหลักชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด เพศสภาพ และข้อมูลระบุตัวตนอื่นเช่นลายเซ็นกับหมายเลขประชาชน เป็นต้น (2) ข้อมูลประมวลผลการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์ ใช้พิจารณาใจความ ใคร อะไร เป็นบุคคลที่ถูกต้อง ใครควรเข้ามาเกี่ยวข้อง และเกี่ยวข้องในระเบียบแบบแผนอย่างไรที่จะยอมรับ

Sullivan อธิบายโครงการอัตลักษณ์ดิจิทัล ใช้เฉพาะกิจการภายในและบังคับใช้เป็นกฎหมายเฉพาะ สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นแนวทาง “ปฏิบัติ” มากกว่าจะเป็นการประกาศถ้อยแถลงบังคับทางกฎหมาย ฉะนั้น โครงการอัตลักษณ์แห่งชาติจะเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการแต่ไม่เป็นที่สังเกต ใช้วิธีแบบค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปทีละน้อย (incremental change)¹⁸ ซึ่งเป็นหนึ่งในทฤษฎีตัวแบบนโยบายของ ชาร์ล ลินบลอม (Lindblom, 2010) วิธีการเปลี่ยนแปลงส่วนเพิ่มนี้จึงเหมาะสมกับหลายประเทศที่มีประวัติศาสตร์ของการต่อต้านเชิงอุดมการณ์ และการบังคับใช้เรื่องนี้ทางกฎหมายการเปลี่ยนแปลงควรเกิดขึ้นโดยไม่ต้องพยายามเปิดเผยความสำเร็จ

Sullivan ให้ข้อสังเกตว่าไม่ว่าจะเรียกชื่อเป็นทางการว่าอย่างไร ถ้าปัจเจกบุคคลหนึ่งต้องมีอัตลักษณ์ดิจิทัลเพื่อทำธุรกรรมภายใต้โครงการหนึ่งได้นั้นก็ถือเป็นโครงการอัตลักษณ์ดิจิทัล ถ้าโครงการปฏิบัติงานในระดับชาติและเป็นเรื่องอัตลักษณ์ดิจิทัลที่จะต้องใช้ในการทำธุรกรรมก็นับเป็น โครงการแห่งชาติเรื่องอัตลักษณ์ดิจิทัล โดย งานหลัก (ground work) เป็นเรื่องของการทำธุรกรรม

¹⁷ คำว่า “Transaction” มักแปลได้ตรงตัวคำศัพท์ว่า “ธุรกรรม” ภาษาไทยบริบทในเชิงพาณิชย์ ทว่าหลายประโยคที่นักวิจัยพูดถึงในนี้ มีนัยยะแฝงความหมายในเชิงเทคนิคของการเชื่อมข้อมูลและการประมวลผลข้อมูลด้วย ผู้วิจัยจึงลดระดับความกำกวมและใช้คำทับศัพท์

¹⁸ ทฤษฎีนโยบายการเปลี่ยนแปลงส่วนเพิ่มของ Lindblom (2010)

กรณี สหรัฐอเมริกา และ ออสเตรเลีย ความเหมือนกันอย่างเห็น (1) ทั้งสองประเทศคล้ายคลึงกันในระบบรัฐธรรมนูญและกฎหมาย (2) แนวทางของออสเตรเลียที่ดำเนินการคล้ายเลียนแบบการพัฒนาจากสหรัฐอเมริกา กรณี ออสเตรเลีย โครงการแบบรัฐสวัสดิการแห่งชาติ (national welfare program) “บัตรชาวออสเตรเลีย” พ.ศ.2550 โครงการอัตลักษณ์แห่งชาติผ่านประกันสุขภาพแห่งชาติ บัตรสมาร์ตการ์ดนำมาใช้แทนบัตรต่าง ๆ เพื่อรับสิทธิประโยชน์โดยผ่าน ตัวแบบนโยบาย “การเปลี่ยนแปลงส่วนเพิ่ม” (incremental change) กรณี สหรัฐอเมริกา ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2553 จนถึง เดือนมกราคม พ.ศ.2555 การระบุตัวตนและตรวจสอบตัวตนเพื่อการทำธุรกรรม (transaction) ของภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ประเมินได้ว่าดำเนินการล่าช้าไปกว่าที่ควร ทั้งที่ตั้งแต่ พ.ศ.2547 ระบบอิเล็กทรอนิกส์และบัตรเดบิตถูกนำมาใช้แทนคูปองอาหารกระป๋อง ระบบเชื่อมโยงธุรกรรมของบัญชีธนาคารเพื่อใช้ถอนเงินแต่ละเดือน ผู้มีบัญชีสามารถจ่ายเงินที่ร้านสะดวกซื้อได้โดยใช้บัตรพลาสติกเหมือนกับบัตรชนิดอื่นที่ถูกค้าจ่ายชำระเงินเชิงพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม จุดที่น่าสังเกตซึ่งแตกต่างกัน กรณี ออสเตรเลีย ความท้าทายเกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานของภาครัฐกับองค์กรไม่แสวงผลกำไรในเรื่องสิทธิการรับบริการ ขณะที่ กรณี สหรัฐอเมริกา ความท้าทายเกิดขึ้นระหว่างรัฐบาลและภาคเอกชนที่มีทั้งร้านสินค้าอุปโภคบริโภคกับภาคการเงินการธนาคารเชิงพาณิชย์

นอกจาก ตัวแบบนโยบาย แล้ว Sullivan ได้อธิบายกระบวนการยืนยันอัตลักษณ์บุคคลเพื่อการทำธุรกรรม (Sullivan, 2012, pp. 223-229) การศึกษาเรื่องนี้ทำให้ตระหนักได้ว่า นโยบายการลงทะเบียน (registration policy) ข้อมูลของประชาชนในทางปฏิบัติไม่ได้สำเร็จขึ้นได้โดยง่าย แนวโน้มการกำหนดนโยบายจึงอาจพึ่งพาวิธีการเป็นไปได้คือ วิธีตัวแบบนโยบายวิธีส่วนเพิ่ม (incremental theory)

เรื่องการแข่งขัน กรณี สหภาพยุโรป การแข่งขันก็เพื่อรับมือพลวัตรของโลก วิกฤติในตลาดเศรษฐกิจดิจิทัลและผลกระทบที่ตามมาจากการแข่งขัน งานของ Van Gorp and Honnefelder (2015) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของการแข่งขันจากการที่เศรษฐกิจดำเนินไปแบบดิจิทัล และรัฐบาลส่งเสริมนโยบายการแข่งขัน ปัจจัยตัวชี้วัดคือ แนวคิด “จุดตรงกลาง” อันประกอบด้วย (1) กฎหมายต่อต้านการผูกขาด (2) กฎการควบรวมกิจการ (3) ความช่วยเหลือของภาครัฐ และ (4) การกำกับดูแลกับบางภาคส่วนของตลาด

คำถามที่น่าสนใจ นโยบายการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจดิจิทัลวิธีใดที่ท้าทายที่สุด? และ ความท้าทายแบบใดมีอิทธิพลต่อการอนุญาตการแข่งขันในเศรษฐกิจหลังการบังคับใช้กฎหมาย? Van Gorp and Honnefelder วิเคราะห์มุมมองเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจดิจิทัลแบบยุโรป เป็นลักษณะโครงสร้างซับซ้อนเหมือน “รูก้อน” ที่ยินยอมให้ผู้ใช้เคลื่อนไปมาระหว่างสิ่งแวดล้อมกับระบบให้บริการอุปกรณ์ (platforms) จึงกลายเป็นซับซ้อนไปมาจากเส้นทางหลาย

ทางไปสู่กลุ่มผู้บริโภคสุดท้าย นักวิจัยจึงได้สรุปว่า เป็นเรื่องยากที่ธุรกิจใดจะไร้คู่แข่งขึ้นครอบครองตลาด คุณลักษณะนโยบายการแข่งขันกับเศรษฐกิจดิจิทัลจำเป็นต้องมีปัจจัยดังนี้ (1) มีเส้นทางหลายวิธีหลายรูปแบบของบริการดิจิทัลให้กับผู้บริโภค (2) ระบบทำงานอุปกรณ์ (แพลตฟอร์ม) โดยสำคัญจะอยู่ที่แบบแผนทางธุรกิจและกลยุทธ์ (3) นวัตกรรมมีบทบาทอย่างสำคัญ และ (4) ต้องควบคุมการไหลเวียนข้อมูลเพื่อครอบครองเรื่องของเทคโนโลยีไว้ให้ได้

การวางแผนนโยบายการแข่งขัน จึงต้องศึกษาว่า พัฒนาการที่รวดเร็วของเศรษฐกิจดิจิทัล ทำลายกรอบการทำงานของนโยบายสาธารณะแบบเดิมอย่างไร โดยสิ่งที่ประเด็นเรื่อง (1) การคุ้มครองผู้บริโภค (2) ความเป็นส่วนตัว (3) การจัดเก็บภาษี (4) สิทธิทางปัญญา (5) ปัญหาจากการแข่งขัน Van Gorp and Honnefelder วิเคราะห์ว่ารัฐบาลควรอนุญาตการแข่งขันและกำหนดนโยบายโดยเล็งเป้าหมายที่การป้องกันไม่ให้มีอุปสรรคเพื่อเข้าถึงความสร้างสรรค์ บ่มเพาะนวัตกรรม เมื่อตลาดเศรษฐกิจดิจิทัลมีพลวัตดี กระบวนการการแข่งขันจากภายในย่อมย้อนไปส่งผลต่อตลาดสร้างแนวโน้มเติบโตสู่ยอดแหลมทำให้ตลาดแข่งขันกันต่อไป (contestable) ตลาดที่แข่งขันได้ ทำให้กลยุทธ์บนพื้นฐานของตัวผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมทางธุรกิจทุกองค์ธุรกิจตั้งแต่เล็กไปถึงใหญ่ที่ต้องเตรียมรับมือความท้าทายทุกด้านที่อาจเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ช่องทางการขายใหม่ ลูกค้านุ่มใหม่ และหลาย ๆ ด้านพร้อมกัน บางปัญหาดูเหมือนต้องใช้กฎหมายเพื่อป้องกันการผูกขาดแต่น่าจะดีกว่าที่จะดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ตัดสินไปตามกรณี

Van Gorp and Honnefelder ให้คำแนะนำเรื่อง “จุดสมดุล” และการส่งเสริม นวัตกรรมของผู้บริโภคบนระบบทำงานอุปกรณ์เกี่ยวกับการแข่งขัน ความท้าทาย เป็น “การไปสู่จุดสมดุลตรงกลางของกฎเกณฑ์ การดูแลภาคเอกชนจากมุมมองของผู้กำหนดนโยบายของภาครัฐ” จุดสมดุลจึงหมายถึงการกำกับดูแลภาคเอกชน การอนุญาตการแข่งขันภายใต้กฎเกณฑ์ที่มีความยุติธรรมโดยไม่ขัดขวางและลดทอนโอกาสทางนวัตกรรม การทำเช่นนั้นได้ ภาคเอกชนในประเทศที่กำหนดนโยบายสาธารณะควรต้องมีความพร้อมของบุคลากรกับทรัพยากรเพื่อร่วมเข้าแข่งขัน

เมื่อเปรียบเทียบกับ กรณี ไทย พ.ศ.2559 เรื่องการแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นกรณีนวัตกรรมธุรกิจข้อมูลบริการ เช่น Grab, Uber รถสาธารณะ ระบบบัตรโดยสาร การเดินทางสาธารณะ การลงทะเบียนชิมโทรศัพท์ และอากาศยานไร้คนขับขนาดเล็ก (โดรน) เครื่องพิมพ์ 3 มิติ เป็นต้น จนถึงนวัตกรรมไอโอที (IoT) รัฐบาลควรพิจารณาอย่างรอบคอบบนพื้นฐาน “จุดสมดุล” ของ ประโยชน์สาธารณะ กับ การปกป้องทางการค้า ซึ่งการเปิดรับนวัตกรรมเป็นลักษณะของ การเน้นสำคัญที่ประชาชน โดยรัฐบาลมีหน้าที่กำกับดูแลสภาวะการแข่งขันบนเศรษฐกิจดิจิทัล

แนวโน้มรูปแบบนโยบายสาธารณะ งานของ Geist (2016) ศึกษาพัฒนาการก่อรูปนโยบายดิจิทัลและการสื่อสาร กรณี แคนาดา ชี้ว่ากระบวนการตัดสินใจนโยบายสาธารณะได้

เป็นไปตามเสียงขานรับของประชาชนมากขึ้น ทั้ง การร่างข้อบังคับใช้กฎหมาย (legislation) การกำกับดูแล (regulation) และนโยบาย (policy) ซึ่งเป็นแบบที่ เน้นสำคัญที่ผู้บริโภค (consumer-centric)

รัฐมนตรีของ แคนาดา ได้เสนอกรอบนโยบายคณะกรรมการซีอาร์ที¹⁹ ตั้งแต่ พ.ศ.2549 ซึ่งภาครัฐได้มีส่วนร่วมกับการนโยบายดิจิทัลและการสื่อสาร ความปลอดภัยสาธารณะ การออกกฎหมายต่อต้านสแปม (anti-spam) กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เรื่องเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ การคุ้มครองสิทธิบัตรกับทรัพย์สินทางปัญญา ลิขสิทธิ์กับความเป็นส่วนตัว

งานของ Geist ศึกษา นโยบายดิจิทัลและการสื่อสารหลังยุคสื่อสังคมและสังคมเครือข่าย (social media) นโยบายข่าวสาร ได้แก่ เรื่องลิขสิทธิ์ การสื่อสาร และ ความเป็นส่วนตัว การกำกับดูแลสื่อ จึงประกอบด้วย เรื่องการเก็บเงินตามการใช้งานโครงข่าย เรื่องความเป็นกลาง เครือข่าย สภาพการแข่งขันของระบบไร้สาย และนโยบายการขยายโครงข่ายการสื่อสาร เป็นต้น

การดำเนินการที่ตัดสินใจนโยบายด้วยฐานคติ “เน็ตที่เป็นกลาง” (net neutrality) กรณี แคนาดา ได้ใช้มุมมองแบบ เน้นสำคัญที่ผู้บริโภค (consumer-centric) พ.ศ.2556 ซีอาร์ทีซี ให้ความสำคัญกับประเด็น ผู้ประกอบการใหม่ / แนวโน้มการหลอมรวมสื่อ (ระบบไร้สาย ทีวี บรอดแบนด์) / ความเป็นส่วนตัว (privacy) / การเรียกร้องกฎหมายต่อต้านสแปม (anti-spam) และการตรวจตราผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (internet surveillance) กรณี แคนาดา มีเสียงเรียกร้องให้รัฐบาลจัดตั้ง “สถาบันตรวจตราอินเทอร์เน็ต” พ.ศ.2555 งานของ Geist ชี้ว่าการรับฟังเสียงของภาคสาธารณะ และการสร้าง การมีส่วนร่วมประชาชน ผ่านกระบอกเสียงที่ประชาชนนิยมใช้ใน สังคมเครือข่าย ทำให้เลื่อนระดับ ประโยชน์สาธารณะ และสรุปว่า ค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายของประชาชน ของ แคนาดา เป็น “ตัวแปรหลัก” ที่มีอิทธิพลกระแสนโยบาย การเน้นสำคัญที่ประชาชน นั้นเอง

กรณี สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ งานของ Al-Khouri (2013, 2014) มองว่าเมื่ออินเทอร์เน็ตและระบบออนไลน์สนับสนุนเศรษฐกิจดิจิทัล รัฐบาลมักเปลี่ยนเป็นหน้าที่ของผู้ให้บริการ ทำการจัดการระบบเชื่อมต่ออัตลักษณ์ดิจิทัล ฉะนั้น การกำกับและการบริหารจัดการที่ดีควรคำนึงผลกระทบต่อ ความเป็นส่วนตัว (privacy) ความปลอดภัยโครงข่าย (security) และ ประสิทธิภาพ (productivity) Al-Khouri จึงวิจัยศึกษาบทบาทรัฐบาล

¹⁹ the Canadian Radio-Television and Telecommunications Commission (CRTC) (ซีอาร์ทีซี) (องค์กรที่มีฐานะเทียบเท่ากับ กสทช.ของไทย – ผู้วิจัย)

คณะมนตรีความร่วมมือรัฐอ่าวอาหรับ (Gulf Cooperation Council : GCC) ประเมินการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ (โมเดล) ของเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เป็นอยู่? ซึ่งในหลายประเทศ กลุ่มชาติอาหรับ การผลักดันแผนงาน ปักจ้ยเทคโนโลยี เรื่องอัตลักษณ์ดิจิทัล ทั้งชีวมิติ (biometrics) โครงสร้างสาธารณูปโภคสาธารณะ (public key infrastructure) และบัตรประชาชนแบบสมาร์ทการ์ด (smart cards) นิเวศน์การสื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือย่อมส่งผลให้กิจกรรมออนไลน์ เหมาะสมต่อการเติบโตเศรษฐกิจดิจิทัล

ผลลัพธ์นโยบาย เชิงประสิทธิภาพที่คาดหวังประเมินว่า สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ สามารถใช้บัตรสมาร์ทการ์ดนำมาช่วยประหยัดเวลาเรื่องการเงินการธนาคาร / การเปิดบัญชีเงินฝาก วิธีใหม่ได้เร็วขึ้นถึง 20 นาที ซึ่งประหยัดแรงงานพนักงานเท่ากับการจ้างพนักงาน 2 คนต่อปี / บัตรสมาร์ทการ์ดจึงทำหน้าที่แทนที่ ความเชื่อมั่น (trust) / การประมวลผลออนไลน์ (transactions) บน เครื่องอัตโนมัติ และโทรศัพท์ไร้สาย เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นเช่น กรมที่ดินสามารถตรวจนิติกรรม สัญญาผู้ให้กู้ยืมและผู้กู้ได้ การตรวจสอบบัญชีและประมวลที่ดิน หน่วยงานยุติธรรมรับข้อมูลเอกสาร ลงทะเบียนดิจิทัลใช้ในการตัดสินใจคดีความและรักษาความลับ โดยกระบวนการทั้งระบบ ใช้งานจากระยะไกลได้ / บัตรสมาร์ทการ์ดยังได้ช่วยให้การข้ามแดนเดินทางในภูมิภาคได้ง่ายขึ้น

Al-Khouri เปรียบเทียบสภาพการณ์ระหว่าง กลุ่มชาติอาหรับ กับ สหภาพยุโรป คาดว่าเศรษฐกิจยุโรปจะเติบโตขึ้นประมาณ 7 เท่าเทียบกับแบบดั้งเดิม แผนดิจิทัลของยุโรป “The Digital Agenda for Europe” (DAE) อาจเพิ่ม GDP ได้มากขึ้นถึง 5% หรือ โดยเฉลี่ย 1,500 ยูโรต่อหัวประชากรตลอดช่วง 8 ปี การลงทุนในไอซีทีพัฒนา “eSkills level” หรือแรงงานยุคใหม่ ช่วยให้เกิดนวัตกรรมและสร้างนิเวศน์ดิจิทัล มีตำแหน่งงานใหม่กว่า 3.8 ล้านคน ระยะยาวข้างหน้า

ที่สำคัญ Al-Khouri อธิบายว่า ความปลอดภัย เป็นหัวใจหลัก ที่ สหภาพยุโรป มีความสามารถสร้าง “ความเชื่อมั่น” และ “PKI” เทคโนโลยีที่ช่วยการประมวลผลดิจิทัลและยืนยันตัวตน (identity verification) ให้เกิดขึ้น ฉะนั้น เรื่องข้อมูลส่วนบุคคล ความเป็นส่วนตัว และการปกป้องข้อมูล จึงเป็นหัวข้อใหญ่ข้อถกเถียงของนักวิเคราะห์แผนนโยบายสหภาพยุโรป ขณะที่ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และ ซาอุดีอาระเบีย อยู่แถวหน้าในแผนดำเนินการเรื่อง PKI ยังต้องเร่งปรับปรุง การปกป้องข้อมูล และ ความเป็นส่วนตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องทำข้อตกลง (agreement) กับผู้ให้บริการ และผู้ได้รับประโยชน์ ฉะนั้น ปัญหาด้านแรงงานทักษะดิจิทัลที่ขาดแคลนจึงเป็นโจทย์ใหญ่ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานประเทศ กลุ่มชาติอาหรับ เกิดขึ้นอย่างเต็มที่แล้ว ควรศึกษาการประมวลผล บริการที่มีต้นทุนสูง ในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับความปลอดภัย (security) ความเป็นส่วนตัว (privacy) และความเชื่อมั่น (trust) ข้อเสนอแนะของ Al-Khouri สอดคล้องความพยายามของ SIMPSON and LINDLEY (2010) ที่หาวิธี การเพิ่มระดับ “การแทรกซึม” ทำให้เกิดความเข้าใจความ

ท้าทายที่จะเข้าถึงพื้นที่และสถานที่ทุกแห่งโดยอัตลักษณ์ดิจิทัล ที่ซึ่งจำเป็นต้องใช้กระบวนการพิสูจน์บุคคล หลังจากนั้น เป็นการเพิ่มระดับ “การเผยแพร่” ยื่อนำไปสู่การลดต้นทุนค่าใช้จ่าย

กรณี สหราชอาณาจักร วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการใช้ระบบอัตลักษณ์ดิจิทัลไปกับการปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิด “การแทรกซึม” และ “การเผยแพร่” ภายใต้ระบบและข้อมูลที่ควบคุมจากส่วนกลาง (centralization) จากคำถามว่าหากต้องการเพิ่มปริมาณการยอมรับและใช้การธุรกรรมอัตลักษณ์ดิจิทัลสามารถได้อย่างไร? SIMPSON and LINDLEY พบว่าส่วนที่ยากที่สุดเป็นการเข้าถึงได้ทุกพื้นที่และทุกสถานที่ ขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่หวังที่จะใช้อัตลักษณ์ดิจิทัลข้ามบริบทไปยังการให้บริการต่าง ๆ ได้มากกว่าหนึ่งทาง วิธีแนวคิดนี้จะก่อเกิดประโยชน์ได้มากที่สุด

การแทรกซึมของโครงการ พบว่าสามารถจะรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นและเอกสารที่อนุญาตสามารถตรวจสอบความถูกต้องของอัตลักษณ์ตามมาตรฐาน GPG45 ระดับ 2 ได้ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการปกครอง (เดิม) ที่มีผู้ใช้หลายชื่อและรหัสลับเพื่อเข้าใช้การบริการภาครัฐต่าง ๆ นั้นสัมพันธ์ต่อการลดต้นทุนงานที่ทำได้อยู่ระหว่าง 173,419 ถึง 346,838 ปอนด์ สำหรับธุรกรรม (Transaction) ในพื้นที่ซึ่ง SIMPSON and LINDLEY ลงไปศึกษา

รัฐบาลอังกฤษได้สร้างโปรแกรมยืนยันอัตลักษณ์บุคคล (Identity Assurance Programme : IDAP) จุดประสงค์นี้เพื่อสร้างพื้นที่ซึ่งประชากรปัจเจกชนสามารถ สร้าง / จัดการ / และใช้งาน ข้อมูลอัตลักษณ์ดิจิทัลหนึ่งเดียว ซึ่งช่วยให้นำไปประยุกต์สามารถเข้าถึงบริการและส่วนภาคต่าง ๆ ได้ ในบริบทของโครงการต่าง ๆ ด้านการยืนยันอัตลักษณ์ (Identity Assurance Scheme) สหราชอาณาจักรมีมาตรฐานที่สร้างโดย Identity Assurance Operates ภายใต้มาตรฐานที่เรียกว่า Good Practice Guide (GPG's) number 45 มาตรฐานนี้ร่วมมือต่อการพิสูจน์อัตลักษณ์และตรวจสอบ ข้อมูลจำเป็นต้องใช้การรับรองคุณลักษณะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ประชากร การเงิน และวิถีชีวิต

งานของ The OPEN IDENTITY EXCHANGE (SIMPSON & LINDLEY, 2010) นี้ ในเชิงประยุกต์การปกครอง ระดับท้องถิ่น มีกรอบมุมมองเศรษฐศาสตร์ อรรถประโยชน์ที่เปรียบเทียบก่อนและหลังทำให้ ผลลัพธ์นโยบาย ช่วยประหยัดงบประมาณลงได้ในเชิงประจักษ์ การประยุกต์ในงานปกครองท้องถิ่นได้นั้น กรณี สหราชอาณาจักร โจทย์เริ่มที่ การมุ่งประสิทธิภาพ ที่ดี การแทรกซึม และการเผยแพร่ จะอยู่ในเรื่องของกรอบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่ง ข้อมูลส่วนบุคคล จะเชื่อมตามการออกแบบและมาตรฐาน GPG's ของส่วนกลาง ขณะที่ ภายใต้ IDAP จึงทำให้ การให้บริการภาครัฐ ตอบสนองประชาชนได้หลายด้าน ความมั่นคง สาธารณสุข การจ้างงาน และภาษีอย่างถูกต้อง

2.4.3 ความเป็นส่วนตัวและการตรวจตรา

การทำงาน “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” (e-Government) จะนำนวัตกรรมเทคโนโลยี ที่มีอยู่มาใช้เต็มกำลังสนับสนุน การให้บริการประชาชน ตอบสนองการกำหนดนโยบาย สาธารณะนำมาสู่ งานวิจัยโครงการ CROSSROAD พ.ศ.2553 และงานชื่อ Digital Europe 2030 ใช้วิธีแบบศึกษาอนาคตสำหรับการพยากรณ์รูปแบบพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศที่แตกต่าง กัน การวิจัยศึกษาเน้นที่ขอบเขตความเป็นไปได้ (boundaries) ของประชาชน Misuraca, Broster, and Centeno (2012) ได้นำ ตัวแบบนโยบาย มาใช้ทดสอบ (collaborative policy modelling approaches) โดยการระดมสมอง (collective intelligence) สร้างตัวแบบผู้กระทำ (agent-based modelling) วิเคราะห์ภาพเสมือน (visual analytics) และสร้างโลกเสมือนจริง (simulation) และแบบอื่น ๆ ตามที่ข้อแนะนำกล่าวว่า การอภิบาล (governance) และนโยบายดิจิทัล ส่วนสำคัญอยู่ที่ การเปิดกว้าง (openness) ความโปร่งใส (transparency) และการขับเคลื่อนเชิงนโยบายที่บูรณาการ อย่างชาญฉลาด (Integrated Policy Intelligence)

Misuraca et al. ได้แนวทางเลือกที่เป็นไปได้ 4 รูปแบบรัฐธรรมนูญบาล ได้แก่ การอภิบาลแบบเปิดกว้าง (open governance) การอภิบาลแบบอสูรกาย (leviathan governance) การอภิบาลแบบภาคเอกชน (privatised governance) การอภิบาลแบบพลเมือง บริการตัวเอง (self-service governance) เป็นรายละเอียดเชิงพรรณนา ดังตารางที่ 2.2 Misuraca et al. อธิบายแนวโน้มการอภิบาล ดังนี้ (1) ความตื่นตัวมากขึ้นของตัวแทนการอภิบาลของภาค ประชาชน ภาคธุรกิจ ฝ่ายบริหารจัดการแต่ละฝ่ายจะต้องการทางเลือกมากขึ้นเพื่อได้มีส่วนร่วม ผลักดันกระบวนการใหม่ หลักการจัดสรรนี้ จำนวนผู้มีส่วนร่วมมากขึ้น ผู้ใช้สร้างเนื้อหาและมีส่วนเป็น เจ้าของของการบริการสาธารณะ ซึ่งจะส่งผลต่อกลไกเชิงนโยบายและการอภิบาล (2) การอภิบาลแบบนวนิยาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการงบประมาณสาธารณะเพื่อหวังให้เศรษฐกิจดีขึ้นและขยายตัวไปยัง ส่วนภูมิภาค (3) บริการดิจิทัล ทั้งกระบวนการและการใช้งานระบบย่อมถูกคาดหวังให้ทำงานได้อย่าง ต่อเนื่องและเป็นที่แพร่หลาย (4) ในระยะยาว การอภิบาลจะขยายกว้างขวางขึ้นเป็นโครงสร้างของ เครือข่ายแห่งการอภิบาล โครงข่ายจะกลายเป็นวิธีการจัดการที่ดีที่สุดทั้งเพื่อ พลเมือง ความรู้ และการบริการ Misuraca et al. เพื่อพยากรณ์อนาคตจากแนวโน้ม (trends) แบ่งปัจจัยเป็น ก.กลุ่ม แนวโน้มที่แน่นอน ได้แก่ (1) แนวโน้มเทคโนโลยี (2) แนวโน้มสังคมวิทยาแบบประชากร (3) แนวโน้ม ด้านสิ่งแวดล้อม (4) แนวโน้มเศรษฐกิจ ข.กลุ่มแนวโน้มที่ไม่แน่นอน ได้แก่ (1) ระดับการรวมกลุ่ม สังคม (2) ทศนคติของพลเมืองต่อรัฐบาล (3) ขอบเขตอำนาจของรัฐและการใช้ (4) นวัตกรรม (5) พลเมืองทัศนคติต่อความเป็นส่วนตัว (6) การเติบโตทางเศรษฐกิจ (7) ความเพียงพอการใช้งาน

ตารางที่ 2.2

แบบแผนธรรมาภิบาลและการอภิบาลโครงข่าย

(1) การอภิบาลแบบเปิดกว้าง – ประชาชนผู้ให้พอใจข้อมูลและความรู้ข่าวสารที่แต่งเติมน้อยที่สุดโดยอยู่กับความจริง เกิดการยกระดับงานที่ต้องจดจำข้อมูลและประมวลผลไปเป็นหน้าที่ของเครื่องจักรแทน มนุษย์มุ่งคิดงานเชิงวิพากษ์และพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ที่ยากกว่าเกิดเป็นการสะสมภูมิปัญญา มนุษย์จะสามารถใช้นโยบายตัวแบบทางเทคนิคเพื่อแก้ปัญหาในระดับสากล การบริการสาธารณะจะทำงานแบบพร้อมตลอดเวลา (real-time) ผู้คนจะอยู่กับโลกออนไลน์ตลอดเวลา มีผู้มีส่วนได้เสียกับระบบการอภิบาลเพิ่มขึ้น นักธุรกิจนักวิจัยจะสามารถเข้าถึงข้อมูลที่พวกเขาต้องการ สร้างสรรค์โอกาสสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ประชาชนได้โต้ตอบและมีส่วนร่วมกับการอภิบาลและติดตามแก้ไขงานด้านสังคม การอภิบาลและกลไกเชิงนโยบายจะอยู่บนพื้นฐานไอซีทีที่มีระบบทดลองเลียนแบบ (simulation) และระบบเสมือนจริง (visualization) ที่ชาญฉลาด มองเห็นข้อสับสนของปัญหา เป็นอิสระจากความรู้ของมนุษย์แบบเดิมที่สะสมมา เน้นความใหม่ จึงเป็นทางเลือกเปิดกว้างแบ่งปันกัน แตกต่างจากกระบวนการการอภิบาลแบบดั้งเดิม ภาคสาธารณะ ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ จะรับฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างใส่ใจ ประชาธิปไตยแบบส่วนย่อย (molecular)
(2) การอภิบาลแบบอสุรกาย – ประกอบด้วยคณะย่อย ๆ ขึ้นมาเพื่อชี้นำผู้คนโดยการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีและระบบที่ดีเพื่อการจัดการข้อมูลและการบริการสาธารณะ การพิพากษาคัดสินและระบบตัดสินใจเป็นเรื่องการวิเคราะห์บนข้อมูลที่เป็นส่วนหนึ่งของความจริง ทำโดยหลายฝ่ายโดยคณะขนาดเล็กเพื่อหวังประโยชน์ส่วนรวมแก่ทุกคน ระบบทดลองเลียนแบบ (simulation) 3 มิติ และเครื่องมือนโยบายขั้นสูงจะได้นำมาใช้ตัดสินใจ คณะขึ้นนี้จะปรับแต่งคำแนะนำ ใช้การดำเนินการและเครื่องมือเพื่อให้ได้ทางเลือกนโยบายที่ดีที่สุดเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ เป็นระบบพร้อมตลอดเวลา (real-time) การอภิบาลที่มีความเป็นไปได้หากว่าประชาชนและรัฐบาลสามารถรวมขอมกันได้ การบริการสาธารณะจะเป็นเรื่องเฉพาะตัวที่ไม่ต้องถามกันเพื่อไม่ให้เสียเวลา ประชาชนต้องเชื่อมั่นรัฐบาลและพร้อมละสิทธิของตน . . . อารมณ์และความคิดจะถูกชี้นำและควบคุมผ่านประโยชน์ส่วนรวม ผู้คนเป็นฝ่ายตั้งรับและยอมรับขอบเขตแบบที่รัดกุม แม้แต่ตัวเลือกก็มีขอบเขตเพราะได้กำหนดขั้นตอนวิธีที่คำนวณไว้ล่วงหน้ามาแล้วดูเหมือนมีความยืดหยุ่นแต่ให้ประชาชนรู้ว่าทำอะไรได้ไม่ได้ ประชาชนไม่ต้องยืนยันลูกขึ้นมาคิดอะไรนักเพราะตลอดแนวเส้นเขตแดนของภายในสหภาพยุโรปได้เต็มไปด้วยข้อจำกัด หากเกิดความผิดพลาดอะไรในสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดจะจบด้วยความโกลาหลเพราะมนุษย์อาจไม่ทราบว่าจะแก้ไขอย่างไร
(3) การอภิบาลแบบภาคเอกชน – ตัวแทนภาคธุรกิจใหญ่จะออกแบบการตัดสินใจ การถกเถียงในปัญหาทางสังคมเกี่ยวกับบทบาทและพฤติกรรมประชาชนเสี่ยงไม่พูดถึงว่าผู้คนที่ได้รับสิ่งที่ต้องการและจำเป็นจากภาคเอกชนองค์กรขนาดใหญ่ การเชื่อมต่อและมีส่วนร่วมกลไกการอภิบาลเป็นเพียงเรื่องสำคัญรองลงมาอาจดูคล้ายภาพของประชาธิปไตยในทุกวันนี้ การตัดสินใจต่าง ๆ ก็ขึ้นอยู่กับระบบไอซีทีที่พัฒนาขึ้นด้วยบริษัท . . . โอกาสและนวัตกรรมและการพัฒนาเป็นแรงกดดันของตลาดเสรี (free market) ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีการทำงานระบบทางไกล การแพทย์ทางไกล ระบบเตือนภัยและการจัดการ เช่น ในกรณีฉุกเฉินการช่วยเหลือคุ้มครองจะจัดการโดยระบบตัดสินใจอัตโนมัติ แต่เป็นระบบที่จำกัดจำนวนให้บริการรองรับผู้ใช้เฉพาะคนที่จ่ายได้ ความเสี่ยงเป็นไปตามผลประโยชน์ส่วนบุคคลและผลประโยชน์สาธารณะ เช่น สุขภาพ การศึกษา พลังงาน การพิทักษ์สภาพแวดล้อมและภัยธรรมชาติ ทำให้สังคมแบ่งส่วนกันความกินดีอยู่ดีจะไม่ได้รับประกันให้ทุกคน นำมาสู่ ความขัดแย้งและตึงเครียด
(4) การอภิบาลแบบพลเมืองบริการตัวเอง – สังคมจะเป็นสถานที่ซึ่งผู้คนมีสิทธิจะแสดงบทบาทเป็นผู้กำหนดนโยบาย ในชุมชนผู้เชี่ยวชาญขนาดย่อมหนึ่ง พลเมืองจะเลือกนโยบายเพื่อตรงตามหลักประสงค์จะให้บริการตัวเอง พวกเขาเลือกตัวเลือกบริการสาธารณะได้เองตามที่เขาต้องการ . . . ซึ่งจะเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และตรงบริบทโดยเฉพาะเมื่อเวลาหน้าสิ่วหน้าขวาน อย่างไรก็ตามเสีย . . . เครื่องมือการแปลภาษาอาจช่วยให้เกิดสังคมที่ยังมีระบบข้ามวัฒนธรรมได้ ความแตกต่างระหว่างความสำเร็จกับล้มเหลวจะเด่นชัดระหว่างกลุ่มคนที่คิดอย่างสร้างสรรค์กับเหล่ามวลชนที่โง่เขลาขาดความรู้ ความเป็นสถาบันต่าง ๆ จะค่อย ๆ หายไปแทนที่ด้วยการคาดหวังความเชื่อมั่นจากรัฐบาล ซึ่งต้องจัดหาผู้ให้บริการที่น่าเชื่อถือ (reputation management) ฉะนั้น เนื้อหาและข้อมูลประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดสรรบริการ อัตลักษณ์ของผู้คนถูกจัดแบ่งออกเป็นชั้นต่าง ๆ แบ่งปันให้กับกลุ่มต่าง ๆ และ สำหรับปัจเจกชนบางคนบางกรณีอาจต้องผ่านการตรวจสอบว่าใครเป็นใคร โดยจะเกิดขึ้นโดยชุมชนต่าง ๆ ทำให้มองไม่เห็นความเชื่อมั่นนั้นส่งต่อกันได้อย่างไร คนส่วนใหญ่จะไม่ใช่

(Misuraca et al. 2012, pp. 9-11)

ซึ่งการพยากรณ์แนวโน้มนโยบาย Misuraca et al. มองว่า (1) การมีมุมมองและความตื่นตัวการมีส่วนร่วมการบริการของผู้ใช้ (ดิจิทัล) จะเพิ่มขึ้น (2) โมเดลการอภิบาลใหม่ที่เสนอนโยบายมีประสิทธิภาพ ได้ผล คุณภาพดี และตรวจสอบได้ โดยประเมินการอภิบาลบนข้อมูลประจักษ์หลักฐาน (3) บริการดิจิทัลทั้งกระบวนการและปฏิสัมพันธ์ย่อมถูกคาดหวังให้ทำอย่างต่อเนื่องและแพร่หลาย

อัตลักษณ์ดิจิทัล และแนวทาง มุมมองความตื่นตัวการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นพื้นฐานของแบบการพยากรณ์ในงานวรรณกรรมนี้ นักวิจัยพิจารณาลักษณะรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่แตกต่างกันเนื่องจากกลุ่มปัจจัยเพื่อพยากรณ์รูปแบบการอภิบาลอินเทอร์เน็ตและผลที่ตามมา วิธีวิจัยอนาคตวิทยากับการทดลองเสมือนจริง สรุปลจากแนวทางการอภิบาลที่เป็นไปได้จากการมีส่วนร่วมประชาชน ที่แตกต่างกัน วรรณกรรมนี้เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายสาธารณะและการประเมินรูปแบบการอภิบาลโครงข่ายอินเทอร์เน็ต อาจช่วยสะท้อนกรณี ไทย เทียบกับทางสากล

ข้อจำกัดความน่าเชื่อถือผลวิจัยในงานของ Misuraca et al. ไม่ได้อยู่ที่เรื่องของรูปแบบแต่กลับไปอยู่ที่ปัจจัย กลุ่มแนวโน้มที่ไม่แน่นอน และคำถามว่าควรทำอย่างไร? จึงจะทราบว่าวิธีอภิบาลที่เหมาะสมปรับทิศทาง ณ ปัจจุบัน ของประเทศที่กำลังก้าวเดินไปข้างหน้าอยู่? และทำอย่างไรหากทิศทางกำลังก้าวไปนั้นเชิงซ้ำเกินไป?

การศึกษา “ภาพอนาคต” ของ “ผลกระทบจากเทคโนโลยีที่ครองโดยรัฐบาลต่อพลเมือง” และผลกระทบชีวิตประจำวันประชาชนจึงมีความสำคัญ Misuraca et al. ใช้พยากรณ์เทคโนโลยีที่รัฐบาลครอบครองที่สำคัญคือ “การตรวจตรา” การพัฒนาระบบไอทีการตรวจตรา การจัดเก็บรวบรวมข้อมูล และการบริหารข้อมูลอัตลักษณ์บุคคล ประเด็นที่จะอธิบายในวรรณกรรมต่อไป งานของ Gilbert (2007) ปัญหาการนำเทคโนโลยีขั้นสูงไปใช้มีผลกระทบเรื่อง “ความเป็นส่วนตัว” และ “การตรวจตรา” ซึ่งกล่าวถึง การพัฒนาเชิงเทคโนโลยี (technological development) ที่อยู่ระหว่างน้ำหนักระหว่างสองด้าน การออกแบบความเป็นส่วนตัว (designing for privacy) ความเป็นส่วนตัวกับกฎหมาย (privacy and the law) การตรวจตรา (surveillance) เทคโนโลยีกับความเชื่อมั่น (technology and trust) การปกป้องข้อมูล (protecting data) ความเสมอภาค (equality) และความรับผิดชอบ (reciprocity)

กรณี อังกฤษ งานของ Gilbert (2007) เกริ่นนำว่าในระดับกิจการภายในของรัฐ การพิจารณาน้ำหนักระหว่างควรใช้มุมมองแบบ สากล ข้อระวังสำคัญ ประเด็นความเป็นส่วนตัว อาจ

นำไปสู่การอุบัติของสังคมแบบที่ถูกเฝ้าตรวจตรา²⁰ (surveillance society) เทคโนโลยีขั้นสูงอีกไม่นานจะรบกวนชีวิตประจำวันพลเมือง

การพัฒนาเชิงเทคโนโลยี ทั้งการสะสม การจัดเก็บ และการประมวลผลข้อมูล เทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้วิทยาการสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลการแพทย์ข้อมูลสุขภาพอุปกรณ์ติดตามช่วยการดูแลและจัดการสุขภาพสาธารณะสัมพันธ์กับการเดินทางสาธารณะ และการใช้จ่ายค่ารักษาพยาบาลลดอุบัติเหตุบนท้องถนน การพัฒนานโยบายสาธารณะกับสังคมที่สอดคล้องพฤติกรรมชีวิตประชาชน

การออกแบบความเป็นส่วนตัว (designing for privacy) นับเป็นความท้าทายของวิศวกรที่จะทำการออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการ อรรถประโยชน์ต้องรักษาปกป้องความเป็นส่วนตัวส่วนตัวผู้ใช้ไว้ด้วย หลายกรณีอาจเฝ้าระวังต้องป้องกันการนำไปใช้ผิดจุดประสงค์

ความเป็นส่วนตัว (privacy) ทางกฎหมาย ทั้ง อังกฤษ และ สหภาพยุโรป ต่างมีกฎหมายปกป้องความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคล มีความกระจ่างชัดเจนด้านกฎหมายควรพอดีกับระดับที่เทคโนโลยียังคงพัฒนาต่อไปผลกระทบต่อสิทธิบัตรอินเทอร์เน็ตจะถูกคาดหวังสูงเพราะเป็นพื้นที่สื่อสารและพื้นที่ข้อมูลส่วนบุคคล

การตรวจตรา (surveillance) ระดับของการตรวจตราในพื้นที่สาธารณะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง เทคโนโลยีดิจิทัลในการตรวจตราจะเปลี่ยนไปเพราะว่าจะไร้อุปสรรคการค้นหาวงเวลาที่ต้องนำมาใช้งาน งานที่เคยต้องทำอย่างไม่สิ้นสุด ด้วยเทคโนโลยีค้นหาใบหน้า แม้กระทั่ง สถานที่ระบุว่าปัจเจกบุคคลหนึ่งอยู่ที่ไหนก็ได้ในเวลาที่เราจะเจอ

เทคโนโลยีและความเชื่อมั่น (trust) ต้องมี ความเชื่อมั่นต่อการเมืองประชาธิปไตย ด้วยเพราะ การสะสมข้อมูลเทคโนโลยีและการตรวจตรา ไปจนถึง การเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐบาล จะต้องสัมพันธ์กับ ระดับความเป็นประชาธิปไตย และ ความเชื่อมั่นประชาชนพลเมืองต่อรัฐบาล เพื่อการรักษาการบริหารจัดการเทคโนโลยีใหม่ ถ้าประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้ดี ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐบาลจะเกิดตามมา

การปกป้องข้อมูล (data protection) ความผิดพลาดต่อข้อมูลส่วนบุคคลย่อมส่งผลเลวร้ายอย่างคาดไม่ถึง กลุ่มคนกลางที่ถือครองข้อมูลต้องทำได้อย่างถูกต้องและมีอำนาจการจัดการดูแล ขณะที่ ประชาชนมีสิทธิเป็นเจ้าของข้อมูลของตนทั้งเพื่อใช้ประโยชน์และเพื่อได้รับการปกป้อง

²⁰ Big Brother เป็นคำแสลงมาจากชื่อรายการโทรทัศน์ชื่อดังในประเทศอังกฤษหมายถึงสังคมที่กล้องวงจรปิดจับตาดูการดำเนินชีวิตของผู้คน

ความเสมอภาค (equality) ข้อมูลส่วนบุคคลถูกใช้เพื่อ การก่อร่างอัตลักษณ์และการอ่านตัวตน (profiling) เป็น การตัดสิน (judgements) อะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกชนในลักษณะ ความน่าเชื่อถือ (creditworthiness) ซึ่ง การอ่านตัวตน (profiling) จะส่งผลสำคัญหากเกิดการกล่าวหา การอ่านตัวตนจะต้องทำด้วยความใสใจระมัดระวังยิ่งเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

ความรับผิดชอบ (reciprocity) การควบคุมข้อมูลและการตรวจตราเป็นเทคโนโลยีที่ต้องมีความเป็นธรรม ความรับผิดชอบที่พลเมืองต้องยอมรับ ด้วยระบบตรวจตราในพื้นที่สาธารณะ พลเมืองไม่อาจเลือกยอมรับหรือปฏิเสธ สังคมแบบถูกจับตามอง (big brother society) จึงต้องแสดงเหตุผลว่าเมื่อใด ที่ไหน ทำไม พวกเขาจึงจะถูกจับตามองเพื่อที่เขาเหล่านั้นจะคัดค้านถามได้ว่าเกินขอบเขตที่จะยอมรับได้ไปหรือยัง

จากพื้นฐานของเทคโนโลยีข้อมูลสมัยใหม่ทำให้การบริหารจัดการทั้ง การตรวจตราและ ความเป็นส่วนตัว ต้องได้รับการกำกับดูแลอย่างยิ่ง ทั้งหน่วยงานกลาง ภาครัฐ และประชาชน กลไกความเป็น ประชาธิปไตย จึงเป็นส่วนสำคัญต่อ ข้อมูลส่วนบุคคล และงานนโยบายสาธารณะ ในความเห็นของวิศวกรรมสถานราชสำนักอังกฤษ (Gilbert, 2007, pp. 7-50)

ขณะที่ Brown (2013) ชี้ว่า การปกป้องสิทธิส่วนบุคคล (privacy protection) นั้นย่อมไม่สามารถตามได้ทัน เทคโนโลยีที่ใช้ตรวจตรา (surveillance technologies) ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี CCTV และกล้องโทรศัพท์ เทคโนโลยีชีวมิติ และอุปกรณ์ระบุตัว การใช้งานจะเพิ่มขึ้นทั้งภาพเสียง ตำแหน่งพิกัดและข้อมูลที่เชื่อมโยงไปยังปัจเจกบุคคล

กรณี สหราชอาณาจักร พ.ศ.2554 มีกล้อง CCTV จำนวน 1.85 ล้านตัว โดย 1.7 ล้านเป็นอุปกรณ์ถือครองเอกชนการใช้งานบนท้องถนนเพื่อตรวจจับป้ายทะเบียนและตรวจสอบพฤติกรรมจุดประสงค์ ใช้ทั้งการดูแลการละเมิดกฎจราจร ใช้ตรวจตรา (กรณี รถถูกขโมย) การดูแลการไหลเวียนปริมาณจราจร สนับสนุนการวางแผนจราจร การป้องกันอุบัติเหตุ และปรับปรุงเพิ่มความเร็วในการเกิดอุบัติเหตุ เขตนอกเมืองจะมีการใช้ “โดรน” ตรวจตราเพิ่มเติมโดยการสุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ด้วยราคาต้นทุนอุปกรณ์ถูกลงและเชื่อถือได้มากขึ้น การใช้งานอย่างกว้างขวางในทศวรรษข้างหน้า เซนเซอร์และการ tag RFID จนถึง Internet of things ทำให้โลกยุคใหม่จับตาและติดตามได้ ซึ่งจะรวมไปถึง หนังสือเดินทาง Passport บัตรโดยสารสาธารณะ การชำระเงิน ตลอดจนอุปกรณ์ชีวมิติ (biometric) เชื่อมต่อข้อมูลชีวภาพบุคคลและคุณลักษณะพฤติกรรม

การระบุปัจเจกบุคคลฐานข้อมูล DNA และฐานข้อมูลลายนิ้วมือ ระบบตรวจจับใบหน้าและการเคลื่อนไหว คาดว่าจะพัฒนาจนใช้งานได้ในทศวรรษหน้า ระบบตรวจสุขภาพ (health surveillance) จะยกระดับความสำคัญข้อมูลระยะเบียนประวัติคนไข้จะมีการใช้เซนเซอร์เพื่อตรวจจับสัญญาณอย่างกว้างขวาง การตรวจจีโนมจะกลายเป็นกิจวัตรตรวจความน่าจะเป็นในโรคที่เกี่ยวข้อง

กรรมพันธุ์ ทั้งแพทย์แผนคลินิกใช้การรักษาออกแบบได้ตรงกับคนไข้เฉพาะตัวและระบบการประกันสุขภาพจะปฏิเสธการรักษาที่อาจไม่คุ้มค่า

ทิศทางอันได้แก่ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณมหาศาล (2) การเชื่อมต่อแชร์ข้อมูลผ่านสื่อดิจิทัล (เช่นอุปกรณ์ตรวจอัตราเต้นหัวใจที่ส่งไปยังสื่อโซเชียลมีเดีย) (3) เครื่องมือเกี่ยวกับความเป็นส่วนบุคคลจะถูกใช้จำกัด (อย่างข้อมูลบัตรเครดิตเป็นต้น) การใช้เหล่านี้นำไปสู่การกำหนดเทคโนโลยีรักษาข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Enhancing Technologies : PETs) และมีคำแนะนำเพื่อให้รัฐบาลต่าง ๆ มองเห็นบทบาทสำคัญของ มาตรฐานความเป็นส่วนตัว (Privacy Standards) และ EU Data Protection Regulation

รัฐบาล สหราชอาณาจักร หน่วยงานการตรวจตรามีเครื่องมือชุดคำสั่งที่ใช้ตรวจสอบการสื่อสาร “Mastering the Internet” จะใช้งบประมาณมากกว่า 1.5 พันล้านปอนด์เพื่อการกำกับดูแลเรื่องการฟอกเงิน พ.ศ.2550 สถาบันการเงินรายงานการทำธุรกรรม (transactions) ที่น่าสงสัย ถึง 247,601 ชิ้น ในเดือนกันยายน พ.ศ.2554 เป็นต้น การข้ามแดน การขนส่ง ตลอดจน สายการบิน มีผู้โดยสารมากกว่า 200 ล้านคนต่อปี ที่เข้าและออก สหราชอาณาจักร การนำมาใช้ระบุตัวตนกับฐานข้อมูลฝ่ายรักษาความปลอดภัยและฝ่ายตรวจคนเข้าเมืองจะเชื่อมโยงโดยตรงกับ สังคมเครือข่าย

บทความของ Brown (2013) กรณี สหราชอาณาจักร เป็นตัวอย่างรัฐบาลของประเทศที่มีเทคโนโลยีแล้วหน้าสามารถใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่เหมาะสมกับงานความมั่นคงโดยสามารถรักษาสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนบนเทคโนโลยีที่ใช้ตรวจตรา (surveillance technologies) ผสานกับการปฏิบัติได้

ฉะนั้น จาการรณกรรมของ Brown (2013) และ Gilbert (2007) กับสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่า (1) การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยจำเป็นต้องก้าวตามแนวทางของต่างชาติ (2) รัฐบาลควรเร่งผลักดันการใช้เทคโนโลยีการจัดการอภิข้อมูล (big data) กับเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล พิจารณาได้ว่ามีความสอดคล้องกัน

2.4.4 การเรียนรู้ในโลกยุคดิจิทัล

นอกจากการสื่อสารดิจิทัลบนอินเทอร์เน็ตเปลี่ยนวิถีชีวิตประจำวันของสังคมไทยแล้ว หลักเศรษฐกิจดิจิทัลของไทย พ.ศ.2559 ย่อมมีส่วนสำคัญสร้างผลกระทบมาสู่สังคมไทยในอนาคตอย่างแน่นอน โดยเฉพาะความเป็นพหุวัฒนธรรมในชีวิตสังคมไทย การทบทวนวรรณกรรมส่วนนี้เน้นที่การศึกษาการเติบโตการเรียนรู้ของคนเพื่อสอดรับวิถีชีวิตสังคมแบบใหม่

งานของ Colbert, Yee, and George (2016) กล่าวว่า ตั้งแต่ พ.ศ.2558 ประชากร 3 พันล้านคน เกินครึ่งของประชากรโลกเข้าถึงอินเทอร์เน็ตแล้วแต่กระจุกตัวในกลุ่ม

ประเทศพัฒนาอย่าง อเมริกาเหนือ ประชากรถึง 90% ได้ใช้อินเทอร์เน็ต กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ เรียกว่า “เด็กยุคดิจิทัล” (digital native) คนกลุ่มนี้เรียนรู้การใช้การสื่อสารกับความบันเทิงหนักหน่วง ตั้งแต่เพียง 5 นาทีแรกที่ตื่นขึ้นมา 25% ของวัยรุ่นหยิบใช้สมาร์ทโฟน การใช้อินเทอร์เน็ต วัยรุ่น ตอนต้นเฉลี่ย 4 ชั่วโมงครึ่ง วัยรุ่นตอนปลายเฉลี่ย 6 ชั่วโมงครึ่ง ในการสื่อสารกับหน้าจอ เด็กยุคดิจิทัล จึงเป็นกลุ่มผู้ใช้เทคโนโลยีอย่างหนัก ผู้ใหญ่ 64% ของคนอเมริกันเองก็ใช้โทรศัพท์และจดหมาย อิเล็กทรอนิกส์กับสื่อสังคมผ่านอินเทอร์เน็ต เพราะฉะนั้น สังคมในกลุ่มประเทศพัฒนา กำลัง เปลี่ยนแปลงสู่โลกดิจิทัล Colbert et al. สนใจระบบเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ซึ่ง ส่งผลกระทบพฤติกรรมความคิดปัจเจกบุคคล ลูกจ้าง พนักงาน ไปจนถึง ความท้าทายองค์กร เด็กยุค ดิจิทัลเมื่อเข้าสู่การทำงานอนาคต “แรงงานเชิงดิจิทัล” (digital workforce) ย่อมมีความหลากหลาย ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยียกระดับการทำงานที่ดีขึ้น ประสิทธิภาพความ สะดวกสบายช่วยให้ได้ผลลัพธ์ที่ออกแบบไว้ “ความคล่องแคล่วเชิงดิจิทัล” เป็นมากกว่าการใช้งานขั้น พื้นฐาน คนที่มีความคล่องแคล่วดิจิทัลจะมีระดับประสิทธิภาพช่วยให้สามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสาร / การก่อร่างความคิด (idea) / และใช้เทคโนโลยีเพื่อบรรลุเป้าหมายได้ ขณะเดียวกัน วิถีชีวิตความ บันเทิงอย่าง การเล่นเกม ได้กลายเป็นการฝึกทักษะการเรียนรู้การทำงานของเยาวชนที่นักวิจัยมองว่า นำไปสู่ ความคล่องแคล่วดิจิทัลได้ งานของ Yee พ.ศ.2557 พบว่านักเรียนเล่นเกมพัฒนาทักษะผู้นำที่ สำคัญขึ้นเช่นเกมวอร์คRAFT (Warcraft) เกมเหล่านี้เล่นเดี่ยวหรือเล่นคู่กับคอมพิวเตอร์ก็ได้ในระบบทีม และต้องพิชิตเกมให้จบ ซึ่งต้องการความร่วมมือของกลุ่มผู้เล่น 10 ถึง 25 คนขึ้นไป ภารกิจเหล่านี้ จะต้องร่วมมือผสมบทบาทต่าง ๆ กัน ความยากเป็นการสร้างรูปแบบทักษะที่จำเป็นนำมาหล่อหลอม ร่วมกัน ช่วยกันให้ผ่านอุปสรรคสำเร็จภารกิจ เกมออนไลน์และผลลัพธ์เมื่อย้ายมาเป็นการทำงานจึง เป็นการใช้โลกเสมือนจริงพัฒนาความเป็นผู้นำ (leadership development) อ้างถึงใน Colbert et al. (2016) สำนักรวการใช้เกมสร้างความคล่องแคล่วดิจิทัลจากงานวิจัยหลายชิ้น เช่น Lisk Kaplancali Riggio พ.ศ.2555 กล่าวว่าเกมออนไลน์มีการเสริมทักษะผู้เล่นต่อภารกิจที่มีความเสี่ยง และได้เรียนรู้ความผิดพลาด Glenn and Suci and Baughn พ.ศ.2555 กล่าวว่าเกมได้ออกแบบ ขึ้นเจาะจงเพื่อเป็นอุปสรรคขวากหนามในเส้นทางของนักเล่นเกมพวกเขาจะต้องล้มเหลวเรียนรู้และ พยายามใหม่ งานของ Brown and Martin พ.ศ.2558 มองว่านักเล่นเกมจะปรับตัวเพื่อเรียนรู้โดย วิธี “ลองผิดลองถูก” (trial and error) ซึ่งเป็นเทคนิคหลักคิดการสร้างนวัตกรรม Beck and Wade พ.ศ.2548 ประสพการณ์ความผิดพลาดทำให้เต็มใจที่จะเผชิญความเสี่ยงมากกว่า McGonigle พ.ศ.2554 เห็นว่าเกมได้ออกแบบให้มีระดับสอดคล้องกับระดับทักษะผู้เล่น และ Csikszentmihalyi พ.ศ.2533 องค์กรต่าง ๆ จะต้องรับมือการชดเชยความเสี่ยงให้ได้ประสิทธิภาพเพื่อให้แน่ใจว่า พนักงานจะสามารถรับมือกับภารกิจที่ท้าทายได้ซึ่งเกมช่วยตอบโจทย์เหล่านั้น

อัตลักษณ์ดิจิทัล ในแบบงานของ Colbert et al. มองเห็นว่า “แรงงานดิจิทัล” เป็นเรื่องที่สำคัญต่อความสามารถของการทำงานอนาคต และเทคโนโลยีที่ดำรงอยู่รายล้อมรอบชีวิตของลูกจ้างซึ่งได้รับผลกระทบต่อการพัฒนาอัตลักษณ์และการแสดงความรู้สึกอารมณ์ และบุคลิกภาพ รวมไปถึง ความร่วมมือในวิถีชีวิตการทำงานที่เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กรต่าง ๆ

สำหรับเรื่องการศึกษา จากมุมมองนโยบายสาธารณะของผู้วิจัย เด็กและเยาวชนกับการศึกษาและการพัฒนาทักษะการทำงานที่ใช้เทคโนโลยี ไม่ได้เป็นเรื่องการปรับตัวกับโลกดิจิทัลเท่านั้น จำเป็นต้องทบทวนปัญหาและความเชื่อกับค่านิยมสังคมเสียก่อน เช่นการเรียนรู้การศึกษาของสังคม ไทย ที่ดั้งเดิมอยู่บน ความเชื่อในโครงสร้าง “ความเป็นสถาบัน” ก่อนที่จะพิจารณาที่ ความเชื่อเกิดที่ประสบการณ์ทางตรงของเยาวชนและจากสภาพแวดล้อม เป็นต้น ในงานของ Colbert et al. (2016, pp. 731-737) จึงแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ดิจิทัล ไม่อาจใช้นิยามตามลักษณะสภาพแบบของนักรัฐศาสตร์ นักสังคมวิทยา ผิดแผกได้ โดยจำเป็นต้องมองเห็นถึงลำดับการพัฒนาการเวลา การสร้างตัวตนเยาวชนในวัยศึกษาเล่าเรียน จนถึง ก่อนเข้าสู่วัยทำงานที่ต้องมีทักษะความรู้ที่เหมาะสมจะเผชิญการแข่งขันของโลกยุคใหม่ที่ เทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทในชีวิตสังคมของมนุษย์

อัตลักษณ์ดิจิทัล ที่เป็นกระบวนการทัศน์ระดับมนุษยศาสตร์ จึงเป็นการถกเถียงปรัชญาระดับประสบการณ์ของมนุษย์ ดังที่งานของ Colbert, Yee, and George การกำหนดนโยบายสาธารณะต้องพิจารณาระดับรากฐาน ซึ่งการเปิดรับ เทคโนโลยี และเข้าใจการนำ แนวคิดอัตลักษณ์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เด็กเยาวชนใช้เครื่องมืออย่างเกมออนไลน์เป็นตัวอย่างหนึ่งเป็นต้น ซึ่งวิธีการเรียนรู้ไม่ใช่การเล่นเกมที่อย่างเดียว เอกสารที่ 4 ของ ESRC (2009) หรือ สภาวิจัยเศรษฐกิจสังคมแห่งสหราชอาณาจักร (UK) พ.ศ.2552 ได้เสนอรายงานนักวิจัยใช้ทัศนะ อัตลักษณ์ดิจิทัล แบบสำนักปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) มุ่งหาคำตอบว่าการกระตุ้นแรงผลักดัน (motivation) เกิดได้อย่างไร ในเมื่อการเรียนรู้ที่โรงเรียนให้พื้นที่ซึ่งมีการกีดกันกฎเกณฑ์ห้ามปรามกลับไร้ผลในความรู้สึกของเด็ก ความเป็นตัวตนของเด็ก ทำให้พื้นที่เรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการกลายเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่ดีกว่า เหมือนเป็นการย้อนศร “ทักษะดิจิทัล” ให้วงล้อมกลับไปที่ “อัตลักษณ์”

ทักษะความเชี่ยวชาญพัฒนาการสร้างสรรค์เด็ก (transgressive-children) มีจุดที่สะสมและใช้ต่อรองว่าพวกเขาควรถูกจัดวางให้เป็นคนประเภทใดในสังคมผ่านคุณสมบัติความมั่นใจในทักษะของพวกเขา (gaining or losing confidence in their ability) ซึ่งเข้าได้กับความเป็นทางการและการประเมิน สิ่งต่าง ๆ ทั้งจากโลกดิจิทัลและเป้าหมาย รายงานของ ESRC การศึกษามีอย่างน้อย ดังนี้ (1) ความเป็นอัตลักษณ์พหุวัฒนธรรม เรื่องอัตลักษณ์ที่มากกว่าหนึ่งหน่วยตัวตน (multiple identities) บางหน่วยมีคุณค่าสูงกว่า บางหน่วยเข้ากันได้กับอันอื่น และบางหน่วย

เหมาะนำไปใช้กับบริบทการเรียนรู้ การเติบโตชีวิตของเด็กพิสูจน์แล้วว่าไม่ได้ง่าย (2) การสอบสวนว่าสภาพแวดล้อมมอบโอกาสหรือความเสี่ยงต่อการก่อร่างและการวางแผนการจัดการอัตลักษณ์พวกเขาเด็ก (3) การวาดภาพความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และการเรียนรู้ กิจกรรมอะไร การศึกษาลักษณะใด การสร้างความตกลงกับผู้ลงมือว่าอะไร อย่างไรกับใครและเห็นว่าเกิดอะไรการตัดสินใจโดยเป็นคณะ ตลอดจนการวิพากษ์ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์กับแรงจูงใจ หากขาด แรงจูงใจกระตุ้น (motivation) เทคโนโลยีที่เป็นเครื่องมือจะไร้ประโยชน์ทันที แรงกระตุ้นจูงใจมาจากการกระทำต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ตัวตนของเด็ก เพื่อให้พวกเขาเคลื่อนจากจุดที่เป็นตัวเขาไปสู่จุดที่พวกเขาปรารถนาที่จะเป็น (ESRC, 2009, p. 2)

การสัมมนาวิจัยต่อบริบทเด็กและเยาวชนของ ESRC (2009) มีดังนี้ งานของ Mary Jane Kehily ทบทวนทฤษฎีนำมาสู่การศึกษาความเป็นแม่ และกรณีเรื่องเด็กตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 14-19 ปี อัตลักษณ์ความเป็นแม่ของเด็กวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์เป็นบทบาทหนึ่งความเป็นผู้ใหญ่ อัตลักษณ์บทบาทแบบผู้ใหญ่ดำเนินไปพร้อมการเคลื่อนของสังคม (Social mobility) งานของ Rachel Thomson ศึกษาประชากรวัยรุ่น 100 คน ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2539 โดยเด็กอายุ 11 จนถึง 16 ปี และเมื่อถึง พ.ศ.2549 พวกเขาก็จะอายุเป็น 21 จนถึง 26 ปี การศึกษาใช้ทั้งกลุ่มสนทนา (Focus group), การอ่านการจดบันทึกประจำวัน (Diary), การใช้ชีวิต, และแบบสอบถาม ซึ่งตลอด 10 ปีนั้น ข้อมูลถูกตรวจสอบเป็นรายปี พบว่าขอบเขตของเพศสภาพที่อยู่ระหว่างความเป็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว คอมพิวเตอร์เสมือนเป็นเครื่องมือที่เปิดพื้นที่ห้องนอนห้องส่วนตัวให้เป็นพื้นที่สาธารณะและมันมีผลกับอัตลักษณ์ของพวกเขาด้วย ฉะนั้น นักวิจัยจึงพบว่าโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ตได้ช่วยเหลือเด็กเหล่านั้นที่ติดในกับตัวตัวตนพื้นที่ส่วนตัวของพวกเขาเข้ามาสู่พื้นที่สาธารณะได้ งานของ Thomson พบว่าวัยรุ่นเด็กและเยาวชนมีทางเลือกเชิงปฏิบัติในการดำรงชีวิต สังคมโดยอาศัยเทคโนโลยีและกลายเป็นปัจเจกบุคคลที่มีศูนย์กลางของชีวิตการสื่อสาร งานของ Michael Fielding มองว่าหลักของการดำรงชีวิตที่เคารพเสียงส่วนใหญ่และการเรียนรู้ร่วมกัน “พื้นที่ซึ่งไม่เคยหยุดพัก” (spaces of restless) คือพื้นที่สาธารณะ นำไปสู่พื้นที่ของพลังศักยภาพการสร้างสรรคมีรูปแบบเป็นพลวัตรและมีความมั่นคงใจซึ่งนำไปสู่ความคิดและกิจกรรมแห่งความรัก ความยุติธรรม และเสรีภาพงานของ Rebekah Willett สืบค้นบนเว็บไซต์สังคมเครือข่าย ชื่อว่า “Bebo” จากการสำรวจที่ใช้ข้อมูลจากเด็กเยาวชน 24 คนที่มาจากโรงเรียนใน สหราชอาณาจักร แห่งหนึ่งจากลอนดอนอีกแห่งจากชนบท อธิบายได้ว่า Bebo ในฐานะพื้นที่ของกิจกรรมชีวิต วัฒนธรรมคือตัวกลางที่เชื่อมต่อการปฏิสัมพันธ์สังคม / ชีวิตวัฒนธรรม / และวาทกรรมที่รายล้อม

จุดที่น่าสังเกต จากการศึกษา อัตลักษณ์ดิจิทัล ต่อเยาวชนและวัยรุ่นเพื่อนำไปสู่ นโยบายสาธารณะ (1) มีพลวัตรจากระดับความเป็นชุมชนมาสู่การดูแลระดับบุคคล (2) มีการสื่อสาร

ที่โครงข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นศูนย์กลาง (3) อัตลักษณ์บุคคลบนบัญชีในสังคมออนไลน์เป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะเกณฑ์ช่วงอายุและวิถีกลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้เชื่อมต่อกับตัวพวกเขา กับเพื่อน (4) เด็กยุคเน็ต (net generation) หรือ คลื่นเด็กรุ่นต่อไปมีความแตกต่างทางความคิดสำหรับเด็กเยาวชนเหล่านี้ สังคมเครือข่าย พื้นที่อินเทอร์เน็ตมีความสำคัญต่อชีวิตสังคมวัฒนธรรมของพวกเขา

กล่าวโดยสรุป การใช้อัตลักษณ์ดิจิทัลและผลกระทบการศึกษาเรียนรู้ของเด็กกับการเติบโตของเยาวชนคลื่นรุ่นใหม่ Colbert et al. (2016) และ ESRC (2009) การวางแผนนโยบายสาธารณะโดยแนวคิดอัตลักษณ์ดิจิทัล ควรเริ่มจากความเข้าใจ ค่านิยมเยาวชนคนรุ่นใหม่โลกดิจิทัล ซึ่งควรมีการวิจัยศึกษา “การเติบโตสู่วัยผู้ใหญ่” ในกลุ่มเด็กเหล่านี้ แนวคิดอัตลักษณ์ดิจิทัล จึงนำไปสู่ แนวโน้มนโยบายด้านการศึกษาที่เป็น การเน้นสำคัญที่ผู้ใช้สื่อและเยาวชน (citizen-centric)

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย พัฒนาการของอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยวิธีการพรรณนา (descriptive research) เป็นการศึกษาวิเคราะห์เชิงสหวิทยาการ (interdisciplinary study) ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์ 3 วิธี (1) การวิเคราะห์เอกสาร (2) วิทยาศาสตร์การตีความ และ (3) วิธีเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงวิพากษ์ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.2 การออกแบบวิจัย

งานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับ อุปสรรค ความท้าทาย และค่านิยม ในนโยบายสาธารณะ การศึกษาจึงใช้แนวคิด (1) การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (2) การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล และ (3) ทฤษฎีด้านการเมืองระหว่างประเทศ ทั้ง 3 แนวคิด นำมาช่วยอธิบายปรากฏการณ์

โดยการสำรวจข้อมูลเหตุการณ์ การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล และ การกำกับดูแล โครงข่ายสื่อสารของไทย ในทศวรรษที่ผ่านมา ประเด็นศึกษาประกอบด้วย (1) ความปลอดภัย โครงข่าย (2) ความเป็นส่วนตัว และ (3) เสรีภาพสื่อสารประชาชน ซึ่งการวิเคราะห์แนวโน้มจากการสำรวจประเด็นศึกษาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับ ข้อมูลส่วนบุคคล ย่อมทำให้ทราบถึงทิศทางการปฏิรูประบบราชการของไทยที่ผ่านมารัฐบาลค่านึง ประโยชน์สาธารณะ ของประชาชนอย่างไร

เมื่อทำความเข้าใจ ที่มาและแนวโน้ม จากข้อมูลอดีตแล้ว การศึกษาจะมุ่งไปวิเคราะห์ ปัจจัยสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ ค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายในประเทศไทย ใช้แนวคิดอำนาจนำ (hegemony) ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศของ Robert Cox (1981) เพื่อชี้ว่ารัฐบาลอาจไม่พอใจอิทธิพลบริษัทข้ามชาติ ผู้สร้างค่านิยมสื่อสังคมและสังคมเครือข่าย

ทั้งนี้ ด้วยประเทศไทย เป็นผู้วางแผนการลงทุนโครงข่ายการสื่อสารที่ทันสมัย ร่วมกับภาคเอกชน เพื่อ ประโยชน์สาธารณะ ของประชาชน กลับเป็นว่า ค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่าย กลับสร้างผลกระทบที่ตามมา เป็นงานภาระเพิ่มขึ้นหลายด้านแก่เจ้าหน้าที่รัฐ

โดยสำคัญ ผลประโยชน์รายได้บริษัทข้ามชาติเหล่านั้นกลับไม่ได้ส่งมอบแก่ภาครัฐอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะฉะนั้น รัฐบาลไม่อาจเลี้ยงและควรตอบโต้ทางใดทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลกำลังสนับสนุนหลักเศรษฐกิจดิจิทัลและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีกับวิถีชีวิตประชาชน

การศึกษาสังเคราะห์ ผลกระทบและความท้าทายในการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จากข้อมูลอดีตในช่วงที่ผ่านมา กับในช่วงแผนพัฒนาปัจจุบัน กับโครงการที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลส่วนบุคคล และประเมินเพื่อสร้างข้อเสนอแนะ โดยใช้เครื่องมือวิจัย การสำรวจ การสังเกต และการสัมภาษณ์

3.3 ขอบเขตการวิจัย

(1) นับจากเวลาเริ่มต้นการประกาศจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี (พีเอ็มไอซี) จนถึง การสิ้นสุดแผนแม่บทไอซีที (ฉบับที่ 1) ระหว่าง พ.ศ.2547-2551 เป็นการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องดังบทที่ 1 ทบทวนข้อปัญหาและอุปสรรคของ การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย

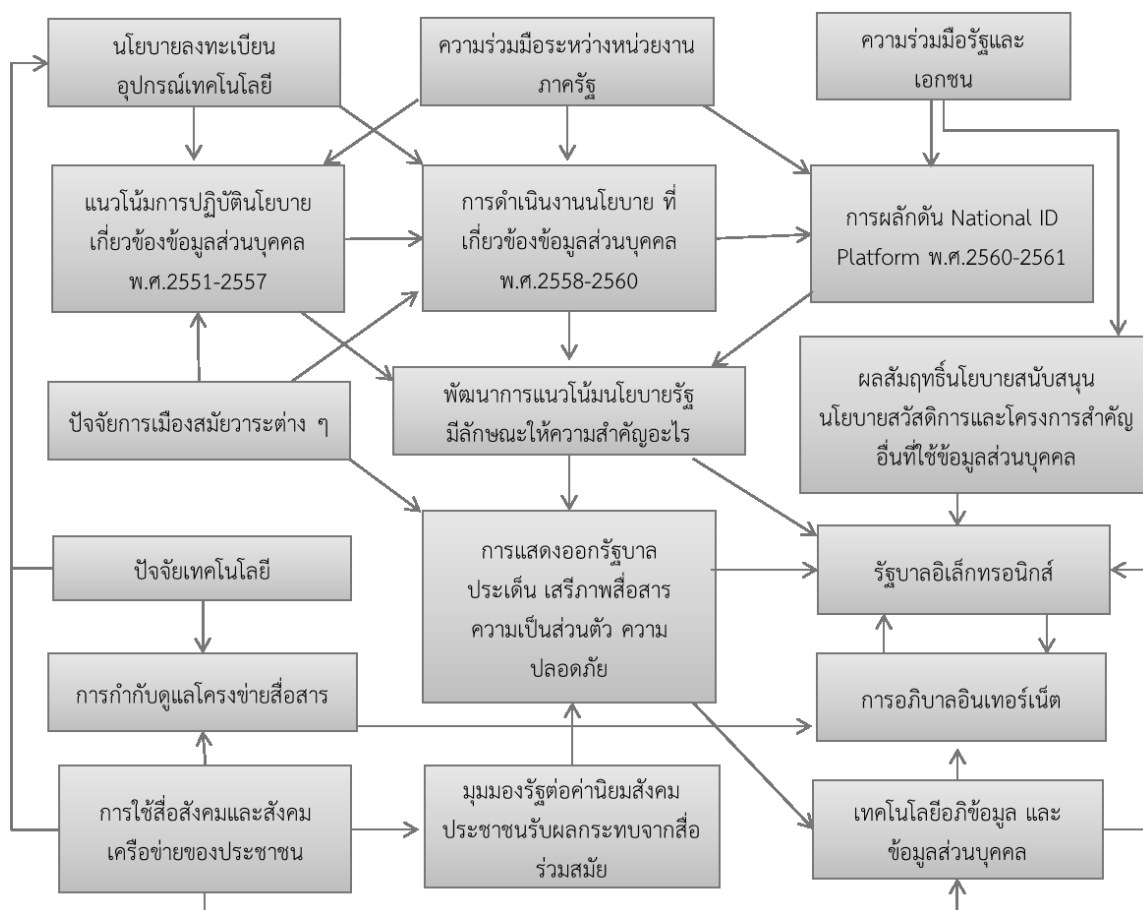
(2) สมัยนายกรัฐมนตรี สมชาย วงศ์สวัสดิ์ จนถึง สมัยนายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ.2551-2557 เป็นการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ข่าวและข่าวสัมภาษณ์เพื่อประมวลเป็น “ข้อมูลเหตุการณ์ของนโยบายสาธารณะ” ใช้การตีความกับบทบาท กับ การให้ถ้อยคำเหตุการณ์ (rhetoric) และ ตัวกำหนด (determinants) ในแผนแม่บทไอซีทีและนโยบายเกี่ยวข้อง

(3) สมัยนายกรัฐมนตรี ประยุทธ์ จันทร์โอชา เหตุการณ์รัฐประหาร ระหว่าง พ.ศ.2558-2560 ทำการรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ การสำรวจ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ ใช้การวิพากษ์ และเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลข่าว หนังสือราชการ ประกาศ ร่างกฎหมาย แผนแม่บท ฯลฯ ใช้การวิเคราะห์เอกสาร

3.4 กรอบแนวคิดวิจัย

ดังภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดวิจัย การศึกษา ปัจจัยการเมืองสมัยวาระต่าง ๆ มีผลกระทบการดำเนินงานนโยบายตามแผนแม่บท การใช้วิธีการตีความจะช่วยวิเคราะห์พัฒนาการความเป็นมาและแนวโน้มรัฐบาล การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และ การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัลของช่วงเวลาอดีตได้ ขณะเดียวกัน ค่านิยมสื่อสังคมและสังคมเครือข่าย จากมุมมองของรัฐบาล การใช้การวิพากษ์ย่อมช่วยวิเคราะห์ การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล ของรัฐบาลในช่วงเวลาเหตุการณ์

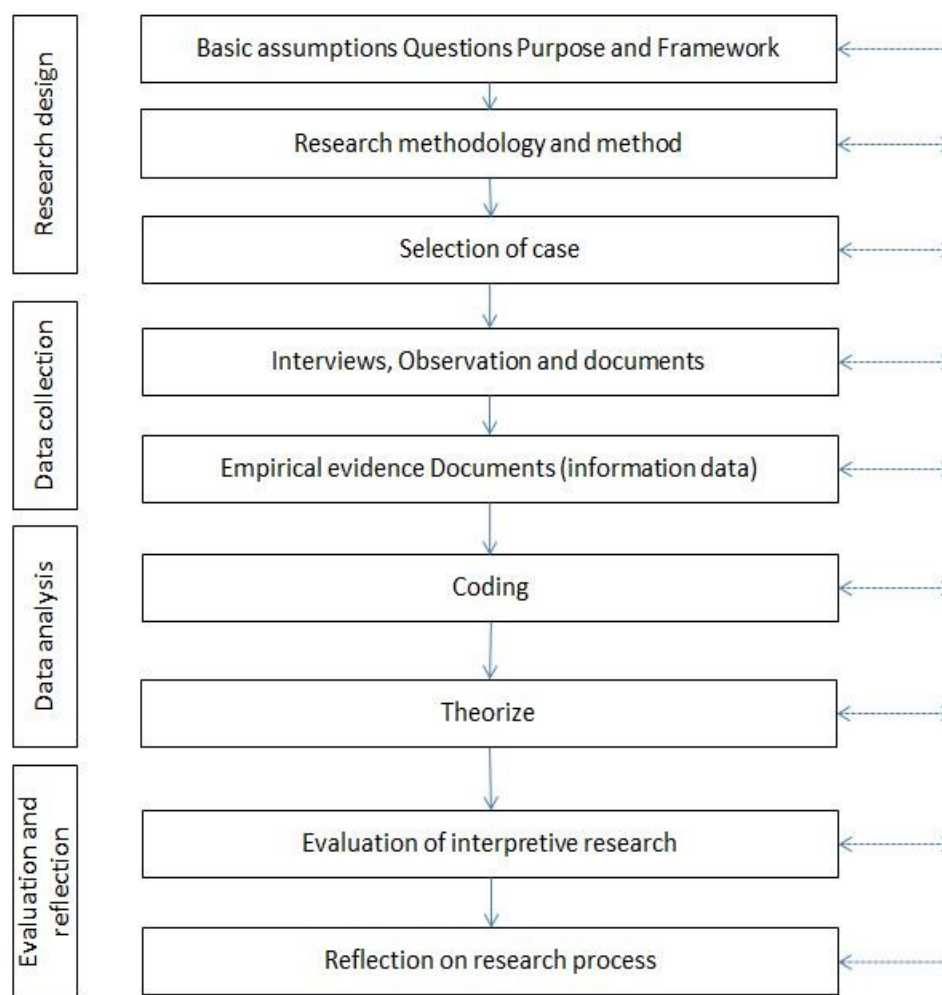
การผลักดันโครงการ ข้อมูลส่วนบุคคล แนวโน้มที่เป็นมาและเวลาปัจจุบัน จึงได้ผลเป็นทิศทาง รัฐบาล
อิเล็กทรอนิกส์ การอภิบาลอินเทอร์เน็ต และการใช้สิทธิข้อมูลเพื่อข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นทิศทางที่
กำลังก้าวดำเนินต่อไปของไทย โดยเฉพาะ การใช้เทคโนโลยีสิทธิข้อมูล

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดวิจัย, โดย ผู้วิจัย

3.5 ขั้นตอนการวิจัย

การศึกษานี้ใช้กระบวนการวิจัยตามขั้นตอนของ Kragh และ Myers ดังแผนภาพที่ 3.2 ที่เป็นกรอบแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ไปตามลำดับ

ภาพที่ 3.2 โครงร่างลำดับกระบวนการวิจัย, Kragh and Myers โดย ผู้วิจัย

จากแผนภาพแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการประเมินผล สะท้อนเป็นงานเขียนวิจัย ซึ่งเรียงลำดับได้ดังนี้

(1) กำหนดคำถามกับวัตถุประสงค์และกรอบวิจัย (2) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น วิธีวิทยาวิธีวิจัย สำนวณลักษณะของโครงการ การปฏิบัติงาน แผนนโยบายของรัฐบาล ประเด็น และกรอบเวลา (3) ใช้เครื่องมือวิจัย การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ (4) ทำรหัสจัดระเบียบข้อมูล และคัดเลือกข้อมูลเชิงประจักษ์ (5) วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ทฤษฎี ในการศึกษาขั้นนี้ ได้จัดแบ่งประเภทและเรียบเรียงจัดกลุ่มเป็นเกณฑ์ ชื่อหน่วยงาน ชื่อประเด็น คำสำคัญ ฯลฯ ประมวลผลโดยใช้ซอฟต์แวร์สเปรดชีต (spread sheet) และเทคนิคไพวอต (pivot) เพื่อสร้างความเชื่อมโยงเนื้อหา (6) อ่านผลวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินทำการตีความปรากฏการณ์ (7) เขียนรายงานวิจัย

3.6 เครื่องมือวิจัย

3.6.1 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

3.6.1.1 การสังเกตการณ์แบบสมบุรณ์

(1) เวทีเปิดรับฟังตัวแทนภาคประชาชน

1. เวทีเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน ร่าง พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ พ.ศ.2559 จัดโดยองค์กรไม่แสวงผลกำไร วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2559
2. เวทีพูดคุยเกาะขอบสนาม วิเคราะห์ร่าง พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ พ.ศ.2559 จัดโดยองค์กรไม่แสวงผลกำไร วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2559
3. เวทีพูดคุยเรื่องสิทธิมนุษยชน กรณี Edward Snowden จัดโดยองค์กรไม่แสวงผลกำไร วันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2560
4. เวทีพูดคุย พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ด้านสิทธิมนุษยชน พ.ศ.2559 จัดโดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2559

(2) เวทีเปิดรับฟังภาครัฐและภาคเอกชน

1. เวทีพูดคุยเรื่อง Big Data งานมหกรรมวิจัยแห่งชาติ พ.ศ.2559 จัดโดย สภาวิจัยแห่งชาติ วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ.2559
2. เวทีสาธารณะ ครั้งที่ 6 พ.ศ.2559 แนวทางจัดการข้อมูลส่วนบุคคล จัดโดย กสทช. วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2559
3. การประชุม ร่าง พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ พ.ศ.2559 จัดโดย สภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2559
4. เวทีรับฟังประชาพิจารณ์ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์เรื่องสิทธิข้อมูลส่วนบุคคล จัดโดยคณะกรรมการร่างกฎหมาย วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2560 ครั้งที่ 2 อำเภอบางแสน จังหวัดชลบุรี
5. เวทีสัมมนาซื้อขายระดับประเทศไทยด้วย National Digital ID Platform (หรือ Open Forum National ID Infrastructure) สถานที่ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ถนนรัชดาภิเษก วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 ผู้เข้าร่วมฟังราว 500 คน

(3) เวทีเปิดรับฟังโดยองค์การสากล

1. เวทีพูดคุยเรื่องระบบให้บริการอุปกรณ์ (Platforms) ตลาดดิจิทัลอนาคต จัดโดย บริษัทจำกัด Google (กูเกิ้ล) ประเทศไทย วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560

2. เวทีการอภิบาลอินเทอร์เน็ตภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ฟินิจอินเทอร์เน็ตไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 เวทีจุฬาฯเสวนา ครั้งที่ 8 สนับสนุนโดยองค์การสหประชาชาติ วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2560

3. เวที Thailand Economic Monitor เรื่อง Thailand's Digital Transformation : Making the Dream a Reality จัดโดย ธนาคารโลก วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2560

(4) เวทีปิดสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐ

1. เรื่องการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลของหน่วยงานภาครัฐ สถานที่ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ถนนพระรามที่ 9 กรุงเทพฯ วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2560

3.6.1.2 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

(1) เวทีเปิดแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เรื่องบรรทัดฐานในการใช้สิทธิและเสรีภาพผ่านสื่อดิจิทัล (GovCamp Thailand 2017) จัดโดยมูลนิธิเพื่ออินเทอร์เน็ตและวัฒนธรรมพลเมือง ภายใต้การสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้า สำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 ผู้เข้าร่วมงานเป็นตัวแทนผู้ทำงานองค์กรไม่แสวงกำไร และนักวิชาการประมาณ 30 คน ผู้วิจัยเสนอ หัวข้อหลักการเรื่อง การใช้ Big Data กับข้อมูลส่วนบุคคลเป็นเวลา 40 นาที และผู้ร่วมฟังซักถาม 20 นาที

(2).การประชุมกลุ่มงาน

เรื่องมาตรฐานการยืนยันตัวตนทางดิจิทัล โดยทีมคณะทำงานจัดตั้งการจัดทำคุณสมบัติทางเทคนิคของระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล การพัฒนาสถาปัตยกรรม Blockchain กับระบบยืนยันบุคคล ครั้งที่ (1) 25 มกราคม พ.ศ.2561 (2) 29 มีนาคม พ.ศ.2561 (3) 1 เมษายน พ.ศ.2561 (4) 4 เมษายน พ.ศ.2561 และ (5) 8 เมษายน พ.ศ.2561

3.6.1.3 การสำรวจ

1. งาน Thailand ONLINE EXPO 2556 พื้นที่ส่วนที่ จัดโดย ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค) วันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2556

2. งาน Open data day 2017 การเรียนรู้ในยุค 4.0 จัดโดย สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2560

3. งาน DIGITAL THAILAND BIG BANG 2017 เรื่อง Digital Transformation Thailand จัดโดย กสทช. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดศ.) และผู้สนับสนุน วันที่ 23 กันยายน พ.ศ.2560

3.7 ทฤษฎีที่ใช้วิจัย

3.7.1 ทฤษฎีศาสตร์การตีความเชิงวิภาษวิธี

3.7.1.1 แนวคิดทฤษฎี

“ศาสตร์การตีความ” (hermeneutics) มีที่มาจากการใช้เพื่อเข้าใจ ประวัติศาสตร์และศาสนา การตีความแบบดั้งเดิม (regional/traditional hermeneutics) ด้วยมี กรอบจารีตกรอบวิธีการตีความไว้อยู่ (Ricoeur, 1981) ภารกิจของศาสตร์การตีความ จึงต้องขจัด ภาพลวงของความเป็นกลาง (neutrality) ออกไป แล้วต้อง ประสานการตีความแบบดั้งเดิม (regional hermeneutics) กับ การตีความแบบทั่วไป (general hermeneutics) อย่างเปรี๊ญวิทยา ศาสตร์ ฉะนั้น การแก้ไข คือการลดจารีตแบบดั้งเดิม (deregionalisation) ระดับภววิทยา (ontology)

ฮันส-จอร์จ กาดาเมอร์ (1976) กล่าวถึง การใช้ถ้อยคำ (rhetoric) และ การตีความ (hermeneutics) การใช้ถ้อยคำนั้นเปรี๊ญ ทั้งการพูดและการเขียน เมื่อภารกิจของศาสตร์ การตีความ คือการแปล เปรี๊ญการเผยชีวิตที่ติดตรึงอยู่ในการเขียน การใช้ถ้อยคำตัวมันเองเกิดจากผล ของการพูด ไปสู่พื้นที่ของการเขียน ศาสตร์การตีความจึงได้เครื่องมือเปรี๊ญการใช้ถ้อยคำวาจาซึ่งเห็นได้ ทุกหนแห่ง (the ubiquity of rhetoric) เปรี๊ญปัจจัยของสังคมวิทยา (Gadamer, 1976, pp. 23-25)

การประสานเส้นขอบฟ้า (the fusion of horizon) ของ กาดาเมอร์ ที่มี ระยะเวลาที่ไกลไกล มีสิ่งคุ้นเคยและสิ่งแปลกแยก การเข้าใจจาก ตัวบท จึงเปรี๊ญ “วิภาษวิธี” ของการ ประสานและปรับระยะห่าง ที่นำไปสู่ “ความเข้าใจ” (Ricoeur, 1981, pp. 61-62)

ความเข้าใจคือการคาดคะเน ถึงความสมบูรณ์แบบ . . . มโนทัศน์ ‘ความเข้าใจ’ แม้ว่าจะเริ่มต้นที่ จารีตประเพณี อคติ และจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ แต่ สภาวะการณ์ที่ เราเข้าใจต่อความหมายในตัวบท . . . ในบทสนทนาหนึ่ง ๆ ย่อมเปรี๊ญผลมาจากการ ตีความ . . . ก็ต้องอาศัย ความพอเพียงของอคติ และจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ . . . ของความเข้าใจได้ อยางไรก็ตาม . . . เพราะเราไม่สามารถรู้ได้ว่า เราต้องอาศัยความ พอเพียงแค่ไหนจะบอกวาคความเข้าใจของเรานั้น มีความสมบูรณ์แล้ว ดังนั้น กาดาเมอร์ จึงนำเอามโนทัศน์ ‘การคาดคะเนถึงความสมบูรณ์แบบ’ (der Vorgriff der Vollkommenheit; the anticipation of completeness) มาเปรี๊ญทางออกเพื่อแก้ ปัญหาความคลุมเครือดังกล่าว เขาอธิบายวาค ความสัมพันธ์ของความเข้าใจและการ ตีความจะนำเรามาสู่ความหมายในตัวบทได้ และนัยของมันยังซ่อนนอกรวมของความ เข้าใจต่อตัวบทด้วย (เกษม เพ็ญภินันท์, 2549, น. 18)

กาดามเมอร์ได้ขยายประเด็นเรื่องการนำมาประยุกต์ใช้ ด้วยการอ้างอิงถึงความคิดเรื่อง ‘การไขปัญญาในเชิงปฏิบัติ’ (Phronesis) (เกษม เพ็ญภินันท์, 2549, น. 23)

วิพากษ์วิธีการตั้งคำถามและคำตอบจะเปิดเราเข้าสู่ประสบการณ์ของการตีความ ที่เราสามารถถ่ายทอดความเข้าใจต่อเนื่องหาสาระของความหมายในตัวบทออกมาให้เราเห็น ความเข้าใจที่มีเอกภาพอันเป็นอันหนึ่งเดียวกันกับความจริงต้องขึ้นอยู่กับบางสิ่งอย่างที่มีที่สิ้นสุด (finite) ของการกำหนดความจริงในการตีความของตัวบท ‘ภายในขอบฟ้า’ (horizon) ของการตั้งคำถาม ในขณะที่บทสนทนาที่ยังดำเนินต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (infinite) (เกษม เพ็ญภินันท์, 2549, น. 27) ผลสะท้อนจากการตีความ (Hermeneutical Reflection) กล่าวได้ว่า เป้าหมายสังคมวิทยาที่เป็นอิสระจากจารีตกลับไปเป็นจุดตั้งต้นเชิงจารีต เป็นจุดตั้งต้นที่เชื่อมไปสู่การรื้อฟื้นอดีตที่ค้นหา (Gadamer, 1976, p. 26)

ความเข้าใจ (understanding) จึงมีความหมายมากกว่ากระบวนการทำความเข้าใจตนเอง (self-understanding) แต่ต้องเข้าใจต่อเนื่องหาสาระของความหมายในตัวบทรวมกัน โดยมีประสบการณ์จาก จารีตประเพณี อคติ และจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานทางความเข้าใจและอาศัยการตีความกับการนำมาประยุกต์ใช้มาเป็นหนทางเข้าถึงความจริง บางที ความเกี่ยวเนื่องที่ความเข้าใจ การตีความ และการนำมาประยุกต์ใช้ ได้เรียงร้อยร่วมกันในศาสตร์การตีความเพื่อบ่งบอกเนื้อหาสาระของความหมายอันปรากฏตัวเองผ่านภาษา นั่นคือ . . . บทสนทนาของเรา กับ ตัวบท บนเส้นทางอันไม่รู้จักที่มันโหมก ‘ความเข้าใจ’ มาบรรจบเข้ากับการเข้าถึงความจริง (เกษม เพ็ญภินันท์, 2549, น. 33)

3.7.1.2 การใช้ทฤษฎีวิเคราะห์

การศึกษาพัฒนาการของอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยซึ่งมี วิเคราะห์จากเหตุการณ์แนวโน้มการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษานี้ การวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2551-2560 จึงใช้ทฤษฎีศาสตร์การตีความเชิงวิภาษวิธีของ Hans-Georg Gadamer เพื่อตีความตัวบท ของข้อมูลข่าวเหตุการณ์ที่ร้อยเรียงกัน และใช้ “ความเข้าใจ” จากทฤษฎีประสานเส้นขอบฟ้า เพื่อประเมินว่าการตัดสินใจในเหตุการณ์เหล่านั้นแสดงแนวโน้มเป็นผลลัพธ์นโยบายสาธารณะแบบใด

เพราะฉะนั้น จารีตประเพณี อคติ และจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ของผู้วิจัยที่ใช้ศาสตร์การตีความวิเคราะห์จะต้องมีพื้นฐานเพียงพอเพื่อเข้าถึงความจริงจากเหตุการณ์ที่

รวบรวมมาได้ โดยเฉพาะการถ่ายทอดความเข้าใจสู่การตัดสินใจ ตัวชี้วัด ในแนวทางการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

3.7.1.3 ตัวชี้วัดของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

การศึกษารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ตัวชี้วัด ที่นำมาเปรียบเทียบศึกษา มีดังนี้

(1) แบบที่ 1

รายงาน Haiyan (2011) องค์การสหประชาชาติ (UN) (ยูเอ็น) จัดอันดับความก้าวหน้าแต่ละประเทศ โดยแนวทางการพัฒนาขับเคลื่อนใช้ ดัชนี ที่พัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นว่าความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ต้องเชื่อมโยงธรรมาภิบาล ดังภาพที่ 3.3

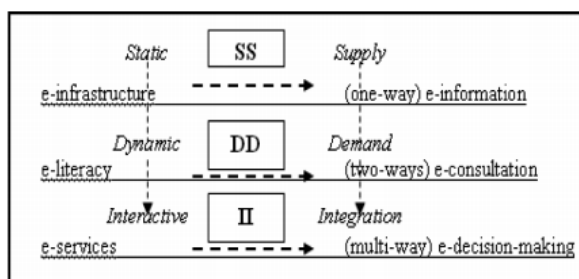

Fig. 1. Linking E-Government (left) with E-Governance (right).

ภาพที่ 3.3 การเชื่อมต่อกัน อี-โกเวอร์นเมนต์ และ อี-โกเวอร์แนนซ์ (น. 121), โดย Haiyan, 2011,

ปัจจัยที่สัมพันธ์ 6 ด้าน (1.1) Static (1.2) Supply (1.3) Dynamic (1.4) Demand (1.5) Interactive (1.6) Integration โดยการจัดเรียงลำดับ และแปลงสูตรเป็นค่าดัชนี ประเทศที่เร่งการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ดังตารางที่ 3.1 ย่อมได้ตัวเลขที่สังเคราะห์จากปัจจัยที่มาจากแต่ละด้านแตกต่างกันเพื่อนำไปวิจัยศึกษาว่าควรแก้ไขปัญหาการพัฒนาในด้านใดและใช้ประเมินจุดอ่อนจุดแข็ง เป็นภาพของการพิจารณาแนวโน้มการเพิ่มอันดับแต่ละด้านควรทำอย่างไร ในรายงาน Haiyan (2011) จัดกลุ่มกำหนดกลยุทธ์และยุทธศาสตร์เพื่อนำจุดแข็งการพัฒนาด้านนั้นมาใช้ก้าวเดินไปข้างหน้า e-participation index เป็นวิธีแบบของ องค์การสหประชาชาติ ที่ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ e-Information เป็นการสื่อสารทางเดียว / e-Consultation เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่คำนึงเสียงตอบรับของประชาชน / e-Decision making เป็นการสื่อสารแบบสองทางแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ

ตารางที่ 3.1

การจัดอันดับประเทศโดยดัชนี อี-โกเวอร์นเมนต์ และ อี-โกเวอร์นแนนซ์

E-Government Index top20		E-Participation Index top20	
ประเทศ	ดัชนี	ประเทศ	ดัชนี
เกาหลีใต้	0.8745	เกาหลีใต้	1.0000
สหรัฐอเมริกา	0.8510	ออสเตรเลีย	0.9143
แคนาดา	0.8448	สเปน	0.8286
สหราชอาณาจักร / ไอร์แลนด์	0.8147	นิวซีแลนด์	0.7714
เนเธอร์แลนด์	0.8097	สหราชอาณาจักร / ไอร์แลนด์	0.7714
นอร์เวย์	0.8020	ญี่ปุ่น	0.7571
เดนมาร์ก	0.7872	สหรัฐอเมริกา	0.7571
ออสเตรเลีย	0.7863	แคนาดา	0.7286
สเปน	0.7516	เอสโตเนีย	0.6857
ฝรั่งเศส	0.7510	สิงคโปร์	0.6857
สิงคโปร์	0.7476	บาเรน	0.6714
สวีเดน	0.7474	มาเลเซีย	0.6571
บาเรน	0.7363	เดนมาร์ก	0.6429
นิวซีแลนด์	0.7311	เยอรมัน	0.6413
เยอรมัน	0.7309	ฝรั่งเศส	0.6000
เบลเยียม	0.7225	เนเธอร์แลนด์	0.6000
ญี่ปุ่น	0.7152	เบลเยียม	0.5857
สวิตเซอร์แลนด์	0.7136	คาซัคสถาน	0.5571
ฟินแลนด์	0.6967	ลิทัวเนีย	0.5286
เอสโตเนีย	0.6965	สโลวาเนีย	0.5143

(Haiyan, 2011, p. 122)

(2) แบบที่ 2

มุมมองเศรษฐศาสตร์หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนของ Elvira Nica (2015) เชื่อว่าด้วยโอกาสการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนของกระบวนการตัดสินใจ “การมุ่งเปิดโอกาส ‘การมีส่วนร่วมของประชาชน (citizen involvement)’ จะช่วยฉายภาพสะท้อนความต้องการ (ผู้คน) สังคมในระดับภูมิภาคและพื้นที่ท้องถิ่น . . . และการพัฒนานำมาใช้ของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ก็ต้องเป็นไปทั้งข้อมูลและการให้บริการ โดยสัมพันธ์ความเชื่อมั่นประชาชนต่อรัฐบาล” (Nica, 2015, p. 70) การพัฒนาที่ยั่งยืนและรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดย การเน้นสำคัญที่ประชาชน มา

จาก (2.1) อรรถประโยชน์ที่ใช้ได้จริง (2.2) ให้ความสำคัญกับคุณภาพบริการ (2.3) ใช้มุมมองความหลากหลายด้านการพัฒนา

(3) แบบที่ 3

งานของ Wirtz, Weyerer, Thomas, and Möller (2017) ศึกษาบทบาทงานศึกษาการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ระดับบูรณาการ ตัวขับเคลื่อน และ ตัวขัดขวางการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดยตัวขับเคลื่อนกระบวนการ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท (3.1) การปรับปรุงคุณภาพการบริการ (3.2) การปรับปรุงกระบวนการดูแลรับผิดชอบ (3.3) ประหยัดเวลาและต้นทุน

และตัวขัดขวางกระบวนการ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท (3.4) ความเสี่ยง ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (3.5) สิ่งที่ยากขึ้นโครงสร้างพื้นฐานไอที (3.6) เจ้าหน้าที่ให้บริการมีงานล้นมือเกินไป (3.7) การพบปะสื่อสารกับประชาชนที่ไม่เพียงพอ (Wirtz et al. 2017, pp. 106-108)

Wirtz et al. ได้รวบรวมประเภทของงานวิจัยทั้งในแง่ปัญหาและฝ่าฟันข้อจำกัด ข้อสรุปน่าสนใจของวรรณกรรมนี้ คือ การอธิบายว่ากระแสการศึกษารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านมา ถ้าไม่ศึกษามุมมองผู้ใช้หรือมุมมองที่เกี่ยวข้องกับประชาชนก็มักใช้ประโยชน์เทคโนโลยีเป็นปัจจัยศึกษา หรือ เป็นการศึกษาแนวทางกระบวนการภายในระบบราชการ

วิธีดังกล่าวทำให้ไม่เห็นการศึกษาที่เน้น มุมมองของประชาชน วิธีศึกษาแบบส่วนใหญ่ จึงมีข้อด้อย กล่าวคือ ละเลย ปัจจัยองค์กรและมุมมองของผู้ให้บริการ ที่มักไม่พูดถึง (Wirtz et al. 2017, p. 103) ฉะนั้น ปัจจัย จากการศึกษาของ Wirtz et al. เป็นดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2

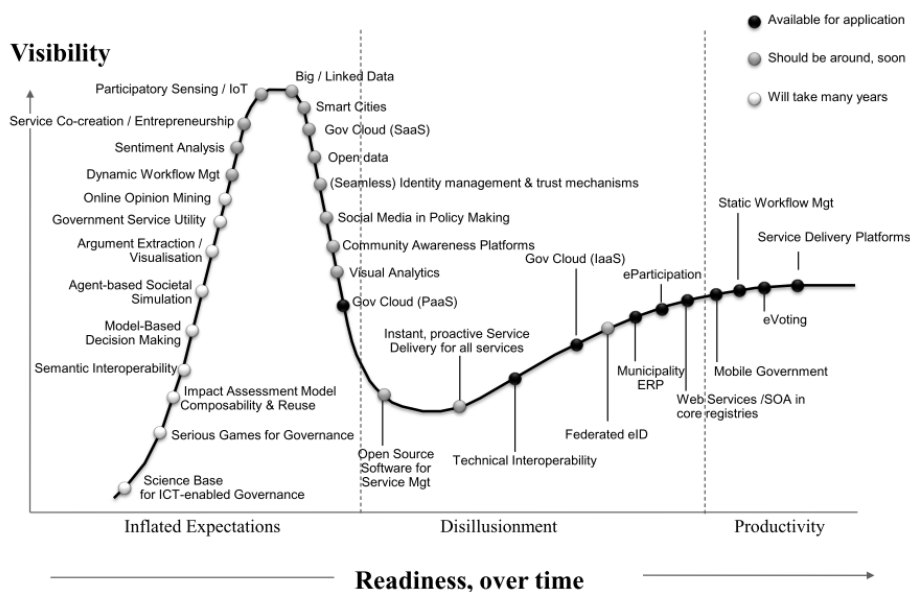
ตัวขับเคลื่อนและตัวขัดขวาง ในการปรับแต่งกระบวนการทำงาน

ปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์	อุปสรรคของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์
1. ปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ 2. การปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการภายใน 3. การประหยัดต้นทุนและเวลาได้	1. ขาดการกระตุ้นการสื่อสารกับภาคประชาชน 2. อุปสรรคด้านสาธารณูปโภคการสื่อสาร 3. ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย 4. ภาระหน้าที่ซึ่งเกินกำลังความสามารถบุคลากร

(Wirtz et al. 2017, p. 110) ปรับโดยผู้วิจัย

(4) แบบที่ 4

งานของ Charalabidis เสนอกระบวนทัศน์ Gov X.0 ประกอบด้วย Gov 1.0 / 2.0 / 3.0 ภาพที่ 3.4 แสดงให้เห็น ตัวแบบเทคโนโลยี ที่สามารถหยิบมาใช้ตามความต้องการของรัฐบาลและระดับของกระบวนทัศน์ บางตัวแบบอาศัยความต่อเนื่องในการดำเนินการ บางตัวแบบคาดการณ์เห็นผลลัพธ์ได้ชัดเจน บางตัวแบบไม่เป็นที่รับรู้สาธารณะ บางตัวแบบเป็นกระแสความนิยม บางตัวแบบขึ้นอยู่กับลักษณะนโยบายสาธารณะ

ภาพที่ 3.4 แผนภูมิเทคโนโลยีของแนวคิดอี-โกเวอร์นเมนต์, โดย Charalabidis, 2015

ในทางเดียวกัน ภาพที่ 3.5 แสดงเทคโนโลยีที่มีลักษณะสำคัญเกี่ยวข้องกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งใน 4 กลุ่ม คน / ข้อมูล / องค์กร / และการลงทุนพื้นฐานด้านระบบ สังเกตได้ว่าความหนาแน่นของเทคโนโลยีที่รวบรวมได้ปัจจุบัน เกี่ยวข้องกับ “คน” (people) สูงกว่าปัจจัยอื่น และใช้ ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นสำคัญ การยกระดับนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ในการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ตามกระบวนทัศน์ Gov X.0 จึงเป็นลำดับการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการดำเนินงานรัฐบาล ตัวอย่างเช่น การดำเนินโครงการอัตลักษณ์ดิจิทัลของไทย พ.ศ.2559-2560 อยู่ในลักษณะเดียวกับ Federated e-ID and e-authentication schemes ระดับ Gov 1.2 ในขั้น Infrastructures (Charalabidis, 2015, p. 5) เป็นต้น ขณะที่ ประเทศเกาหลีใต้ เป้าหมายกำลังไปสู่ระดับ Gov 3.0

(5) แบบที่ 5

รายงานของ A.T.Kearney เรื่อง “รัฐบาลแบบปราดเปรียว” (agile government) (อไจล์-โกเวอร์นเมนต์) “อไจล์” เป็นคำประดิษฐ์แนวคิดที่มาจากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของเอกชนชาติตะวันตก ที่มีความหมายแบบกว้าง ๆ ว่า รัฐบาลที่ออกแบบจากเสียงตอบรับประชาชน ซึ่งจุดที่น่าสนใจของวรรณกรรมชิ้นนี้ได้ให้สรุปค่านิยมรายละเอียด การเน้นสำคัญที่ประชาชน และบริบทที่เกี่ยวข้อง ดังตารางที่ 3.3

3.7.1.4 การประยุกต์ตัวชี้วัดเพื่อใช้ศึกษาแนวโน้ม

การศึกษานี้จึงประยุกต์จากงานของ Willen, Massa, and Zuazua (2013) มาใช้เป็นเครื่องมือประเมิน สังเกตว่างานที่พูดถึง ตัวชี้วัด หลายชิ้นดังที่กล่าวมามี ข้อดี และข้อด้อย จุดประสงค์นำไปศึกษาที่ต่างกัน การประยุกต์อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการ Gov X.0

โดยมาจากการเปรียบเทียบ 3 แบบ (1) การเน้นสำคัญที่ภาครัฐ (government-centric) และ การเน้นสำคัญที่องค์กร (insituted-centric) / (2) การเน้นสำคัญที่ข้อมูล (data-centric) / (3) การเน้นสำคัญที่ผู้บริโภค (consumer-centric) กับ การเน้นสำคัญที่ประชาชน (citizen-centric) โดยเทียบกับ ตารางที่ 3.3 เพื่อใช้เป็นขอบเขตคำจำกัดความของ “การเน้นสำคัญที่ประชาชน”

ตารางที่ 3.3

เปรียบเทียบระดับนิยาม “การเน้นสำคัญที่ประชาชน”

หลักนโยบาย	Citizen neutral	Citizen aware	Citizen motivated	Citizen centric
กลยุทธ์	ไม่มีกลยุทธ์ที่ ปชช. ต้องการ	ปชช.ต้องการรู้ข้อมูล ต้องการรู้กลยุทธ์ระยะสั้น ไม่เน้นวิสัยทัศน์ ปชช.มีส่วนร่วมกรณีเกิดวิกฤตสำคัญ	ปชช.ต้องมาก่อนเป็น องค์ประกอบหลักกลยุทธ์ ปชช. เป็นตัวเชื่อมระหว่าง กลยุทธ์กับวัตถุประสงค์	ปชช.คือศูนย์กลางของกลยุทธ์ / ชัดเจน เป็นหลัก เชื่อมต่อระหว่างกลยุทธ์กับ วัตถุประสงค์
องค์กร	ไม่มีคณะกรรมการจัดการ ไม่มีการร่วมมือ ไม่มีการแบ่งข้อมูลระหว่าง องค์กร ไม่มี KPIs วัด ความสามารถในการให้บริการ	ทรัพยากรมีจำกัดที่จะ ตอบสนองต่อความ กังวล ปชช. / ความ ร่วมมือระหว่างองค์กร / มี KPIs แต่ไม่ติดตาม ต่อเนื่อง	มีสถานที่บริการ ปชช. อย่างชัดเจน / มีความ ร่วมมือแบ่งงานต่อกัน ระหว่างองค์กร / มีการ ติดตามต่อเนื่องกับการ ให้บริการ KPIs	ปชช.คือศูนย์กลาง สัมพันธภาพระหว่างฝ่าย คณะทำงานที่มีบทบาท ชัดเจน / มีความร่วมมือกัน แบ่งข้อมูลกัน / กำหนด และเปิดเผยค่า KPIs
กระบวนการ	ไม่มีการเก็บและ วิเคราะห์ข้อมูลตอบ กลับจาก ปชช.	มีข้อจำกัดในการเก็บ ข้อมูลและวิเคราะห์การ ตอบรับ ปชช.	มีกระบวนการอย่างดีเพื่อ เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ ผลตอบรับ ปชช.มี ประสิทธิภาพและ ผลสำเร็จ	มีกระบวนการที่ลงตัวเพื่อ เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ ผลตอบรับ ปชช. และคอย ปรับปรุงระบบอย่าง ต่อเนื่อง
ระบบ	ไม่มีการใช้สื่อ สังคม เครือข่าย อินเทอร์เน็ต และ กลไกที่จะสื่อสาร กับ ปชช.	มีการใช้สื่อ สังคม เครือข่าย อินเทอร์เน็ต และสื่อสารกับ ปชช.แต่ ทำอย่างจำกัด	มองแง่ดีในการใช้สื่อ สังคมเครือข่าย อินเทอร์เน็ตเพื่อสื่อสาร นโยบายและการบริการ	มีระบบตรวจสอบผลตอบรับ สะท้อนจากสื่อ สังคม เครือข่าย อินเทอร์เน็ต และบูรณาการเครื่องมือ ให้บริการ ปชช.ได้ทุกเวลา
ผู้วิจัย	ละเลย ปชช. (gov-centric)	ตระหนักถึง ปชช. (data-centric)	ขับเคลื่อนโดย ปชช. (citizen-centric)	ถือหลักที่ ปชช. (citizen-centric)

(Willen et al. 2013, p. 5) ประยุกต์โดยผู้วิจัย

3.7.2 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศเชิงวิพากษ์

3.7.2.1 แนวคิดทฤษฎี

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศแนววิพากษ์ (critical international political economy) กุลลดา เกษบุญชู (2556) อธิบายว่า การวิเคราะห์ของกรั่มสกี แนวใหม่ตั้งคำถามว่าระบบโลกที่เป็นอยู่นั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และประกอบขึ้นมาด้วยพลังทางสังคม

อะไรบ้าง มีบรรทัดฐานสถาบัน และการทำงานอย่างไร และในท้ายที่สุด พลังทางสังคมอื่นๆ อะไรบ้าง ที่จะมาเปลี่ยนระบบที่เป็นอยู่

พลังทางสังคม หมายถึง กลุ่มต่างๆที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางสังคมของระบบการผลิตซึ่งมีใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ อันได้แก่การผลิตตัวสินค้าหรือบริการแต่เพียงอย่างเดียวแต่ยังรวมถึงการสร้างและการผลิตซ้ำความรู้ ความสัมพันธ์ทางสังคม ศีลธรรม และสถาบันที่จำเป็นสำหรับการผลิตด้วย (Cox, 1981; กุลลดา เกษบุญชู, 2556)

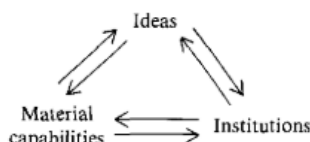
Robert Cox ชี้ว่าทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศแบบของเขาเป็นทฤษฎีแห่งการแก้ไขปัญหา (problem-solving theory) จุดเด่นคือ (1) การยืนอยู่ท่ามกลางความหลากหลายบริบทต่าง ๆ (a multiplicity of spheres/or aspects of action) ซึ่งบริบทด้านอื่นแต่ละส่วนมักมองมายังบริบทที่เกี่ยวข้องกันอย่างคงที่ ทำให้จุดแข็งของทฤษฎีการแก้ไขปัญหาคือการจัดมุมมองต่อบริบทต่าง ๆ เพื่อดูข้อจำกัดทำการวางตั้งค่าและฟังถ้อยแถลงปัญหาเพื่อมองปัจจัยกลุ่มตัวแปรให้เข้าใจและเข้าใจเพื่อการสอบสวนและความชัดเจนต่อปัญหา และ (2) ความเป็นทฤษฎีวิพากษ์เชิงประวัติศาสตร์ (theory of history) คือการตั้งข้อกังขาต่ออดีตและที่มาต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องของจุดเปลี่ยนในประวัติศาสตร์

การผสาน 2 ส่วนของลักษณะทฤษฎี ทำให้ในลักษณะเชิงการแก้ไขปัญหา อยู่ในจุดอันเป็นเรื่องทางปฏิบัติ “จุด” ซึ่งให้มุมมองต่อการมีอำนาจคำสั่งที่ดำรงอยู่และอยู่ในช่วงทางเลือกใด ๆ ในข้อจำกัดหนึ่ง ที่มันสามารถไปเปลี่ยนแปลงอะไรที่ทำได้บนเงื่อนไขโลกความเป็นจริง

ขณะที่ ลักษณะเชิงวิพากษ์ประกอบด้วยองค์ประกอบของการมองโลกที่สวยงาม สามัญสำนึก คือ การแสดงภาพการร้อยเรียงของทางเลือกที่ทำได้แต่ทว่าภาพอุดมคติควรถูกวางความเป็นไปได้บนกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องของ “ประวัติศาสตร์ที่มา” (ความเป็นมา – ผู้วิจัย) (Robert Cox, 1981, p. 129)

กรอบทำงานเชิงการกระทำในโครงสร้างเชิง “ประวัติศาสตร์ที่มา” (Frameworks for Action : Historical Structures) ของ Cox ได้ภาพโครงร่างของพลังต่าง ๆ ที่กำหนดให้เห็นการกระทำที่เป็นทิศทาง มีกลไก และมีแรงกดดัน กับความจำกัด ปัจเจกชนและกลุ่มสังคมอาจเคลื่อนไหวบนความทุกข์สุขพอใจหรือต่อต้าน จนกระทั่งยืนกรานแก้ไข ทว่ามันจะไม่เคยถูกละเลยและไม่สนใจ ภายใต้ขอบเขตหนึ่งที่คงรูป “โครงสร้างเชิงประวัติศาสตร์” เอาไว้ได้ มันย่อมต้องมีการเคลื่อนไหวการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นตัวเลือก พลังโครงร่างอื่นที่อุบัติขึ้นเป็นโครงร่างคู่แข่งเสมอไป (Robert Cox, 1981, p. 135)

พลังสามด้าน ที่มีศักยภาพเชื่อมโยงกันในโครงสร้าง ประกอบด้วย ศักยภาพเชิงวัตถุ ความคิดของคุณค่าหรือค่านิยม และ สถาบันกลุ่มต่าง ๆ ดังภาพที่ 3.6

ภาพที่ 3.6 รูปแบบสัมพันธ์ของโครงสร้างปัจจัยแลกเปลี่ยนกันเป็นพลังอำนาจ (p. 136), Cox, 1981

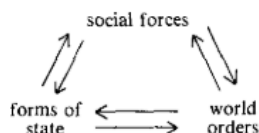
กุลลดา เกษบุญชู (2556) อธิบายว่า การทำงานของพลังทางสังคม ในรัฐใดรัฐหนึ่งโครงสร้าง (configuration) ของพลังทางสังคมเกิดขึ้นมาและอำนาจรัฐตั้งอยู่บนโครงร่างนี้ อีกนัยหนึ่ง อำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมในกระบวนการผลิตเป็นตัวที่บอกพลังทางสังคมใดที่มีความสำคัญและการทำงานของพลังทางสังคมเหล่านี้คือฐานอำนาจของรัฐบาล ทฤษฎีนี้จึงสำคัญตรงปรากฏการณ์ที่เรียกว่า สภาวะนำ หรือ อำนาจนำ (hegemony)

สิ่งที่ต้องเน้นคือสภาวะนำนั้นเกิดขึ้นในรัฐแบบทุนนิยมเท่านั้น รูปแบบรัฐทุนนิยมประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสังคมการเมือง (political society) และประชาสังคม (civil society) หรือ อีกนัยหนึ่งรัฐ คือ การปกครองโดยผ่านการใช้อำนาจของสังคมการเมืองและการยินยอมของประชาสังคม เพราะฉะนั้น

รัฐ คือ กิจกรรมที่ประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมในการผลิตการขูดรีดและการยินยอมที่เกิดขึ้นในสังคม การยินยอมนี้มีฐานกว้างขวางนอกจากจะเกิดขึ้นจากการทำงานของพลังทางสังคมที่มีความสำคัญในรัฐโดยมีพื้นฐานจากทรัพยากรทางวัตถุแล้ว ยังเกิดได้จากความคิดความเชื่อค่านิยมในสังคมตลอดจนการทำงานของสถาบันต่าง ๆ

กุลลดา เกษบุญชู (2556) สรุปว่า ที่ฉันทากำลังทำให้เกิดสภาวะของการเป็นผู้นำพลังทางสังคมในรัฐใดรัฐหนึ่งอาจจะนำสภาวะการเป็นผู้นำออกไปภายนอกประเทศ สภาวะผู้นำจึงเกิดขึ้นทั้งในระดับรัฐและในระดับโลกแต่จะมีพลังทางสังคมนำของรัฐใดรัฐหนึ่งในเวลาใดเวลาหนึ่งที่สามารถสร้างสภาวะนำออกไปสู่ระเบียบโลกได้ ซึ่งหมายถึงการมีส่วนในการกำหนดรูปร่างของระเบียบโลก . . . เมื่อสภาวะนำได้หยั่งรากในประเทศทุนนิยมชั้นนำแล้วจะสามารถขยายไปในระดับโลกและแทรกตัวโดยผ่านระเบียบโลก . . . ออกไปเชื่อมกับพลังทางสังคมต่าง ๆ ข้ามประเทศ (งานของ กุลลดา อ้างถึง งานของ cox ปี (1987, p. 4) (1983, p. 171 ; 1987, pp.. 149-50) และ (1983, p. 171)) ดังภาพที่ 3.7

วิพากษ์วิธี มองที่ โครงสร้างของระบบรัฐและระบบโลก โครงร่างที่เกิดขึ้น และคงอยู่ในเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือ โครงร่างกลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์ (historic bloc) ที่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอันเป็นผลมาจาก การเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิต ซึ่งจะทำให้เกิดพลังทางสังคมใหม่ท้าทายสถานะนำของพลังทางสังคมเดิมผล คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปแบบของรัฐและระเบียบโลก

ภาพที่ 3.7 โครงร่างพลังสังคม/การดำรงของรัฐระเบียบโลก (น. 138), โดย Cox, 1981

กล่าวโดยสรุป การทำงานพลังทางสังคม จึงมีผลโดยตรงต่อรูปแบบของรัฐที่เกิดขึ้นมาแล้วในประวัติศาสตร์ปัจจุบันและเกิดขึ้นได้ในอนาคต (กุลลดา เกษบุญชู, 2556, น. 9)

3.7.2.2 การใช้ทฤษฎีวิเคราะห์

การศึกษานี้พิจารณา โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยศึกษาบริการออนไลน์ของบริษัทข้ามชาติ สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายในประเทศไทย เช่นเดียวกับกรณีวิกฤตเศรษฐกิจไทย พ.ศ.2540 การเปิดเสรีทางการเงิน เมื่อมองภาพความสัมพันธ์บริบทด้านต่าง ๆ ในงานวิจัยชิ้นนี้ บริษัทสื่อข้ามชาติ มีอิทธิพลอย่างมากต่อประชาชนผู้นิยมใช้บริการออนไลน์และสื่อดิจิทัล จากการเปิดเสรีตลาดแข่งขันการให้บริการข้อมูลข่าวสาร ซึ่งบริษัทเหล่านี้มีผลประกอบการรายได้มหาศาลจากฐานบัญชีผู้ใช้และการถือครองค่านิยมการใช้สื่อส่วนหนึ่งในประเทศไทย

ทฤษฎีของ Cox และคำอธิบายใน กุลลดา (2556) แบบทางเศรษฐศาสตร์การเมืองกล่าวว่า แนววิเคราะห์แบบ “รัฐ (นำ) พัฒนา” มีจุดขัดแย้งกับ 3 ส่วน โดยย่อที่สำคัญ (1) เรื่องขอบเขตอธิปไตยดินแดน (2) การแบ่งกิจการภายในภายนอก และ (3) รัฐเป็นตัวกำหนดสังคม (กุลลดา เกษบุญชู, 2556, น. 9-10)

ภายใต้กระแสของลัทธิเสรีนิยมใหม่ รัฐเองก็ไม่ได้มีความมุ่งมั่นชัดเจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวต่อการพัฒนาดังที่แนวคิดระบบรัฐพัฒนาได้อธิบาย แต่กลุ่มพลังทางสังคมกลับมีพลวัตของความขัดแย้งต่อสู้และแข่งขันกัน โดยเฉพาะในหมู่ชนชั้นนำ กลุ่มทุน และชนชั้นนายทุนนั่นเอง ก็ยังคงครอบงำทิศทางการดำเนินนโยบายของรัฐ

งานเกี่ยวกับประวัติด้านนโยบายการสื่อสารของ พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล (2554) เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับกลุ่มทุนทางการเมืองมีเบื้องหลังของการอนุญาตให้ภาคเอกชนกลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เช่นนโยบายการสื่อสารโทรคมนาคมระบบสัมปทาน การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และการเคลื่อนไหวกลุ่มการเมือง เป็นต้น

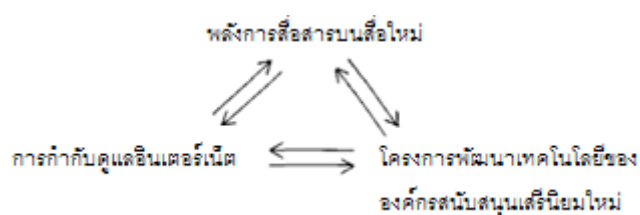
ฉะนั้น เพื่อข้ามข้อจำกัดของแนววิเคราะห์แบบ “รัฐพัฒนา” และ ด้วย คำวินิจฉัยเกี่ยวกับองค์กรที่ยึดโยงสิทธิเสรีนิยมใหม่ กรอบทฤษฎีของ Robert Cox . . . การใช้ ‘กระบวนการเข้าสู่ความเป็นสากลของรัฐและทุน’ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในระบบทุนนิยม โลกได้ดีที่สุด (กุลลดา เกษบุญชู, 2556, น. 34-35)

กระบวนการทัศน์แบบ Cox ให้นำหนัก กลุ่มพลังที่รับฟังประโยชน์ส่วนรวม โครงสร้างของการวิพากษ์เสนอให้มองปรากฏการณ์ที่ความสัมพันธ์ระหว่าง (1) ศักยภาพเชิงวัตถุ (2) ความคิดต่อคุณค่า / ค่านิยม และ (3) สถาบันกลุ่มต่าง ๆ

การเมืองไทย สมัยรัฐบาล คสช. เป็นแบบอำนาจนิยม ที่ประกาศเน้น วัฒนธรรมการเมืองแบบศีลธรรมจริยธรรม ระหว่าง พ.ศ.2558-2560 ในขณะเดียวกัน รัฐบาลดำเนิน โครงการเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลและได้ผลักดันโครงการรัฐสวัสดิการต่าง ๆ ที่ใช้ ข้อมูลส่วนบุคคล

ฉะนั้น การค้นหาคำตอบในการศึกษา ค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคม เครือข่ายในประเทศไทย จึงเหมาะสมการศึกษาวิจัยในโอกาสนี้

โดยการศึกษาวิเคราะห์ใช้ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ แนววิพากษ์ (critical international political economy) แบบของ Robert Cox ซึ่งเป็นกระบวนการ ทัศน์แบบให้นำหนักสาเหตุของกลุ่มพลังที่มีส่วนรับฟังประโยชน์ส่วนรวม โครงสร้างของการวิพากษ์ได้ เสนอให้มองความสัมพันธ์ระหว่าง (1) ศักยภาพเชิงวัตถุ (2) ความคิด / คุณค่า / ค่านิยม (3) สถาบัน กลุ่มต่าง ๆ ฉะนั้นแล้ว ตัวแปรที่ 1 จึงเป็น อำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลโครงข่ายอินเทอร์เน็ตของ รัฐบาล ตัวแปรที่ 2 เป็น พลังการสื่อสารที่ประชาชนนิยมบนสื่อใหม่ และ ตัวแปรที่ 3 เป็น กลุ่มทุน องค์กรที่ครอบครองเทคโนโลยีสื่อสารที่เหนือกว่าของรัฐแบบแนวเสรีนิยมใหม่ ดังภาพที่ 3.8

ภาพที่ 3.8 รูปแบบสัมพันธ์ของโครงร่างกระบวนการสู่ความเป็นสากล, ประยุกต์โดยผู้วิจัย

จากคำถามวิจัยที่ว่า รัฐบาลพิจารณาค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคม เครือข่ายในประเทศไทยเป็นอย่างไร? มีขั้นตอนวิเคราะห์ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาจะรวบรวมเอกสารเพื่อวิเคราะห์ปฏิบัติการของรัฐและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการทำหน้าที่กำกับดูแลโครงข่ายสื่อสาร กับ การอนุญาตให้บริการสื่อของบริษัทข้ามชาติ หรือ ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ 1 (รัฐ) กับตัวแปรที่ 3 (สื่อ) โดยการรวบรวมข้อมูลได้แก่ ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น เอกสารคำสั่งราชการ รายงานของคณะกรรมการ รายงานความเห็นของ สปช. เป็นต้น

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ว่ารัฐบาลในเวลานั้น พิจารณาค่านิยมนโยบายเบื้องต้นอย่างไร ด้วยเพราะรัฐบาลย่อมตัดสินใจนโยบายในประเด็นต่าง ๆ และสามารถวิเคราะห์มุมมองความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ 2 (ผู้ใช้สื่อ) กับตัวแปรที่ 3 (สื่อ) โดยใช้ข้อมูลพฤติกรรมผู้ใช้สื่อจากการสำรวจประจำปีของ สพรอ. หน่วยงานภาครัฐ สำนักนายกรัฐมนตรี และหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 3 พิจารณาว่าการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ สังคมได้รับผลกระทบจากค่านิยมเรื่องอะไรและอย่างไรบ้าง และเหตุผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร ซึ่งจะสามารถสังเคราะห์ มุมมองของตัวแปรที่ 1 จากการพิจารณาค่านิยมนโยบายเบื้องต้น ที่กำลังมองไปยังความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ 2 กับตัวแปรที่ 3 หรือ ค่านิยมนโยบาย การตัดสินใจภาครัฐควรทำอย่างไร

ขั้นที่ 4 ด้วยเหตุที่ รัฐบาลเริ่มดำเนินงานเรื่องเศรษฐกิจดิจิทัลและประเด็นตาม แนวคิดอัตลักษณ์ดิจิทัล ฉะนั้น ช่วงเวลาวิเคราะห์เป็นวาระที่เปิดหน้าต่างนโยบาย

คำตอบ ค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายในประเทศไทย จากมุมมองของรัฐบาลจึงสามารถวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง ปัจจัยค่านิยมนโยบาย ย่อมมีส่วนต่อการตัดสินใจของรัฐบาลที่ประเมินความสัมพันธ์และผลได้ผลเสียบริษัทสื่อข้ามชาติที่มีวิทยาการเทคโนโลยีการสื่อสารเหนือกว่าของรัฐตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่

ภายใต้บริบทการศึกษานี้พิจารณา โครงร่างกลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์ (historic bloc) ตามแนวคิดทฤษฎีแบบของ Cox โดยถือเป็น กระบวนการเข้าสู่ความเป็นสากลของรัฐและทุน ของรัฐไทย ซึ่งจุดที่จะเชื่อมโยงไปยัง “จุดที่มา” ของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ ในส่วนของการศึกษาลำดับเหตุการณ์แนวโน้มกรอบการพัฒนาโร้บอติกส์และปัญญาประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลส่วนบุคคล ของไทยตลอดทศวรรษ บริบทการศึกษานี้จึงเป็นความต่อเนื่องกับรัฐไทยอยู่ในกระแสที่ต่อเนื่องของมหาอำนาจ Pax Americana II โดยเป็นหมุดเวลาหนึ่งของโครงสร้างแนวการเมืองแนวเสรีนิยมใหม่ (neo-liberalism) (กุลลดา เกษบุญชู, 2556, น. 38)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

4.1 พัฒนาการอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2551-2557

4.1.1 แผนนโยบาย แผนแม่บท และแผนที่เกี่ยวข้อง

นโยบายสารสนเทศ ความเป็นมา และลักษณะตัวกำหนดนโยบาย (determinants) ข้อมูสรุปโดยสังเขป การศึกษาเริ่มต้นจาก งาน เรวัต แสงสุริยงค์ (2558) ที่ได้รวบรวมข้อมูลไว้ว่ารัฐบาลไทยกำหนดทิศทางการสารสนเทศ ครั้งแรก พ.ศ.2525 ซึ่งเป็นปีที่รองรับการเปลี่ยนผ่านจากเน้นการผลิตภาคการเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม¹ รัฐบาลได้เริ่มนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารราชการด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน² ช่วง พ.ศ.2529-2534 ต่อมา นโยบายสารสนเทศเน้นสนับสนุนสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้ก้าวหน้า โดยเกี่ยวข้องทั้ง 3 ภาคส่วน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ภาคเอกชนเข้ามาร่วมทุน พ.ศ.2535-2539 ผลที่ตามมา นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ (พ.ศ.2539-2543)³ ได้เกิดขึ้น นโยบายที่เกิดขึ้น ช่วง พ.ศ.2540-2551 ถูกจัดแบ่งเป็นกลุ่ม ได้แก่ นโยบายเก่า ซึ่งประกอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และ พ.ศ.2550 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8-10 และกรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ พ.ศ.2544-2553⁴

¹ โดยเร่ง (1) พัฒนาศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชื่อมโยงศูนย์สารสนเทศด้านต่าง ๆ ในประเทศ (2) มีเครือข่ายการสื่อสารแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ เช่น ดาวเทียมและระบบสื่อสารด้วยแสงร่วมกับโครงข่ายอื่น ๆ

² โดยเร่ง (1) การบริหารข้อมูลสนเทศ วิเคราะห์ ประมวลผลด้านวิทยาศาสตร์ การผลิต การตลาด การเผยแพร่ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาวะประเทศ เพื่อให้บริการแก่เอกชนกับนักวิชาการ (2) พัฒนาระบบสารสนเทศให้เอกชนสามารถนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศในราคาเงื่อนไขที่เหมาะสม ภายใต้บริบทสังคมไทยชนบทมากกว่าเมืองบนฐานเกษตรกรรม

³ นโยบาย ไอซีที 2000 มุ่งเน้นการกระจาย (diffusion) เทคโนโลยีสารสนเทศให้ทั่วถึงในสังคมไทย โดยภาพรวม คือ สนับสนุนการบริหารระบบข้อมูลและเครือข่ายข้อมูล โดยมีอุปสรรคสำคัญ (1) ประเทศไม่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน (2) ขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถ

⁴ กรอบนโยบาย ไอที 2010 ห้วงเวลาของแผนนโยบายฉบับนี้ กระแสโลกาภิวัตน์นิยมได้เป็นที่กล่าวถึงอย่างมาก มุ่งหมายเร่งพัฒนานำพาประเทศไปสู่สังคมระดับสากล

หลังจากนั้น นโยบายสาธารณะด้านกิจการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ด้วยสาเหตุของการกีดกันกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) จึงให้ความสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชน⁵ และปรากฏใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9⁶ พ.ศ.2545 อุปสรรคของประเทศไทย ยังคงเป็นโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารที่ยังไม่กระจายไปสู่พื้นที่ชนบทอย่างเพียงพอทั่วถึง⁷ รัฐบาลยังคงจำเป็นเร่งดำเนินการแก้ไข จนถึง ช่วง พ.ศ.2550 ฉะนั้น กรอบนโยบาย ไอที 2010 จึงมีตัวกำหนด การสร้างสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้⁸

⁵ สำคัญได้แก่ (1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลและเชื่อมโยง ตั้งแต่ท้องถิ่นจังหวัดและระดับชาติ (2) วางระบบเป็นมาตรฐานเดียวกัน สำหรับติดตามประเมินผลและสร้างตัวชี้วัดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับกระบวนการบริหารจัดการแนวทางใหม่ และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และด้วยสภาพการณ์ภายนอกที่การแข่งขันและการค้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ก้าวหน้า

⁶ โดยการผลักดัน (1) ยกระดับการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีสื่อสาร เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และเพิ่มขีดความสามารถแข่งขัน (2) พัฒนาระบบโครงข่ายข้อมูลข่าวสารหน่วยงานระดับนโยบายติดตามตรวจสอบการดำเนินนโยบายที่สำคัญ สถานการณ์และเงื่อนไขที่กระทบการพัฒนาประเทศ (3) ส่งเสริมการจัดทำฐานข้อมูลและการพัฒนาโครงข่ายข้อมูลข่าวสารระดับชุมชนและท้องถิ่น (4) เชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและท้องถิ่นเพื่อใช้ในการตัดสินใจและบริหารจัดการการพัฒนา

⁷ โดยการผลักดัน (1) ลงทุนเพื่อสร้างโอกาสเข้าถึงบริการพื้นฐาน ลงทุนเทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนและชุมชนในชนบท (2) ลงทุนพัฒนาบริการภาครัฐพัฒนาโครงข่ายภาครัฐและระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ระบบสาธารณสุข ระบบการศึกษา ระบบบริการภาครัฐ รองรับประชาชนและภาคธุรกิจ (3) สนับสนุนหน่วยงานระดับนโยบายด้านข้อมูล พัฒนาระบบข้อมูลฐานข้อมูล และระบบจัดการสถิติเพื่อการวางแผน ตอบสนองแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม เป้าหวังบ่งชี้ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของประเทศและระดับโลก ติดตามตรวจสอบการดำเนินนโยบาย และประเมินผลการปฏิบัติงาน และการใช้จ่ายงบประมาณ (4) เชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลระดับจังหวัด ท้องถิ่น และชุมชน เข้ากับส่วนกลาง ให้ทันสมัย ถูกต้อง แม่นยำ ได้มาตรฐาน ง่ายต่อการเข้าถึง และจัดเก็บข้อมูล ใช้ประโยชน์ได้รวดเร็ว โดยให้จังหวัดประสานกับสถาบันศึกษาต่าง ๆ ร่วมการจัดทำด้านข้อมูล (5) แก้ไขเพิ่มเติมขอบเขตพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการให้ครอบคลุมหน่วยงานอิสระ และหน่วยงานของรัฐทุกแห่ง รวมถึงการเพิ่มหลักการให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

⁸ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน (1) การส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางความรู้ (2) การส่งเสริมให้มินวัตกรรมเพื่อเศรษฐกิจสังคม (3) การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศไอซีทีและอุตสาหกรรม

เพื่อให้เศรษฐกิจมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแข่งขันได้ในเวทีสากล ประชาชนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความเหลื่อมล้ำน้อยที่สุด⁹ ผลที่ตามมาก่อให้เกิด แผนแม่บท 2 ฉบับ คือ แผนแม่บทไอซีที ฉบับที่ 1 และ 2 โดยมี กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที) (ทก.) เป็นแม่ข่ายงานการ ผลักดันภารกิจโครงการต่าง ๆ

แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย (ฉบับที่ 1)¹⁰ พ.ศ.2545-2549 หรือ แผนแม่บทไอซีที ฉบับที่ 1 ต่อมาได้ขยายเวลาแผนแม่บทไปถึง พ.ศ.2551 แผนแม่บทไอซีที (ฉบับที่ 1) กำหนดให้เร่งยกระดับการปฏิรูปประเทศทุกด้าน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาาระบบ ด้านการให้บริการประชาชน ด้านอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ โดยหวังสร้างความร่วมมือทั้ง ภาครัฐและภาคเอกชน

อย่างไรก็ตาม นำเสียดายความต่อเนื่องของแผนแม่บทไอซีทีที่หยุดชะงัก เนื่องจาก ปัจจัยการเมืองเข้ามาแทรกแซงการดำเนินการตามแผน ด้วยมูลเหตุข้อกล่าวหาการทุจริตเชิงนโยบาย และ ความไม่โปร่งใส เนื่องจากวิธีการปฏิบัติอำนาจกลุ่มการเมืองขณะนั้น ซึ่งต่อมาฝ่ายทหารก่อการ รัฐประหาร พ.ศ.2549 ขึ้น และได้ผลักดัน พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ

สารสนเทศ โดยผ่านการกำหนดแผนกลยุทธ์ มี 5 กลุ่ม อันได้แก่ (1) อี-โกเวิร์นเมนต์ (2) อี-คอม เมิร์ซ (3) อี-อินดัสตรี (4) อี-เอดดูเคชั่น (5) อี-โซไซตี้ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อการแปรไปสู่ การปฏิบัติเท่าที่ทำได้

⁹ แนวคิด DIGITAL DIVIDE (ดิจิทัลไวด์) ความเหลื่อมล้ำในสังคมอันเนื่องมาจากการมีและการไม่มีความสามารถในการเข้าถึง ขาวสาร (Information) และความรู้ (knowledge) ผ่านเครือข่ายสื่อสาร และคอมพิวเตอร์ โดยความเหลื่อมล้ำนี้ได้หลายแบบลักษณะและหลายปัจจัย

¹⁰ โดยมียุทธศาสตร์เร่งงานที่สำคัญ 7 เรื่อง (1) การพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้ตลาดอุตสาหกรรม ซอฟต์แวร์มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อให้เป็นผู้นำในภูมิภาค (2) การพัฒนาให้กระจายเข้าถึงกลุ่มคนใน สังคมไทยทุกกลุ่ม ยกกระดับคุณภาพชีวิตสังคม (3) ปฏิรูปและเสริมศักยภาพวิจัยพัฒนาเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร (4) ยกกระดับศักยภาพพื้นฐานโดยการพัฒนาบุคลากรไทยให้สามารถ แข่งขันในอนาคต (5) พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการให้มีความรู้ประสบการณ์ด้านบริหารสมัยใหม่ ปรับปรุงกระบวนการผลิตและการตลาดเพื่อตลาดต่างประเทศ (6) การส่งเสริมผู้ประกอบการเอสเอ็ม อีเพื่อพัฒนารุรกิจเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเสรีเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ ลดผลความผันผวนทาง เศรษฐกิจ (7) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในการบริหารและการให้บริการของรัฐเพื่อให้รัฐ สามารถรวบรวมแลกเปลี่ยนใช้ข้อมูลในการวางแผนการประสานงานกับการจัดสรรงบประมาณ และ จัดซื้อจัดจ้างที่โปร่งใส ด้วยมาตรฐานเปิดปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ (เรวัต แสงสุริยงค์, 2558)

คอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 ทั้งนี้ ปัจจัยการเมืองของเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ช่วงเวลาดังกล่าวอาจนับเป็นชนวนนำการพัฒนาประเทศสู่ห้วง “ทศวรรษที่สูญเปล่า”¹¹

แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2552-2556 (แผนแม่บทไอซีที ฉบับที่ 2) กำหนดว่า

ข้อยุทธศาสตร์ (ก) การพัฒนากำลังคนและบุคคลทั่วไป ให้สามารถสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์และใช้สารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณและเท่าทัน (ข) การบริหารจัดการระบบสารสนเทศและการสื่อสารมีธรรมาภิบาลด้วยการปรับปรุงบริหารจัดการการกำกับดูแลกลไกและกระบวนการมีธรรมาภิบาลมีเอกภาพและใช้ทรัพยากรคุ้มค่ามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (ค) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน . . . กระจายทั่วถึงสู่ประชาชนทั่วประเทศ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และ ผู้พิการ ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (ง) . . . สนับสนุนธรรมาภิบาลการบริหารและการบริการภาครัฐตอบสนองต่อการให้บริการที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โปร่งใส เป็นธรรม มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (จ) ยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและรายได้เข้าประเทศโดยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างงานวิจัยพัฒนา และนวัตกรรมภายในประเทศจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคเอกชน มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ผู้ประกอบการ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจ (ฉ) ใช้ไอซีทีเพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ส่งเสริมภาคการผลิตให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีไอซีทีก้าวไปสู่การผลิตการค้าและบริการที่ใช้ความรู้นวัตกรรมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (เรวัต แสงสุริยงค์, 2558)

จุดที่น่าสังเกต ตัวกำหนด (determinants) ของแผนแม่บทนี้ คลอบคลุมกว่าแผนแม่บทฉบับใด ๆ ที่เคยมีมา ข้อยุทธศาสตร์ของแผนแม่บท ขออาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วน รวมทั้ง ภาคประชาชน จากข้อมูล แม้แต่ผู้มีบทบาท ตัวแทนภาคเอกชน สะท้อนความเห็น ดังนี้

¹¹ คำว่า “ทศวรรษที่สูญเปล่า” (Lost decades) หมายถึงความชะงักงันไม่เจริญเติบโตเป็นเพียงเวลาที่ผ่านไปเสียเปล่าเท่านั้น ในความหมายที่คล้ายกัน กรณีงานของ ทวี มีเงิน กล่าวถึง ความสูญเปล่าจากเรื่องความไม่มั่นคงทางการเมือง กับความขัดแย้งที่ยังร้าวลึกในสังคมไทย และกรณีของ Cristine Lagarde กรรมการผู้จัดการกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) ได้กล่าวถึงความตกต่ำทางเศรษฐกิจของโลก

นายกสมาคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศไทย กล่าวว่า โดยภาพรวมสมาคมค่อนข้างพอใจกับแผนแม่บทไอซีทีฉบับที่ 2 . . . มองว่าแผนแม่บทไอซีทีฉบับนี้ยังขาดความโดดเด่นในเรื่องของการนำไอซีทีมาใช้ในการยกระดับความสามารถการแข่งขันของประเทศ และยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ . . .

นายกสมาคมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ไทย กล่าวว่า ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ . . . ยังขาดการจัดทำประชาพิจารณ์ หรือ เปิดเวทีให้กลุ่มของผู้ใช้งาน หรือ ซัพพลายไซด์ กระทรวงไอซีที เปิดให้ผู้ประกอบการหรือกลุ่มอุตสาหกรรมได้แสดงความคิดเห็นเท่านั้น . . . ร่างแผนแม่บทดังกล่าวยังมีลักษณะการมองการพัฒนาเป็นส่วน ๆ หรือเป็นฟังก์ชัน คล้ายกับแผนแม่บทพัฒนาไอซีทีฉบับแรก ซึ่งไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีโลก การบูรณาการหรือการเชื่อมโยงเข้าหากัน อย่างเทคโนโลยีเว็บเซอร์วิส เอสโอเอ . . . และ

ปลัดกระทรวง ทก. กล่าวว่า ร่างแผนแม่บทไอซีทีฉบับที่ 2 ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอยู่ในขณะนี้เพื่อนำร่างแผนแม่บทไอซีทีฉบับที่ 2 นี้ ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม . . . ทั้งนี้การนำร่างแผนแม่บทไอซีทีฉบับที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติมีรายละเอียดที่สำคัญคือ การพัฒนาด้านกำลังคนไอซีที ด้านการใช้ไอซีที เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การบริหารจัดการระบบไอซีที การใช้ไอซีทีให้เกิดธรรมาภิบาลในการบริหารและบริการภาครัฐ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของไอซีทีการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันอุตสาหกรรมไอซีที.

อุปสรรคสำคัญ แผนแม่บทยังคงเป็นเรื่องของบุคลากร “แผนแม่บทไอซีทีสำเร็จล่าช้า โดยแผนแม่บทไอซีทีที่มุ่งเน้นเพื่อการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นสมารถไทยแลนด์เน้นการพัฒนา 3 ด้าน ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการเน้นการพัฒนาตัวบุคลากรเป็นหัวใจหลัก” (สำนักข่าวฐานเศรษฐกิจ วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2551)

จุดที่น่าสนใจ แนวทาง การเน้นสำคัญที่ข้อมูล เริ่มปรากฏขึ้น เมื่อรัฐบาลเล็งเห็นช่องทางส่งเสริมสนับสนุนภาคเอกชน โดยรัฐบาลมีฐานะเป็นตัวกลาง มีโอกาสประสานและถือครองข้อมูลมากกว่าหลายภาคส่วน จึงมีความได้เปรียบที่จะการช่วยเหลือเกษตรกร ดังที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ทก. ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า “คอนเทนต์ต่าง ๆ มีส่วนสำคัญ เพราะถ้ามือถือมีการลงข้อมูลซื้อขายสินค้าเกษตรลงไปก็จะช่วยเกษตรกรได้มาก เพราะนอกจากจะรู้ราคากลาง ทำให้สามารถซื้อขายโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง” (สำนักข่าวไทยโพสต์ วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2551)

ด้วยเหตุนี้ แผนแม่บทไอซีที ฉบับที่ 2 เป้าหมายของนโยบาย คือ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ และการกำหนด แผนแม่บทเป็นเรื่องระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

ก้าวต่อไปของกระทรวงฯ จะเร่งยกระดับมาตรฐานไอซีทีของประเทศไทยไปสู่การเป็นสมาร์ทไทยแลนด์โดยการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาประเทศไทยให้เป็นสังคมอุดมปัญญาด้วยการใช้ไอซีทีซึ่งกระทรวงฯ จะผลักดันอุตสาหกรรมไอซีทีให้มีสัดส่วนมูลค่าเพิ่มต่อ จีดีพี ไม่น้อยกว่า 20% รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนอย่างน้อย 50% สามารถเข้าถึงและใช้ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศได้ โดยมีโครงการที่จะมาเป็นแรงกระตุ้น เช่น โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยไอซีที การพัฒนากฎหมายด้านไอซีที พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่

การเตรียมการของกระทรวงไอซีที (ทก.) ตามแผนสมาร์ทไทยแลนด์ มีดังนี้ (1) บริการโทรคมนาคมพื้นฐานโดยทั่วถึงและบริการเพื่อสังคมหรือยูเอสบีไอ (2) การจัดตั้งมหาวิทยาลัยไอซีที (3) การผลักดันซอฟต์แวร์ไทยให้แข่งขันกับต่างประเทศ (4) เรื่องความปลอดภัยการใช้ซอฟต์แวร์ และ (5) ความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ดำเนินงานโครงการสถาบันไอซีที

ปลัดกระทรวง ทก. ให้ข่าวสัมภาษณ์ว่า

ได้จัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2552-2556 เสร็จเรียบร้อยแล้ว และเตรียมเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา . . . และ พ.ศ.2552 จะมีการกำหนดกรอบนโยบาย ไอซีที 2020 (พ.ศ.2554-2563) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทยระยะเวลา 10 ปี ข้างหน้า . . . คาดว่าจะมุ่งเน้นการพัฒนา . . . เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดในการใช้บริการ

กล่าวโดยสรุป แผนแม่บทไอซีที (ฉบับที่ 2) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เยาวชนและประชาชนยกระดับการใส่ใจศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และสังคมที่มีคุณภาพ เร่งการกระจายการเข้าถึงโครงข่ายความรู้และข่าวสาร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของชาติ เรียกว่า “สมาร์ทไทยแลนด์”

4.2.1.1 นโยบายเกี่ยวข้องที่ตามมา

“สมาร์ทไทยแลนด์” สร้างความร่วมมือขึ้นระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนลงทุนโครงข่ายคลื่นยุคที่ 3 จากนั้นรัฐบาลได้ประกาศ “นโยบายบอร์ดแบนด์แห่งชาติ”

นโยบายบอร์ดแบนด์แห่งชาติ (National Broadband) คือ การได้รับข่าวสารที่เท่าเทียม การรับโอกาสในการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้รัฐต้องมีการลงทุน . . . การสร้างโครงข่าย . . . การร่วมกันใช้เสาและสายไฟเบอร์ (รัฐวิสาหกิจ และ บริษัทเอกชน กลุ่มสื่อสาร – ผู้วิจัย) ทำให้สามารถกระจายอุปกรณ์ที่จำเป็นออกไป ในพื้นที่ชนบทที่สามารถครอบคลุมทั้งประเทศ และจัดการอย่างเป็นระบบ . . . เรื่องราคาเมื่อภาครัฐได้

ลงทุนในเรื่องของเสาและไฟเบอร์ออฟติก ต้องทำการเก็บค่าเช่าในการติดตั้งอุปกรณ์ ความชัดเจนในสองเรื่องนี้คงเป็นกุญแจสำคัญในการทำให้เรื่องนี้สำเร็จ ส่วนการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ประชาชนในเขตต่างจังหวัดคงต้องอาศัยการเชื่อมต่อแบบไร้สายในบางพื้นที่ ในการคืนกลับของอุปกรณ์เหล่านี้ประชาชนไทยต้องได้ประโยชน์สูงสุด (สำนักข่าวไทยรัฐ วันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2554)

4.1.2 เสถียรภาพทางการเมืองไทย พ.ศ. 2551

ดังในบทที่ 1 โครงการศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ หรือ ช่วงเริ่มต้นการพัฒนา รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย พ.ศ.2547 ความคืบหน้าการพัฒนา Tubtimhin (2552) กล่าวว่า

การสร้างสาธารณูปโภคการสื่อสารเพื่อการบูรณาการการให้บริการ ชื่อว่า GDX (Government Data Exchange) และ GNX (Government News Exchange) / Web Portal / One Stop Services / Government Intranet / Government Authentication โครงการเหล่านี้ กลับประสบปัญหาขาดงบประมาณสนับสนุนและความสนใจผลักดันให้แผนประสบผลสำเร็จตามได้เริ่มไว้ โดยงานปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2547-2551 การพัฒนาสะดุดปัญหาไม่คืบหน้าอย่างที่ควร

เสถียรภาพทางการเมืองไทย ปี 2551 ในเวลา 3 ปี พ.ศ.2549-2551 มีนายกรัฐมนตรีขึ้นดำรงตำแหน่งถึง 3 ท่าน (1) จากการปฏิวัติรัฐประหาร สุรยุทธ์ จุลานนท์ (2) สมคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคพลังประชาชน และ (3) สมชาย วงศ์สวัสดิ์ ที่ขึ้นดำรงตำแหน่ง วันที่ 14 กันยายน พ.ศ.2551 การเมืองเสียงข้างมากพรรคพันธมิตรของ อดีตนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ไม่มั่นคงเท่าใดนักเนื่องจากการไม่สามารถดำเนินคดีกับอดีตนายกฯ ต่อข้อหาการทุจริตได้ ซึ่งในเวลาต่อมา นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศแทน ซึ่งก่อให้เกิดกระแสความขัดแย้งทางการเมืองของคลื่นมวลชน ความวุ่นวาย และกลุ่มเคลื่อนไหวหลาย กลุ่มส่งกระทบตามมาต่อความวิตกกังวลการคลังการลงทุนเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ

4.1.3 การดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2551-2557

พัฒนาการของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2551-2557 พบว่า ปัจจัยการเมือง มีผลกระทบต่อ การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์อย่างมากโดยภาพรวม ทิศทางการพัฒนาตลอด 7 ปี ค่อนข้างช้า แนวทางการดำเนินนโยบายที่ได้รับเสียงนิยมจากประชาชนเป็นนโยบายด้านเศรษฐกิจ

4.1.3.1 โครงข่ายการสื่อสาร (infrastructure)

แผนแม่บทไอซีที ฉบับที่ 2 วางเป้าหมายกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ และผลผลิตของแผนแม่บทฉบับนี้ในระยะยาวเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน โดยในสมัยนายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร การประมูลคลื่น 2.1 กิกะเฮิรตซ์ หรือ คลื่น 3จี ของ กสทช. นับเป็นการประมูลใบอนุญาตคลื่นความถี่เป็นครั้งแรก กทช.ที่นำวิธีการประมูลใบอนุญาตคลื่น

ความถี่ 2.1G มาใช้ เพื่อให้ประชาชนได้โครงข่ายที่ดีราคาเป็นธรรม เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนให้ความเห็นวิธีประมวลคลื่นฯ ที่มาทดแทนระบบสัมปทานเดิม มีการประชาพิจารณ์ ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับฟังนโยบาย นับว่าเป็นการตระหนักถึงประชาชน

สมัณายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ประกาศแผนนโยบายบอร์ดแบรนด์แห่งชาติเพื่อประเมินการลงทุนโครงข่ายที่เหมาะสม การกระจายการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตให้ประชาชน ในเวลาเดียวกันนั้น ความสำคัญในเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล และความเป็นส่วนตัว ได้เริ่มก่อตัวขึ้น พร้อม ๆ กับ ค่านิยมต่อสื่อสังคมและสังคมเครือข่ายของประชาชน

การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้เร่งดำเนินการระบบการสื่อสารข้อมูลภาครัฐโดยผลักดัน โครงการซิงเกิ้ลวินโดว์ (national single window) เพื่อสร้างการเชื่อมโยงข้อมูลใบอนุญาตและใบรับรองอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการนำเข้าส่งออก โครงการเพื่อการสร้างรายการข้อมูลมาตรฐาน (data harmonization) เพื่อมาตรฐานร่วมกันกับข้อมูลการนำเข้าส่งออกและเคลื่อนย้ายสินค้า ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล อำนวยความสะดวกให้หน่วยงานภาครัฐสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ค้าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ แต่เมื่อมาถึง โครงการที่เกี่ยวกับการจัดการองค์กรอย่างโครงการอีอาร์พี (enterprise resource planning) (ERP) ของภาครัฐ ปัญหาที่พบคือหน่วยงานภาครัฐต้องมีการดำเนินงานภายใต้กฎหมายหลายฉบับ ทำให้ต้องออกแบบกระบวนการทำงานให้สอดคล้องแต่ละหน่วยงาน จึงพบว่าหน่วยงานรัฐส่วนใหญ่ใช้งบประมาณลงทุนระบบสารสนเทศค่อนข้างสูง แต่ระบบที่ออกมาจะเป็นลักษณะแยกส่วนงานย่อยเป็นเอกเทศ ทุกฝ่ายต่างมองว่าควรยกระดับความสามารถของระบบบริหารจัดการข้อมูลในระดับองค์กร และเน้นสำคัญที่การไหลของข้อมูล (data-centric)

4.1.3.2 การตรวจตรา (surveillance)

ด้านระบบการตรวจตราอินเทอร์เน็ต สมัณายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นยุคเริ่มต้นของระบบการตรวจตรา รัฐบาลใช้วิธีผสมผสาน 3 วิธีการ กฎ / ระบบ / ความร่วมมือ โดย “กฎ” คือ กฎหมาย พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ พ.ศ.2550 “ระบบ” คือ ระบบดักหรือขโมยข้อมูลสื่อสารของประชาชน (sniff) และ “ความร่วมมือ” อาสาสมัครทีมลูกเสือไซเบอร์สังกัดหน่วยงานตำรวจ มีข้อถกเถียงสาธารณะพอสมควร ก่อนมาตรการการตรวจตราเกิดขึ้น รายละเอียด 3 วิธีการ ได้แก่ (1) ทางกฎหมาย (2) ทางเทคนิค และ (3) ทางความร่วมมือ

(1) ในทางกฎหมาย กระทรวงไอซีที (ทก.) ไม่สามารถดำเนินการติดตั้งอุปกรณ์ดักจับข้อมูลแบบ “สนิฟเฟอร์” (sniffer) เนื่องจากเข้าข่ายผิด “พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 ในมาตรา 8 กระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อดักจับไว้ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นที่อยู่ระหว่างการส่งในระบบคอมพิวเตอร์

และข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมีได้มิไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อให้บุคคลทั่วไปใช้ประโยชน์ได้ต้อง
ระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

(2) ในทางเทคนิคของระบบชุดคำสั่งจะทำการสืบค้นจนหาผู้ที่กระทำ
ความผิดมาได้ “ข้อนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ประกอบการอินเทอร์เน็ต (ไอเอสพี)” เลขาธิการ
กทค. เปิดเผยว่า “การติดตั้งอุปกรณ์ดักจับข้อมูลได้นั้นจะต้องอยู่บรรจุอยู่ในเงื่อนไขใบอนุญาตก่อน
ซึ่งต้องมีการหารือร่วมกับไอเอสพี ทั้งหมดอีกครั้ง”

(3) ในทางความร่วมมือ การจัดตั้งเครือข่ายเพื่อลงมือดำเนินการโดย
อาสาสมัคร

ในเวลาต่อมาไม่นาน กระทรวงไอซีที (ทก.) ร่วมกับ ผู้ให้บริการ
รัฐวิสาหกิจ 2 แห่ง และ สบทร. ในขณะนั้น (สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ – ผู้วิจัย) ประสานเป็น
“ระบบแม่ข่าย” ที่ใช้การตรวจตราการจราจรสื่อสารอินเทอร์เน็ต ชื่อว่า ศูนย์ปฏิบัติการความ
ปลอดภัยทางอินเทอร์เน็ต (ISOC) เพราะฉะนั้น การดำเนินการในมาตรการการตรวจตราของรัฐบาล
จึงเป็นเรื่องของเทคโนโลยีเป็นส่วนรวมขึ้นเดียวกันกับรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในทางปฏิบัติดำเนินการใน
แง่มุมนี้จึงเป็นการเน้นสำคัญที่ภาครัฐ (government-centric) และ เป็นด้านตรงข้ามกับเรื่องความ
เป็นส่วนตัว ซึ่งต่อไปจะกลายเป็นเรื่องสำคัญต่อการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย

เหตุการณ์สำคัญ พ.ศ.2551 นอกจาก เรื่องอำนาจการตรวจตรา ที่ส่งผล
ตามมา คือ การประกาศกฎหมายรองรับการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ปัจจุบันเทคโนโลยี และ
ตลาดเสรี ที่เข้ามาพร้อมกระแสโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลทำให้ปริมาณธุรกรรมที่ใช้ระบบเทคโนโลยี
อิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น มูลค่าเศรษฐกิจการค้าที่พึ่งพาระบบนี้มูลค่าสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยที่สำคัญ
กฎหมายฉบับใหม่จะรองรับระบบการชำระและการทำธุรกรรมผ่าน “อุปกรณ์และเครือข่าย”

“พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการควบคุมดูแลธุรกิจบริการการชำระเงินทาง
อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2551 . . . โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 มาตรา 33 และมาตรา 34
แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2544 โดยพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวได้
ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2551 และจะมีผลบังคับใช้ . . . ตั้งแต่วันที่
14 มกราคม 2552 เป็นต้นไป”

การทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการควบคุม
กฎหมายธุรกิจบริการการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2551 หรือ e-Payment (อี-เพย์เมนต์)
(หรือ การกำกับดูแลภาคเอกชนเรื่องธุรกิจ) ได้เกิดขึ้น ซึ่งรองรับระบบการชำระผ่านอุปกรณ์และ
เครือข่ายโดยธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) เป็นผู้มีอำนาจกำกับดูแลรับผิดชอบ

4.1.3.3 ข้อมูลส่วนบุคคล (privacy / personal information)

ปัญหาการส่งมอบบัตรประชาชนแบบใหม่ พ.ศ.2553 ทำให้ประชาชนต้องได้รับใบกระดาษสีเหลือง บ.ป.2 แทนเป็นระยะเวลากว่า 6 เดือน เป็น “ผลที่ตามมา” ของนโยบายบัตรประชาชนแบบสมาร์ทการ์ด ปัญหาดังกล่าวทำให้ประชาชนต้องเดินทางไปหน่วยงานราชการอย่างน้อย 2 ครั้ง โดยสาเหตุมาจากกระทรวงมหาดไทย (มท.) ถู้อีกตามกฎกระทรวง (ฉบับที่ 22) ปฏิเสธรับบัตรวัสดุสมาร์ทการ์ดใหม่สำหรับกระบวนการทำบัตรประชาชนจากกระทรวงไอซีที (ทก.) โดยปัญหาดังกล่าวในมุมมองการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นการกระทำทางนโยบายที่ เน้นสำคัญที่องค์กร (instituted-centric) ด้วยให้ความสำคัญกับข้อกำหนดกฎหมาย

เหตุการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นลำดับในข้อนี้ มิใช่เกี่ยวพันเฉพาะองค์กรที่รับผิดชอบนโยบายเท่านั้น แต่ได้เกี่ยวพันกับองค์กรสถาบันสำคัญอย่าง คณะกรรมการกฤษฎีกา สภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ตลอดจนส่งผลกระทบเป็นสภาพปัญหาเดือดร้อนไปทั่วประเทศ ไม่ว่า สำนักงานทะเบียน ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค รวมถึง สำนักงานเขต กทม.

วิกฤตการณ์ในเมืองในเวลานั้นเป็นห้วงวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง การปะทะกันมีอยู่ในกรุงเทพมหานครและการ “กระชับ” พื้นที่ทหาร อีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ซึ่งต่อมายังคงได้รับผลกระทบตามมาอีกหลายระลอก

ในแง่บทเรียน กับเรื่องนี้เกิดจากการกระทำ “ทางการเมือง” ซึ่งกฎหมายและกฎเกณฑ์ของไทยที่ใช้อยู่มีมากมาย จึงอาจเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติงานนโยบายไม่เร่งรัดการทำงานชิ้นตอนของการทำงานที่จะได้ผลเป็น “ทางออกที่เป็นผลดีที่สุด” แก่ประชาชน ฉะนั้นแล้ว การศึกษาจึงพิจารณาว่าอุปสรรคปัญหา คือ การใช้กฎเกณฑ์ระเบียบของเจ้าหน้าที่เกิดผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ อันควรได้จากการเกิดนโยบายบัตรประชาชนแบบทันสมัย สิ่งที่สำคัญคือระวังไม่ให้กฎเกณฑ์ระเบียบก่อความเสียหายกับโอกาสที่จะได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดไป การเน้นสำคัญที่องค์กร (institute-centric) ดังกรณีปัญหานี้สร้างผลลัพธ์ที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นโทษต่อประชาชน

จุดที่น่าสังเกตและน่าห่วงเป็นกังวล กรณีของไทย มองในหลายเหตุการณ์ ได้ว่าข้อปัญหาและอุปสรรค ด้วยไม่ใช่แนวโน้มปัญหาข้อจำกัดทางเทคนิค แต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทุกมิติที่มาจาก ปัจจัยการเมือง ฉะนั้น เสถียรภาพทางการเมือง เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นมา นับตั้งแต่ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ (เอ็นไอซี) ดังการศึกษากล่าวในบทที่ 1

ความเป็นส่วนตัว (privacy) ใน ข้อมูลส่วนบุคคล (personal information) ก็เป็นเช่นเดียวกัน กระบวนทัศน์ของความเป็นส่วนตัวที่ควรได้รับ “การปกป้อง” เป็นหน้าที่ของรัฐบาล สามารถแปลงไปสู่การลดทอนความสำคัญเป็น “การตรวจตรา” กับเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล (personal information) ได้ไม่ยากนัก เพียงการกระทำเชิงนโยบายที่กล่าวอ้างและการใช้

แนวทางที่เน้นสำคัญที่ภาครัฐ (government-centric) ที่อาจ “การละเลย” ประชาชน ก็อาจสร้างความและแตกต่างกับ การเน้นสำคัญที่ประชาชน (citizen-centric) ที่เป็น “การถือหลัก” ส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม หลังการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ.2554 รัฐบาลเสียงข้างมากในสภาฯ ได้นำเสถียรภาพทางการเมืองที่เข้มแข็งกลับมาอีกครั้ง ความท้าทายเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคล น่าจะราบรื่นและเป็นไปด้วยดี เพราะสภาพปัจจัยแวดล้อมกลับมาเอื้อต่อการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ “แนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตเมื่อปี พ.ศ.2554 บอกว่าการใช้แอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่จะเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากกระแสของโทรศัพท์สมาร์ทโฟนและอุปกรณ์แท็บเล็ตที่กำลังได้รับความนิยมจากผู้บริโภคทั้งในไทย โดยอินเทอร์เน็ตไร้สายความเร็วสูงจะเข้ามามีบทบาท”

การสำรวจเชิงพฤติกรรมประชาชนผู้ใช้สื่อ เห็นได้ว่า การทำธุรกรรม และความต้องการของประชาชน มีลักษณะสอดคล้องกับ แผนแม่บทที่รัฐบาลดำเนินการ

ดังที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ ความสำคัญในเรื่อง ข้อมูลส่วนบุคคล และ ความเป็นส่วนตัว ได้เริ่มก่อตัวขึ้นพร้อม ๆ กันกับ ค่านิยมต่อสื่อสังคมและสังคมเครือข่ายของประชาชน

ด้วยลักษณะพฤติกรรมผู้ใช้โครงข่ายการสื่อสารจากข้อมูลการสำรวจ แอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ (mobile internet) กับการใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน มากกว่าการใช้เน้นความบันเทิง ถือเป็น สัญญาณของการเติบโตการทำธุรกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องใช้ ข้อมูลส่วนบุคคลในการยืนยันการทำธุรกรรม และส่วนของการเติบโตของสังคมเครือข่ายเป็นสัญญาณ ให้ความสำคัญเรื่องความเป็นส่วนตัว ด้วยเช่นกัน

ในทางเดียวกันเพราะฉะนั้น ความจำเป็นของรัฐบาลไทยในการรับมือ ความท้าทายปัญหาเหล่านี้ เมื่อ ปี 2554 ควรต้องเร่งการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ในเรื่องความปลอดภัยโครงข่าย และความเป็นส่วนตัวจากสัญญาณนั้นแล้ว

โครงการบัตรประจำตัวประชาชนแบบเนกประสงค์ ได้เริ่มดำเนินการมานานแต่ ข้อมูลส่วนบุคคล และการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจวิถีใหม่ยังไม่เกิดขึ้นตามมาได้ทัน ทั้งที่มีกฎหมายรับรองภายใต้ ธปท. การส่งเสริมการค้าและเศรษฐกิจเกี่ยวกับ อินเทอร์เน็ต และข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้สื่อที่แสดงให้เห็นว่า “ความเชื่อมั่น” เป็นงาน อุปสรรคสำคัญต้องเร่งการดำเนินการทางนโยบายกับการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้ยังไม่พบข้อมูลการนำหลักการไปสู่การปฏิบัติในเรื่องดังกล่าว ทั้งด้านนโยบาย และด้านวิชาการในประเทศไทยอย่างชัดเจน พ.ศ.2551-2557 จึงพิจารณาและสรุปผลว่าอาจเกิดจาก ปัญหานี้เป็น “สภาพปัญหาทางโครงสร้างที่ไม่ชัดเจน” ด้วยปัญหา “ความเชื่อมั่น” (trust) เป็นลักษณะนามธรรม ถึงกระนั้นก็เข้าใจได้โดยอาศัยจิตสำนึกและทำการตีความเพื่ออธิบายเชิงเหตุผล หรือรัฐบาลถือว่าได้มอบการดำเนินการด้วยอำนาจกฎหมายมอบให้ ธปท.แล้ว

“อัตลักษณ์ดิจิทัล” เป็นปัจจัยความเชื่อมั่น ในทางกระบวนการสื่อสารของโครงข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย ซึ่งเป็น “สิ่งใหม่” ในทศวรรษที่ผ่านมา จึงเป็นข้อสรุปในการศึกษาที่เห็นว่าเป็นไปได้ที่ การวางแผนนโยบายสาธารณะ ในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่ได้ศึกษาอย่างครอบคลุมเพียงพอ มองเห็นเป้าหมายที่ชัดในการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์หรือ อาจมุ่งรวมกำลังการใช้ไอซีทีและเทคโนโลยีเพื่อการกระตุ้นการเติบโตและเศรษฐกิจ

สมัยนายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้เกิดความก้าวหน้าอย่างยิ่ง ในเรื่องมุมมอง วิสัยทัศน์ การใช้ ข้อมูลส่วนบุคคลกับโครงการเชิงการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลไทย เรียกว่า “โครงการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพระบบบริการภาครัฐโดยใช้ประโยชน์จากบัตรประจำตัวประชาชน (Citizen Smart Info)”

โครงการที่เกิดขึ้น พ.ศ.2555 มีลักษณะเป็นแนวคิดทดลองประยุกต์ในเชิงนโยบาย ประกอบด้วย (1) นโยบายสมาร์ทฟาร์ม หนึ่งบัตรประชาชนเพื่อเกษตรกรปราดเปรื่อง (2) โครงการศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน (3) ระบบสาธารณสุขข้อมูลส่วนบุคคลยุคใหม่

จุดน่าสนใจ คือ เรื่องความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการศึกษาจะพิจารณาด้วยมุมมองว่า กระบวนการนโยบายสาธารณะ ข้ามจาก การเน้นสำคัญที่ข้อมูลไปสู่ การเน้นสำคัญที่ประชาชน ได้ราบรื่นสำเร็จหรือไม่

(1) นโยบายสมาร์ทฟาร์ม การร่วมดำเนินงาน ประกอบด้วย กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติดำเนินการจัดทำสำมะโนเกษตร พ.ศ.2556 และกรมส่งเสริมการเกษตรให้การสนับสนุนในการจัดเก็บข้อมูล ข้อมูลนำมาใช้ประโยชน์ร่วมกับฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร และนำไปตรวจสอบปรับปรุงฐานข้อมูลให้ถูกต้อง กับฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

(2) ระบบการให้บริการของภาครัฐในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการจัดเก็บไว้ในระบบการจัดเก็บขนาดใหญ่ (จี-คลาวด์) (g-cloud computing) โดย สรอ. ได้พยายามประมวลเนื้อหาองค์ความรู้การเกษตร การทำธุรกิจเกษตร ข้อมูลที่สำคัญและสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปถ่ายทอดสู่เกษตรกร ผ่านทางโทรทัศน์อินเทอร์เน็ต (ไอพีทีวี) ที่ ศูนย์บริการไอซีทีชุมชนทั่วประเทศ

กระทรวงมหาดไทย โดยสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง จะร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร นำข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไปบูรณาการกับฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร อำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้มีการบันทึกข้อมูลเกษตรกรไว้ในบัตรสมาร์ทการ์ด (smart card) เพื่อใช้ในการบริหารจัดการด้านการเกษตร และด้านอื่น ๆ ตามนโยบายของรัฐบาล

(3) โครงการนำร่อง ระบบสุขภาพยุคใหม่ผ่านหน่วยงานท้องถิ่น ได้เห็นภาพรวมสุขภาพของคนในท้องถิ่นเพื่อใช้บริหารจัดการสุขภาพได้อย่างถูกต้อง วิสัยทัศน์ ที่กว้างใหญ่กว่าของกระทรวงสาธารณสุข คือ การผลักดันเรื่องนี้ให้เกิดขึ้นในหลาย ๆ จังหวัด เนื่องจากความก้าวหน้าเทคโนโลยีเอื้ออำนวยแล้ว รัฐบาลจึงควรช่วยภาคประชาชนเรื่องข้อมูลการรักษาส่วนตัว และจูงใจให้ใส่ข้อมูลของประชาชนเข้ามาเพื่อการรักษาที่ดี ระบบสาธารณสุขไม่ใช่จัดการเพียงแต่ นักสาธารณสุข แต่เป็นการร่วมกันจัดการทั้งระบบ

วิสัยทัศน์ และ กลยุทธ์ สมัยนายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เริ่มดำเนินนโยบายในแง่ของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ มีความน่าสนใจอย่างมาก สะท้อนการมุ่งทิศทางการขับเคลื่อนเพื่อประชาชน แม้ว่าเป็นที่น่าเสียดาย นอกจาก การบริหารจัดการน้ำ ที่ไร้ความสามารถในช่วงวิกฤตอุทกภัย พ.ศ.2554 มูลค่านับเป็นความเสียหายร้ายแรงครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ และการต้องเผชิญหน้ากับคลื่นมวลมหาชนขับไล่รัฐบาลใน พ.ศ.2556 รวมทั้ง ปัญหาทางการเงินการคลังจากผลพวงของชุดนโยบายประชานิยม เป็นสาเหตุให้ประเทศไทยต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกครั้ง

4.2 พัฒนาการอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ระหว่าง พ.ศ. 2557-2560

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ยุติความขัดแย้ง โดยปราบปรามกลุ่มผู้ให้ความรุนแรงกลางเมือง ประกาศกฎอัยการศึก เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 เป็นจุดเริ่มต้นของการบรรเทาความขัดแย้งการเมืองและปัญหาที่สะสมมา ตั้งแต่ครั้งเหตุการณ์ปิดสนามบินสุวรรณภูมิ จนถึงการปะทะกันของกองกำลังหลายฝ่าย พ.ศ.2551-2557 รวมระยะเวลานานถึง 7 ปี

ปัจจัยการเมือง ได้กระทบการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ มาเป็นระยะ ๆ ซึ่งความแปรปรวนดังกล่าว โครงการความร่วมมือระหว่างกระทรวงเรื่อง ข้อมูลส่วนบุคคล ที่เริ่มเป็นรูปร่างจากทรัพยากรงบประมาณและแรงงานที่ทุ่มเทต่อเนื่องงานเหล่านี้ได้ผลลัพธ์ที่กระทบและผลผลิตนโยบายที่เอื้อส่งเสริมต่อกัน การพัฒนาโครงการใดก็ตามย่อมได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองไปด้วยอย่างเช่น โครงการจ่านำข้าวเพื่อเกษตรกร ราคาตันละ 15,000.- หากทบทวนในมุมมองเศรษฐกิจการคลังนำมาสู่การกระจายรายได้ท้องถิ่นทั่วประเทศแต่สาเหตุ “ข้าวเสีย” ก็เป็นผลของความผิดพลาดการทุจริตโครงการรับจ่านำข้าว รวมไปถึง แนวทาง “นโยบายประชานิยม”

ปัญหาเรื่องของ การรั่วไหล / ความไม่โปร่งใส / และ ความรับผิดชอบ จากผลการแต่งตั้งคณะบุคคลใน สมัยนายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทำให้การเงินการคลังประเทศวิกฤต

การรัฐประหาร คสช. ประเทศไทย ทำให้ต้องใช้เวลาแก้ไขปัญหาทางการเมืองต่อไปอีก การเริ่มวางแผนทิศทางนโยบายในแผนพัฒนาฉบับใหม่ นับเป็น ปัจจัยการเมือง ที่ส่งผลชะลอความต่อเนื่องการพัฒนาประเทศอย่างมาก เพราะเหตุใด เนื่องจากหลังสถานการณ์ความรุนแรงสงบลง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ.2557 ได้เสนอชื่อ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นทางการ “คำแถลงของคณะรัฐมนตรี” เมื่อวันที่ 12 กันยายน ในปีเดียวกัน กล่าวว่า

ประการสำคัญคือต้องการให้ประชาชนเกิดความชัดเจนรู้ล่วงหน้าว่าประเทศของเราจะก้าวไปทางไหนจะมีอะไรเกิดหรือไม่เกิดขึ้นในอนาคต . . . เราเป็นเจ้าของประเทศ เจ้าของอธิปไตย เจ้าของภาษีอากร และบางครั้งยังเป็นเจ้าของทรัพย์สินอีกด้วย . . . รัฐบาลต้องการให้นโยบายและแผนปฏิบัติราชการของแต่ละหน่วยงานที่จะทำต่อไปมีคำตอบ (คำแถลงของคณะรัฐมนตรี สภานิติบัญญัติแห่งชาติ)

สมัยนายกรัฐมนตรี ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้รับเสียงตอบรับจากประชาชนหลายกลุ่มที่ดีช่วงแรกระดับหนึ่ง โดยประกาศเน้นวัฒนธรรมการเมือง “เพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน” หลังรัฐประหารก็เป็นที่ยกเถียงกันเรื่องปัญหาโครงสร้างความปลอดภัยและรักษาตัวพื้นที่ปัญหาเศรษฐกิจ แต่ทว่า ประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ.2557-2558 เพื่อรอเวลาการปฏิรูปประเทศ กลับต้องรอถึง 2 ปี จึงได้แผนการดำเนินงานปฏิรูปใหม่ที่เป็นรูปธรรม และเริ่มดำเนินการได้ตามแผนเมื่อปลายปี 2559

มุมมองต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ รวมถึง การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ น่าจะเป็นความต่อเนื่อง และไม่ควรหยุดชะงัก การเรียนรู้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องข้ามผ่านอุปสรรคความท้าทายของปัญหาเป็นปกติ “การหยุดรอ” ทิศทางใหม่ผลจากการเปลี่ยนผ่านกระบวนการทางการเมือง แม้เข้าใจได้ว่าการเคลื่อนไหวและอำนาจกลุ่มทางการเมือง แต่ก็เห็นว่าน่าเสียดาย

การวิเคราะห์ผลการศึกษาจึงมองว่าการเติบโตการพัฒนา การสร้างสรรค์ประโยชน์จากโครงข่ายการสื่อสารโทรคมนาคมเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยใช้ กลยุทธ์ นำเทคโนโลยีประยุกต์ การพัฒนาและตอบสนองความต้องการ “ถือหลัก” ที่ประชาชน จึงไม่อาจหยุดเวลารอ กลยุทธ์ ใหม่ได้แม้เป็นสิ่งที่ดีกว่าในวันข้างหน้าที่ได้พบทวนปัญหาของประเทศไทยจาก ปัจจัยการเมือง

ด้วยการก้าวข้ามอุปสรรคของรัฐบาลไทยที่ดำเนินการพัฒนามากว่าทศวรรษ อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการยกระดับระบบราชการด้วยการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทางนโยบายด้วยข้อมูล นับจากโครงการพีเอ็มไอซีเป็นต้นมาย่อมคืบหน้าไปอย่างมาก ถ้าหากว่าความผิดพลาดสำคัญ สมัยนายกยิ่งลักษณ์ ชินวัตร คือเรื่องการคลัง นโยบายประชานิยมของพรรคการเมืองเสียงก็นับว่าน่าสนใจที่ตอบสนองประชาชนได้ทันทั่วถึง แต่หากว่า สรุบบัณฑิตปัญหา

ว่าเป็นเรื่อง ความไม่โปร่งใส และ การทุจริต แนวคิดการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล และกรอบการพัฒนา รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ก็ไม่ได้ถือเป็นปัญหาเรื่อง ทิศทาง และ กลยุทธ์

ช่วงการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง พ.ศ.2557-2559 สรุปได้ว่า ปัจจัยการเมือง ก่อให้เกิด การชะลอการดำเนินนโยบาย “ส่วนดี” ที่เคยเป็นมา และการออกแบบบทกำหนดนโยบายใหม่ที่ใช้ เวลาถึง 2 ปี ฉะนั้น จากการปฏิรูปประเทศ พ.ศ.2557 จนถึง ประชามติรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2559 ช่วง เหตุการณ์นี้นับแนวโน้มได้ว่ารัฐบาลยังคงมีศูนย์กลางการเน้นสำคัญที่ภาครัฐ (government-centric)

4.2.1 การควบคุมสื่อ พ.ศ. 2558-2560

ทิศทางในการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2558-2560 พบว่า ปัจจัย การเมือง ส่งผลกระทบ การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ อย่างมาก สรุปผลภาพรวมได้ว่า การดำเนิน นโยบายกำลังมุ่งไปเพื่อประชาชน แต่ในเมื่อยังไม่เป็น-การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นเพียงการ “ตระหนักถึง” ประชาชนเท่านั้น

หลังการรัฐประหาร พ.ศ.2557 ช่วงการก่อรูปนโยบาย (policy formation) 2 ปี ภาพบรรยากาศบ้านเมืองขณะนั้นเป็น “ภาวะสิ้นหวัง” ยากที่จะได้เห็นความคืบหน้าแนวโน้มการ ปฏิบัตินโยบายตามภารกิจหน้าที่เกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคลได้ แต่รัฐบาลกลับได้เลือกกระทำการเรื่อง ที่กระแสวิพากษ์วิจารณ์มาก คือ การควบคุมสื่อ ซึ่งเป็นท่าทีบทบาทต่างจากรัฐบาลชุดก่อน

การควบคุมสื่อ หรือ การตรวจตราแบบเข้มงวด เป็นพัฒนาการสานต่อมาจาก แนวทางสมัยนายกรัฐมนตรี อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่มีศูนย์กลางตรวจตรา ที่กระทรวงไอซีที (ทก.)

ในสมัยรัฐบาล คสช. ครั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงในมุมมองเรือน เกิดที่ หน่วยงาน ปอท. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่จำเป็นต้องมีเครื่องมือตรวจตราที่ดีขึ้น ในมุมฝ่ายความมั่นคง ศูนย์ ไซเบอร์กองทัพบก กองบัญชาการกองทัพบก ก็เป็นเช่นเดียวกัน

เครื่องมือวิจัยในการศึกษาช่วงนี้เวลานี้ จึงได้ภาพปรากฏการณ์กลุ่มเคลื่อนไหว ต่อต้านรัฐบาลอย่าง NGOs และกลุ่มสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะได้รับหลักแนวคิดสากลขององค์กรที่ ต่อต้านความไม่เป็นธรรม และความไม่เป็นประชาธิปไตย เป็นต้น โดยความพิเศษ คือ ข้อถกเถียงมี เพียงบทบาทรัฐบาลที่แทรกแซงการใช้งานโครงข่ายสื่อสารอินเทอร์เน็ตของประชาชน

การเสนอร่างกฎหมาย พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ พ.ศ.2560 ได้สะท้อนมุมมองในด้าน สิทธิมนุษยชน ในขณะเดียวกัน ก็เป็นที่น่าสงสัยต่อการแสดงท่าทีรัฐบาลที่ใส่ใจกับบริษัทสื่อข้ามชาติ มากกว่า ปัจจัยภายในประเทศ ด้วยหลายสาเหตุโดยใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง มองเห็นได้ว่า รัฐบาลตระหนักผลได้ผลเสีย การอนุญาตให้บริษัทข้ามชาติให้บริการ สื่อสังคมและสังคมเครือข่าย ซึ่ง โดยแท้จริงรัฐบาลและเอกชนเหล่านั้นก็มีความสัมพันธ์อันดีกัน เพียงแต่รัฐบาลยอมไม่พอใจ การ

หลักเลียงจ่ายภาษีเงินได้แสดงความไม่รับผิดชอบต่อสังคมผู้บริโภค โดยสาเหตุรองลงมาได้แก่ความกังวลท่าทีการยอมรับในเวทีโลก เป็นต้น การเลือกใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศนี้ ด้วยการศึกษาคือว่ารัฐบาลเองต้องมองว่าทางรอดของประเทศ คือ การก้าวตามให้ทันการพัฒนาภัยยกระดับการแข่งขันให้ใกล้เคียงระดับนานาชาติ ที่สำคัญ ด้านเทคโนโลยี เหนือเช่นเดียวกับ การรัฐประหาร พ.ศ.2557 คล้ายการประลองทำพิสูจน์ภาพของชาวทหารไทยที่นำ “รัฐพัฒนา” ไปสู่ความยั่งยืนได้ แต่อาจยื่นอย่าง “กังวล” ต้องให้ทันกับนานาชาติโดยเฉพาะในความสัมพันธ์ระดับภูมิภาค

ผลการวิเคราะห์ (ภาคผนวก ข)) จึงช่วยประเมินมุมมองคุณลักษณะ “ประชาชน” ผู้ใช้สื่อจากมุมมองของรัฐบาล คสช. เพื่อนำไปสู่ความสมเหตุสมผลในการได้เครื่องมือทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่ ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าสอดคล้องกับหลักฐานที่รองรับได้ ได้แก่ การแก้ไข พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับแก้ไข พ.ศ.2560 / ความจำเป็นของประกาศกฎกระทรวงดีอี (ดศ.) เรื่องคณะกรรมการกลั่นกรองฯ / รวมไปถึง รายงานของคณะกรรมการการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ด้านสื่อสารมวลชน สปท. เรื่อง “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย”

4.2.2 คำนิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายของประชาชน

คำถามวิจัย ข้อที่ 1 รัฐบาลพิจารณาคำนิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายในประเทศไทยเป็นอย่างไร เห็นได้ว่าการพิจารณาคำนิยมนโยบายนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวแปรความเห็นของรัฐบาลคณะหนึ่งคณะใดได้เพียงส่วนเดียว แต่อาจขึ้นกับหลายปัจจัยตัวแปร อาทิ สภาพการณ์ความเป็นมาของปัญหา / ระดับความสำคัญของปัญหา / ผลที่ตามมาจากนโยบายและเหตุการณ์สำคัญ / ความไม่แน่นอนทั้งภายในกับภายนอกประเทศ / ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มฝ่ายต่าง ๆ / ความก้าวหน้าเทคโนโลยี / และวัฒนธรรมการเมือง เป็นต้น การกระทำดำเนินการของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาสำคัญหนึ่งย่อมประกอบด้วยหลายเหตุผล หลายเงื่อนไข และสาเหตุ

การศึกษา ใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศเชิงวิพากษ์ Robert Cox เพื่อวิเคราะห์โดยอาศัยมุมมองพิจารณาบริบทเกมที่ซับซ้อนของรัฐบาลในช่วงเวลานี้

ดังที่ภาคผนวก ข. ปรากฏการณ์ในขอบเขตการศึกษาเวลาวิจัยที่มีความเหมาะสม ด้วยสาเหตุ (1) เป็นช่วงเวลาเกิดการก่อรูปนโยบาย (policy formation) นโยบายดิจิทัลไทยแลนด์ ที่ทุกภาคส่วนรอคอยแผนปฏิรูปใหม่ (2) เกิดผลที่ตามมา คือ พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับแก้ไข พ.ศ.2560 ที่นับเป็นผลพวงหนึ่งของการปฏิรูปทางการเมืองขนานกับ สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) สถาปนาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) และ (3) เป็นช่วงเวลา

โลกได้เปลี่ยนไป สื่อใหม่ (และเว็บ2.0) ได้กลายเป็นโจทย์ของรัฐบาลที่เผชิญหน้ากับตัวแปรภายนอก กระแสประเด็นปัญหา (problem steam) และ อุบัติการณ์เทคโนโลยีกับข้อมูลกับปัญญาประดิษฐ์ ขณะนั้นเป็นเรื่อง ปัจจัยเทคโนโลยี โดยข้อเด่นคือ บริษัทข้ามชาติต่าง ๆ ใช้เทคโนโลยีเหนือชั้นเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางการค้าโดยความสามารถของไอซีทีในหลายประเทศทั่วโลก

โดยอำนาจคำสั่งเด็ดขาดของคณะรัฐบาล คสช. การตัดสินใจเลือกตัวแบบนโยบายสาธารณะของรัฐบาลจึงน่าจะเป็นแนวโน้มที่ไม่ต้องกังวลการประนีประนอมฝ่ายใดหรือกลุ่มใด แต่อาจเลือกวิธีที่ตรงประเด็นปัญหาที่จะได้รับประสิทธิภาพมากที่สุด ดังที่กล่าว จึงคาดการณ์ว่าการแสดงออกของรัฐบาล คสช. ต้องการศึกษาปัญหาทางสังคมสื่อที่ไม่เคยเกิดขึ้น และรัฐบาลทำการตัดสินใจจากผลที่ตามมา ประเมินจากผลได้ผลเสีย หรือใช้ตัวแบบทฤษฎีเกม

การประเมิน ผลที่ตามมา อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ (1) ผลประโยชน์ของประชาชนไทยที่ได้รับบริการสื่อสังคมและสังคมเครือข่าย (2) ผลประโยชน์ของรัฐที่ได้รับจากตลาดการแข่งขันประมุขคลื่นฯ โครงข่าย และ (3) ผลประโยชน์ของผู้ให้บริการสื่อข้ามชาติ

ภาพที่ 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่าง “เส้นเชื่อมต่อ” ผลประโยชน์ ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ ปัญหาสังคมสื่อใหม่ที่เกิดขึ้น (เป็นดังข้อ 1.1) การแสดงออกรัฐบาลวาระ คสช. เพื่อดำเนินการที่เน้นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพสื่อสาร รวมถึง การเร่งลงทะเบียนผู้ใช้โครงข่ายสื่อ (registration policy) โดยการติดตามอุปกรณ์ไร้สายของประชาชนเพื่อเอาไว้ “การตรวจตราเฝ้าระวัง” (เป็นดังข้อ 1.2) และ มาตรการตอบโต้องค์กรต่างชาติ ได้แก่ การประชุมหาแนวทางเรื่องผลประโยชน์ของรัฐที่เสียโอกาสจัดเก็บรายได้ภาษี จากผู้ให้บริการสื่อข้ามชาติของ สปท. และ นโยบาย OTT (เป็นดังข้อ 2.1) และ ในส่วนสุดท้าย ผลที่ตามมา การก่อรูปนโยบาย (1) คำสั่งหัวหน้า คสช. ได้สั่งการทุกฝ่ายศึกษาแนวคิดเชิงกึ่งเกตเวย์ (2) ผลการแก้ไขกฎหมาย พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ พ.ศ.2560 (เป็นดังข้อ 3.1 และ ข้อ 3.2)

ฉะนั้น พิจารณาข้อคำถามวิจัย เมื่ออธิบายตามหลักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศวิเคราะห์สาเหตุได้ว่า ทำไม? รัฐจึงได้พยายามต้านแรงเสียดทานจากตัวแปรภายนอก (1) รัฐบาลไม่อาจใช้อำนาจกับผู้ให้บริการสื่อข้ามชาติได้อย่างเพียงพอ และ (2) ผู้ให้บริการสื่อข้ามชาติได้ผลประโยชน์การค้าโฆษณาเพราะ ค่านิยมการใช้สื่อของประชาชน และ ข้อมูลอัตลักษณ์ดิจิทัล

รัฐบาลไทยบางครั้งก็ทดสอบบริษัทสื่อข้ามชาติ แต่ถึงอย่างไร รัฐก็เคารพกติกาของกรอบการค้าเสรี และสิทธิ เสรีภาพสื่อสาร ตามรัฐธรรมนูญของประชาชน ในทางตรงข้าม รัฐบาลต้องรับมือปัญหาสื่อออนไลน์ที่ตามมา เช่น ผลวิจัยศึกษาสื่อกับการล่อลวงละเมิดทางเพศ ช่องทางมูลเหตุของ คดีฉ้อโกง ความวุ่นวายการเมือง และการก่อการร้าย เป็นต้น

ทั้งสิ้นเป็นปัญหาที่ตามมาของสื่อใหม่ โดยปัญหาเหล่านี้เป็นภารกิจที่ต้องศึกษาวิธีรับมือโดยฝ่ายความมั่นคง ฝ่ายทหาร และฝ่ายตำรวจ ขณะที่ บริษัทสื่อข้ามชาติ ใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยการหลอมรวมสื่อ และการครอบครองเทคโนโลยี เพื่อนำค่านิยมการใช้สื่อนี้มาเป็นประโยชน์ทางการค้า

การแสดงออกของรัฐ ดังข้อ 3.1 และ 3.2 ได้ส่งผล การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ถูกมองเป็นทิศทาง เน้นสำคัญที่ภาครัฐ ไปด้วย ซึ่งโดยปกติ เรื่องของ “เนื้อหา” แนวทางแก้ไขสากล มีทางออกได้แก่ การระบุด่วนผู้ให้เพื่อทราบอายุผู้ชมจำกัดการรับชมเนื้อหา การร้องเรียนผู้ให้บริการระบบเพื่อลบเนื้อหาไม่เหมาะสม การส่งเสริมการแข่งขันผู้ให้บริการเนื้อหาเพื่อสร้างทางเลือกในตลาด ตลอดจน มาตรฐานการเซ็นเซอร์เนื้อหาโดยอัตโนมัติ กรณีของไทย โจทย์ปัญหาการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐกลับส่งผลกลายเป็นส่วนหนึ่งร่างกฎหมาย ที่ต่อมาต้องแก้ไขข้อกฎหมายหลายมาตรา

โดยการแก้ไข พ.ร.บ.คอมพิวเตอรส์ พ.ศ.2560 ที่ผ่านมาได้แก่ มาตรา 11 ความผิดปรับเรื่องสแปมเมล มาตรา 15 ว่าด้วยความผิดผู้ให้บริการสื่อเอกชน มาตรา 16 (1) การทำลายเนื้อหาตามคำสั่งศาล และมาตรา 20 ให้มีคณะกรรมการกลั่นกรองฯ เป็นต้น

เรื่องคณะกรรมการกลั่นกรองฯ เป็นไปตามประกาศกฎกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ข้อแก้ไขมาตราเหล่านี้ส่วนใหญ่เกี่ยวกับ “เนื้อหา” ขณะที่ มาตรา 14 หลักการจึงเป็นฐานความผิดของผู้กระทำความผิด

โดยสรุป มาตรา 14 ตัวแทนของฝ่ายความมั่นคง จาก ปอท. สังกัด สตช. “(1) มีข้อความเท็จเสียหายหรือโศสแล้วเกิดผลที่ตามมา แต่มิใช่การหมิ่นประมาท (2) มั่วข่าวสร้างความตระหนกตกใจกลัวแก่ผู้อื่น (3) ประเด็น ความมั่นคง ก่อการร้าย (4) ภาพโป๊ลามก ไม่ว่าเสียง นิทาน การ์ตูน ภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง (5) ประเด็นที่ผู้ส่งรู้อยู่แล้วเนื้อหาผิดตามข้อหนึ่งถึงสี่แต่ยังเลือกที่จะส่งต่อไป โดยห้าประเด็นนี้จะไม่เกี่ยวกับประเด็นลิขสิทธิ์” (เทปเสียง ตัวแทน ปอท.สตช.)

เพราะฉะนั้น คำถามวิจัย รัฐบาลพิจารณาค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายในประเทศไทยเป็นอย่างไร?

การศึกษาครั้งนี้ได้คำตอบว่า ในวาระการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2557-2559 ของไทย มีลักษณะเฉพาะเป็นช่วงเวลาที่ยานาจารัฐธรรมาธิปไตยถือสิทธิขาดในการใช้คำสั่งดำเนินการ จึงย่อมแตกต่างจากแบบแผนกลไกการบริหารราชการในสภาวะปกติที่เคยเป็นมา

ฉะนั้น การแสดงออกของรัฐบาลในช่วงเวลานี้ จึงมีลักษณะเด็ดขาดและปฏิบัติตามไม่สามารถนำมาเป็นข้อพิจารณาหลักว่าเป็นการใช้อำนาจนิยม แต่จะวิเคราะห์บนพื้นฐานว่าเกิดจาก “ความจำเป็น”

ค่านิยมนโยบายในกระบวนการนโยบายสาธารณะประกอบด้วย ปัญหานโยบาย (policy problem) ข้อถกเถียงนโยบาย (policy issues) และข้อกฎหมาย (law) (ดังข้อที่ 1.1 และ 3.1) ค่านิยมการใช้สื่อของประชาชน จากสมมุติฐานรัฐมีเครื่องมือเทคโนโลยี “ไม่ทันสมัยเพียงพอ” เครื่องมือกฎหมายการสืบสวนสอบสวนทางเทคโนโลยีที่จำเป็นในกระบวนการยุติธรรม รวมถึง ทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบ Robert Cox ให้คำอธิบายบนความสัมพันธ์ “เวทีโลกทางเศรษฐกิจ” ที่เป็นเวทีเสริมของ เวทีระหว่างรัฐ (scene annexes) (ขจิต จิตตเสวี, 2553, น. '1-3') ทำให้ประเมิน การกระทำของรัฐบาลเป็นมุมมองค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายของประชาชน ดังนี้

(1) สังคมไทยขาดวิจารณญาณการบริโภคสื่อ (2) สังคมไทยใช้สื่ออย่างไม่สร้างสรรค์ (3) สังคมไทยขาดความเคารพสิทธิ ข้อมูลส่วนบุคคล มุ่งประโยชน์ส่วนตน ขาดสำนึก รับผิดชอบในการกระทำของตนที่สร้างความเสียหายแก่ผู้อื่น (4) สังคมไทยใช้สื่อโดยขาดวิจารณญาณ แยกแยะข้อเท็จจริง (5) สังคมไทยใช้สื่อโดยขาดจริยธรรม (6) สังคมไทยใช้สื่อขาดจิตสำนึกและ หลีกเลี่ยงทำหน้าที่ผู้เสียภาษี (7) สังคมไทยผู้ใช้สื่อยังขาดการเรียนรู้ตระหนักสิทธิ ความเป็นส่วนตัว อย่างเพียงพอและได้อนุญาตให้ ข้อมูลส่วนบุคคล ของตนถูกนำไปใช้ทางการค้าโดยไม่เท่าทันผลที่ ตามมา

ดังตารางภาคผนวก ข. สรุปเหตุการณ์การแสดงออกของรัฐบาลกับปัญหาสื่อใหม่ สมัยรัฐบาล คสช. โดยเหตุนี้ ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพสื่อสาร แต่ยากที่จะปฏิเสธการควบคุมสื่อของ รัฐได้ ในทางปฏิบัติ ทรัพยากรเครื่องมือความจำเป็นของเจ้าหน้าที่รัฐที่ “ไม่เพียงพอ” รับมือปัญหา หลากต่อหลายเรื่องอาทิเช่น การปลอมแปลงอัตลักษณ์บุคคล การเผยแพร่ส่งต่อข้อมูลที่ละเมิดผู้อื่นไม่ เหมาะสม การรังแกกันในกลุ่มเด็กเยาวชนบนพื้นที่สังคมออนไลน์ การฉ้อโกงเกี่ยวกับเทคโนโลยี ธุรกิจทางการเงินที่ทวีคูณจำนวนมาก เป็นต้น

ปัญหาเหล่านี้เกี่ยวข้องกับประเด็นเทคโนโลยี ความเชื่อมั่น อัตลักษณ์ดิจิทัล การ ระบุยืนยันตัวตน และรวมถึง การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ หากสาธารณูปโภคเทคโนโลยีไอซีที เหล่านี้ไม่ได้เตรียมพร้อมไว้ อุบัติการณ์ทางเทคโนโลยีที่น่าช็อกภัยมาสู่ประชาชนผู้สุจริตโดยมิจงใจพิ พังในและนอกประเทศย่อมสร้างความเสียหายต่อสังคม รัฐบาลที่เห็นมุมมองเช่นนี้กับค่านิยมการใช้ สื่อของประชาชน วิเคราะห์ข้อมูลและคำตอบที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีนี้ น่าจะเป็นแนวโน้มที่ รัฐใช้เครื่องมือทางกฎหมายเน้นการใช้อำนาจเพื่อการควบคุมสื่อของประชาชน

ข้อสนับสนุนคำตอบวิจัยต่อท่าทีการแสดงออกของรัฐพิจารณาค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคม เครือข่ายในประเทศไทยนี้ ได้แก่ การดำเนินการเร่งยกระดับเครื่องมือเทคโนโลยีด้านการตรวจตรา ของ ปอท. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ / การดำเนินการของ กสทช. เรื่องข้อมูลส่วนบุคคล (เป็นดังข้อ 1.2) และ คำสั่งให้ศึกษาทบทวนความเป็นไปได้แนวคิดชิงเกล็ดเวทย์ / การดำเนินนโยบาย OTT ของ

กสทช. / รวมไปถึง การเร่งเครื่องยกระดับความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ทุกภาคส่วนของภาครัฐ กับ การเร่งพัฒนาสร้างบุคลากรมารองรับงานเหล่านี้ในอนาคต (เป็นดังข้อ 2.1)

4.3 ข้ออุปสรรคและความท้าทายเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล

คำถามวิจัย ข้อที่ 2 รัฐบาลมองเห็นอุปสรรคและความท้าทายเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลใน กรอบการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์อย่างไร?

กระบวนการของนโยบายสาธารณะ รัฐบาล คสช. พ.ศ.2558-2560 เกิดขึ้น การกำหนด นโยบายดิจิทัลไทยแลนด์ และการตัดสินใจนโยบายดิจิทัลไทยแลนด์ พ.ศ.2560 การสำรวจข้อมูลวิจัย เพื่อการตีความ อุปสรรคและความท้าทาย ในขั้นตอนกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผลการศึกษาที่ได้จากข้อมูล (ขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ) ได้สรุปประเด็นที่รัฐบาลสนใจ ได้แก่ (1) การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (2) ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ และ (3) ข้อมูลส่วนบุคคล

ฉะนั้น การศึกษานี้จะบรรยายเกี่ยวกับความท้าทาย มีดังนี้ (1) ความท้าทายเรื่องการพัฒนา รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (2) ความท้าทายเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล และ (3) ความท้าทายโครงการที่ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

4.3.1 ข้ออุปสรรคและความท้าทายเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่

อุปสรรคความท้าทายเรื่อง “การรักษาข้อมูล” การประชุมเรื่องการรักษาข้อมูล ส่วนบุคคล (เทปเสียง บันทึก 27 มิ.ย.60) (ระดับนโยบายไปสู่การปฏิบัติ) (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1) ในที่ ประชุมอธิบาย

การทำงานกับข้อมูลทะเบียนราษฎร . . . เปรียบเหมือนเรื่องความมั่นคงของทหารโดย เสมือนทหารดูแลพื้นที่ สำนักทะเบียนกลางดูประชากร . . .

เอกสารทุกอย่างซึ่งสำคัญมาก การเกิด การตาย สูติบัตร มรณะบัตร ต้องทำ ได้หมด หายพิมพ์ออกใหม่ได้ ต้องเก็บไว้มีต้นฉบับทั้งหมด ถ้าหายต้องผลิตขึ้นใหม่ได้ทันที สำนักทะเบียนทำการเก็บภาพใบหน้าคน เราก็เก็บข้อมูลภาพคน มาตั้งแต่ปี 2540 ลายพิมพ์นิ้วมือบุคคล ที่อยู่ คือ การทำหน้าที่ของสำนักทะเบียนกลาง รวบรวม ข้อมูลทั้งหมด หน้าที่ของสำนักมีผลต่อการทำนิติกรรมสัญญาทุกอย่าง ในอดีตใช้บัตร ประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน เพราะฉะนั้น ข้อมูลและความมั่นคงข้อมูล เป็นเรื่อง สำคัญอย่างมาก . . . สาเหตุทำไมต้องทำข้อมูลประชากร? . . . สาเหตุหลักคือปี 2524 ภัยคอมมิวนิสต์ คนไทย คนเขมร คนพม่า นั้นหน้าตาเหมือนกันหมด ปะปนได้

ทำการวิเคราะห์หาคำว่า ความท้าทาย ข้อ (1) คือ ความถูกต้อง (validity) กรณีสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่ต้องทำการติดตามการเปลี่ยนแปลงของบุคคล (update) เพื่อยืนยันตัวตนได้ถูกต้องแม่นยำต้องมีที่มาของเอกสารอ้างอิงกับต้นฉบับทุกชิ้น ขั้นตอนเหล่านี้ต้องพึ่งความร่วมมือประชาชนกับความอดทนของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยืนยันสถานะบุคคลของประชาชนเพราะงานมีผลต่อการทำนิติกรรมสัญญา ฉะนั้น ฐานข้อมูลภาครัฐต้องมีความมั่นคงข้อมูลระดับสูงสุด ไม่สามารถยอมให้ข้อมูลรั่วไหลได้

อธิบายการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อยืนยันตัวตนว่า

ปัจจุบันการทำบัตรครั้งแรกคือการชี้ biometric (ชีวมิติ) ให้ตรง ซึ่งเทคโนโลยี biometric จากลายนิ้วมือ ก็ไม่ 100% ได้ 97-98% เพราะฉะนั้น เจ้าหน้าที่ดูหน้าตาเทียบเคียงด้วย จากตรวจ 12 ล้านครั้ง มีราว 2 แสน ลายนิ้วมือบอกว่าไม่ตรง ถ้าไม่ตรงจึงให้เจ้าหน้าที่ดูภาพหน้าเพิ่มด้วย. . . ตอนเริ่มต้นนั้นด้วยบังคับ จึงเริ่มจาก กทม โคราช นครปฐม และบางแห่ง นี่ทำให้เราจึงเห็นว่าภาครัฐดำเนินงานมาเป็นมาอย่างไรในประเทศไทย ถึงปัจจุบันคนไทย 65.1 ล้าน เป็นคนต่างด้าวลงทะเบียนไว้ 8 แสนคน ในคนต่างด้าวที่มาอยู่ในไทย มีกลุ่มโอกาสที่จะแปลงสัญชาติ ในอดีตการทำด้วยมือหากใช้ระบบเก่าจะมีปัญหา . . . โดยเฉพาะความปลอดภัยคือเรื่องการปลอมแปลงและเจ้าหน้าที่โกง ข้อดีของฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ คือความไม่ผิดพลาดไม่รั่วไหล มีความปลอดภัยที่สำคัญอย่างที่สุด (ผู้ให้ข่าวสำคัญคนที่ 1)

ลำดับถัดมา ผู้ให้ข่าวสำคัญคนที่ 2 ในฐานะผู้ผลักดันนโยบาย กล่าวว่า สิทธิรับทราบข้อมูลข่าวสารของประชาชน (ตามหลักธรรมาภิบาล) กล่าวคือ รัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 41 บัญญัติบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (1) รับทราบ (2) ร้องทุกข์และต้องแก้ไขได้รวดเร็ว (3) ฟ้องร้องการทำงานของหน่วยงานรัฐได้ ประชาชนก็ต้องส่งเสริมสนับสนุน ประชาชนมีสิทธิที่จะรับทราบข้อมูล ฉะนั้น โจทย์จึงเป็นประชาชนมีสิทธิได้รับคำชี้แจงเหตุผลจากรัฐ ประชาชนตรวจสอบรัฐได้ทุกระดับ รัฐต้องคุ้มครองสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ . . .

หน่วยงานผู้มีอำนาจขอข้อมูลสรรพากร ข้อมูลเหตุทุจริต ศาล รัฐสภา DSI และอื่น ๆ เป็นต้น ในกรมสรรพากร มีคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของตนเอง . . . ด้วยเหตุผลคือควรมีประเด็นขอเพียงพอ การร้องขอเข้ามาความหาในถึงข้อมูลเป็นไปไม่ได้ ต้องระบุคนแม้จะมีสิทธิขอจาก . . . เราเน้นภาพรวม เพราะมีมาตรา 10 ของประมวลรัษฎากร ต้องรักษาความลับผู้เสียภาษี ชั้นข้อมูลที่ไม่ต้องเปิดเผยเป็นส่วนเรื่องของภายใน . . . เหตุผลเพราะเป็นไปตามกฎหมาย กล่าวอ้างได้นั้นเป็นข้อมูลกิจการผู้

เสียภาษีมีการต้องห้ามมาตรา 10 ประมวลรัษฎากร เป็นข้อมูลข่าวสารของราชการที่ไม่ให้เปิดเผยกฎหมายคุ้มครอง มาตรา 15(6) ของ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร ปี 2540 และเป็นข้อมูลที่มีผู้ให้มาไม่ต้องการให้ราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น มาตรา 15(6) และการเปิดเผยก่อให้เกิดรบกวนสิทธิส่วนบุคคลตามมาตรา 15(5)

วิเคราะห์ตีความได้ว่า ความท้าทาย ข้อ (2) คือ ความโปร่งใส (transparent)

กรณี กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง เห็นได้ว่าเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล มีกรอบกฎการดำเนินงานที่หน่วยงานภาครัฐและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ หลักสำคัญ คือความเคารพกฎหมาย โดยที่ข้อมูลของผู้เสียภาษีจะมีชั้นความลับภายในที่สอดคล้องกับข้อมูลกฎหมายหลัก การรักษาชั้นความลับจึงเป็นการให้ความเคารพสิทธิส่วนบุคคล ข้อเรื่องนี้เป็น ความโปร่งใส (transparent) และ หลักธรรมาภิบาล (governance) ของหน่วยงานราชการทุกแห่ง

ลำดับถัดมา ผู้ให้ข่าวสำคัญคนที่ 3 ในที่ประชุม ในฐานะผู้ปฏิบัตินโยบาย

ระบบศูนย์ข้อมูลแรงงานแห่งชาติ nlic.mol.go.th ข้อมูลของกระทรวงแรงงานฯ ณ ขณะนี้ ว่ากระทรวงไม่ได้เป็นเจ้าของข้อมูลโดยตรง กล่าวคือ แบ่งปันใช้ข้อมูลของกระทรวงอย่างกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ตามภารกิจหลักหนึ่งความรับผิดชอบต่อการพัฒนาฝีมือแรงงาน . . . ความจำเป็นต้องมี ศูนย์ข้อมูลแรงงานแห่งชาติ ก็เพื่อให้ ผู้บริหารต่อผู้ใช้แรงงานแต่ละหน่วยได้ทำงานร่วมกันได้บูรณาการ . . . เราจำเป็นต้องรู้ว่าคนไหนคนไหนทำอะไร ทำอย่างไรเขาจะได้รับการเติมเต็มและกลับไปสู่ตลาดแรงงานได้ . . . กระทรวงแรงงาน คือ ข้อมูลการฝึกอบรม มาตรฐานการฝึกฝีมือแรงงาน การทดสอบแรงงานมาตรฐาน . . . ส่วนกรมคุ้มครองสวัสดิการแรงงาน ข้อมูลนั้นผู้ใช้จะเห็นเป็นเพียงตัวเลข แต่ถ้าจำเป็นต้องใช้จะขออนุญาตเจ้ากรม และต้องรับผิดชอบหากหลุดออกไปภายนอก ส่วนสำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน จะดูเรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และอัตราค่าจ้างตามฝีมือ สำหรับข้อมูลถ้าเป็นกระทรวงศึกษาจะเป็นสถิติ ถ้าเป็นกระทรวงพัฒนาสังคมจะได้เป็นข้อมูลเก่าอย่างทะเบียนผู้สูงอายุก็จะ เป็นต้น ประสพการณ์ถ้ากรมพัฒนาสังคมกรณีต้องการผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นวิทยากรก็

วิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุปเห็นได้ว่า ข้อมูลส่วนบุคคล มีลักษณะแยกชุดประเภทข้อมูลที่กระจายกันเป็นส่วน ๆ การจะนำมารวบรวมเข้าด้วยกันเป็นส่วนนั้น จะต้องขออาศัยอำนาจในสิทธิดำเนินการทางกฎหมาย หรือ มีคำสั่งระดับคณะรัฐมนตรีสั่งการเป็นนโยบาย ดังกรณีการประสานกับข้อมูลลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อย 14 ล้านคน / กรณีพื้นที่ชายแดน และพื้นที่เศรษฐกิจ เป็นต้น

ผู้ปฏิบัตินโยบายคนที่ 3 ในที่ประชุม ได้อธิบายเพิ่มเติม

การสืบข้อมูลแรงงาน การกระจายตัวของแรงงานต่างๆ ของระบบ GIS และข้อมูลเชิงสถิติ เรามีการตรวจสอบทะเบียนแรงงาน โดยกระทรวงแรงงานแบ่งแยกออกเป็น 2 ส่วน คือผู้ใช้แรงงานในระบบและนอกระบบ สำหรับแรงงานในระบบนั้นตั้งเพื่อเชื่อมกับแต่ละหน่วยส่วนอื่นเพื่อให้ภาพของสภาพทางข้อมูลจริง ส่วนถัดมาจะนำข้อมูลกลุ่มเหล่านี้เข้ามาทำสถิติ และกระจายตัวมาเป็นข้อมูลสารสนเทศเชิงวิชา และส่วนที่เป็นบริการเช่นมีส่วนการสืบค้นหลักสูตรจากหน่วยอื่น อนุญาตให้ผู้ใช้แรงงานเลือกดูข้อมูลต่าง ๆ ของกระทรวงได้

การเชื่อมข้อมูลกับแต่ละกรมต่าง ๆ ใส่เลขประชาชน 13 หลัก และวันเดือนปีเกิด ก็จะดึงข้อมูลมาเพื่อแสดงทะเบียน profile ข้อมูลส่วนบุคคล แสดงประวัติทางาน ประวัติการทำงาน ประวัติการทดสอบ แสดงใบอนุญาต กรณีคนต่างด้าว กรณีคนทำงานต่างประเทศ รวมทั้ง การขึ้นทะเบียนเกษตรกรรายชื่อบุคคล ทั้งหมดจะไปอ่านจากคลังข้อมูลของกรมต่าง ๆ อย่างสำนักประกันสังคมโดยตรง เช่น ประวัติทำงาน การฝึกอบรม ถ้าบุคคลเปลี่ยนงานก็จะช่วยเขาได้ การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน ทั้งที่สาขาบังคับ และที่สาขาปรับเพื่อเพิ่มรายได้ การพิจารณาทั่วไปและบริการทั่วไปของแต่ละหน่วย วัตถุประสงค์คือถ้าแรงงานไปฝึกแล้วเขาจะได้ตำแหน่งงานใหม่ และมีการแสดง GIS การกระจายตัวในปี 60 เช่นมาตรฐานฝีมือแรงงาน มีการแสดงข้อมูลผู้ใช้แรงงานแยกตามภารกิจเอาข้อมูลต่างๆ ไปใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่มีทั้งข้อมูลจากการสำรวจ และจาก “ทราบแซกซัน” ใช้บริการโดยตรง เน้นที่เป็นข้อมูลล่าสุด

วิเคราะห์ตีความได้ว่า ความท้าทาย ข้อ (3) คือ การติดตามการเปลี่ยนแปลง (update) ดังกรณีของฝ่ายสารสนเทศ กระทรวงแรงงาน ซึ่งมีหน่วยงานที่มีภารกิจแบ่งหน้าที่ตามหน่วยงานระดับกรมและถือครองข้อมูลหลากหลาย ในการติดตามการเปลี่ยนแปลงเพื่อทราบสถานะการทำงานและการย้ายถิ่น จนถึง ข้อมูลรวมเชิงพื้นที่ จึงมีความยากลำบาก ข้อมูลจะมีลักษณะสถิติเชิงมหภาคซึ่งต้องมีความถูกต้องเน้นการติดตามการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย รวมถึง ข้อจำกัดเรื่องจุดเชื่อมต่อ เช่นข้อมูลภาคเกษตรกับหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ โดยมีโครงการต้นแบบเช่นโครงการ 3 จังหวัดภาคตะวันออก ทำให้ยกระดับงานตามคณะรัฐมนตรีได้สั่งการให้เป็นเรื่องกรณีขึ้นข้อมูลส่วนบุคคล

ลำดับสุดท้าย ผู้ให้ข่าวสำคัญคนที่ 4 ในที่ประชุม ในฐานะผู้ผลักดันนโยบายกฎหมาย พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารราชการ ปี 2540 เจ้าหน้าที่รัฐต้องทำความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีหลายส่วนกฎหมายการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ที่มาจากองค์การ 8 ฉบับของ OECD โดยกฎหมายนี้เริ่มต้นจากสิทธิในรัฐธรรมนูญ อย่างที่เกี่ยวข้อง พ.ร.บ.ข้อมูลสุขภาพ ถ้าง

เป็น “ส่วนบุคคล” จะอ่อนไหวมีปัญหาในวงการสาธารณสุขว่าจะประยุกต์ใช้อย่างไร เพราะกฎหมายกว้าง . . . พ.ร.บ.ข้อมูลส่วนบุคคล หลักใหญ่ทำให้การเตรียมตัวว่ามีอะไรบ้าง นิยามข้อมูลเดิมจะแบ่งประเภทเช่นเชื้อชาติศาสนา เป็นต้น แต่โลกของกฎหมายจริงร่างมาตั้งแต่ปี 2540 สมัยที่ข้อมูลเก็บไม่ซับซ้อน จนวันนี้ เทคโนโลยีข้อมูลทำให้มันสำคัญมากขึ้น เทคโนโลยีก็เปลี่ยนเร็วจึงพยายามนิยามที่เป็นกลางและกว้างมากที่สุดเพื่อแต่ละภาคส่วนมีข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างแตกต่างกัน ข้อมูลส่วนบุคคลจึงต้องเน้นที่ระบุตัวมากที่สุด หลักการของร่าง พ.ร.บ.คือกำหนดหน้าที่แก่คนดูแลข้อมูลส่วนบุคคล คลอบคลุมทั้งต่อภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยเจตนาเป็นกฎหมายกลาง แต่การบังคับใช้นี้เป็นการเสริมกันและกันไปสู่ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร การเสริมได้แก่ที่การจัดเก็บ กฎเกณฑ์ ธุรณียกเว้น และกำหนดสิทธิเจ้าของข้อมูล . . . ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องมีมาตรฐานความปลอดภัยที่เป็นที่ยอมรับ และการแจ้งเหตุละเมิดการถูกโจมตีมักไม่ได้ทำการแจ้งเหตุซึ่งข้อมูลที่รั่วไหลไป คนดูแลมักไม่แจ้งต่อคนอื่นเพื่อร่วม (กัน)ป้องกันระบบ บางองค์กรเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของแต่ละแห่งมีรูปแบบต่างกัน นิยามต่างกัน เช่นข้อมูลกลุ่มกรู๊ปเลือด เป็นต้น จึงเป็นที่มาที่ พ.ร.บ.นี้จะทำหน้าที่และในการบูรณาการข้อมูลภาครัฐทำให้เป็นการแชร์แบ่งข้อมูลระหว่างหน่วยงานกัน นี่จึงเป็นกฎหมายที่ทุกฝ่ายจะประชุมร่วมกันเพื่อร่วมกันดูแล

วิเคราะห์ดีได้ว่า ความท้าทาย ข้อ (4) คือ มาตรฐานกลาง (standard)

การขยายความ ข้อสรุป ความท้าทายข้อ (4) นี้ การดูแล ข้อมูลส่วนบุคคล เกิดจากรูปแบบที่ใช้งานเชื่อมต่อกัน และเชื่อถือ (ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ) ด้วยกัน การบูรณาการ คือกระบวนการเป็นกลไกเพื่อให้ทุกฝ่ายในหน่วยงานภาครัฐสามารถทำงานและเข้าใจเนื้อหาข้อมูลตามความครอบคลุมของกฎหมายที่เกี่ยวข้องจำนวนมากร่วมงานกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นความจำเป็นของการบูรณาการข้อมูลภาครัฐ เรื่อง ข้อมูลส่วนบุคคล

ลำดับถัดมา กล่าวเสริมเพิ่มเติม โดยผู้รับผิดชอบนโยบายคนที่ 1

. . . ปัจจุบันข้าราชการมีสิทธิ 100,000 กว่าคน เป็นตำรวจเสียกว่า 60,000 คน สำนักทะเบียนกำลังตัดสินใจว่าควรให้ประชาชนรู้ใหม่ว่าพนักงานเหล่านี้มีสิทธิเข้าไปดู

. . . ในประเทศไทย รัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้นชี้ว่าให้เชื่อมโยงข้อมูล สำนักทะเบียนราษฎร์ กระทรวงมหาดไทยได้เสนอไปเมื่อ 15 มีนาคม 2559 เพื่อ (1) ให้สำนักเป็นหน่วยงานตัวกลางเชื่อมข้อมูลของทุกส่วนราชการ (2) ทุกหน่วยงานให้จัดทำฐานข้อมูลของตนมีรหัสประชาชนเป็นดัชนีจัดเก็บ (3) ให้หน่วยราชการเปิดเว็บบริการ

เพื่อให้สำนักทะเบียนเข้าไปตรวจฐานข้อมูลนั้นได้เมื่อต้องการ (4) ให้ปรับปรุงการบริการข้อมูลประชาชนเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลทั่วประเทศรองรับบัตร smart card เมื่อทำอย่างนี้ ประชาชนจะต้องใช้เพียงบัตรประชาชนใบเดียวเท่านั้น บนสมมติฐานที่ข้อมูลประชาชนทั้งหมดทั้งสิ้นรัฐเป็นคนออกให้ แก้ไขปัญหาการต้องดูแลสำเนาเอกสารมากมายที่ประชาชนถืออยู่ โดยทั้งหมดนี้กรมการปกครองจะต้องเชื่อมต่อ มีกำหนด 1 ปี แล้วต่อไปจะมีกฎหมายราชการเรียกสำเนาข้อมูลจากประชาชน ประชาชนไทยจะต้องถือเพียงบัตรของตนเองใบเดียว สิ่งเหล่านี้ผลักดันให้รัฐบาลมีระบบฐานข้อมูลที่ถูกต้อง ประชาชนนับจากเกิดมา รัฐเป็นผู้กำหนดตัวตนเหล่านั้นทั้งสิ้น

ข้ออุปสรรค ข้อ (1) การยืนยันตัวตนที่ถูกต้อง (authentication)

ปัญหาด้านทางคือ Authentication ของผู้บริการไม่ดีตั้งแต่เริ่มต้น ไม่ได้เกี่ยวกับรั่วไหล ตัวอย่างเช่น sim card ลงทะเบียนในไทยง่าย ดูกินเงินนำมาใช้ (ตัวอย่างเช่นกรณี 3 แชนซิม คนจีนใช้ซิมทำธุรกิจสร้างโลโก้ออนไลน์) และหลายปีก่อน แบงก์ก็โดนเด็กวัยรุ่นติดต่อเอกสารเข้าระบบเอาง่ายๆ ไปถึงระบบคอมพิวเตอร์ในธนาคารได้ การทำ sim card ทำ Fintech ต้องมี digital signature รองรับให้ได้เสียก่อน ท่านวิเชียร บอกว่า CA และ Digital signature คือแค่การรับรองให้ transaction นั้นถูกกฎหมาย เพราะฉะนั้น ข้อมูลหลังบ้านต้องพร้อมต้องครบ ข้อมูลหน้าบ้านก็คือตรวจสอบยืนยันตัวตน Authentication ได้ (ผู้ให้ข่าวสำคัญคนที่ 1)

ข้ออุปสรรค ข้อ (2) การละเมิดเจ้าหน้าที่ (insider)

ประเทศไทยมี 3 อย่างที่ประเทศอื่นไม่มี (1) ฐานข้อมูลประชาชนทำมา 30 ปี อย่างอุตสาหกรรม (2) ทุกหน่วยงานใช้รหัสเดียวคือรหัสประชาชน 13 หลักทั้งภาครัฐและเอกชน (3) บัตร smart card ซึ่งมีทุกคนในประเทศไทย การใช้บัตรคือการใช้แบบบัตรเครดิต กับคอมพิวเตอร์เพื่อ authentication ที่จริงทุกๆ อย่างของ security คือการป้องกันทุจริตที่ insider ไม่ให้เจ้าหน้าที่ทุจริต อย่างการป้องกันเจ้าหน้าที่ไม่ให้ละเมิดประชาชน เช่นเคยเกิดจดทะเบียนสมรสโดยเจ้าตัวไม่รู้เรื่อง 2-3 ร้อยราย คือ ข้อที่ว่าจดทะเบียนโดยเจ้าตัวไม่มา ฉะนั้นบัตร smart card คือการยืนยันตัวจริง หลักการคือใช้บัตรใบเดียว ปัญหาที่ใหญ่กว่าเช่นเรื่องเอนดที่ติดทั่วประเทศยังไม่เสร็จแล้วการเชื่อมกับรหัสประชาชนยังไม่สำเร็จ (ผู้ให้ข่าวสำคัญคนที่ 1)

ข้ออุปสรรค ข้อ (3) อุปสรรคในทางปฏิบัติ (procedures)

ประชาชนควรต้องดูแลสิทธิตัวเองให้ได้มากขึ้น อย่างการแสดงภาพดิจิทัลสำเนาบัตรประชาชนบนโลกออนไลน์ . . . เลขรหัส 13 หลัก . . . มันไว้แค่กันคน

ชื่อ-สกุล ข้าเท่านั้น จุดที่สำคัญมากกว่า คือ digital signature . . . ความสำคัญอยู่ที่ การยืนยันตัวตนผ่าน smart card หรือ (ยืนยันตัวตน - ผู้วิจัย) (verification) ที่ถูกต้อง ตามมาตรฐานสากล . . .

. . . สมาคมธนาคารไทยได้รับคำสั่งจากธนาคารแห่งประเทศไทย ตอนแรกสมาคมได้พยายามทำ biometric กับคน 60 ล้านคนแต่นั้นมันไม่ได้ง่ายเลย โดยเฉพาะให้เก็บใบหน้าและวางนิ้วมือนิ้วชี้เพื่อยืนยันตัวลูกค้า (verification) การวาง นิ้วนั้นต้องคู่กับบัตร smart card อย่างที่กรมการปกครองแนะนำ การทำยืนยันโดย biometric เมื่อนำบัตรประชาชนเสียบและวางนิ้วมือ 1.กรมการปกครองจะถามว่า บัตรตรงยืนยันไหม 2.สถานะบัตรถูกแจ้งหายหรือมีปัญหาสวมตัวสวมสิทธิไหม 3.ผู้ถือบัตรใช้คนทำธุรกรรมหรือไม่ (โดยกรมการปกครองจะไปดูเทียบตรงกันกับนิ้วมือ) กระบวนการเหล่านี้จึงจะทำธุรกรรมได้

บทสรุป ข้ออุปสรรคและความท้าทาย เรื่องข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ ความท้าทาย (1) ความถูกต้อง (validity) (2) ความโปร่งใส (transparent) (3) การติดตามข้อมูลเปลี่ยนแปลง (update) (4) มาตรฐานกลาง (standard)

ข้ออุปสรรค (1) การยืนยันตัวตนที่ถูกต้อง (authentication) (2) การละเมิดของ เจ้าหน้าที่ (insider) และ (3) อุปสรรคในทางปฏิบัติ (procedures)

วิเคราะห์ข้อมูลและบทสรุปได้ว่า เรื่องข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ ข้อ อุปสรรคและความท้าทาย เหล่านี้ ปัจจัยเทคโนโลยี ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิเช่น เทคโนโลยีชีวมิติ (biometric) และ อุปกรณ์อีดีซี (EDC) นำมาใช้งานการลงทะเบียนที่จุดให้บริการของธนาคารของ ภาครัฐและเอกชน ความท้าทายที่จะผ่านอุปสรรคไปได้ คือ การใช้เทคโนโลยี โดยเห็นได้ว่า สิ่ง ที่จำเป็นอย่างยิ่ง คือ กระบวนการกลไกการบริหารจัดการ การพิสูจน์ / ยืนยันตัวตน ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูล ส่วนบุคคล โดยใช้ Block Chain และกระบวนการที่ปฏิบัติได้จริง

ผู้ผลักดันนโยบาย กล่าวเสริมว่า “คน” และ “โจทย์” คือ ความท้าทาย ควร (ปรับ) สมดุลหลายส่วน สำหรับ people ต้องมีอบรม มีสอน มี awareness แต่ที่ สำคัญมากคือมีระบบ process บอกว่าอะไรถูกอะไรผิดควรทำอะไร เราบริหารต้องมี risk management ตลอดเวลา เราย้ายจากระบบเก่า มาสู่ digital เราต้องเปลี่ยน รูปแบบจากคนทำงานมาเป็นคนมีบทบาทตรวจสอบมากขึ้น ร่วมกับเทคโนโลยีที่มา รวดเร็วให้เกิด governance ขึ้นได้รวดเร็ว การรักษาข้อมูลนั้นต้องโดยใช้เทคโนโลยีเช่น ระบบการเข้ารหัส encryption และระบบ CA เป็นต้น ซึ่งในวันข้างหน้าจะเป็น Block Chain (ในที่ประชุมมองบล็อกเชนในแง่เป็นกุญแจ - ผู้วิจัย)

โจทย์ท้าทาย คือ ความท้าทายของกระบวนการและเทคโนโลยีมาตรฐานกลาง โดย ETDA (สพธอ.) ทำ Certificate ของ Profile คนเป็น CA แต่ CA (Certificate Authority) ให้บริการรูปแบบใด “ยังไม่ตอบ” ว่าการให้บริการทุกวันนี้จะอย่างไร อย่างสรรพากรทำ e-tax invoice ความร่วมมือกับ สกอ สรรพากร สพธอ. ที่ดูเรื่องความปลอดภัย มีเรื่อง time-stamp เวลา ในอีเมลมีเรื่องลงลายมือดิจิทัล มีเรื่องบุคคลที่สามารถรับรอง ซึ่งนี่จะไปกำหนดนิยามคนอย่างไร ยุคดิจิทัลต้อง CA ได้ authenticate คนได้ชัดเจน ใครจะเป็นคนเริ่ม เป็น “infrastructure” ของประเทศ

รัฐบาลในการให้บริการประชาชน อย่างที่สรรพากรทำและทดสอบแล้ว ระบบจุดเดียว national single windows ในระดับ ภูมิภาค 36 กรม 9 กระทรวง ไปสู่ single windows เป็น xml คือ ต้องมี มาตรฐานกลาง ซึ่ง ETDA เป็นคนเขียน โครงสร้าง e-tax invoice ให้สรรพากร เราเข้าสู่ดิจิทัลแล้วจึงต้องมีการแชร์ข้อมูล แลกเปลี่ยนกัน สรรพากรมีการมองต่อ service provider ด้วย คือ สรรพากรเอง ก็ถอยออกมาจากประชาชน (หมายถึงไม่เข้าไปตรวจตราผู้ประกอบการโดยตรง - ผู้วิจัย) ให้ software เชื่อมบัญชีจากต้นทางถึงปลายทาง และเข้าระบบให้ประชาชนจ่ายเงินผ่าน prompt pay ได้เลย (ผู้ให้ข่าวสำคัญคนที่ 4)

4.3.2 ความท้าทายของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2560

ข้อมูลเอกสารการประชุม ขึ้นที่ 1 (รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 1/2558, 2558, น. 8-10) บันทึกว่า

เหตุผลหลักในการพัฒนาด้วยหลักการ Digital ICT สืบเนื่องมาจากการมีระบบอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมทุกภาคส่วนของประเทศ . . . ซึ่งจะเรียกลักษณะการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวว่า เศรษฐกิจดิจิทัล หรือ Digital Economy

ในต่างประเทศส่วนใหญ่ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจดิจิทัลส่วนใหญ่มักจะเกิดจากผลักดันของภาคเอกชน โดยภาครัฐมักจะทำหน้าที่ตั้งระเบียบ กฎเกณฑ์ และส่งเสริมให้เอกชนสามารถดำเนินการไปได้ในลักษณะที่มีประสิทธิภาพ และเกิดการแข่งขัน และเกิดการขยายแพร่หลายไปได้อย่าง . . . (กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 1)

หน่วยงานภาครัฐมีศูนย์ข้อมูลหลักเป็นของหน่วยงานเอง มีจำนวน 114 หน่วยงาน หรือคิดเป็นร้อยละ 91 ของจำนวนทั้งหมด . . . ปัญหาและอุปสรรค (ของการจัดตั้ง-ผู้วิจัย) “ศูนย์ข้อมูล” ในประเทศ

พบว่าการลงทุนของรัฐในเรื่องนี้ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน จึงทำให้งบประมาณลงทุน CapEx และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ OpEx สูง และระบบบริการ

ทางอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ของรัฐที่สำคัญ ขาดมาตรฐาน และไม่พร้อมให้บริการตลอดเวลา หลายครั้งต้องหยุดให้บริการในช่วงวิกฤตการณ์ (กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 2)

โครงการลดสำเนากระดาษ เพื่อบริการประชาชน Smart Service โดยได้รับความร่วมมือจากกระทรวงมหาดไทย . . . เพื่อการบริหารโครงการบูรณาการงานภาครัฐ . . . โดยร่วมมือกับกระทรวงที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจของประเทศทั้ง 7 . . . เป้าหมายสำคัญ คือ การปรับปรุงบริการภาครัฐไปสู่ Smart Service ที่ประชาชนสามารถขอรับบริการโดยไม่จำเป็นต้องยื่นสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาทะเบียนบ้าน เพื่อเป็นการใช้ประโยชน์จากเลขประจำตัวประชาชน . . . (ผู้อำนวยการสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์)

วิเคราะห์ข้อมูลตีความได้ว่า การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ในการประชุมที่ปรากฏเป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยนำหลักเศรษฐกิจดิจิทัลมาทางนโยบายเพื่อการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดยมุ่งเร่งประสิทธิภาพการให้บริการจากบัตรสมาร์ทการ์ดและมีเป้าหมายที่ลดการใช้เอกสารสำเนากระดาษมาใช้ระบบข้อมูล ที่เรียกว่า “Smart Service” ซึ่งเริ่มจากกระทรวงมหาดไทย ในระยะต่อไปจะขยายเป็นความร่วมมือกันกระทรวงด้านเศรษฐกิจ 7 แห่ง

ข้อมูลเอกสารการประชุม ครั้งที่ 2 (รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 2/2558, 2558, น. 9,11,12,13,20-21) บันทึกว่า

นายกรัฐมนตรี ประธานกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ลงนามคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ทั้ง 5 ชุด เมื่อวันที่ 24 มีนาคม . . . เพื่อจัดทำ (ร่าง) แนวทางการจัดการศูนย์ข้อมูล โดยได้แบ่งประเภทข้อมูลเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระบบข้อมูลด้านความมั่นคง . . . 2) ระบบข้อมูลสำคัญ ดำเนินการให้บริการโดยหน่วยงานกลาง. . . และ 3) ระบบข้อมูลทั่วไป ดำเนินการให้บริการโดยภาคเอกชน เป็นระบบบริการประชาชนต่างๆ เว็บไซต์ภาครัฐหรือข้อมูลที่ต้องการเผยแพร่ให้ประชาชน. . . (กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 2)

. . . เรื่องจำกัดความของประเภทข้อมูล แต่ละ(ร่าง) หน่วยงานจะมีข้อมูลอยู่ทั้ง 3 ระดับ คือ 1. ข้อมูลที่เป็นความลับของกระทรวง 2. ข้อมูลที่มีความสำคัญสามารถนำมาใช้ในการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ 3. ข้อมูลทั่วไปที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน . . . เรื่องการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลฯ ขอให้คณะทำงานฯ ประสานงานความร่วมมือไปยังหน่วยงานกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) และผู้ว่าราชการทุกจังหวัด ในส่วนของการตรวจสอบข้อมูล หรือจัดตั้งศูนย์ข้อมูลฯและสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวง

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เนื่องจากได้เคยมอบหมายให้ดำเนินการเรื่อง National Data Center เพื่อให้การดำเนินงานไม่ซ้ำซ้อนกันต่อไป

มติที่ประชุม . . . แต่ละหน่วยงานจัดเตรียมข้อมูล โดยให้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ข้อมูลที่เป็นความลับของกระทรวง 2) ข้อมูลที่มีความสำคัญ สามารถนำมาใช้ในการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ 3) ข้อมูลทั่วไปที่เป็น ประโยชน์ต่อประชาชน 2. เห็นชอบ (ร่าง) แนวทางการจัดการ และ (ร่าง) แผนการดำเนินงานศูนย์ข้อมูลภาครัฐ 3. ให้นำเสนอ ครม. เพื่อพิจารณาอนุมัติ สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานกลาง . . . มาตรฐานศูนย์ข้อมูลสำหรับ . . . และกำกับดูแล . . . บริการศูนย์ข้อมูล . . .

กฎหมาย . . . การขับเคลื่อนดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม รวม 10 ฉบับ ได้แก่

- 1.ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. . .
- 2.ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่...) พ.ศ....
- 3.ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่...) พ.ศ....
- 4.ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์. . .
- 5.ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ . . .
- 6.ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ....
- 7.ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัลแห่งชาติ พ.ศ....
- 8.ร่างพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ....
- 9.ร่างพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ . . .

10.ร่างพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (ฉบับที่...) พ.ศ...(ร่าง) . . . กฎหมายที่อยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาและมีความจำเป็นต้องขอความชัดเจนในเชิงนโยบาย (รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 2/2558, 2558, น. 13)

กล่าวโดยสรุป เรื่องแนวทางการ “ศูนย์ข้อมูล”

ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ระดับ (1) ระบบข้อมูลด้านความมั่นคงของประเทศ (2) ข้อมูลสำคัญ (3) ระบบข้อมูลทั่วไป คำจำกัดความของประเภทข้อมูล (1) ข้อมูลที่เป็นความลับของกระทรวง (2) ข้อมูลที่มีความสำคัญ (3) ข้อมูลทั่วไปที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ทำหน้าที่กำกับดูแลการให้บริการศูนย์ข้อมูลสำหรับข้อมูล (ระดับที่ 2) ข้อมูลสำคัญของหน่วยงานภาครัฐ และกฎหมายเกี่ยวข้องการผลักดันเพื่อเศรษฐกิจดิจิทัล มากกว่า 10 ฉบับ

ข้อมูลเอกสารการประชุม ครั้งที่ 3 (รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 3/2558, 2558) บันทึกว่า

นายกรัฐมนตรี . . . เสนอแนะให้จัดแบ่งกลุ่มข้อมูล ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ (1) ด้านความมั่นคงของประเทศ (2) ด้านการบริหารจัดการและการบังคับใช้กฎหมาย (3) ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต (4) ด้านการต่างประเทศ และ (5) ด้านเศรษฐกิจ . . . เป้าหมายหลักของศูนย์ข้อมูลในประเทศ เพื่อให้

(1) เกิดการบูรณาการข้อมูลระหว่างส่วนราชการ มีเป้าหมายชัดเจนว่าจะบูรณาการอย่างไร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นระหว่างหน่วยงาน สร้างความเข้าใจ (ร่าง) ให้แก่ประชาชนว่าจะได้รับประโยชน์อย่างไร อาทิ ลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินการ มีประสิทธิภาพ คุ่มค่า และประหยัดงบประมาณ

(2) ในส่วนของข้อมูลความมั่นคง มีทั้งข้อมูลที่ไม่สามารถเปิดเผย เนื่องจากอาจเป็น การสร้างความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจ และข้อมูลที่สามารถเปิดเผยได้ อาทิ ระเบียบ หรือข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่เดิม และ พ.ร.บ.อำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 โดยให้จำแนกประเภทข้อมูล อ้างอิงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกกระทรวงดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน

(3) กระบวนการเรียนรู้ การศึกษาทุกช่วงวัย ให้มีการจัดกลุ่มองค์ความรู้ เพื่อให้ประชาชน ได้รับทราบข้อมูลที่จำเป็นจากภาครัฐต่างๆ สำหรับศึกษาหาความรู้ และใช้ในชีวิตประจำวันได้ อาทิ ข้อมูลด้าน การเกษตร ข้อมูลเรื่องสภาพอากาศ

. . . นายกรัฐมนตรี ประธานกรรมการ มอบหมายให้ ทก. ดำเนินการ เรื่อง การพิจารณาข้อมูลที่ไม่เหมาะสมใน Social Media. . . (นายกรัฐมนตรี)

มติที่ประชุม 1. . .หน่วยงานของรัฐใช้ข้อเสนอแนะมาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัย สำหรับเว็บไซต์ (Website Security Standard) และเข้าร่วมโครงการระบบตรวจจับและวิเคราะห์การโจมตีผ่านเครือข่าย (ThaiCERT Government Monitoring System:GMS) . . .โดย สฟธอ. ทก. เป็นผู้ประสานงานหลัก 2. . .แต่งตั้งคณะทำงานด้านอภินิหารอินเทอร์เน็ต โดยมี สฟธอ. เป็นฝ่ายเลขานุการ และให้จัดทำองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะทำงานฯ . .

วิเคราะห์ข้อมูลสรุปว่า

รายงานการประชุมส่วนนี้ได้ว่าสั่งการเรื่องการควบคุมสื่อ และนโยบายเรื่องข้อมูล ได้สั่งการมอบหมายไปสู่ผู้รับผิดชอบนโยบายฝ่ายต่าง ๆ ทั้งนี้ ให้ความสำคัญกับลำดับชั้นข้อมูลและหน่วยงานของรัฐและยกระดับมาตรฐานการรักษา ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ สำหรับเว็บไซต์ โดย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่จะช่วยประสานงานกับโครงการของ ThaiCERT ระบบตรวจจับการโจมตีผ่านเครือข่ายของรัฐบาล

ข้อมูลเอกสารการประชุม ครั้งที่ 4 (รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 1/2559, 2559, น. 11,17,18,20,26) บันทึกว่า

มอบกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ทก.) พิจารณาดำเนินการ ด้านการพัฒนาศูนย์ข้อมูลและบริการกลางภาครัฐ ดังต่อไปนี้ • จัดให้มีการพัฒนาและบริหารจัดการ ศูนย์ข้อมูลกลางภาครัฐ (Government Data Center) • กำหนดมาตรฐานศูนย์ข้อมูลภาครัฐ (Government Data Center) • กำหนดมาตรฐานบริการกลางภาครัฐ (Government Shared Services) • บริหารจัดการ Software License สำหรับภาครัฐ (Government License) โดยเน้นการใช้งานในระบบงานภาครัฐ

มอบหน่วยงานภาครัฐ ทั้งระดับกระทรวง และระดับกรมหรือเทียบเท่า จัดทำแผนการบูรณาการศูนย์ข้อมูล (Data Center) และแผนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ Government Shared Services ภายใน 30 กันยายน 2559 และ ดำเนินการตามแผนให้แล้วเสร็จภายใน 2 ปี

มอบสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ กำหนดตัวชี้วัดเรื่องการเปลี่ยน ผ่านไปสู่ Government Shared Services สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ข้อ 2.

มอบสำนักงบประมาณ จัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานสำหรับการดำเนินการเปลี่ยนผ่านไปสู่ Government Shared Services

5.มอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ เช่น กฎ ระเบียบ และ ข้อบังคับ ให้สนับสนุนหน่วยงานภาครัฐในการใช้บริการลักษณะ Shared Services (หากจำเป็น)

. . . เห็นชอบแนวทางการดำเนินงานศูนย์ข้อมูลในประเทศ (Data Center: DC) โดยมี แนวคิดให้รวบรวมความต้องการใช้งาน Data Center ของภาครัฐ เพื่อ กระตุ้นการลงทุนของภาคเอกชน ทำให้ มีโอกาสต่อยอดไปยังธุรกิจคลาวด์ (Cloud Computing)

นโยบายรัฐบาลยังคงให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ ซึ่งต้องดำเนินการให้สมบูรณ์ แต่ในการดำเนินการต้อง พิจารณาตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง เนื่องจากงบประมาณที่มีจำกัด ไม่สามารถนำมาลงทุนเพื่อดำเนินการ พร้อมกันได้ทั้งหมด รัฐบาลจึงได้จัดทำแผนผังความเชื่อมโยงแม่น้ำ 5 สาย ในการขับเคลื่อน/ปฏิรูป/บริหาร 6 ด้าน . . . ความต้องการของรัฐบาลในส่วนของ Data Center คือ การบูรณาการการดำเนินงานของส่วนราชการ เพื่อให้ 1) ภาครัฐสามารถใช้งานข้อมูลที่เป็นได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้องตรงกัน 2) อำนวยความสะดวกให้แก่ภาค ประชาชน สอดคล้องกับ พรบ. การอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ.2558 และ พรบ. ข้อมูลข่าวสาร National Single Window . . . เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่อไป

. . . หากการดำเนินการ ของภาครัฐสามารถลดความซ้ำซ้อนได้ จะทำให้เกิด ประสิทธิภาพ . . . แต่ใน การสร้างผู้ประกอบการรายใหม่ ภาครัฐควรให้ภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการลงทุนในส่วนของข้อมูลทั่วไปเพื่อให้ เกิดการทำ Big Data หรือ Data Mining ให้ภาคเอกชนสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ ซึ่งหากภาครัฐ ดำเนินการลงทุนทั้งหมดสิ่งที่กล่าวมาก็จะไม่เกิดขึ้น

สิ่งที่ภาครัฐดำเนินการเป็นเพียงการจัดสรรเทคโนโลยีเฉพาะเท่าที่จำเป็น ในส่วนที่เหลือจะเป็นการลงทุนโดย ภาคเอกชน และขอเสนอประธานกรรมการเพิ่มเติมว่า เรื่องดิจิทัลเป็นเรื่องใหญ่ระดับประเทศ ซึ่งประเทศไทย มีผู้เชี่ยวชาญจำนวนมาก แต่ไม่เคยดำเนินการหรือไม่สามารถดำเนินการได้ จึงเห็นควรเสนอให้มีที่ปรึกษาจากต่างประเทศที่มีความเชี่ยวชาญ และประสบความสำเร็จในการดำเนินการ เพื่อให้คำปรึกษา และให้คำแนะนำ เป็นทางเลือกที่ 2 (Second Opinion)

โดยสรุป วิเคราะห์ข้อมูลได้ว่า ปัจจัยเทคโนโลยีที่สำคัญ 2 เรื่อง ได้แก่ การลงทุนในเทคโนโลยี Cloud Computing และ Big Data เป็นเรื่องที่ภาครัฐควรเร่งมือแต่ไม่ควรดำเนินการลำพัง จึงกำหนดนโยบายสนับสนุนให้ภาคเอกชนลงทุนไปพร้อมกัน เนื่องจากเป็นผลดีในระยะยาวแก่รัฐ ทั้งเป็นการกระตุ้นการแข่งขันและเป็นโอกาสการพัฒนาไปสู่ระดับเดียวกับต่างประเทศ ขณะเดียวกัน ความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีดังกล่าว หากจำเป็นผู้รับผิดชอบนโยบายอาจตกลงว่าจะสามารถจ้างที่ปรึกษาต่างประเทศมาให้ความรู้ และขอคำแนะนำ ก็จะเป็นทางเลือกที่ดีใช้ประกอบการตัดสินใจ ทั้งนี้ นโยบายกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐรวบรวมความต้องการของหน่วยงานเพื่อมาใช้ศูนย์ข้อมูลร่วมกันเพื่อความคุ้มค่า

4.3.3 ความท้าทายเรื่อง (ข้อมูลส่วนบุคคล) ในกรอบความเป็นสากล

จากการการตีความข้อมูลจากบทวิเคราะห์ก่อนหน้านี้เห็นได้ว่า การก่อรูปนโยบาย และ การกำหนดนโยบาย เป็นผลที่ตามมาจากปัญหาทางสังคมและข้อถกเถียงนโยบายที่เกี่ยวข้อง คำนึงการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่าย

การกำหนดนโยบาย ในเรื่องนี้ จึงมี ความท้าทาย มาจากกรอบความเป็นสากล หรือ ปัจจัยภายนอก ในที่นี้ ข้อกฎหมายระหว่างประเทศ โดย กฎหมายจีดีพีอาร์ (GDPR) (The General Data Protection Regulation) ของสหภาพยุโรป (อียู)

ในที่ประชุม กสทช. ผู้เชี่ยวชาญ กล่าวว่า

กฎหมายฝั่งยุโรป (ผู้วิจัย : GDPR) ได้มีการปรับแก้ เป็นกฎหมายกลางยุโรป ออกมา ควบคุม 28 ประเทศ มีกฎหมายฉบับเดียว มาตรฐานคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลใน สหภาพยุโรปเป็นหนึ่งเดียว ไม่ว่าจะเป็น Opt-in Opt-out ออกมาวันที่ 24 พฤษภาคม 2559 จากนั้นมีผลใช้บังคับอีก 2 ปีข้างหน้า เพราะฉะนั้น มีผลในปี 2561

ในมาตรา 6 การประมวลผลข้อมูลจะถูกกฎหมายต่อเมื่อ เจ้าของข้อมูล ยินยอมด้วยวัตถุประสงค์ข้อใดข้อหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ห้างสรรพสินค้าได้ข้อมูลเจ้าตัว ห้าง แห่งนั้นจะใช้ได้เฉพาะตนเองเท่านั้น มาตรา 17 และ 21 มีความน่าสนใจ เป็นสิ่งใหม่ มาตรา 17 (1) Right to be Forgotten กล่าวคือ ศาลยุโรปเคยตัดสิน เจ้าของข้อมูลมี สิทธิขอให้ผู้ถือครองข้อมูลลบหรือคงไว้ก็ได้ และ มาตรา 21 (2) Right to Object สิทธิ ในการคัดค้าน เป็นสิทธิที่ปฏิเสธได้โดยเด็ดขาดและทันที

กฎหมายปกป้องข้อมูล มาตรา 44 ของยุโรป มาตรานี้สำคัญมาก มีความหมายว่าข้อมูลส่วนบุคคลต่อไปนี้ หากธุรกิจบริษัทใดที่อยู่ในสหภาพยุโรปส่งข้อมูล ส่วนบุคคลออกไปนอกเขตสหภาพยุโรปแล้วไปยังประเทศใดประเทศหนึ่งนั้น มี มาตรฐานดูแลข้อมูลส่วนบุคคลต่ำกว่าของสหภาพยุโรป จะมีโทษมูลความผิดการถ่าย โอนนั้น 20 ล้านเหรียญยูโรและ 4% ของรายได้ทั่วโลก ข้อผูกพันต่อกฎเกณฑ์ฉบับนี้ ถ้า ประเทศในอาเซียน เช่น สิงคโปร์ ทำตาม คอมไพ (ปฏิบัติ) กฎหมายนี้ แล้วเมืองไทยยัง ไม่มีมาตรฐานพอ สิงคโปร์ก็ไม่สามารถเชื่อมโอนต่อกระทบมาถึงไทยได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง โรงแรมหรือการบิน เรื่องนักท่องเที่ยว หรือ เรื่องธุรกรรมธุรกิจหลายเรื่องอื่น ๆ

ในอดีต กฎหมายประเทศไทย เดิมตั้งแต่สมัยนายกฯ ชวน มีกฎหมาย เทคโนโลยีเรื่องคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มีกฎหมาย พ.ร.บ.ธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ มีร่างข้อมูลส่วนบุคคลมา 10 ปี แต่ยังไม่ออกหรือหากออกมาก็ไม่สอดคล้องกับสหภาพ ยุโรป ประเทศไทยยังไม่มี National do not Call registry ที่เสนอการขาย แต่ไทยมี

กฎหมายเฉพาะเรื่อง พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารราชการ และ พ.ร.บ.การประกอบธุรกิจ มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจ

คำประกาศของ คสช. จะมีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่กำลังปรับแก้ทาง กสทช.มีคำประกาศสิทธิคุ้มครองผู้ใช้ เพื่อยกเลิกบริการเช่น sms และ คปภ. (ธุรกิจประกันภัย) หลักเกณฑ์ข้อที่ 8 การเสนอขายทำได้วัน จันทร์-เสาร์ และถ้าถูกปฏิเสธอย่างน้อยก็จะคุ้มครองห้ามไม่ให้ติดต่อใหม่อย่างน้อย 6 เดือน

โดยความคุ้มครองของผู้บริโภค . . . ประเทศไทยควรมี กฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลได้แล้ว และถ้าจะมีควรดำเนินตามมาตรฐานของสหภาพยุโรป (เทปเสียงผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3)

โดยสรุป วิเคราะห์ข้อมูลตีความได้ว่า แนวโน้มกรอบความเป็นสากล กรณีกฎหมาย GDPR ย่อมส่งผลต่อ แนวทางการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล และข้อมูลส่วนบุคคล ผลการบังคับใช้จึงเป็นกลไก แนวทางปฏิบัติ (soft law) แก่ประเทศนอกอาณาเขตของสหภาพยุโรป และแนวโน้มขยายผลการบังคับไปสู่ระดับภูมิภาคต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

4.3.4 ความท้าทายโครงการเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

4.3.4.1 ความท้าทายเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล-โครงการ อี-เพย์เมนต์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวง กค. ให้ข่าวสัมภาษณ์

การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อน National e-Payment . . . ว่าได้วางเป้าหมายในการขับเคลื่อนการใช้ระบบ National e-Payment ภายใต้การวางเป้าหมายของแผนงาน 5 เรื่อง ได้แก่ (1) การสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานในการชำระเงินของประเทศ (2) การทำให้การจัดเก็บภาษีของภาครัฐเพิ่มขึ้น และการหลบเลี่ยงภาษีลดน้อยลง (3) การให้สวัสดิการของภาครัฐอย่างตรงเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนผู้มีรายได้น้อย (4) การทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการทางการเงินได้ดีขึ้น และ (5) การลดการใช้เงินสดในระบบให้น้อยลง ภายใต้การปฏิบัติงาน 5 แผนงาน ได้แก่ (1) โครงการระบบการชำระเงินแบบ Any ID (2) โครงการการขยายการใช้บัตร (3) โครงการระบบภาษีและเอกสารธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (4) โครงการ e-Payment ภาครัฐ และ (5) โครงการการให้ความรู้และส่งเสริมการใช้ธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์

ได้มีการตั้งคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนการทำงานดังกล่าวขึ้นมา 4 คณะ คณะที่ 1 มีนายวิโรฒ สันติประภาพ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ดูแลเรื่องโครงการระบบการชำระเงินแบบ Any ID คณะที่ 2 มีนายประสงค์ พูนธเนศ อธิบดีกรมสรรพากรเป็นประธาน ดูแลเรื่องโครงการระบบภาษีและเอกสารธุรกรรม

อิเล็กทรอนิกส์ คณะที่ 3 มีนายสมชัย สัจจพงษ์ ปลัดกระทรวงการคลังเป็นประธาน ดูแลเรื่องโครงการ e-Payment ภาครัฐ และคณะที่ 4 ดูแลเรื่องการให้ความรู้ การส่งเสริมการใช้ธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และการให้สิทธิประโยชน์ด้านต่าง ๆ (ข่าวไทยโพสต์ วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559)

ปลัด กค. ให้ข่าวสัมภาษณ์ เรื่อง การมุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ กระทรวงการคลังมีแนวคิดปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การวางระบบโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (National e-Payment) ในการลดต้นทุนการบริหารจัดการเงินสด โดยหากระบบสมบูรณ์จะลดต้นทุนได้ถึง 75,000 ล้านบาทต่อปี และลดการใช้เอกสาร รวมทั้งจะทำให้กรมสรรพากรเก็บภาษีได้เพิ่มปีละ 100,000 ล้านบาท การจูงใจให้คนไทยใช้อี-เพย์เมนต์ คือ ถ้าใครชำระเป็นเงินสด จะเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) 10% แต่ถ้าจ่ายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์จะเสียภาษีแค่ 7% . . . ระบบ e-Payment จะทำให้คนจนได้มีโอกาสเข้าถึงบริการทางการเงิน รวมถึงการรับสวัสดิการภาครัฐจะถึงมือประชาชนผู้มีสิทธิโดยตรง เช่น เบี้ยยังชีพคนชรา ที่ปัจจุบันจ่ายผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งบางแห่งก็ไม่โปร่งใส หรือพบการจ่ายให้กับคนที่เสียชีวิตไปแล้ว เป็นต้น ดังนั้นถ้าทำสิ่งเหล่านี้สำเร็จ เงินสวัสดิการจะจ่ายได้ถูกคน ตรงเวลา และการทำระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์จะเป็นการปฏิรูปครั้งใหญ่ ต่อไปนี้กระทรวงการคลังจะทำแต่เรื่องใหญ่ ๆ และจะเป็นมาตรการระยะปานกลางและระยะยาวเป็นหลัก โดยจะไม่ออกมาตราการกระตุ้นระยะสั้นอีก ยกเว้นเกิดเหตุเกินคาดหมาย . . . เราจะทำแต่มาตรการระยะกลาง ระยะยาว จะแตะเรื่องที่กระทบโครงสร้างเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับจีดีพีของเราให้สูงขึ้น เพื่อให้หลุดจากกับดักรายได้ ซึ่ง พ.ศ. 2575 คนไทยต้องมีรายได้ 40,000 บาทต่อคนต่อเดือน และลดความเหลื่อมล้ำ โดยทำให้ 10% ของผู้มีรายได้น้อยสุด สามารถมีรายได้ 15,000 บาทต่อคนต่อเดือน และเพิ่มอันดับการแข่งขันให้ดีขึ้น นายสมชัยกล่าว ขณะเดียวกัน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) ได้เสนอจัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ (กบข.) ภาครัฐบังคับ เพื่อดูแลสังคมสูงอายุ (ข่าวประชาชาติธุรกิจ วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2559)

ประธานกรรมการ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด (ปณท.) เปิดเผยว่า บริษัทจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อเข้าสู่การบริหารงานแบบดิจิทัลเพื่อให้ไปรษณีย์ไทยเป็นเครือข่ายเพื่อชีวิตดิจิทัล . . . รองรับยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาล และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เราต้องปรับโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องการแข่งขัน ความต้องการใช้งานของลูกค้า ต้องหาความต้องการของผู้ใช้บริการให้เจอ

โดยแผนใน 3 ปีนี้ เริ่ม พ.ศ.2560 ต้องเริ่มปรับแผนให้เป็นไปรษณีย์ยุคดิจิทัล พ.ศ.2561 เริ่มการบริหารงาน และ พ.ศ.2562 ต้องเห็นงานเป็นรูปธรรม กรรมการผู้จัดการใหญ่ (ผู้บริหารระดับสูง – ผู้วิจัย) บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด (ปณท) กล่าวว่าสำหรับแผนธุรกิจของ ปณท จากนี้จะเดินหน้าปรับปรุงพัฒนาระบบปฏิบัติงานเพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีเพื่อให้เข้ากับระบบงานไปรษณีย์ทุกขั้นตอน พร้อมผลักดันภาคธุรกิจสู่อี-คอมเมิร์ซอย่างเต็มรูปแบบ รองรับไทยแลนด์ 4.0 ให้เป็นเศรษฐกิจดิจิทัล. โดยในแง่ของโครงสร้างองค์กรจะเน้นใน 3 แกนหลักคือ (1) ธุรกิจบริการเมลล์ เซอร์วิส การส่งไปรษณีย์ภัณฑ์ (2) บริการส่งด่วน และ (3) บริการระหว่างประเทศ . . . ด้านการขนส่ง ปณท จะเปิดตัวนวัตกรรมใหม่ และการปรับเปลี่ยนเคาท์เตอร์ให้บริการเป็นระบบอัตโนมัติทั้ง 1,400 แห่ง สามารถใช้บริการฝากส่งได้สะดวกและง่ายขึ้น ลดความซ้ำซ้อนที่เป็นระบบแมนนวลของพนักงาน ประกอบด้วย (1) บริการพร้อมโพสต์ เป็นแอปพลิเคชันจัดทำระบบฝากส่งสิ่งของล่วงหน้า (2) บริการแมสเซนเจอร์โพสต์ ซึ่งเป็นแอปพลิเคชันเรียกพนักงานส่งสิ่งของเร่งด่วน และ (3) ระบบบัตรเงินสด (ทีเอชพีการ์ด) สำหรับใช้ทำธุรกรรมด้านการเงิน (ข่าวมติชน วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ.2559)

จุดที่น่าสังเกต ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรภายใต้กระทรวงดีอี (ดศ.) เห็นว่าการแข่งขันในยุคปัจจุบัน ปัจจัยสำคัญ คือ การมองหาความต้องการของผู้บริโภค (อุปสงค์)

การเติบโตตลาดออนไลน์ (อี-คอมเมิร์ซ) โดยกรรมการบริหาร บริษัท ทูซีทูพี (ประเทศไทย) จำกัด (ผู้บริหารองค์กรเอกชน – ผู้วิจัย) ให้ข่าวสัมภาษณ์ว่า

ตลาดอีคอมเมิร์ซไทยหลังจาก พ.ศ.2559 จะเติบโตแบบก้าวกระโดด ปีละไม่ต่ำกว่า 20-30% และมูลค่ากว่า 2.1 ล้านล้านบาท รูปแบบผู้ประกอบการกับผู้บริโภค หรือ บีทูซี ซึ่งปีนี้น่าจะมีมูลค่า 4 แสนล้านบาท รวมถึงการเติบโตของตลาดอีคอมเมิร์ซจากต่างประเทศ ทั้ง อาลีบาบา ลาซาด้า และอีเลฟเว่นสตรีท รวมถึงการขายสินค้าโดยตรงจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภค การทำธุรกรรมผ่านธนาคารให้ใช้งานง่ายขึ้น และนโยบายการสนับสนุนอีโพลีเมนต์ของภาครัฐ (ข่าวมติชน วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2559)

จากข้อมูลคาดการณ์ข้างต้นของแนวโน้มทิศทางภายนอกเศรษฐกิจดิจิทัล ทำให้เกิดการปรับตัวและลงทุนเทคโนโลยีระบบบัตรอย่างรีบเร่ง โดย รองกรรมการผู้จัดการใหญ่ สายงานบริหารจัดการทางการเงินเพื่อธุรกิจ ธนาคารกรุงไทย (ผู้ปฏิบัติตามนโยบาย) กล่าวว่า

สิ้นปีนี้น่าจะเห็นลูกค้ามาทำบัตรชิปการ์ดเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่กว่า 4 ล้านใบ หรือเกือบ 1 ใน 3 ของจำนวนฐานบัตรทั้งหมดที่มีอยู่เกือบ 14 ล้านใบ สำหรับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของลูกค้าทำบัตรชิปการ์ด ส่วนหนึ่งมาจากที่ประชาชนมีความเข้าใจ ทั้งในเรื่องความ

ปลอดภัยที่มากกว่าบัตรแถบแม่เหล็ก ขณะที่ตู้เอทีเอ็มส่วนใหญ่รองรับระบบชิปการ์ดได้ทั้งหมดแล้ว . . . แม้ ธปท.จะกำหนดให้ทุกบัตรเปลี่ยนมาเป็นชิปการ์ดภายในปี 2562 และเชื่อว่าผู้ถือบัตรก็ต้องการความปลอดภัยในการใช้บัตรมากขึ้น อีกทั้งแม้พร้อมเพย์จะเข้ามามีบทบาท โดยเข้ามาทำหน้าที่โอนเงินแบบออนไลน์ให้ง่ายขึ้น รวดเร็วกว่าชิปการ์ดมากกว่าการใช้บัตรชิปการ์ดในอนาคต แต่ในชีวิตประจำวัน . . . มีความจำเป็นที่จะต้องใช้บัตรอยู่ เช่น การถอนเงินสดต่าง ๆ (ข่าวประชาชาติธุรกิจ วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

ประธานสำนักงานระบบการชำระเงิน สมาคมธนาคารไทย อยู่ระหว่างการทดสอบระบบการทำงานออนไลน์ระบบพร้อมเพย์ของธนาคารทั้งหมด โดยได้ทำการทดสอบการรองรับปริมาณธุรกรรมทางการเงินเกิน 100% เพื่อให้สามารถรองรับการทำปริมาณธุรกรรมที่มากขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในไตรมาส 1 พ.ศ.2560 ประชาชนมาลงทะเบียนพร้อมเพย์แล้ว 18 ล้านคน จำนวน 38 ล้านบัญชี พร้อมกันนี้ยังมองว่า หากระบบพร้อมเพย์ดำเนินการอย่างเต็มรูปแบบ จะทำให้ปริมาณการใช้เงินสดลดลง โดยคาดว่า พ.ศ.2560 ปริมาณการใช้เงินสดจะลดลงอย่างน้อย ร้อยละ 5 จากปัจจุบันที่ประชาชนใช้เงินสดร้อยละ 97 และตั้งเป้าใน 5 ปี จะลดการใช้เงินสดร้อยละ 25 และสามารถลดต้นทุนการบริหารจัดการเงินสดได้ประมาณ 100,000 ล้านบาทของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (จีดีพี) ซึ่งปัจจุบัน จีดีพีมีมูลค่า 14 ล้านล้านบาท (ข่าวผู้จัดการ วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2559)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เร่งให้มีการคัดเลือกผู้วางเครื่องรูดบัตร (อีดีซี) ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment) ที่จะนำไปสู่ระบบการจ่ายสวัสดิการจำพวกค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ารถเมล์ ค่ารถไฟ ค่าน้ำมัน ค่าก๊าซหุงต้มให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้ คาดว่าการจะเริ่มจ่ายสวัสดิการเหล่านี้ต้องใช้เวลาอีกราว 6 เดือน เพราะต้องจัดทำบัตรผู้มีรายได้น้อยแบบอิเล็กทรอนิกส์ก่อน

ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) จะต้องติดตั้งเครื่องกว่า 400,000 เครื่อง ให้ได้ 100% ภายในเวลา 1 ปี โดยระยะแรก จะเน้นให้ติดตั้งตามหน่วยราชการให้เสร็จก่อนภายใน ก.ย. พ.ศ.2560 จะมีประมาณ 20,000 เครื่อง ส่วนการติดตั้งในพื้นที่เอกชน จะเสร็จในปี 2561 จากเป้าหมายทั้งหมดกว่า 4 แสนเครื่อง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการวางเครื่องในจุดของเอกชน หากเครื่อง อีดีซี ต้องเชื่อมกับระบบการจ่ายสวัสดิการผู้มีรายได้น้อยด้วย การเริ่มวางเครื่องอาจล่าช้ากว่าไตรมาสแรก พ.ศ.2560 เนื่องจากต้อง

ปรับสเปกเครื่องให้รองรับ นอกจากนี้ ทางกระทรวงคมนาคมก็ระบุว่า ระบบตัวร่วมอาจล่าช้าออกไปอีก. . .ทางแบงก์บอกว่า เครื่อง อีดีซี ถ้าใช้บัตรเดบิต หรือบัตรเครดิต จะไม่มีปัญหา สามารถรูดได้หมด แต่พอจะให้รองรับสวัสดิการด้วย ทางสมาคมธนาคารไทยบอกว่า ระบบจะซับซ้อนขึ้น ต้องใช้เวลาปรับระบบ . . . รัฐมนตรีว่าการกระทรวง กค. ว่าถ้าไม่พร้อมให้ไปรายงานนายกรัฐมนตรีเอง เพราะนายฯ ยืนยันว่าต้องทำให้เสร็จตามกำหนด (ข่าวประชาชาติธุรกิจ วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2559)

เรื่องการเชื่อมโยงพร้อมเพย์กับระบบภาษี อธิบดีกรมสรรพากร กล่าวว่า ในปีนี้กรมสรรพากรเตรียมระบบไอที เพื่อรองรับการคืนภาษี โดยนำระบบพร้อมเพย์เข้ามาใช้ในการคืนภาษี หากผู้เสียภาษีที่ขอคืนรายได้ลงทะเบียนพร้อมเพย์ไว้แล้ว และกรอกข้อมูลถูกต้องครบถ้วน กรมจะคืนภาษีให้ภายใน 1 วันหลังจากยื่นผ่านอินเทอร์เน็ต จากเดิมยื่นผ่านเช็คจะถึงมือของผู้เสียภาษีภายใน 3-7 วัน ซึ่งการคืนภาษีผ่านระบบพร้อมเพย์จะโอนเข้าบัญชีให้กับผู้เสียภาษีทันที นอกจากจะทำให้ได้รับเงินคืนภาษีรวดเร็วกว่าเดิมแล้ว กรมสรรพากรยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในการใช้เช็ค และค่าส่งเช็คทางไปรษณีย์ อีกด้วย . . . ยืนยันแบบแสดงรายการภาษีผ่านทางอินเทอร์เน็ตที่เว็บไซต์กรมสรรพากร www.rd.go.th หรือจะยื่นผ่าน Rd smart tax application ทางโทรศัพท์มือถือ ก็จะได้รับความสะดวกรวดเร็ว . . . สำหรับผู้ที่ถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายไว้เกิน กรมสรรพากรจะคืนภาษีให้ด้วยการโอนเงินผ่านระบบพร้อมเพย์ ซึ่งจะช่วยให้ได้รับเงินภาษีคืนรวดเร็วกว่าเดิม (ข่าวมติชน วันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2559)

ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย กล่าวว่า

ปัจจุบันมีผู้ลงทะเบียนใช้พร้อมเพย์ 20 ล้านบัญชี แบ่งเป็นหมายเลขบัตรประชาชน 15 ล้านบัญชี และหมายเลขโทรศัพท์ 5 ล้านบัญชี และคาดว่าจะภายในปีนี้จะมียอดผู้ลงทะเบียนถึง 30 ล้านบัญชี . . . ข้อมูล ณ สิ้น พ.ศ.2558 เฉพาะช่องทางโมบายแบงก์ก็มีการทำธุรกรรมรวมกว่า 264 ล้านล้านรายการ มูลค่ากว่า 3 ล้านล้านบาท ทั้งนี้ ภายในไตรมาสที่ 3 จะสามารถโอนเงินจากพร้อมเพย์เข้าระบบกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์(อีวอลเลท) ร้านค้าจะสามารถส่งใบเสร็จรับเงินผ่านระบบพร้อมเพย์ได้ เพื่อจ่ายชำระค่าสินค้าและบริการ . . . สมาคมธนาคารไทย กล่าวว่า สมาชิกของสมาคมฯ ทั้ง 21 แห่ง พร้อมให้บริการพร้อมเพย์ผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้ง เอทีเอ็ม โมบายแบงก์กิ้ง และอินเทอร์เน็ตแบงก์กิ้ง และพัฒนาระบบรองรับปริมาณธุรกรรมที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ยืนยันว่าระบบพร้อมเพย์มีความปลอดภัยสูง (ข่าวมติชน วันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2560)

จากข้อมูล ปลัด กค. กล่าวว่า

เมื่อประชาชนมาติดต่อหน่วยงานราชการแล้วต้องชำระค่าธรรมเนียมต่าง ๆ สามารถชำระผ่านเครื่อง อีดีซี ได้เลย ไม่ต้องชำระด้วยเงินสด อย่างไรก็ตามไม่ได้บังคับประชาชนว่าต้องใช้ระบบนี้ เป็นการขอความร่วมมือ ขณะเดียวกันขอให้ธนาคารรัฐและพาณิชย์เร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจและหันมาทำบัตรเดบิต เพื่อให้การชำระค่าสินค้าบริการผ่านเครื่องอีดีซี มากขึ้น ในขณะนี้เครื่อง อีดีซี จะอ่านเฉพาะบัตรเดบิต ยังไม่สามารถใช้ได้กับบัตรประชาชน หรือโทรศัพท์มือถือ ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้เป็นเรื่องในอนาคต สำหรับค่าธรรมเนียมต่อธุรกรรมนั้นถือว่าต่ำมาก เป็นระดับสตางค์ (ข่าวสำนักมติชน วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560)

ตั้งเป้าหมายให้ไทยเป็นสังคมไร้เงินสดประเทศที่สองของโลก สำหรับระบบภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (e-Tax) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ National e-Payment หากระบบเสร็จสมบูรณ์จะช่วยอุดช่องโหว่ของการหลบเลี่ยงภาษี จะทำให้รัฐจัดเก็บภาษีได้เพิ่มขึ้นอีก 1 แสนล้านบาท โดยไม่ต้องเพิ่มอัตราภาษี ธนาคารเอกชนที่พร้อมรองรับยุทธศาสตร์ของรัฐบาล กรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) เปิดเผย ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ที่กระทรวงการคลัง ว่า ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารกสิกรไทย ซึ่งจับมือเป็นพันธมิตรร่วมกันในชื่อ ‘กิจการการค้าร่วมโครงการอี-เพย์เมนต์’ . . . โดยการติดตั้งเครื่องรูดบัตร (อีดีซี) จำนวน 550,000 รายทั่วประเทศ ฐานร้านค้ารับบัตรเครดิตเดิมของธนาคารกรุงเทพและธนาคารกสิกรไทยที่รวมกันแล้วมีส่วนแบ่งตลาดถึง 70% จะช่วยให้การดำเนินโครงการวางอุปกรณ์รับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์สำเร็จตามเป้าหมายของรัฐบาล

กรรมการผู้จัดการ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) กล่าวว่า การร่วมมือกับธนาคารกรุงเทพจะเพิ่มความมั่นใจให้กับร้านค้าต่าง ๆ มากขึ้น เนื่องจากทั้ง 2 ธนาคาร มีกระบวนการทำงานที่สอดคล้องกัน สามารถจัดสรรเป้าหมายและแบ่งภาระความรับผิดชอบได้ชัดเจน มีการวางแผนความร่วมมือในระยะยาวที่จะนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ นอกจากนี้ยังได้เป็นโอกาสให้ธนาคาร ที่จะเข้าไปมีส่วนในการขยายบริการทางการเงินให้กับหน่วยงานภาครัฐมากขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งยังเป็นขยายฐานลูกค้าใหม่ ๆ ทั้งกลุ่มร้านค้าที่เป็นบุคคลธรรมดา และนิติบุคคลมากยิ่งขึ้น และเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเปิดโอกาสให้ธนาคารได้นำเสนอผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่เหมาะสมกับลูกค้ามากขึ้นด้วย (ข่าวมติชน วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2560)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวง กค. เปิดเผย

ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานวางระบบชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (เนชั่นแนล อี-เพย์เมนต์) ว่าลงนามกับ 7 ธนาคาร เพื่อติดตั้งอุปกรณ์ชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (อีดีซี) นั้นถือเป็นโครงการอี-เพย์เมนต์ระยะ 2 โดยการติดตั้งเครื่อง อีดีซี เริ่มในเดือนมีนาคม... รวม 5.6 แสนเครื่อง ...การติดตั้งในส่วนราชการ 1.8 หมื่นเครื่อง โดยลดค่าธรรมเนียมในการรูดบัตรธนาคารเก็บจากร้านค้าเหลือเพียง 0.55% ถือว่าถูกที่สุดในโลก จากปกติในการรูดบัตรร้านค้าต้องเสียค่าธรรมเนียมให้ธนาคาร 1.5-2.5% ‘เตรียมออกระเบียบเพื่อให้การจ่ายเงินรัฐต้องดำเนินการผ่านระบบอี-เพย์เมนต์เท่านั้น ซึ่งการติดตั้งเครื่องสำหรับส่วนราชการแล้วเสร็จสิ้นปี คาดว่าเริ่มจ่ายเงินได้ในช่วงปลายปี ส่วนการรับเงินของส่วนราชการพยายามผ่านระบบอี-เพย์เมนต์เช่นกัน เพื่อลดการทุจริต และรั่วไหลของเงิน (ข่าวมติชน วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2560)

นอกจากระบบอี-เพย์เมนต์ กระทรวงการคลังร่วมกับธนาคารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำโครงการกระตุ้นให้คนไทยถือบัตรเดบิตประมาณ 54-55 ล้านบัตร นำบัตรรูดซื้อสินค้าและบริการ (ข่าวมติชน วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2560)

โดยสรุป วิเคราะห์ข้อมูลตีความได้ว่า จากแผนดิจิทัลไทยแลนด์ และหลักเศรษฐกิจดิจิทัล รัฐบาลเร่งดำเนินโครงการอี-เพย์เมนต์ (e-Payment) ทั้งการขอความร่วมมือกลุ่มธนาคารเอกชน การติดตั้งเครื่องอีดีซี เพื่อให้บริการรับชำระผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานวางระบบชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานโครงการอื่นที่ดำเนินประชาสัมพันธ์มาก่อนอย่าง พร้อมเพย์ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โปรชณีย์ และแอปพลิเคชัน เป็นต้น โครงการนี้อยู่ภายใต้ วิสัยทัศน์ ประเมินสภาพตลาดเศรษฐกิจที่จะเติบโตมากขึ้นจึงมีจุดหมายการลงทุนในโครงสร้างเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้รัฐ ตลอดจน ด้านภาษี เช่นระบบคืนภาษีที่มีประสิทธิภาพขึ้น

4.3.4.2 ความท้าทายเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล-มาตรฐานระบบกลาง

การสร้างระบบบริหารจัดการเทคนิคอัตลักษณ์ดิจิทัลในประเทศไทยขึ้น เบื้องต้น ขั้นตอนและระบบของอัตลักษณ์ดิจิทัลตามเอกสารต่างประเทศมีบทบาทสำคัญระบบดำเนินการเพื่อ การระบุตัวตนบุคคล (identification) และการยืนยันตัวตน (verification) ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสร้าง ระดับความเชื่อมั่น (trust) ในฐานะส่วนหนึ่งของระบบรับรองการยืนยันตัวตน อนุญาติสิทธิการดำเนินการแก่ผู้ใช้โดยมักเป็นสิทธิทางสังคม

การทำธุรกรรมทางการเงิน เป็นวิธีการทางปฏิบัติเพื่อใช้สิทธิส่วนบุคคล จะมี กุญแจ (token) และระบบการรับรอง (credential) โดยส่วนใหญ่กระบวนการเกิดเพื่อตอบสนองผู้ใช้ที่มีต่อข้อตกลงทางใดทางหนึ่งระหว่างปัจเจกบุคคล หรือสถาบันสังคม นิติบุคคล กระทั่งหน่วยงานรัฐบาล กระบวนการเหล่านี้ดำเนินงานไปได้ต้องอาศัยกระบวนการและกลไก เทคโนโลยีระบบที่รองรับ

การผลักดันโครงการต้นแบบเป็นความร่วมมือเกิดขึ้นในภาคเอกชนก่อน ตัวอย่างเช่น รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ริเริ่มพัฒนากรอบสนับสนุนความร่วมมือฐานข้อมูลเหล่านี้กับภาคเอกชนหลายแห่ง โดยมีมูลนิธิเป็นเจ้าภาพดำเนินการ ระบบ “Umbrella” (OIX, 2010) ระบบให้บริการอุปกรณ์ (platform) อันเป็นจุดร่วมกลางความร่วมมือภาคเอกชนและรัฐบาล

ในภาคเอกชนเป็นความร่วมมืออุตสาหกรรม สมาคมสาขาต่าง ๆ เน้นบริหารจัดการส่วนของความเชื่อมั่นตัวตนของอัตลักษณ์ดิจิทัลที่รับรอง เรียกว่า “กรอบการทำงานของระบบความเชื่อมั่นอัตลักษณ์บุคคลแบบเปิด” (Open Identity Trust Framework)

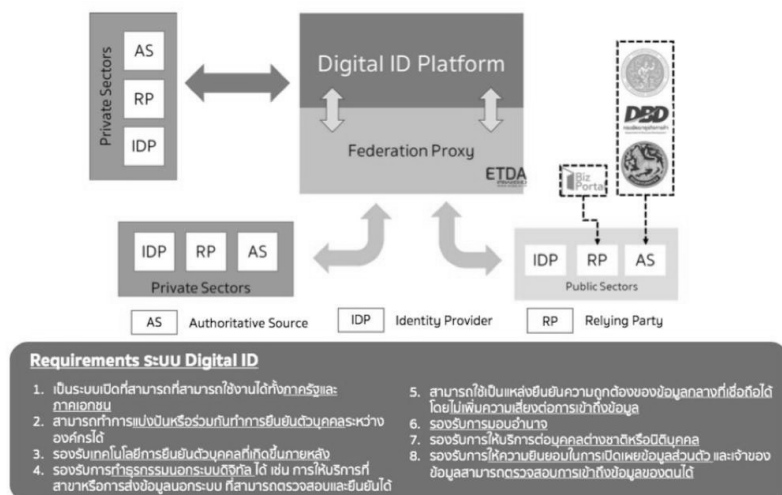
ลักษณะเป็นตัวอย่างหนึ่งของการใช้ประโยชน์ของโครงข่ายใช้ทรัพยากรสื่อสารกลางเชื่อมการทำงานของข้อมูลที่แต่ละฝ่ายหลายหน่วยงานองค์กรขนาดใหญ่ดูแลรักษาไว้ แลกเปลี่ยนกัน โดยมีงานหลัก “การบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคล” ที่ต้องการสร้างความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนทั้งการเข้าถึงถึงข้อมูลระดับพื้นฐาน และรักษาข้อมูลส่วนบุคคลได้เหมาะสม

กรณีของ ไทย ระบบดังกล่าวอยู่ระหว่างการพัฒนาขั้นทดลองภายใต้การกำกับติดตามของ กระทรวงดิจิทัล (ดศ.) กระทรวงการคลัง (กค.) และสมาคมธนาคารไทยในฐานะตัวแทนภาคเอกชน รวมทั้ง ตัวแทนจากอุตสาหกรรมภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้าร่วมงานลงทุนเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคลที่จะเป็น “มาตรฐานกลาง”

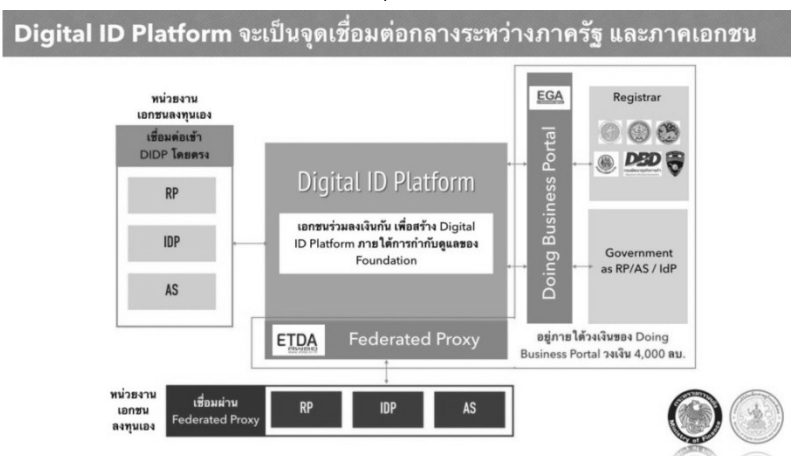
ในการดำเนินงานเรื่องนี้ มีคณะทำงานที่มีประสบการณ์จากการผลักดันโครงการพร้อมเพย์ / อี-เพย์เมนต์ ที่นับว่ามีประสบการณ์ต่อเนื่องกัน

ภาพที่ 4.2 โครงการชื่อ National Digital ID Platform เป็นการดำเนินการระบบยืนยันบุคคลเพื่อตอบโจทยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในเรื่องมาตรฐานกลาง และการริเริ่มโครงการดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government)

National Digital ID

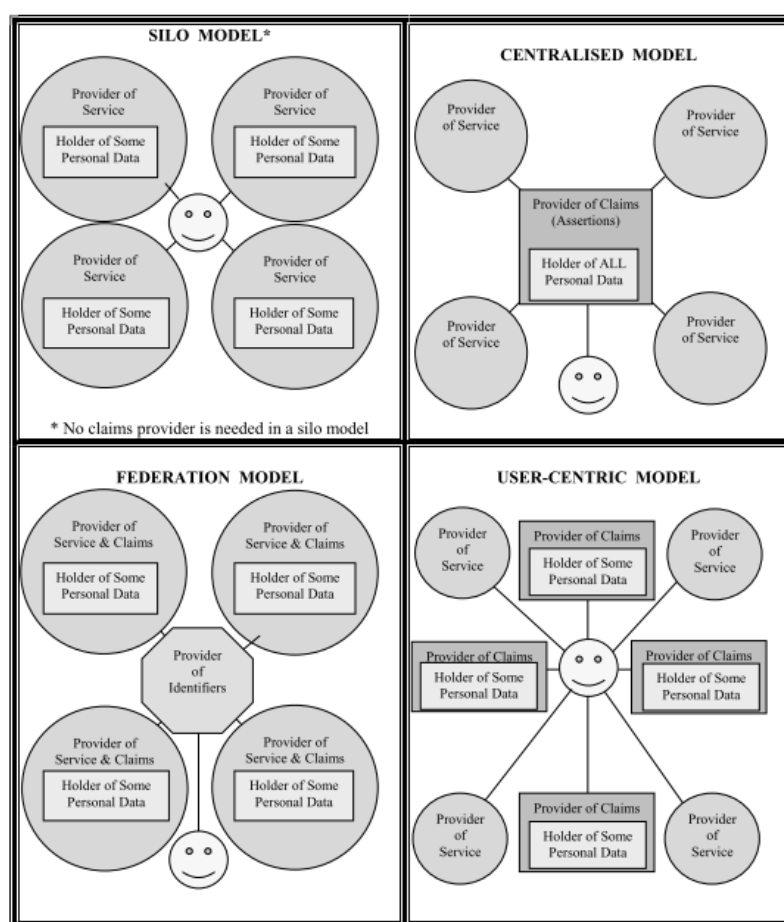
ภาพชุดที่ 4.2 การพัฒนาระบบมาตรฐานกลางของอัตลักษณ์ดิจิทัล
โดย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์

ภาพชุดที่ 4.2 การพัฒนาระบบมาตรฐานกลางของอัตลักษณ์ดิจิทัล (ต่อ)
โดย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์

เมื่อคณะทำงานศึกษาและต้องการวางมาตรฐานกลางให้ดีกว่าระบบปัจจุบันของต่างประเทศ โจทย์ปัญหาที่สำคัญ คือ ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (cyber security) ความท้าทาย จึงเป็นการดำเนินการที่ใช้ความรู้เทคนิคระดับสูงและการออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงการโจมตีและระบบทำงานล้มเหลว

ตัวแทนคณะทำงานได้ยกตัวอย่างเพื่อให้มองเห็นข้อปัญหา
กรณี Aadhaar คืออะไร = โครงการ Identity ของอินเดีย กรณีนี้ ประชากร 1,200
ล้านคน มีระบบ Biometric หลากหลาย .ปัญหาของอินเดีย ข้อมูลรั่วมากถึง 170 ล้าน
คน ปัญหา คือ Security . . . ปัญหาของ Centralize . . . ดังนั้น Pros : ง่าย เร็ว
ถูกต้อง Privacy ที่ดีไม่แย่ Cons : Single Point failure, Privacy Leak ระบบของ
อินเดีย ทำงานมา 10 ปี ใช้เงินทำงานไป \$10,000 ล้านดอลลาร์ . . . ต้นทุนหลักของ
ระบบ คือ รุ่นเทคโนโลยี ไม่ใช่ขนาดของ Data ฐานข้อมูล (ตัวแทนคณะทำงานเทคนิค)

ภาพที่ 4.3 รูปแบบทางเลือกมาตรฐานกลางของโอไอซีดี (น. 19), โดย OECD, 2009

สถาปัตยกรรมหลายประเทศเลือกนำไปใช้พัฒนาของตนขึ้นมา หลาย
ประเทศ เช่น อินเดีย เอสโตเนีย สิงคโปร์ ที่ใช้ระบบรวมศูนย์ (centralized model) อังกฤษ ยุโรป
นิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย ที่ใช้ระบบสหพันธ์ (federation model) และ สวีเดน แคนาดา ที่ใช้การ
ออกแบบผสมผสานจากสองแบบแรก

ตารางที่ 4.1

ตารางเปรียบเทียบมาตรฐานกลางระบบยืนยันตัวตน

	ไซโล (Siloed)	การรวมศูนย์ (Centralised)	แบ่งกลุ่ม (Federated)	หลักที่ผู้ใช้ (UserCentric)
วิธีการอนุญาต	ผู้ใช้อนุญาตเองแต่ละ บ/ช	ผู้ใช้อนุญาต บ/ช หลัก	ผู้ใช้อนุญาตให้ผู้บริการ ข้อมูลอัตลักษณ์อนุญาต เข้ากลุ่ม	ผู้ใช้อนุญาตผู้บริการ ข้อมูลอัตลักษณ์และผู้ ให้บริการต้องขออนุญาต
ตำแหน่งของ ข้อมูลตัวตน	เก็บแยกไปตามผู้ ให้บริการ บ/ช	ข้อมูลอัตลักษณ์ เก็บ ที่ บ/ช หลัก เก็บด้วย วิธีพิเศษ	ผู้บริการกลุ่มเก็บแยก ทั้ง บ/ช สถานที่ อาจมี ข้อต้องปฏิบัติถ้าใช้ ข้อมูลแชร์กัน	ข้อมูลอัตลักษณ์เก็บที่ผู้ ให้บริการ ผู้ใช้เลือก ผู้ใช้ ควบคุมมิให้ใครก็สร้าง ประวัติผู้ใช้ได้
หลักการเชื่อม บ/ช เรียนรู้ ว่า คนเดียวกัน	ไม่มีการเชื่อมต่อ ตรวจสอบกัน	การเชื่อมระบบ ระหว่าง บ/ช ทำไม่ได้ จึงไม่ได้รับอนุญาตให้ เชื่อมต่อ	ผู้บริการข้อมูลอัต ลักษณ์สามารถชี้ตัวระบุ ให้ในสังกัดตรวจว่าเป็น ผู้ใช้คนเดียวกันหรือไม่	ใช้ cryptography ป้องกันการเชื่อมโยง ระหว่างอัตลักษณ์ ให้ผู้ใช้ จัดการเอง
คุณลักษณะน่า เชื่อใจ	ผู้ใช้พึ่งผู้ให้บริการ เพื่อปกป้องข่าวสาร ข้อมูลที่ไม่ระบุแน่ได้ ปลอดภัย privacy	ผู้ใช้พึ่งพาระบบ ให้บริการ การดูแล ความเป็นส่วนตัวกับ ความปลอดภัย	ผู้ใช้มีสิทธิติดต่อกับ แต่อาจ ไม่ค่อยคุ้นเคย กับ ตัวเลือกที่กลุ่มจัดการ แบ่งเกลี่ยตัวเลือกมาให้	ผู้ใช้เก็บ บ/ช แยก ต่างหาก อนุญาตให้ข้อมูล ไหลเวียน แต่ไม่ต้องดูแล มากนัก
ความ สะดวกสบาย	ไม่ค่อยสะดวกกับผู้ใช้ ระบบยืนยันขอ อนุญาตหลายครั้ง	การจัดการง่าย ผู้ใช้ เห็นเพียงครั้งเดียว ใช้ ตัวแทนติดต่อ บ/ช อนุญาตหนึ่งเดียว	ผู้ใช้อื่นที่เป็นสมาชิก เลี่ยงมีภาระการจัดการ ตัวแทนองค์กรจึง ประสานงานให้	ผู้ใช้อาจมี อุปกรณ์จัดการ ข้อมูลตนเอง อาจต้องดูว่า ควรฝึกทบทวนการใช้งาน หรือไม่
ความ เปราะบาง	มีข้อจำกัดเรื่องข้อมูล ไม่ค่อยตกเป็นหมาย หากถูกโจมตีเป็นที่ ระบบแทน	ส่วนกลางควบคุม ถ้าคนในมีข้อมูลก็ ระบุบุคคลได้ ข้อมูลที่ แชร์จะเปราะบาง	ผู้ใช้ไม่ทราบข้อตกลง ธุรกิจได้หมด แต่ละส่วน จึงดูแลผู้ใช้เอง ข้อมูลที่ แชร์จะเปราะบาง	ตลาดแข่งขันของผู้ ให้บริการอัตลักษณ์ ผู้ใช้มี ทางเลือกมันใจแต่ ข้อมูล ที่แชร์จะเปราะบาง

(OECD, 2009, p. 18)

ข้ออุปสรรค ด้านกฎหมายในการพัฒนาสอดคล้องกับมาตรฐานกลาง การดำเนินงานเพื่อผลักดันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการประกอบธุรกิจด้วยเทคโนโลยีทางการเงิน เรียกกันโดยย่อว่า พ.ร.บ.ฟินเทค จากข้อมูล (เทปเสียง) ในเวทีที่ประชุม สาระสำคัญมีดังนี้

จุดมุ่งหมาย คือ เพื่อแก้จุดที่ยังไม่สำเร็จทางกฎหมาย จากโอกาสที่กำลังทำฟินเทคท่ามกลางหลายฝ่าย (1) ต้องการข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยข้อมูลเหล่านี้อยู่กับภาครัฐด้วย ต้องยืนยัน KYC แล้วด้วย และ (2) ข้อมูลจะเข้าถึงอย่างไรราคาแพงไหม และไม่ซ้ำซ้อน กระบวนการที่จะใช้เครื่องจักรจึงทำให้จะต้องมีระบบข้อมูลกลางไม่อย่างนั้นแต่ฝ่ายจะทำงานซ้ำกันไปมา จึงต้องมี มาตรฐานกลาง (compatibility) แล้วลูกค้าจะได้ความสะดวกและยินยอมได้อย่างไร กลต.จึงมาเป็นตรงกลาง โจทย์เหล่านี้จะไม่เกี่ยวกับฐานเรื่องความเป็นส่วนตัว การรอมมาตรฐานใครซักคนมาทำ เมื่อต้องเขียนกฎหมายจึงตั้งไว้ว่าให้รอคณะกรรมการซักคนมาทำ อยู่ใน . . . (ร่าง) มาตรา 15 ใน พ.ร.บ.นี้ ซึ่งจะรวม non-Face to Face KYC ให้ด้วย ถ้าข้อมูลอยู่ในหน่วยงานของรัฐกฎหมายนี้จะครอบคลุมด้วย และธุรกรรมส่วนใหญ่กฎหมายฟินเทคจะกระทบให้ทั้งหมด ในลำดับต่อไปข้างหน้า อาจเตรียมตั้งอนุกรรมการดูแลระดับตลาดทุนต่างประเทศ (ร่าง) มาตรา 16 หน่วยงานของรัฐอาจจะถูกกำหนดให้ยอมรับตามมาตรฐานการให้บริการนี้ อาจใช้เวลา 180 วัน . . . กฎหมายนี้จะไปสู่การให้อำนาจคณะกรรมการมากกว่าไปสู่กฎหมายอื่น เพราะฉะนั้น งานนี้เลยยกให้ประธานเป็นนายกรัฐมนตรี และผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญไปก่อน . . . โครงร่างเช่นนี้ต้องยอมรับว่าเร่งรีบไป . . . ต้องเตรียมร่างไว้ซึ่ง การเขียนกฎหมายฟินเทค ทำไมไม่เห็นมี National ID Platform วิธีการเขียนในกฎหมายนี้หวังให้ปรากฏในกฎหมายลูกต่อไปเพื่อให้ยืดหยุ่น เพราะเกรงว่าอนาคต ให้เป็นการตัดสินใจของคณะกรรมการ และไม่ได้เน้นเพื่อผู้ให้บริการทางการเงิน . . . แต่เพื่อให้ขอบเขตไม่กว้างเกินไปและทันเวลาเสนอสภาฯ จึงได้แยกร่าง ให้ในปีหน้า 2018 ครึ่งปีแรก ภาคการเงินได้ใช้ก่อน จึงใช้วิธีแบบประนีประนอม (compromise) ให้พอใช้ได้ก่อน (ตัวแทนคณะร่างกฎหมาย คนที่ 6)

Non-face to face KYC ปัจจุบันเทคโนโลยีชีวิตพัฒนาไปไกลมาก ธปท.ดูแลหลายด้าน ทั้งเทคโนโลยีและกลไก การยืนยันตัวตนจะสะดวก เรื่อง e-KYC เป็นกุญแจดอกแรกที่จะช่วยเอื้อประโยชน์ e-Consent e-Signature เป็นต้น การออกแบบกฎหมายต้องการให้ยืดหยุ่น ให้กฎเกณฑ์รองรับหลายระดับ เพราะธุรกรรมมีตั้งแต่ซื้อขาย ขอสินเชื่อ และธุรกรรมขั้นสูง กฎหมาย e-KYC จึงจะจัดตามระดับความเสี่ยง ซึ่ง 3 Regulators หลัก จะไม่สร้างภาระแก่ผู้ให้บริการ ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป (LoA) . . . e-KYC digital contract ทีมกฎหมายและที่เกี่ยวข้อง เช่น สมาคมธนาคารไทย และหลายสมาคม จึงต้องร่วมกันสร้างกรอบกฎหมายที่ทำให้เราวิ่งกันไปได้ เชื่อมโยงกัน

ได้ทุกฝ่าย และ “ทางด่วน” หรือ “Digital ID” ต้องเดินไปด้วยขนานพร้อมกันได้ (ตัวแทนผู้รับผิดชอบนโยบายคนที่ 7)

ในกลุ่มหลักทรัพยากรปัญหาจะน้อยด้วยขอข้อมูลโดยละเอียดจากลูกค้า แต่สำหรับกลุ่มธนาคารจะยากนิดนึง ในเกณฑ์ของ ธปท. เทคโนโลยีใหม่เปิดกว้างสามารถนำมาใช้ได้ สำหรับการยืนยันโดย Video Conference ปัญหาคือต้องยืนยันว่า Real time ไม่ใช่บันทึกซึ่งยากในการยืนยัน ข้อมูลเหล่านี้การยืนยันกับกรมการปกครองจะทำให้ไม่มีประสิทธิภาพ และภาคเอกชนก็ไม่สามารถขอโดยตรงได้ วิธีการตรวจสอบลายนิ้วมือของลูกค้า ดูง่าย ชัดเจน แต่เมื่อลองใช้เทคโนโลยีชีวมิติเพื่อศึกษาว่าสามารถใช้ร่วมกับภาครัฐได้หรือไม่ พบว่ามันยากในระดับการใช้จริงปัญหาการเลื่อนของข้อมูลลายนิ้วมือที่อุปกรณ์ เป็นต้น เมื่อมีข้อเสนอเทคโนโลยี BlockChain และ Digital ID Platform จึงน่าจะเป็นการตอบโจทย์ได้แก่ทุกฝ่าย (ตัวแทนฝ่ายเทคนิคคนที่ 8)

ถ้าเราอยากเขียนกฎหมายนะ เรากลับไปเลย เพราะมีการข้ามหน่วยงาน โดยกลไกของกฎหมายถ้าคำนึงมากกว่าหนึ่งหน่วยงาน การร่างกฎหมายเรากำลังเจอกับอย่างหน่วยงานขนาดใหญ่เราจะต้องไปยุ่งกับหน้าที่และอำนาจของเขา เราจึงอ่านกฎหมายด้วยความไม่แน่ใจ เรายึดหลักตามที่ . . . อยากได้อะไรเราเขียนลงไป เราเจาะจงลงไป ไม่อย่างนั้นการร่างกฎหมายไปสุดท้ายก็จะไปต่อไม่ได้ และในที่สุดแม้ว่าอะไรก็ตามต้องมีปัญหาและซับซ้อน เราจึงต้องกล้า . . . กฎหมายลูกนั้น แนวทางปฏิบัติ คือ กฎหมายแม่จะออกต้องเห็นลูกด้วย ไม่งั้นกฎหมายแม่ก็ไม่ได้ออก (ผู้ผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติคนที่ 5)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลวิจัย และอภิปรายผล

จากข้อสมมติฐานของการวิจัย

- (1) การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยจำเป็นต้องก้าวตามแนวทางต่างชาติ
- (2) รัฐบาลควรเร่งสนับสนุน การจัดการอภิข้อมูล (big data) ในเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล

เมื่อข้อสมมติฐานสอดคล้องกับผลวิจัยที่ได้ทั้ง 2 ข้อ จึงเท่ากับเป็นข้อเสนอแนะของการวิจัย เจ้าหน้าที่บุคลากรรัฐให้กระตือรือร้นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงมุ่งการให้บริการประชาชน ภายใต้เงื่อนไขที่เร่งก้าวตามโดยการนำเทคโนโลยีอภิข้อมูลมาใช้ด้วยถือหลักที่ประชาชนได้ประโยชน์

วัตถุประสงค์งานวิจัย กล่าวว่า

- ข้อ (1) เพื่อศึกษาและสังเคราะห์พัฒนาการของนโยบายที่สนับสนุนการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลบนกรอบการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

คำตอบ – จากการสำรวจเชิงพัฒนาการแนวโน้มเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลพบว่ารัฐบาลไทยได้ดำเนินงานข้อมูลส่วนบุคคลมานานกว่าทศวรรษ โดยใช้เวลาช่วงที่สะท้อนตัวชี้วัดได้เป็นการเน้นสำคัญที่ข้อมูลอย่างยาวนานได้แก่ โครงการบัตรสมาร์ทการ์ด โครงการจีโอเอ็น (GIN) และ โครงการจีคลาวด์ (g-cloud) เป็นต้น ระบบเหล่านี้มีประโยชน์อย่างมากในภายหลังถ้าได้ต่อยอดไปสู่งานภารกิจโครงการที่ ขับเคลื่อนนโยบายและถือเป็นหลักรับฟังประชาชนของกระบวนการนโยบายสาธารณะ

- ข้อ (2) เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและสร้างข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลไทย

คำตอบ – ข้ออุปสรรคและความท้าทายจากการสังเกตการณ์ ในระดับการทำงานของ ผู้รับผิดชอบนโยบาย และในระดับทำงานเพื่อผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยการศึกษาได้เข้าสู่ปรากฏการณ์ในช่วงที่ภาครัฐเริ่มสนใจ “มาตรฐานกลางข้อมูลส่วนบุคคล” จึงพบว่าอุปสรรค ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์การบริหารจัดการภาครัฐที่มีเรื่องกฎระเบียบที่เดิมออกแบบขั้นตอนไว้ ป้องกันตรวจสอบงานราชการ และมีกฎหมายหลายฉบับรองรับอย่างรัดกุมแต่เมื่อไม่ทันสมัยการดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นสะท้อนภาพของระบบงานที่อึดอัดไม่ปราดเปรียว แนวโน้มข้างหน้าจึงต้องใช้เวลาชักระยะเพื่อสร้างความพร้อมของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และการอภิบาลอินเทอร์เน็ตของไทยได้ดัชนีอันดับสูงขึ้นในอนาคต โดยควรก้าวไปตามคำแนะนำนโยบายการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล สำหรับการศึกษาเพื่อไปสู่การสร้างข้อเสนอแนะสรุปผลวิจัย มีดังนี้

5.1.1 การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2551-2560

การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล เป็นแนวทางการจัดการที่รองรับการเติบโตฐานประชากรอินเทอร์เน็ต ไปสู่ ประโยชน์สาธารณะ ข้อเสนอแนะโออีซีดี สรุปไว้ 3 ด้าน (1) การหลอมรวมสื่อ (convergence) (2) การสร้างสรรค์และนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการลงทุนและการจ้างงาน (creativity) (3) ความเชื่อมั่นต่อบริการบนโครงข่าย (confidence) (OECD, 2008, pp. 12-13)

การวางแผนนโยบายสาธารณะต้องหาโอกาสความเป็นไปได้การฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อผลักดัน การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล ให้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของโครงข่าย โดย หัวใจสำคัญ การสนับสนุนปัจจัย ความเชื่อมั่นตัวตน (identity trust) ตามลักษณะนิเวศการสื่อสาร (OECD, 2008, p. 26) และการกำกับดูแลโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคม

ประเด็นที่สำคัญของ การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ความปลอดภัยโครงข่าย (2) ความเป็นส่วนตัว และ (3) เสรีภาพสื่อสาร

ประเด็น เสรีภาพสื่อสาร ความเป็นส่วนตัว และ ความเป็นส่วนตัว ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ “Citizen-Centric” 4 ระดับ ของ Willen et al. (2013) นำมาประยุกต์เพื่อสรุปวิจัย ได้ 4 แบบว่า (1) ละเลย (government-centric) (2) ตระหนักถึง (data-centric) (3) ขับเคลื่อน (citizen-centric) และ (4) ถูกลูก (citizen-centric) เพื่อประชาชน โดยตัวชี้วัดนี้ใช้ “เข้าใจ” พัฒนาการของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย

5.1.1.1 อุปสรรคความท้าทายการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัลไทย พ.ศ.2560

ประเด็น เสรีภาพสื่อสาร ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัย

รัฐบาล คสช. ได้ดำเนินการกิจระดับนโยบาย ทั้ง 3 เรื่อง โดยจัดแบ่งหน้าที่การทำงานตามลักษณะเชี่ยวชาญภารกิจไปสู่หน่วยงานต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ.2557-2561 ดังนี้

เรื่องเสรีภาพสื่อสาร ของประชาชน ฝ่ายความมั่นคง หน่วยงาน ปอท. สตช. ทำหน้าที่ดูแล การตรวจตรา ร่วมกับหน่วยงานอื่น ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัตินโยบาย

เรื่องความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ การประชาสัมพันธ์ การติดตามประสานงาน และการป้องกัน หน่วยงาน ไทยเซิร์ต สทอ. ทำหน้าที่ผู้ดูแลในฐานะผู้ปฏิบัตินโยบาย / การยกระดับ ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ ในส่วนภาครัฐระดับปฏิบัติ การรวมศูนย์แม่ข่าย การบูรณาการข้อมูลภาครัฐและข้อมูลส่วนบุคคล หน่วยงาน สรอ. ทำหน้าที่ผู้ดูแลในฐานะผู้รับผิดชอบนโยบาย

เรื่องความเป็นส่วนตัว ในแง่ การตรวจตรา เป็นหน้าที่ในกำกับของ ปอท. สตช. / ความเป็นส่วนตัว ในแง่สิทธิความเป็นเจ้าของข้อมูลตามกฎหมาย กฎระเบียบ มาตรฐานกลาง

ขั้นตอนดำเนินการ เป็นหน้าที่ของ สพรอ. และทุกฝ่าย / ความเป็นส่วนตัว ในหน่วยงานภาครัฐที่มีผู้กำกับดูแลควบคุมระบบข้อมูลประชาชน เป็นหน้าที่ของ สรอ. และ / ความเป็นส่วนตัว ในแง่การกำกับดูแลโครงข่ายสื่อสารเป็นหน้าที่ของ กสทช.

ความทับซ้อนและซับซ้อนนี้ เพราะรัฐบาลจัดแบ่งงานโดยวิธีตามความเชี่ยวชาญ และ ข้อมูล นั้น โดยธรรมชาติเป็นเหมือนพลังงานอยู่ในทุกหนทุกแห่ง เมื่อเกิดความจำเป็นต้องจำแนกจัดแบ่งภารกิจก็ควรเป็นไปตามบทบาทบุคลากรเชี่ยวชาญ เพราะฉะนั้น ไม่น่าแปลกที่นิเวศน์สำหรับเศรษฐกิจดิจิทัลมีไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่ายและต้องปรับข้อกำหนดให้เหมาะสมมากกว่า 10 ฉบับ เรื่อง ข้อมูลส่วนบุคคล จึงได้เป็นหน้าที่ของหลายฝ่าย นำไปสู่ ความจำเป็นต้องมีทั้งความร่วมมือระยะยาว และมือกรสถาบันดูแลกำกับในอนาคต

สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ได้รับมอบหมายรับผิดชอบทรัพยากรส่วนกลางระบบแม่ข่ายของภาครัฐที่เชื่อมต่อด้านการกำหนดนโยบายไปสู่หน่วยงาน ๆ และภารกิจ สรอ. ระหว่าง พ.ศ.2559-2561 เน้นเรื่อง ความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ การบูรณาการข้อมูล และการบูรณาการข้อมูลส่วนบุคคล จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลงานราชการต่าง ๆ ของทุกส่วน ภาครัฐ นำมาประสานรวม “ศูนย์ข้อมูล” ให้ผู้กำหนดนโยบายสาธารณะพิจารณาได้ตามที่ สรอ. เมื่อครั้งหนึ่งในอดีต ดำเนินพันธกิจของ สบทร. สนับสนุน ศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี (พีเอ็มไอซี)

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ หน่วยงานที่มีคณะผู้เชี่ยวชาญหลากหลาย ความคุ้นเคย กฎเกณฑ์ กฎระเบียบ กลไกการทำงานกระบวนการ โดยประสานงาน ทั้ง ภาคเอกชน การต่างประเทศ การประชาสัมพันธ์ หลักการปฏิบัติการ การดำเนินการและมาตรฐาน การร่างข้อกำหนด การทำธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์

ฉะนั้น สพรอ. จึงมีบทบาทในการผลักดัน มาตรฐานกลางข้อมูลส่วนบุคคล ที่ดูแล ทั้งความคืบหน้า มาตรฐานกลาง และกฎหมาย กับ กระทรวงดิจิทัล (ดศ.) และ กระทรวงการคลัง (กค.)

สรุปผลวิจัยว่า อุปสรรค และ ความท้าทาย ของปัญหามี 2 ระดับ
(1) ระดับการดำเนินการ และ (2) ระดับการปฏิบัติ

อุปสรรคระดับการดำเนินการ

(ก.) การยืนยันตัวตนที่ถูกต้อง (authentication) (ข.) การละเมิดของเจ้าหน้าที่ (insider) และ (ค.) ขั้นตอนในวิธีทางปฏิบัติ (procedures)

ตามข้อปัญหา (ก.) จุดต้นทาง-ตั้งแต่การทำ KYC ต้องทำได้อย่างถูกต้อง

ตาม ข้อ (ค) เพราะการนำเทคโนโลยีมาใช้ยืนยันตัวตนเทคโนโลยีไม่อาจทำงานไร้ข้อผิดพลาดได้ 100% กระบวนการขั้นตอนเกิดขึ้น เพื่อลดความผิดพลาดของทั้งคนและอุปกรณ์

ความท้าทายระดับการดำเนินการ

การสร้างระบบยืนยันตัวตนมาตรฐานกลาง / การร่างกฎหมาย และ การแก้ไขกฎหมาย เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน

วาระดำเนินการ เพื่อการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการ จากระบบเดิมไปสู่ นิเวศน์ระบบดิจิทัล (digital transformation) คณะทำงานร่างกฎหมายหลายฝ่ายที่ประชุมหารือกัน ช่วง พ.ศ.2560 มีปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พ.ร.บ.ส่งเสริมการประกอบธุรกิจด้วยเทคโนโลยีทางการเงิน (ฟินเทค) พ.ร.บ.ว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ ระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับทางราชการ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น เป็นผลที่ตามมาของการประชุมนโยบาย (รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 2/2558, 2558, น. 13)

ตัวแทนคณะทำงานร่างกฎหมาย พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ได้กล่าวว่า เทคโนโลยีข้อมูลที่เปลี่ยนไปเร็วจึงทำให้แต่ละภาคส่วนมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างแตกต่างกัน หลักการของร่าง พ.ร.บ.จึงกำหนดหน้าที่แก่ “คนดูแลข้อมูลส่วนบุคคล คลอบคลุมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน” เป็นกฎหมายกลาง การบังคับใช้นี้เป็นการเสริมกันและกันไปสู่ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร การเสริมได้แก่ที่การจัดเก็บ กฎเกณฑ์ กรณียกเว้น และกำหนดสิทธิเจ้าของข้อมูล

ข้ออุปสรรคระดับการปฏิบัติงาน

ตามความเห็นผู้รับผิดชอบและปฏิบัติงานนโยบายในระดับการนำมาใช้เพื่อ การรักษาข้อมูลส่วนบุคคลในหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย

(ก.) ความถูกต้อง (validity) (ข.) ความโปร่งใส (transparent) (ค.) การติดตามข้อมูลเปลี่ยนแปลง (update) (ง.) มาตรฐานกลาง (compatibility)

โดยแต่ละปัญหาเกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้ปฏิบัติงาน ต้องคู่ขนานไปกับการแก้ไขกฎหมายที่กำลังดำเนินการร่างขึ้นพร้อมกัน

ความท้าทายระดับการปฏิบัติงาน

การศึกษาวิเคราะห์และมองเห็นภาระเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนี้

(1) ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง

กฎระเบียบจำนวนมากพันนาการการปรับเปลี่ยนกรอบคิดและกรอบวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้าน ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลการเสวนาในเรื่อง National ID แต่บทสนทนาบริบท “การร่างกฎหมายฟินเทค”

โดยกลไกของกฎหมายถ้าคำนึงมากกว่าหนึ่งหน่วยงาน การร่างกฎหมายเรากำลังเจอกับ . . . หน่วยงานขนาดใหญ่เราจะต้องไปยุ่งกับหน้าที่และอำนาจของเขา เราจึงอ่านกฎหมายด้วยความไม่แน่ใจ เรายึดหลัก . . . อยากรู้ได้อะไรเราเขียนลงไป เราเจาะจงลงไป ไม่อย่างนั้นการร่างกฎหมายไปสุดท้ายก็จะไปต่อไม่ได้ และในที่สุดแม้อย่างไรก็จะต้องมีปัญหาและซับซ้อน เราจึงต้องกล้า . . . กฎหมายลูกนั้น แนวทางปฏิบัติ คือกฎหมายแม่จะต้องเห็นลูกด้วย ไม่งั้นกฎหมายแม่ก็ไม่ได้ออก (ตัวแทน สพรอ.)

(2) ระบบมาตรฐานกลางสื่อสารข้อมูลส่วนบุคคล

การยืนยันตามมาตรฐานกลางที่จะเกิดขึ้นอนาคตทางปฏิบัติเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายได้แก่ สมาคมธนาคารไทย ผู้ให้บริการโครงข่าย และเอกชน ตลอดจน ทุกภาคส่วน การเริ่มงานจากฝั่งภาคการเงินการธนาคารมาก่อนเพราะเป็นงานหลักที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลัง ที่ดำเนินนโยบายสังคมไร้เงินสด (cashless society) อย่างโครงการพร้อมเพย์

ในระหว่างการดำเนินวิจัย ระบบดังกล่าวนี้กำลังอยู่ระหว่างพัฒนา “ต้นแบบ” เป็นของคณะทำงานมาตรฐานระบบกลาง โดยทีมงานชื่อ “NDID” (อ่านว่า “เอ็น-ดีด”)

คณะทำงานพัฒนามาตรฐานบนสถาปัตยกรรมการออกแบบโดยเทคโนโลยี บล็อกเชน (block chain) ซึ่งสถาปัตยกรรมเทคนิคนี้ได้รับการกล่าวอ้างโดยทีมผู้เชี่ยวชาญว่ามีข้อดีมากกว่าระบบกลางที่ปัจจุบันมีใช้งานในประเทศอื่น ด้วยปรากฏว่าการรั่วไหลของข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศได้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ฉะนั้น โจทย์แก้ไขปัญหาของคณะทำงานด้านเทคนิคจึงเป็น “การออกแบบ” สถาปัตยกรรมที่คำนึง ด้าน “ความมั่นคงปลอดภัย” มากกว่าด้านข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งที่โครงการเป็นเรื่องมาตรฐานกลางยืนยันตัวตน ในเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล

ยกตัวอย่าง กรณี Aadhaar โครงการ Identity ของอินเดีย กรณีนี้ ประชากร 1,200 ล้านคน มีระบบ Biometric หลากหลาย ปัญหาของอินเดีย ข้อมูลรั่วมากถึง 170 ล้านคน ปัญหา คือ Security . . . ตัวอย่าง Aadhaar ของอินเดีย การทำ National ID พึ่งเอกชนบริษัทเดียว และ ปี 2560 ฐานข้อมูลรั่ว เพราะฉะนั้น โจรเมื่อปีที่แล้ว ขโมยไปใช้ fraud ได้ . . . ซึ่งในปี 2561 มีปัญหา Hardcode ที่เขียนโดย tag permission พิเศษไว้ คำประมาณว่าชื่อ ‘AadhaarAadhaarAadhaar’ ซึ่งแม้ประธานบริษัทปฏิเสธแต่

ก็มีข่าวรั่วเกิดขึ้น . . . คนที่อ้างว่าทำได้บอกว่าเกิดขึ้นจริง . . . กรณีอินเดียจึงเป็น ปัญหาของ Centralized . . . ดังนั้น ข้อดี ง่าย เร็ว ถูกต้องมี Privacy ที่ดีไม่แย่ ข้อเสีย : Single Point failure, Privacy Leak ระบบของอินเดีย ทำงานมา 10 ปี ใช้เงิน ทำงานไป \$10,000 ล้านดอลลาร์ . . . ต้นทุนหลักของระบบ คือ รุ่นเทคโนโลยี ไม่ใช่ ขนาดของ Data ฐานข้อมูล (ตัวแทนคณะทำงาน)

โดยข้อความของผู้ให้ข่าวสำคัญ เปรียบเทียบระบบมาตรฐานกลางโดยการออกแบบที่แตกต่างกันให้ กลุ่มคณะทำงานอาสา จากการประเมินระยะเวลาโดยผู้วิจัย เชื่อได้ว่า กระบวนการที่คณะทำงานต้องทำงานกว่าจะสำเร็จต้องใช้เวลานานนับจากนี้ไปอีก “หลายปี” เป็นภารกิจที่ต้องได้รับการพัฒนาร่วมมือกันจากทุกฝ่าย และต้องสอดคล้องไปกับการดำเนินการร่างกฎหมาย

หมายเหตุ : (1) คณะทำงานด้านเทคนิคชุดดังกล่าว ไม่ใช่คณะเดียวที่มี โอกาสผลักดันมาตรฐานกลางของไทยให้เกิดผลได้สำเร็จ ระดับผู้รับผิดชอบนโยบายหลายฝ่ายก็แสดง สัญญาณเป็นบางครั้ง มีวิธีการทางเลือกอย่างบริษัทเอกชนต่างชาติที่เชี่ยวชาญด้านนี้ หรือ คณะทำงานอื่นที่มีศักยภาพนำเสนอทางเลือกกับระบบต้นแบบของมาตรฐานกลาง (2) โครงการทาง เทคนิคจะเป็นความร่วมมือระหว่าง กระทรวงดีอี กระทรวงการคลัง และภาคส่วนอื่น ๆ

(3) ความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นโจทย์ท้าทายที่ยากเชิงเทคนิค ในการ ผลักดันมาตรฐานกลาง “ระบบให้บริการการยืนยันตัวตน” (National ID Platform) จะต้องเกิดขึ้น อย่างเข้าใจตรงกันโดย การยอมรับและพิสูจน์ผลจากงานฝ่ายเทคนิคจัดเป็นกระบวนการยุ่งยาก

โดยการติดตั้งระบบสื่อสารชุดคำสั่ง (software) ที่อุปกรณ์แม่ข่ายของ ทุกภาคส่วนเพื่อการประสานงานร่วมกัน ในฐานะบทบาทองค์กรที่แตกต่างกัน โดยเข้าใจทางเทคนิค ตรงกันในหลักเทคนิคของระบบ “ปาร์ตี้” ที่เรียกว่า 1.IDP / 2.RP / 3.AS โดยอยู่ระหว่างรอการผลิต งานต้นแบบให้สำเร็จตามการอ้างอิง white paper 1.0 ที่ออกแบบไว้ ตัวต้นแบบเชิงชุดคำสั่ง กำหนดเวลาทดสอบกลางปี 2561 ภายใต้การดูแลงานระยะเริ่มต้น กระทรวงดีอี (ดศ.) และ กระทรวงการคลัง (กค.) โดยระยะต่อไปเมื่อจัดตั้งระดับองค์กรแล้วจะมีโครงสร้างการกำกับดูแลต่อไป

5.1.2 วิเคราะห์แนวโน้มความเป็นไปได้อนาคต

ทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ไทย ตามแนวคิดการจัดการอัตลักษณ์ ดิจิทัล ได้ เน้นสำคัญที่ภาครัฐ (government-centric) เป็นส่วนใหญ่ โดยพยายามมุ่งประสิทธิภาพ ด้วยเทคโนโลยีไอซีที การประยุกต์เทคโนโลยีสำเร็จรูปนำมาซึ่ง “เครื่องมือจัดการสำเร็จรูป” ติดตั้ง ให้กับรัฐบาล ซึ่งย่อมปรากฏเป็นแนวโน้ม เน้นสำคัญที่ข้อมูล (data-centric) อย่างค่อยเป็นค่อยไป การชะลอเวลาล่าช้าการเริ่มขยับไปสู่การ เน้นสำคัญที่ประชาชน (citizen-centric) จึงต้องวิเคราะห์

อดีตว่าสิ่งใดส่งผลต่อการเลื่อนขั้นที่เป็นไปได้ที่สุด ไม่ใช่เพียง “รุ่น” ของเทคโนโลยีที่จะติดตั้ง แต่เป็นความพร้อมนำมาใช้งานได้อย่างเกิดผลดีกับประชาชน แผนแม่บทไอซีที “สมาร์ทไทยแลนด์” และ “ดิจิทัลไทยแลนด์” ต่างก็ออกแบบให้ชี้นำรัฐบาลพาไปสู่ความสำเร็จของยุทธศาสตร์เป้าหมายได้ ปัจจัยการเมือง กับ ผลกระทบที่ตามมา จึงปรากฏในช่วงการศึกษาพัฒนาการนี้ที่มี “เวลาที่สูญเปล่า” จากการเมืองในระบบการเลือกตั้ง ทั้งนี้ การทำหน้าที่ของสมาร์ทไทยแลนด์ (ฉบับที่ 2) เตรียมพร้อมการแข่งขัน รับมือการรวมกลุ่มภูมิภาค การเข้าถึงโครงข่ายสื่อสารอย่างเท่าเทียม และการลงทุนโครงข่ายความร่วมมือภาครัฐและเอกชน

ภาวะทางการเมืองที่ไม่ปกติ พ.ศ.2557 การปกครองโดยคำสั่งกฎหมายพิเศษ ประกาศกฎอัยการศึก ใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว และคำสั่งประกาศของ คสช. ออกมาเป็นระยะ ผลกระทบที่ตามมาจากสถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง การศึกษาพบว่าได้สิ้นสุดลงแล้ว หลังประกาศนโยบาย “ดิจิทัลไทยแลนด์” การลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2559 และการแก้ไขร่าง พ.ร.บ.การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับปี 2560 ภารกิจ คสช.สำคัญ ทั้ง 3 เรื่อง ได้ทำให้กระบวนการของนโยบายสาธารณะเคลื่อนเข้าสู่ลำดับขั้น การตัดสินใจนโยบาย (policy adoption) วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2559 จึงเป็นการกลับเข้าสู่สถานการณ์ทางการเมืองปกติ แต่ทว่าอำนาจสั่งการและรัฐบาลทหารยังคงอยู่ ผลผลิตจากแผนดิจิทัลไทยแลนด์ เกิดการจัดตั้งกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (คส.) (กระทรวงดีอี) และการตัดสินใจงบประมาณเพื่อแผนบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของกระทรวงที่จัดตั้งใหม่

ในช่วงการปฏิรูป รัฐบาล คสช. ประกาศการปฏิรูปประเทศ ระหว่าง พ.ศ.2557-2560 เกิดข้อถกเถียงการรื้อใหม่ถึงระดับโครงสร้างสังคม หลายเรื่องหลายส่วนทบทวนตั้งต้นกันใหม่ ทั้ง ยุทธศาสตร์ และ นโยบาย โดยเฉพาะบทเรียนจากอดีตที่ผ่านมา “นโยบายประชานิยม” ที่ทำให้รัฐบาลต้องเผชิญวิกฤตการณ์รอบด้าน ประจวบเหมาะประเด็นปัญหาเรื่องการเมืองกับปัญหาทางสังคมของผู้ใช้สื่อใหม่ ช่วง พ.ศ.2557-2560

ฉะนั้น พฤติกรรมการแสดงออกของรัฐบาลเรื่อง การควบคุมสื่อ เป็นไปอย่างเข้มงวด มีสาเหตุ (1) ความไม่พอใจของรัฐบาลต่อบริษัทสื่อข้ามชาติ (2) ขั้นตอนการปฏิรูปประเทศเพื่อเร่งดำเนินการได้อย่างราบรื่น (3) มีภารกิจนำทุกภาคส่วนใน “พระราชพิธีส่งเสด็จสู่สวรรคาลัย” รัฐบาล คสช. จึงยังมีภาพลักษณ์เชิงลบต่อ การตรวจตรา และ เสรีภาพสื่อสารประชาชน

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ได้ดำเนินนโยบายทุกประเด็น ตามคำแนะนำของไอซีที เรื่องของการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล (“idM”) และกรอบสากล ประเด็น เสรีภาพสื่อสาร ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยโครงข่าย สะท้อนว่าการดำเนินการในประเด็นเหล่านี้เกิดขึ้นพร้อมกับการปฏิรูปประเทศไทย ให้กลับมาแข่งขันใหม่ในภูมิภาค การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ จึงเป็นเรื่อง

สำคัญที่กลับมาอันดับแรก โดยนำสาธารณูปโภคระบบดิจิทัลใช้โครงข่ายให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยทิศทางร่วมกับ แนวคิดไทยแลนด์ 4.0 แนวคิดเพื่อบูรณาการระดับรายได้ประชากรวัยทำงานสู่ระดับเดียวกับประเทศที่พัฒนา

โดยสรุป ตัวกำหนด ของ ดิจิทัลไทยแลนด์ เป็นผลรวมวิสัยทัศน์ที่ดียิ่ง นำแนวทาง “หลักเศรษฐกิจดิจิทัล” โดยไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม มุ่งไปสู่ “แนวโน้มการเน้นสำคัญที่ประชาชน”เปรียบเทียบ การปฏิรูประบบราชการไทย พ.ศ.2546 อีกครั้งหนึ่ง ในสภาพความพร้อมที่มากกว่าเดิมหลายเท่า ไม่ว่า สาธารณูปโภคพื้นฐาน องค์ความรู้ บุคลากร และข้อมูล ตลอดจน ปัจจัยเทคโนโลยี ที่เอื้ออำนวย แม้การก้าวใหม่นี้เป็นไปโดยเร่งรัด แต่ก็เริ่มต้นจากความท้าทาย เมื่อมองย้อนกลับไปที่เส้นทางความเป็นมาและอุปสรรคของรัฐบาลไทย จึงอยู่ที่แก่นกลาง “ความเชื่อมั่น” พื้นฐานจุดนี้ จึงต้องพิจารณา “ประวัติศาสตร์พื้นหลังทางสังคมการเมือง” “ลักษณะนิสัยสังคมของคนในชาติ” เหมือนเช่นเดียวกับแนวคิด ไทยแลนด์ 4.0 คือ หัวใจของการเริ่มต้นที่ “คน”

การศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์เชิง “ความเข้าใจ” แนวโน้มการอภิบาลอินเทอร์เน็ต และรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยนั้น มีวรรณกรรมชิ้นหนึ่งที่ใช้ระบบเสมือนคำนวณพยากรณ์ค่าสถิติเกิดแบบแผนที่ต่างกัน 4 รูปแบบ หนึ่งในรูปแบบที่น่าสนใจ กล่าวว่า

การอภิบาลแบบบ่อสุรกาย – ประกอบด้วยคณะย่อย ๆ ขึ้นมาเพื่อชี้นำผู้คนโดยการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีและระบบที่ดีเพื่อการจัดการข้อมูลและการบริการสาธารณะ การพิพากษาคัดสินและระบบตัดสินใจเป็นเรื่องการวิเคราะห์บนข้อมูลที่เป็นส่วนของความจริง ทำโดยหลายฝ่ายโดยคณะขนาดเล็กเพื่อหวังประโยชน์ส่วนรวมแก่ทุกคน . . . (Misuraca et al. 2012)

5.2 ข้อเสนอแนะวิจัย

5.2.1 นโยบายรัฐสวัสดิการ

การศึกษาพบว่าสัญญาณของรัฐบาล คสช. ที่ได้ผลักดันโครงการแนวคิดอัตลักษณ์ดิจิทัลต้นแบบในรายการประชามติสัมพันธ์รายสัปดาห์ของนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ พ.ศ.2558 แต่หากดำเนินการ ช่วงก่อนลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2559 อาจเกิดผลกระทบตามมา จึงได้เลื่อนเวลาอย่างค่อยเป็นค่อยไปมาจนถึง พ.ศ.2561

“ประชารัฐสวัสดิการ” มองได้ว่าผลลัพธ์ของนโยบาย เป็นตัวอย่างของการตอบโจทย์ปัญหาการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำของสังคมไทยได้อย่างตรงใจกลางข้อปัญหา และด้านการบริหารจัดการของรัฐบาลได้เริ่มต้นการบริหารจัดการใช้ข้อมูลประชากรเพื่อระบุเจาะจงจัดแบ่งกลุ่มผู้

ที่อยู่ในเกณฑ์เงื่อนไข ของผู้ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นที่ชัดเจน เป็นการใช้เทคนิคอภิข้อมูลในการกิจเหล่านั้น เพราะฉะนั้น รูปแบบการดำเนินการของโครงการ ประชารัฐสวัสดิการจึงเป็นโครงการอัตลักษณ์ดิจิทัลในประเทศไทยที่เป็นรูปธรรม ดังภาพที่ 5.1 สอดคล้องกับ โครงการสวัสดิการเพื่อการรวบรวมข้อมูลประชาชนที่คล้ายกันในอเมริกาและ ออสเตรเลีย (Sullivan, 2012) ที่ดำเนินรูปแบบเดียวกัน และ สอดคล้องกับ การเน้นสำคัญที่ ประชาชน ในทางสากล ประเด็นที่สำคัญ กลไกการจัดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบเทคนิคเพื่ออภิ ข้อมูล เกี่ยวข้องกับ ข้อมูลสุจริต และ ความท้าทาย โดยไม่ควรละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของประชาชน

ในกรณีนี้ กระทรวงการคลัง ใช้วิธีการให้ผู้สมัครลงทะเบียนเปิดเผยฐานะและ รายได้ตนเองโดยสมัครใจ และรัฐบาลจึงขอเก็บข้อมูลกายภาพที่แท้จริงของกลุ่มประชากรผ่าน โครงการนี้โดยละเอียดภายหลัง

ภาพที่ 5.1 โครงการประชารัฐสวัสดิการ, โดย กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง

5.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวางแผนนโยบาย

การวางแผนนโยบายสาธารณะ (policy making) ควรพิจารณาประเด็น สาธารณะที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ข้อถกเถียงเรื่องความเป็นกลางของเครือข่าย เป็นข้อพิพาทน้ำหนั กต่อการแทรกแซงตลาดที่ปลดปล่อยตลาดได้ด้วยเช่นกัน และ (2) ข้อถกเถียง “หลักการจำเป็นและ ได้สัดส่วน” เรื่องของการตรวจตราและรักษาสีทธิความเป็นส่วนตัว งานในภาครัฐฝ่ายความมั่นคง (3) กรอบความเป็นสากลของประเทศไทย โดยเป็นตัวกำหนดในชั้นการกำหนดและตัดสินใจนโยบาย ที่ อ้างอิงจากโออีซีดีกับสหภาพยุโรป และ (4) การมุ่งเดินทางตาม ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ชั้นการนำ นโยบายไปปฏิบัติ ตามที่ รัฐบาล คสช. วางไว้ป้องกันผลกระทบการเมืองวันข้างหน้า โดยมีแผนดิจิทัล ไทยแลนด์เป็นจุดเริ่มต้นและมีผลใช้ไปจนถึง พ.ศ.2564 ในหลักการทั้งหมดเหล่านี้ อยู่ในทิศทางที่มุ่ง

เพิ่มประสิทธิภาพภาครัฐและระบบให้บริการที่สอดคล้อง (5) ก้าวต่อไปของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

บทบาทของรัฐบาลในสังคมแห่งประชาธิปไตยวันข้างหน้า และ ภารกิจของ สรอ. ที่ได้รับดำเนินมานาน ได้เปลี่ยนไปเพื่อรองรับ วิสัยทัศน์ ทั้งใน ยุทธศาสตร์ และ การกำหนดนโยบาย จึงได้นำเทคโนโลยีภูมิข้อมูลมาใช้ โดยการศึกษาเห็นทิศทางที่ดำเนินการอยู่

(1) ส่งเสริมสนับสนุนรัฐบาลในการพัฒนาภารกิจภายใต้ทรัพยากรที่จำกัดเพื่อตอบโจทย์ ประโยชน์สาธารณะ ในทางตรง

(2) สนับสนุนทางเลือก การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (อี-โกเวอร์นเมนต์) ไปสู่เน้นสำคัญที่ประชาชน ในแบบสากล

(3) ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานภาครัฐสามารถทำงานโดยพื้นฐานของการใช้ “ข้อมูล” ในการตัดสินใจทุกระดับการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) การให้ความสำคัญกับประชาชนของทุกหน่วยงานย่อมนำไปสู่ ความเชื่อมั่น ในการให้บริการต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยมีรัฐบาลที่ “ศูนย์ข้อมูล” ศูนย์กลางที่ดูแลเรื่องข้อมูลในการขับเคลื่อนทรัพยากรที่จำเป็นแก่ภารกิจที่เร่งด่วนของประชาชน

รัฐบาลได้ทำการตัดสินใจ การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล ในประเด็น ความเป็นส่วนตัว สิทธิเสรีภาพสื่อสาร และความปลอดภัย ไปสู่ขั้นนโยบายลงมือปฏิบัติที่ละประเด็น การศึกษา นี้เห็นว่า นโยบายดิจิทัลไทยแลนด์ หากปราศจากวัฒนธรรมการเมืองแบบเข้มงวดอนาคตข้างหน้า ย่อมมีจุดที่หยิบเลือกกระทำได้หลากหลายไม่เป็นเส้นตรงในการเร่งดำเนินการ และด้วยลักษณะ แผนนโยบายที่ผลิตขึ้นมาแบบทำทุกแนวทาง (universal approach) เพราะฉะนั้น การศึกษานี้เสนอแนะจุดที่ควรให้ความสำคัญ ได้แก่

(1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ควรเป็นวาระสำคัญเร่งด่วนโดยผลักดันจากลำดับการรับฟังเสียงประชาชน 2 ทาง มาสู่ การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายอย่างเต็มตัวจากส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านการศึกษาและการอาชีพ

(2) การตรวจตราสอดส่อง ของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยการละเมิดสิทธิ ความเป็นส่วนตัว เป็นที่ถกเถียงในหลักสิทธิมนุษยชนว่า ไม่เหมาะสม ทั้งการใช้อำนาจหลักกฎหมาย และ แนวทางการวางแนวทางปฏิบัติ ทางออก จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานและกฎหมายรองรับเครื่องมือเทคโนโลยีให้เจ้าหน้าที่สามารถดูแลความสงบเรียบร้อยตามที่จำเป็น โดยเฉพาะ การอ่านอัตลักษณ์ (human profiling) การสืบสวนสอบสวนการยุติธรรมควรฟังคำสั่งศาล

(3) ความเป็นส่วนตัว เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ กฎหมาย พ.ร.บ.ที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ จึงอยู่ระหว่างกระบวนการร่างแก้ไขปรับให้ทันสมัยโดยเร่งรัด ตั้งแต่ พ.ศ.

2560 เป็นต้นมา โดยกรอบความเป็นสากล การรวมกลุ่มที่สร้าง ตลาดเสรี ระดับพหุภูมิภาค การประสานงานพบว่ามี กสทช. เป็นคณะกำกับดูแลจึงควรกระตุ้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ

(4) การใช้เทคโนโลยีอิทธิข้อมูล จึงเป็นทางออกสำคัญ ในการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล ประชาชน ตอบโจทย์ภารกิจของเจ้าหน้าที่รัฐ ด้านความมั่นคง ไปจนถึง การวางแผนนโยบาย สาธารณะ ต้องเร่งสร้างแนวทางการใช้เทคโนโลยีอิทธิข้อมูลบนหลักเหตุผลวิชาการ โดยไม่ล่วงละเมิด สิทธิส่วนบุคคล ขณะเดียวกัน ควรมีกระบวนการรวบรวมผู้เชี่ยวชาญด้านขั้นตอนวิธี (algorithm) เพื่อ ผลักดันการใช้เทคโนโลยีอิทธิข้อมูลไปสู่เทคโนโลยีสำคัญสาขาอื่นต่อไป เช่นเครื่องจักรคิด (machine learning) และปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligent) โดยลดความเสี่ยงผลกระทบของการพึ่งพา วิทยาการเทคโนโลยีของต่างชาติ โดยแม้เป็นการลงทุนและร่วมมือเอกชนในอนาคตก็ควรมีกรอบ ข้อตกลง (MOU) ที่รัดกุม ดังที่ผลกระทบจากค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมโครงข่ายในประเทศไทย อันนำมาซึ่ง ความปั่นป่วน ในช่วงการเปลี่ยนผ่าน พ.ศ.2558-2559

5.3 ส่วนขยายของข้อเสนอแนะวิจัย: หลักการที่ควรทบทวน

5.3.1 ข้อถกเถียงเรื่องความเป็นกลางของเครือข่าย

จากคำตอบว่ารัฐบาลพิจารณาค่านิยมการใช้สื่อสังคมและสังคมเครือข่ายในประเทศไทยเป็นอย่างไร ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการสื่อข้ามชาติกับสังคมของคน ทุกวัยประชาชนผู้ใช้เทคโนโลยีสื่อสมัยใหม่ สื่อใหม่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตประชาชนถึงในทุกบ้านทุกหน ทุกแห่ง คำแนะนำของ สปท.ฝ่ายสื่อสารมวลชน ให้นิยามความหมาย สื่อโซเชียลมีเดีย ในมุมมองของ สังคมของ การตรวจตราการสอดส่องรักษาความสงบเรียบร้อย ภารกิจหน้าที่จำเป็น คือ การเร่ง พัฒนาเทคโนโลยีการตรวจตราที่ทัดเทียมสากล ในทางเดียวกัน ประจวบเหมาะกับการควบคุมสื่อ จากคำสั่ง คสช. ที่ กฎหมาย แก้ไขในวาระ พ.ศ.2558-2559 นี้ มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก

ความย้อนแย้ง เพราะแนวทางปิดกั้น ทั้ง กฎหมายหลัก และ กลไกการปฏิบัติ หลายวิธีต่าง ๆ ที่วางไว้ มีส่วนทำให้สังคมคงเป็นผู้ยอมรับนวัตกรรมต่างชาติต่อไป ซึ่งเป็นเพียงส่วน เล็กน้อยของการลดโอกาสของ นวัตกรรม ด้วยเศรษฐกิจฐานความรู้ของ นวัตกรรม มีหัวใจคือ ข้อมูล ที่หลายครั้ง การขับเคลื่อนทุนเสรี ต้องจำนนต่อ “รูปแบบปิดกั้น”

ธุรกิจใหม่ ๆ . . . จะสร้างสตาร์ทอัพในประเทศไทยได้อย่างไร? เมื่อเราหวัง ให้สตาร์ทอัพช่วยขับเคลื่อนประเทศไทย . . . และแนวคิดไทยแลนด์ 4.0 เป็นแนวคิดที่ ดี . . . แต่จะสร้างสตาร์ทอัพอย่างไร เมื่ออินเทอร์เน็ตและข้อมูลสารสนเทศ . . . ล้วนติด (ข้อ) กฎระเบียบ (ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย)

กรณี ประเทศพัฒนา เช่น งานของ Van Gorp and Honnefelder (2015) ได้เสนอให้ใช้ “จุดตรงกลาง” เพื่อรัฐบาลพิจารณาการแทรกแซงให้ความยุติธรรมเป็นกรณี ไม่ควรไปขัดขวาง นวัตกรรม โดยใช้กฎเกณฑ์ และใน แคนาดา งานของ Geist (2016) แสดงให้เห็นว่าการยอมรับแนวทาง “ผู้บริโภคร” หรือ “ประชาชน” ที่เหมาะสมกว่า นิยามความเป็นกลางของโครงข่าย เพราะสิ่งสำคัญ นวัตกรรม จะนำไปสู่ ประโยชน์สาธารณะ

การบ่มเพาะนวัตกรรม กับ กฎเกณฑ์ ในบริบท วัฒนธรรมการเมืองที่เน้นจริยธรรม จึงเป็นสิ่งชั่วคราวและเป็น ความย้อนแย้ง เช่นการสั่งปิดเครื่องแม่ข่ายเกมออนไลน์จำนวนมาก การมุ่งควบคุมเนื้อหาจริยธรรมและข้อกำหนดที่ถกเถียงวิชาการของไทย ล้วนกระทบทั้ง การแทรกแซงตลาดเสรี การรักษาความเป็นกลางของโครงข่าย และ การปิดกั้นโอกาสเติบโตของนวัตกรรม

จาก ในตารางที่ 5.1 การดำเนินการตัดสินใจนโยบายจึงขึ้นอยู่กับ ดุลยพินิจ ของผู้กำหนดนโยบาย ในแง่การกำกับดูแลปกป้อง ประโยชน์สาธารณะ ข้อด้อยในทางปฏิบัติ ของ การไม่เป็นกลางของเครือข่าย ส่งผลต่อการตรวจตราของเจ้าหน้าที่รัฐบาล ที่ไม่สามารถขอเข้าไปดูข้อมูลส่วนบุคคลและการสื่อสารในบัญชีหนึ่งได้ง่าย แต่ทว่ารัฐบาลที่มี ปัจจัยเทคโนโลยี ขั้นสูง ในอาณาเขตพื้นที่ภูมิภาคหนึ่งเจ้าหน้าที่รัฐบาลอาจใช้อำนาจและเครื่องมือสอดส่องได้

เปรียบเทียบผู้สนับสนุนและผู้คัดค้านเรื่องความเป็นกลางของ

ข้อถกเถียง	ผู้สนับสนุน ความเป็นกลางของเครือข่าย	ผู้คัดค้าน ความเป็นกลางของเครือข่าย
ข้อถกเถียงในอดีต/ปัจจุบัน	อินเทอร์เน็ตเป็นผลจากการพัฒนาของอาสาสมัครจำนวนมาก . . . ผู้ใช้ได้ประโยชน์จากนวัตกรรมและความหลากหลายด้านบริการ . . . สถาบันกรรมอินเทอร์เน็ต . . . และช่วยให้การพัฒนาอินเทอร์เน็ตเป็นไปอย่างรวดเร็วและสร้างสรรค์	การบริหารจัดการเส้นทางจราจรของข้อมูลเป็นสิ่งที่ . . . หลีกเลียงไม่ได้ . . . ปัจจุบันบริการไม่มีความเป็นกลางอยู่แล้ว . . . บริษัทอินเทอร์เน็ตจะสามารถพัฒนาบริการใหม่ๆ ซึ่งเป็นที่สนใจ . . . มีการประกันคุณภาพของการให้บริการ
ข้อถกเถียงทางเศรษฐกิจ	หากไม่มีความเป็นกลาง . . . อินเทอร์เน็ตจะมีลักษณะเหมือนเคเบิลทีวี กล่าวคือบริษัทใหญ่ๆ เพียงไม่กี่แห่งจะควบคุมการเข้าถึงและการกระจายเนื้อหา เป็นผู้ตัดสินใจว่าผู้ใช้งานควรได้รับชมเนื้อหาใด และเป็นผู้กำหนดราคา ผู้ประกอบการรายใหม่และธุรกิจรายย่อยจะไม่มีโอกาสเติบโต โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา . .	. . . บริษัทโทรคมนาคมจะสามารถระดมทุนช่วยให้มีความสนใจที่จะลงทุนปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เมื่อโครงสร้างพื้นฐานดีขึ้นจะกระตุ้นให้เกิดบริการและนวัตกรรมใหม่ซึ่งตอบสนอง...ลูกค้าได้ดีขึ้น ทำให้ทุกคนมีรายได้เพิ่มขึ้น ผู้ให้บริการเสริมทางทีวียัง . . . พบคุณค่าที่เกิดขึ้นจากบริการใหม่ๆ ที่มีคุณภาพของการให้บริการ. . .
ข้อถกเถียงทางจริยธรรม (ของโครงข่ายสาธารณะโลก - ผู้วิจัย)	อินเทอร์เน็ตเป็นผลจากการพัฒนาของอาสาสมัครจำนวนมากในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา . . . อินเทอร์เน็ตจึงไม่ใช่เพียงธุรกิจหากเป็นมรดกของมนุษยชาติ จึงไม่ชอบธรรมหากจะปล่อยให้ผลจากการลงทุนเวลาและความริเริ่มสร้างสรรค์อันมหาศาลถูกเก็บเกี่ยวโดยบริษัทเพียงไม่กี่แห่ง . . . กลายเป็นผลกำไรสำหรับคนไม่กี่คน	ในแง่จริยธรรม ความเป็นกลางของเครือข่ายอาจถูกตั้งคำถามได้ เพราะผู้ประกอบการต้องลงทุนในการบำรุงรักษาและขยายโครงสร้างพื้นฐานของอินเทอร์เน็ต . . . ผู้ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดคือบริษัทผลิตเนื้อหาทางอินเทอร์เน็ต . . . กูเกิล เฟซบุ๊ก และเอมอะซอน
ข้อถกเถียงในแง่การกำกับดูแล	รัฐบาลมีหน้าที่บังคับให้เกิดความเป็นกลางของเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ การปล่อยให้มีการกำกับดูแลด้วยตนเองจะเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการละเมิดหลักความเป็นกลางของเครือข่าย ตลาดแบบเปิด ไม่ได้เป็นกลไกที่ดีพอ เนื่องจากบริษัทโทรคมนาคมรายใหญ่ของโลกเป็นองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ต	การพัฒนาของอินเทอร์เน็ตที่ผ่านมาเป็นผลมาจากการมีการกำกับดูแลน้อยหรือไม่มีเลย การเข้ามาควบคุมอย่างเข้มงวดของรัฐบาลจะปิดกั้นความริเริ่มสร้างสรรค์และพัฒนาการของอินเทอร์เน็ตในอนาคต

เครือข่ายพิฟพ อุดมอิทธิพงศ์ (2558, น. 73-74)

ปัญหาทำนองนี้ ประเทศมหาอำนาจอย่างกลุ่มสหภาพยุโรปกับสหรัฐอเมริกาเอง ก็มีข้อถกเถียงกันในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลทางกฎหมาย ที่เรียกว่า “Safe Harbour”

กฎหมายที่สร้างผลกระทบสากลได้พร้อมกันหลายประเทศทั่วโลก รวมถึง ไทย ได้แก่ กฎหมายจีดีพีอาร์ (General Data Protection Regulation) (GDPR) ของสหภาพยุโรป ซึ่งกลไกตามหลักการ “Right to be forgotten” เกิดขึ้นใน ช่วง พ.ศ.2559 ได้ส่งผลให้ข้อมูลส่วนบุคคลในสังคมเครือข่ายเช่นของบริษัทเฟซบุ๊กและอินสตาแกรม ได้รับการแก้ไขการอนุญาตเข้าถึง ส่วนเอพีไอ (API) (application programming interface) ที่ส่งผลกระทบมากกว่า 1 พันล้านบัญชีกฎหมายจีดีพีอาร์ของยุโรป นับว่าได้มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อสังคมผู้ใช้ผู้บริโภคในหลายภูมิภาค

ขณะเดียวกัน แม้ว่าการปิดกั้นส่วนเอพีไอ (API) ของผู้ให้บริการสื่อข้ามชาติส่งผลให้การรักษาความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคลเพิ่มขึ้นได้ระดับหนึ่ง ข้อมูลการสื่อสารในโครงข่ายในชั้นที่ดักข้อมูลได้ที่จุดสื่อสารอื่น ๆ อย่างผู้ให้บริการโครงข่าย ก็ย่อมเป็นความยุ่งยากและลำบากแก่ระดับบุคคลโดยทั่วไป แต่สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจสามารถเข้าถึงและใช้เครื่องมือที่จุดสื่อสารกับความชำนาญย่อมมีช่องทางที่ข้อมูลรั่วไหลนำไปใช้ได้ ประเด็นที่แยกว่าคือรัฐบาลในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามุ่งนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์นำมาสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง

5.3.2 ข้อถกเถียงด้านสิทธิมนุษยชน

“หลักการระหว่างประเทศว่าด้วยการใช้หลักสิทธิมนุษยชนกับการสอดแนมการสื่อสาร” ได้สรุปแนวทางปฏิบัติที่สำคัญและได้รณรงค์ภาคประชาสังคมช่วยกันเร่งสร้างกลไกของการตรวจสอบการละเมิดความเป็นส่วนตัว และการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ในแต่ละประเทศ

กรณี สหรัฐอเมริกา เป็นตัวอย่างสำคัญ จากการเปิดโปงเรื่องละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล โดย นายเอ็ดเวิร์ด สโนว์เด็น ซึ่งมีสาเหตุ หน่วยงานความมั่นคงสหรัฐฯ (NSA) สามารถเข้าถึงข้อมูลบริษัทเทคโนโลยีเอกชนชั้นนำ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2550 สมัยประธานาธิบดี จอร์จ บุช โดยผ่านกฎหมายความมั่นคง และยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับเสียงสนับสนุนประชาชนอเมริกัน

5.3.2.1 หลักการระหว่างประเทศว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชนกับการสอดแนมการสื่อสาร

การสอดแนมการสื่อสาร ในบริบทสมัยใหม่ ประกอบด้วยการติดตาม การตรวจจับ การค้นหา การวิเคราะห์ การใช้ การเก็บรักษา การคงสถานะไว้ การแทรกแซง หรือการเข้าถึงข้อมูลซึ่ง ครอบคลุม สะท้อน เป็นผลมาจาก หรือเกี่ยวข้องกับการสื่อสารของบุคคลในอดีต ปัจจุบัน หรือ อนาคต การสื่อสาร ครอบคลุมถึงกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ และธุรกรรมที่ส่งผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เนื้อหาของการสื่อสาร ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการสื่อสาร

ข้อมูลเพื่อการค้นหา ตำแหน่ง รวมทั้งข้อมูลที่อยู่ไอพี (IP address) เวลาและระยะเวลาของการสื่อสาร และตัวบ่งชี้ อุปกรณ์การสื่อสารที่ใช้ในการสื่อสาร

ดังที่ปฏิบัติต่อกันมา การประเมินความรุกร้าของการสอดแนมการสื่อสารนั้น ทำไปบนพื้นฐานของการจำแนกประเภทที่คนคิดขึ้นมาเองและถูกกำหนดตามแบบแผนตายตัว กรอบกฎหมายที่มีอยู่ จำแนกระหว่างสิ่งที่ เป็น เนื้อหา หรือ ไม่เป็นเนื้อหา

ข้อมูลของผู้สมัครใช้งาน หรือ ‘เมทาเดตา’ ข้อมูลที่เก็บกักไว้ หรือ ข้อมูลที่อยู่ระหว่างการจัดส่ง ข้อมูลซึ่งเก็บไว้ที่บ้าน หรือ ข้อมูลที่ถูกเก็บ ไว้โดยผู้ให้บริการที่เป็นบุคคลที่สาม . . . วิธีการแบ่งเหล่านี้ดูจะไม่เหมาะสมอีกต่อไปสำหรับการวัดระดับการแทรกแซงที่การสอดแนมการสื่อสารมีต่อชีวิตส่วนตัวและการสมาคมของ บุคคล แม้จะเป็นที่ยอมรับกันมานานว่า เนื้อหา การสื่อสารสมควรได้รับการคุ้มครองอย่างยิ่งในกฎหมาย เนื่องจากอาจเผยให้เห็นข้อมูลที่อ่อนไหว แต่ตอนนี้เป็นที่ชัดเจนว่าข้อมูลอื่นที่ถูกส่งไป ระหว่างการสื่อสาร อย่างเช่น เมทาเดตาและข้อมูลส่วนที่ไม่ใช่เนื้อหาในรูปแบบอื่น ก็อาจเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลได้มากกว่าตัวเนื้อหาเองด้วยซ้ำ

ดังนั้นข้อมูลที่ไม่ใช่เนื้อหาจึงสมควรได้รับการ คุ้มครองดุจเดียวกัน ในปัจจุบัน ข้อมูลประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ว่าจะอยู่แยกเดี่ยวหรือวิเคราะห์กัน ล้วนเผยให้เห็นอัตลักษณ์ พฤติกรรม การสมาคม สภาพทางร่างกายและการรักษาพยาบาล เชื้อชาติ สีผิว รสนิยมทางเพศ ชาติกำเนิด หรือทัศนคติของบุคคล หรือทำให้สามารถสร้างแผนที่บอก ตำแหน่ง ความเคลื่อนไหว หรือ ปฏิสัมพันธ์ในช่วงเวลาหนึ่งของบุคคลดังกล่าวหรือของทุกคนในตำแหน่งที่กำหนดรวมถึงบริเวณการประชุมชุมประท้วงหรือเหตุการณ์ทางการเมือง . . .

ด้วยเหตุดังกล่าว ข้อมูลทุกชนิดซึ่งรวมเอา ‘(ผล - ผู้วิจัย) สะท้อน’ (และ ข้อการสรุปที่ - ผู้วิจัย) ‘เป็นผลมาจาก’ หรือเกี่ยวข้องกับการสื่อสารของบุคคล ซึ่ง ประชาชนทั่วไปไม่สามารถได้มาโดยทันทีและไม่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย จึงควรถือเป็นข้อมูลที่ได้รับการคุ้มครอง และ ควรได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายในระดับสูงสุด

ในการประเมินความรุกร้าของการสอดแนมการสื่อสารของรัฐ . . . จำเป็นต้องพิจารณาทั้งสองสิ่งคือ ศักยภาพของการสอดแนมว่าสามารถเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับการคุ้มครองเพียงใด และ เป้าประสงค์ว่าข้อมูลดังกล่าวที่รัฐค้นหาเพื่ออะไร

การสอดแนมการสื่อสารที่อาจนำไปสู่การเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับการคุ้มครอง ซึ่งอาจทำให้บุคคลเสี่ยงที่จะถูกสอบสวน ถูกไล่่ออกปฏิบัติ หรือถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคล

ทั้งยัง ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น ๆ รวมทั้งสิทธิในการแสดงออกอย่างเสรี การสมาคม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ทั้งนี้เพราะการเข้าถึงสิทธิต่าง

ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ บุคคลสามารถสื่อสารโดยปลอดจากความกลัวอันเกิดจากการสอดแนมของรัฐ การประเมินตัดสินโดยใช้ทั้งลักษณะและศักยภาพของการนำข้อมูลไปใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกรณีแต่ละกรณีเป็นการเฉพาะในการนำเทคนิคการสอดแนมการสื่อสารแบบใหม่มาใช้ หรือในการขยายขอบเขตของเทคนิคที่มีอยู่ รัฐควรดูแลให้แน่ใจว่าข้อมูลเหล่านั้นถูกจัดได้ว่าเป็น ‘ข้อมูลที่ได้รับการคุ้มครอง’ หรือไม่ ก่อนเริ่มค้นหาข้อมูลดังกล่าว และควรดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลของศาล หรือกลไกกำกับดูแลตามระบอบประชาธิปไตย

ในการพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มาจากการสอดแนมการสื่อสารนั้น อยู่ในระดับที่เป็น ข้อมูลที่ได้รับการคุ้มครอง หรือไม่ เราจำเป็นต้องคำนึงถึงรูปแบบรวมทั้งขอบเขตและระยะเวลาของการสอดแนมนั้นด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการติดตามที่มีขอบเขตกว้างขวางหรือเป็นระบบสามารถเผยให้เห็นข้อมูลส่วนบุคคลที่มีรายละเอียดมากกว่าข้อมูลที่แยกเป็นส่วน ๆ การติดตามดังกล่าวสามารถยกระดับการสอดแนมข้อมูลที่ไม่ได้รับการคุ้มครองไปสู่ระดับที่เป็นการรุกรานซึ่งจำเป็นต้องอยู่ใต้การคุ้มครองที่เข้มงวด (International Principles on the Application of Human Rights to Communications Surveillance, 2013)

หลักการดังกล่าวเห็นได้ว่าในเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล ประเด็น การตรวจตรา ที่ปรากฏ เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร เครื่องมืออภิข้อมูล (big data) หรือ วิศวกรรมข้อมูลที่สามารถเห็น การสะท้อน (reflex) ของบุคคลได้

หลักการเป็นที่รู้จักในชื่อ “จำเป็น และ ได้สัดส่วน” ประกอบด้วยหลัก 13 ข้อ เพื่อให้เข้าใจจุดประสงค์ของหลักสิทธิมนุษยชนต่อการป้องกันการสอดแนมการสื่อสารรัฐ โดยรวบรัด (1) ความชอบด้วยกฎหมาย (2) เป้าหมายที่ชอบธรรม (3) ความจำเป็น (4) ความเพียงพอ (5) ความได้สัดส่วน (6) หน่วยงานตุลาการที่มีความรู้ความสามารถ (7) กระบวนการอันควรตามกฎหมาย (8) การแจ้งให้ผู้ใช้ทราบ (9) ความโปร่งใส (10) การตรวจสอบโดยสาธารณะ (11) ความคงสภาพของการสื่อสารและระบบ (12) หลักประกันสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ (13) หลักประกันเพื่อป้องกันการเข้าถึงโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

โดยข้อสำคัญข้อที่ 5 ความได้สัดส่วน ซึ่งเป็นแนวทางของกลไกให้ใช้อำนาจศาลร่วมพิจารณาการดำเนินการทางยุติธรรมของรัฐ

ข้อถกเถียงกฎหมาย การศึกษาพบว่าหลักของความสามารถของเทคโนโลยีอภิข้อมูลระดับปัจจุบัน ต่อ “เมตาเดตา” (meta-data) ชุดข้อมูลที่บรรจุข้อมูลดิบไว้และศักยภาพเครื่องมือเทคนิคของการประมวลผลชุดคำสั่งที่เพียงพอ ได้ข้อสรุปเชิงพฤติกรรมขึ้นมาเท่ากับเป็น การสอดส่อง การตรวจตรา และการติดตามพฤติกรรมประชาชน นำมาซึ่งการรบกวนสิทธิความเป็นส่วนตัว และ สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล เจ้าหน้าที่รัฐบาลระดับต่าง ๆ จึงควรอยู่ภายใต้

กลไกการตรวจสอบและกฎข้อบังคับอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนไม่เป็นผู้ละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล ประชาชนเสียเอง ในข้อนี้ หลักความจำเป็นและได้สัดส่วน จึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ และหากยึดถือ หลักการที่กำหนดไว้จนความเคารพหลักสิทธิมนุษยชนในระดับปฏิบัติที่ใช้ได้ผลจริง การเชื่อมต่อ มาตรฐานกลาง และร่างข้อกฎหมาย ย่อมสอดคล้องกับข้อตกลงในระดับสากล

5.3.3 กรอบความเป็นสากลของรัฐไทย

5.3.3.1 กระแสลมแห่งโลกเสรีนิยมใหม่ที่พัดพาสู่ไทย

ความเชื่อและอุดมการณ์แบบโลกเสรีนิยมใหม่จากกลุ่มประเทศ มหาอำนาจตะวันตก หลังสงครามเย็น กำลังส่งผลให้ “ตลาดเสรี” ตื่นตัวและเข้มแข็งขึ้น ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2553)

การไหลเวียนของทุนการเงินโลกยุคใหม่ที่สะดวกและรวดเร็ว ก่อให้เกิด แนวโน้มการเก็งกำไรระยะสั้นโดยเฉพาะตลาดเกิดใหม่โดยการใช้เครื่องมือดอกเบี้ยในการบริหารจัดการ ซึ่งการไหลไม่ใช้การลงทุนระยะยาวที่ส่งผลดีต่อภาคการผลิตจริง การต้องพึ่งพาระดับความ เชื่อมั่นของนักลงทุนจึงต้องลดความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน และผ่อนคลายกฎระเบียบต่าง ๆ ใน การลงทุน การเปิดเสรีทางการค้าและการเงิน (liberalization) จึงนำไปสู่ความยืดหยุ่นต่อกลไกตลาด โดยมีสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และ โออีซีดี . . . ในหลายกรณี เช่น เกาหลีใต้ เม็กซิโก และไทย การไหลเวียนทางการค้าและการเงินนี้ ส่งผลกระทบ ต่อภาคเศรษฐกิจจริง ไม่ว่าจะเป็นอัตราการว่างงาน อัตราแลกเปลี่ยนค่าเงิน กฎระเบียบการจ้างงาน จนถึงราคาที่ดิน ซึ่งเป็นไปตามภาวะทางเศรษฐกิจปกติหรือเศรษฐกิจฟองสบู่ ทุนในรูปแบบของเงินนี้ จึงเป็นเสมือน เครื่องมือทำลายล้างสูง (Weapon of Mass Destruction: WMD) ในสภาพการณ์ เช่นนี้ที่เรียกว่า ตลาดเสรี ผลกระทบส่งต่อสังคมกลายเป็นว่ากลุ่มคนที่เดือดร้อนที่สุด คือ กลุ่มคนจน . . . กรณีประเทศไทยที่ล่มสลายทางเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเครื่องมือและวิถี อุดมการณ์นี้ไม่เหมาะสมกับประเทศที่โครงสร้างต่าง ๆ ยังไม่มีความพร้อม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2553, น. 121-135)

เห็นได้ว่ารัฐบาลจำเป็นต้องติดตามความเคลื่อนไหวของคลื่นกระแส ทิศทางตลาดทุนในหลายภูมิภาคใกล้ชิด ด้วย ตลาดเสรี และ เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือของชาติ มหาอำนาจอย่างหนึ่งจากรายงานวิจัยของ ขจิต จิตตเสวี (2553) เชื่อมต่อความเข้าใจประเด็นบริบท ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ ไทย โดยมีสองส่วน ได้แก่ (1) กรอบคิดพื้นที่ในระบอบระหว่าง ประเทศ และ (2) สภาพการณ์ของประเทศไทยในกระแสโลกาภิวัตน์

(1) กรอบคิดพื้นที่ในระบบระหว่างประเทศ

งานของ ขจิต จิตตเสวี กล่าวถึง แนวคิดความแปรปรวน (turmoil) ของ James N. Rosenau ชี้ว่าเป็นการยากที่จะศึกษาโลกในสภาวะแห่งความแปรปรวนนี้ด้วยวิธีศึกษาระบบเดิมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเป็นหลัก โดยรวม (แบบใหม่) เรียกว่า พหุภาคินิยม (multilateralism)

เวทีองค์การระหว่างประเทศ' หรือ 'เวทีโลกทางสังคม' และ 'เวทีโลกทางเศรษฐกิจ' ในฐานะ เวทีเสริมของ 'เวทีระหว่างรัฐ' (scene annexes) เวทีองค์การระหว่างประเทศ จะมีลักษณะประสานงาน (co-ordination) และพึ่งพาอาศัยกันและกัน (interdependence) ตลอดจนวิธีการดำเนินการในลักษณะพหุภาคินิยม เวทีโลกทางสังคม หมายถึง เวทีโลกในยุคหลังระบบเวสต์ฟาเลีย ซึ่งมี 'มนุษย์' เป็นจุดอ้างอิงสำคัญของความสัมพันธ์ในโลก เวทีโลกทางเศรษฐกิจ มีลักษณะอยู่ที่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ การสร้างหรือผลักดันกระบวนการประชาธิปไตยโดยอาศัยกลไกของเศรษฐกิจระบบตลาด . . . พหุภาคินิยม เป็นแนวคิดที่ใช้กันกว้างขวางเช่นกรณี สหประชาชาติ (ยูเอ็น) องค์การการค้าโลก (ดับบลิวทีโอ) ธนาคารโลก (ไอบีอาร์ดี - World Bank) แม้กระทั่ง องค์การไม่แสวงกำไร บริษัทข้ามชาติ สื่อสารมวลชน และภาคประชาสังคม ก็เริ่มให้ความสำคัญกับวิธีการนี้ รูปแบบของ องค์การระหว่างประเทศ (international organization) มีลักษณะถาวร มีกฎเกณฑ์ และปฏิบัติการในด้านต่าง ๆ ซึ่งรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมกันทำงานในรูปแบบนี้ (ขจิต จิตตเสวี, 2553, น. '1-3'-1-8')

(2) สภาพการณ์ของประเทศไทยในกระแสโลกาภิวัตน์

ในกระบวนการของความสัมพันธ์ต่าง ๆ รวมกันเป็นบริบทใหม่ (context) สำหรับนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภายใต้ลักษณะความร่วมมือในระดับต่าง ๆ ของประเทศไทยกับระบบระหว่างประเทศยุคใหม่ที่มีมุมมองพัฒนาจากกระแสโลกาภิวัตน์ การเมืองแบบทั้งโลก (global politics) อันเป็นบริบทของความสัมพันธ์ อันได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ (globalisation) และกระแสภูมิภาคาภิวัตน์ (regionalization) – ภูมิภาคนิยม (regionalism) จึงทำให้ ผู้บริหารประเทศต้องประเมินกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ (strategic positioning) และทางเลือกนโยบาย (สาธารณะ) ตลอดจนทิศทางประเทศครั้งใหม่ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะ ไทย มี ลักษณะเปิดต่อความสัมพันธ์ภายนอกสูง

บริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยในปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 นั้น อยู่ในลักษณะที่ประเทศเพิ่งจะฟื้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจ ที่มีจุดเริ่มต้นจากประเทศไทย และ (เพิ่งจะ) เริ่มฟื้นความเชื่อมั่นของประเทศ รัฐบาลขณะนั้นได้กำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ทางนโยบายต่างประเทศในเชิงรุกไว้อย่างเป็นระบบ โดยมีการปฏิรูปและวางระบบบริหาร

ราชการเพื่อรองรับแนวทางดังกล่าวต่อเนื่องมา (ทว่า) จนเป็นเวลาเกือบหนึ่งทศวรรษต่อมา . . . ช่วงเวลาไร้เสถียรภาพทางการเมืองภายในอย่างต่อเนื่อง มีส่วนทำให้รัฐบาลต่อมาอีกหลายชุดไม่สามารถดำเนินนโยบายเชิงรุกที่เริ่มไว้ อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่ประเทศไทยจำเป็นต้องเผชิญปัญหาของโลกไปใน ‘ลักษณะวันต่อวัน’ ขณะที่ โลกาภิวัตน์ทำให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ ในลักษณะของกระบวนการธรรมาภิบาล (Governance) ขึ้น เพื่อบริหารจัดการปัญหาต่าง ๆ เช่น การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ โรคระบาด ภัยพิบัติ ตลอดจนปัญหาสิ่งแวดล้อมในลักษณะข้ามแดนที่โลกและประเทศไทยเผชิญอยู่ ในบริบทใหม่นี้ประเทศไทยไม่อาจจะดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมิติเดียว ทั้งนี้เพราะปัญหากระแสโลกและความสัมพันธ์ข้ามชาติทั้งหลาย ตลอดจนสำนักร่วมของประชากรที่รวมกันก่อตัวขึ้นเสมือนเป็น ‘เพื่อนบ้านกันทั้งโลก’ ได้เกิดเป็น เวทีโลกขึ้นในประเทศไทย ด้วยในเวลาเดียวกัน (ขจิต จิตตเสวี, 2553)

งาน ขจิต จิตตเสวี (2553) ได้ชี้ว่า ภูมิภาคาคาภิวัตน์ กับ โลกาภิวัตน์ และ ภูมิภาคนิยม กับ โลกาภิวัตน์ (globalism) มิได้เป็นกระบวนการที่แยกคู่ขนานกัน แต่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงและเสริมกัน จึงกล่าวว่า ภูมิภาคาคาภิวัตน์ ยังคงเป็นผลที่ตามมาของความร่วมมือระหว่างรัฐเพื่อ กำหนดระเบียบโลกใหม่ โดย ภูมิภาคาคาภิวัตน์ ถูกตีความว่าเป็นระยะที่มาก่อนของ กระบวนการสลายความเป็นชาติ ทั้งในทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมทั่วโลก และเป็นการข้ามเขตแดน ส่งผลให้กระบวนการนี้เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาของโลกาภิวัตน์ ส่วนภูมิภาคนิยม เป็นการตอบสนองของรัฐชาติต่อกระบวนการดังกล่าว โดยเป็นแรงจูงใจในการสร้างกลไกและสถาบันเพื่อให้รัฐชาติประสานงานและร่วมมือกันในการบริหารจัดการกระบวนการภูมิภาคาคาภิวัตน์ ขณะที่โลกาภิวัตน์หรือการเปลี่ยนแปลงของเวทีระหว่างประเทศได้สร้างความหมายของภูมิภาคขึ้นใหม่ (ขจิต จิตตเสวี, 2553) การศึกษานี้ใช้แนวคิดนี้พิจารณาบริบท ไทย การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของประชาเศรษฐกิจภูมิภาคอาเซียน (ASEAN) จึงเป็นการปรับตัวที่มีสาเหตุของปัจจัยจากภายนอก เพราะ ไทย อยู่บน เวทีโลก ด้วยเช่นกัน

กรณี ยุโรป พบแนวคิด “พื้นที่กิจการเมือง” จากการศึกษาถึงความร่วมมือระหว่างภูมิภาคที่มีลักษณะข้ามชาติ กรณี . . . เอเชียตะวันออก “อนุภูมิภาคแบบข้ามเขตแดน” แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างภูมิภาคนิยมเก่าและภูมิภาคนิยมใหม่ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บน กิจกรรมข้ามถิ่น (ขจิต จิตตเสวี, 2553, น. '1-21')

การศึกษาจึงเห็นว่ามุมมองการต่างประเทศหรือโลกาภิวัตน์ ที่ ไทย เป็นส่วนหนึ่ง มุมมองใหม่ จึงมีความสำคัญแตกต่างจากรูปแบบเดิมในอดีต นโยบายสาธารณะจะมีลักษณะสากลและต้องคำนึงกติกาความร่วมมือระหว่างภูมิภาคมากขึ้น จากการเรียนรู้ในภูมิภาคอื่นอย่างการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรป ที่เรียกว่า “Europeanisation”

กรอบคิดในโลกที่เปลี่ยนไปนี้มีข้อสำคัญคือทำให้เปิดพื้นที่ของโลกจากเดิมที่รัฐเป็นตัวแทนศูนย์กลางอ้างอิงในทุก ๆ เรื่อง ย้ายไปสู่วิธีคิดแบบการบริหารจัดการใหม่ ที่กำลังปรากฏตัวและเพิ่มความสำคัญขึ้นทุกที วิธีคิดแบบนี้นำไปสู่การบริหารจัดการที่เป็นไปตามกติกาหรือกฎระเบียบร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและตัวแสดงต่าง ๆ จากองค์การระหว่างประเทศที่มีรัฐเป็นสมาชิก (IGOs) มาสู่ การอภิบาลโดยไม่ต้องอาศัยรัฐบาล อันเป็นทางเลือกดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะระหว่างรัฐและข้ามชาติ (global governance) ขจิต จิตตเสวี (2553, น. '1-28'-'1-29')

การศึกษานี้ พัฒนาการอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ จึงอยู่ในบริบท กรอบความเป็นสากลของรัฐ นี้ด้วย ในงานสำรวจปัจจัย ความเชื่อมั่น (trust) ของ DUTTA et al. (2011) ตั้งเป้าหมายที่จะมองหาความเป็นไปได้ของการทดแทน ความเป็นชาติ โดยคุณสมบัติของสื่อบนโครงข่ายอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ ความสนใจของ DUTTA et al. สะท้อนความจำเป็นของการใช้สื่อเพื่อสร้างความแน่นแฟ้นการรวมกลุ่มระดับภูมิภาควิวัตน์ ยุโรป การศึกษามีข้อสงสัยเช่นกันว่ากลไกของ การอภิบาล ข้ามชาติในอนาคตที่ไม่ต้องอาศัยรัฐบาลใช้ การเข้าสู่ความเป็นสากลของทุนเป็นตัวเชื่อมกับสังคมและประชาชนมีโอกาสเป็นไปได้จริงหรือไม่ นิเวศน์การเมืองลักษณะเช่นนั้นเกินวิสัยจะได้คำตอบจากงานของงานศึกษาชิ้นนี้ แต่สิ่งที่ผลการวิจัยนี้อาจพอช่วยสะท้อนคำตอบได้ในมุมมองของงานศึกษานี้ ระดับยุทธศาสตร์ ที่นำพาชาติ ควรส่งผลให้ ประชาชนเชื่อมั่นในรัฐบาลขึ้นกับว่าปัจจัยความสำเร็จของรัฐบาลคืออะไร ขณะเดียวกัน รูปแบบนโยบายนับจากนี้ต้องคำนึงถึงกติกาโลกที่เปลี่ยนไปด้วยเทคโนโลยีมากกว่าลักษณะปัญหาจากภายในเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะโดยมุ่งสร้างความได้เปรียบจากโอกาส การเคลื่อนย้ายทุนเสรี และรูปแบบ เสรีประชาธิปไตย

5.3.4 คำแนะนำการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล

ตามที่ปรากฏในเอกสารของโออีซีดี แสดงว่านับตั้งแต่ พ.ศ.2552 ได้เริ่มมีการดำเนินการแผนการผลักดัน เรื่อง การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล ที่ริเริ่มให้ประเทศสมาชิกซึ่งมีฐานประชากรรวมกว่า 500 ล้าน รับทราบและวางเป้าหมายดำเนินการ โดยฐานประชากรเป้าหมายของโออีซีดี ที่จะขยายต่อไป หากจีนและรัสเซียเข้าร่วมเป็นสมาชิก องค์กรโออีซีดีอาจได้จำนวนประชากรภายใต้แผนการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัลเพิ่มขึ้นเป็น 1,300 ล้านคน นับเป็นสัดส่วนประมาณ 1/3 ของจำนวนประชากรโลกทั้งหมด ดังภาพที่ 5.3 สัดส่วนฐานประชากรโออีซีดี เทียบกับประชากรโลก

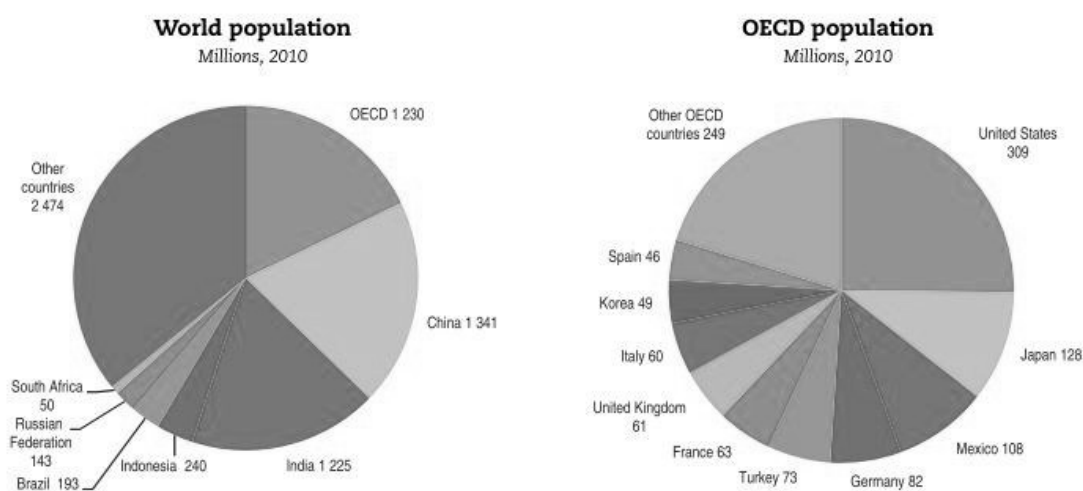
ในอนาคต ประเทศไทยแม้ไม่ได้เป็นสมาชิกของโออีซีดี แต่เป็นสมาชิกภูมิภาคความร่วมมืออาเซียน ซึ่งมีประเทศ อินโดนีเซีย จำนวนประชากรมากที่สุดในภูมิภาคก็เป็นสมาชิกของโออีซีดี เช่นกัน ยังไม่นับ สิงคโปร์และมาเลเซีย ที่มีความใกล้ชิดกับ การเข้าสู่ความสากลของทุน ในระดับที่มากกว่ากรณี ไทย การวางแผนนโยบายที่มี แผนไอดีเอ็ม เป็นคำแนะนำไปสู่การพัฒนาระดับ

กลยุทธ์และกำหนดนโยบายสาธารณะของประเทศสมาชิก กรณิ ไทย ที่มีลักษณะเปิดต่อความสัมพันธ์ภายนอก (ขจิต จิตตเสวี, 2553) จึงมีกรอบความเป็นสากลล้อมรอบอยู่อย่างเหนียวแน่นด้วย

ความเกี่ยวข้องของเอฟไอดีไอเอส โออีซีดี และ แนวคิดการอภิบาลอินเทอร์เน็ตตลอดจนเวทีระหว่างประเทศระดับต่าง ๆ จึงมีความสัมพันธ์ร่วมกัน

คำอธิบายของ เอฟไอดีไอเอส ของ อียู คือ ปัจจัยเทคโนโลยี ที่ประกอบด้วย แนวโน้ม เทคโนโลยีจัดการอภิข้อมูล (big data) เครื่องจักรคิด (machine learning) แนวคิดเชิงอำนาจเทคโนโลยีการจัดการที่ส่งผลให้ พลเมืองมีฐานะเป็นหน่วยหนึ่งจากชุดข้อมูลเชิงพฤติกรรม ซึ่งประเทศที่ยังก้าวตามเทคโนโลยีอาจจะต้องดำเนินการรูปแบบตาม

ขณะเดียวกัน คำอธิบายของโออีซีดี เอกสาร 160, 177 และ 186 เป็นเรื่องติดตามสรุประดับนโยบายและแผนต่าง ๆ ทำให้ แผนไอดีเอ็มของโออีซีดีเป็นลักษณะความสัมพันธ์ของ หลักการอภิบาล (governance) ที่เจ้าหน้าที่รัฐของประเทศสมาชิกลำดับไปทบทวนปรับใช้ ในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ของพวกเขา

ภาพที่ 5.2 สัดส่วนฐานประชากรโออีซีดีเทียบกับประชากรโลก, โดย โออีซีดี Factbook 2013

5.3.4.1 โออีซีดี และ องค์การระดับโลก

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าและพัฒนา (โออีซีดี) ได้ให้คำแนะนำด้านนโยบายสาธารณะ อันประกอบด้วยกฎเกณฑ์ กระบวนการ และองค์ประกอบเทคนิค

การศึกษาวิจัยนโยบายเกิดขึ้นการประยุกต์ใช้คำแนะนำเหล่านั้น เพื่อคาดการณ์เห็นกระบวนการนโยบายที่เกี่ยวข้องและคาดการณ์ผลสัมฤทธิ์เชิงนโยบาย การพัฒนา

ต้นแบบนโยบายขึ้นมาเพื่อใช้ศึกษาและผลการศึกษาเพื่อถ่ายทอดแนวทางดำเนินนโยบายที่เป็นประโยชน์ และประโยชน์สาธารณะนั้นเกิดขึ้นแก่ ประชาชน การส่งเสริมการใช้ข้อมูลอัตลักษณ์พลเมืองเกิดขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการโดยทางสากลเรียกว่า รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

ฉะนั้นแล้ว โออีซีดี ได้สร้างพื้นที่กลางขึ้นเป็นเวทีพูดคุย ข้ออุปสรรคและความท้าทาย การดำเนินไปตามกรอบแผนพัฒนานโยบายสาธารณะที่ให้ไว้แก่ประเทศสมาชิก โดย ข้อคำนึง เป็นคำแนะนำยุทธศาสตร์ภายใต้เงื่อนไขทรัพยากรจำกัด

ภายใต้รหัส “idM” วัตถุประสงค์ของแผนจึงชี้ไปที่การทำหน้าที่ปกป้องข้อมูลอัตลักษณ์ผู้ใช้ ที่จำเป็น และส่งเสริมให้รัฐบาลประเทศสมาชิกมีแนวทางที่สามารถดึงศักยภาพสูงสุดจากทรัพยากรสารสนเทศเพื่อนำไปใช้เชื่อมต่อบริการทุกอย่างบนอินเทอร์เน็ต

ในด้านเทคโนโลยี มีกลุ่มสถาบันองค์กรอยู่มากมายโดยความอุตสาหกรรมพัฒนาเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตขึ้นมา ความก้าวหน้าของโลภวิทยาการสื่อสารได้ผสมผสานมาจากวิทยาการหลายสาขา เราจึงไม่ลืมนึกว่า สังคมข่าวสารชาติตะวันตก ได้รับอิทธิพลอย่างยิ่งจากกลุ่ม ชุมชนผู้ให้กำเนิดสังคมข่าวสาร อาทิ กลุ่มองค์กร W3C และ ICANN กลุ่มที่มีพื้นหลังจากกองทัพ และสถาบันคลังสมอง เช่น RAND ที่เกี่ยวข้องกับมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา และมีหลายกลุ่มสถาบันการสื่อสารที่เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนสมัยอินเทอร์เน็ตยังทดสอบในกองทัพ กลุ่มสถาบันเหล่านี้ได้ทำหน้าที่กำหนดจัดสรร มาตรฐานสื่อสาร ทั้งพัฒนาทดสอบ เลือกจะเปิดเผยผลวิจัยที่ศึกษา การออกแบบทำข้อตกลงสากล และการวิจัย ภัยคุกคาม เรื่องเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสังคมผู้ใช้สื่อสารในวงกว้าง ทักษะของกลุ่มนี้ เป็นเรื่องอำนาจการต่อรองจากการสะสมองค์ความรู้ของวิทยาการสารสนเทศ และถึงวันนี้แหล่งชุมชนของผู้เชี่ยวชาญยังคงค้นคว้าวิจัย

สังคมผู้ใช้อาจถือว่าได้รับอรรถประโยชน์จากการถ่ายทอดวิทยาการ ที่มีชั้นลำดับจาก การวิจัยของกองทัพสู่การวิจัยในระดับสถาบันวิชาการ และสู่การวิจัยโดยบริษัทสื่อข้ามชาติ สังคมข่าวสารได้เปิดพื้นที่ให้วงจรวินัยและตลาดการค้าเสรีทั่วโลก การถ่ายทอด วิธีการผลิต (mode of production) หรือ การถ่ายทอดวิธีการผลิตในวิทยาการคอมพิวเตอร์สู่โครงสร้างห่วงโซ่อุตสาหกรรมด้านเทคโนโลยีข่าวสาร ในพื้นที่สำหรับทุนอุตสาหกรรมเทคโนโลยี เช่น นิคมนวัตกรรมซิลิคอนวัลเลย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และได้ขยายตัวถ่ายทอดความรู้ไปสู่ฐานการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ระดับต่าง ๆ จนถึง การส่งเสริมลอกเลียนรูปแบบการพัฒนา ที่นำไปใช้ในอีกหลายแห่งในโลก โดยภาพรวม โลกการสื่อสารสมัยใหม่ กลุ่มชาติมหาอำนาจตะวันตกเป็นผู้แผ่ขยาย วิถีทุนนิยมตลาดเสรี และวิถีชีวิตสื่อของประชาชน ความคุ้นชินสังคมผู้ใช้สื่อ แบบ ลัทธิโลกเสรีนิยมใหม่ (neoliberalism)

จำนวนประชากรผู้ใช้สื่อบนโครงข่ายที่ขยายตัวรวดเร็วก้าวกระโดด โดยเฉพาะอุปกรณ์สื่อสาร สังคมเครือข่าย (social network) และขั้นตอนวิธีคณิตศาสตร์สถิติที่ใช้ตรวจนับประชากรทั่วโลกจาก อินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ ได้ทำให้โครงข่ายบรอดแบนด์กลายเป็นฐานเข้าถึง การตรวจสอบทัศนคติข้อมูลเชิงประชากรของผู้คนได้เกือบทุกแห่ง ขณะที่สัดส่วนผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต เพิ่มขึ้น อิทธิพลของสื่อ ก็เข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันมากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงของสื่อมีอิทธิพลได้ถึงระดับ บทบาททางสังคม ของผู้ใช้สื่อ สังคมเครือข่าย (social networks) ที่บรรจุภาพลักษณ์ตัวแทนตัวตนผ่านอัตลักษณ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นเอง (Young, 2013) สื่อสังคม (social media) ที่เนื้อหาที่มีอิทธิพลต่อความนึกคิดทัศนคติต่อผู้ที่เปิดรับสื่อของโลก เสรีนิยมโดยตรง

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาล จึงได้รับอิทธิพลจาก ลัทธิโลกเสรีนิยมใหม่ ประชาชน ดำเนินวิถีชีวิตบน การรับรู้สื่อ ที่ส่งผลไปสู่ความเป็นส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์ ขณะที่ ตัวตน (self) แท้จริง ยังคงได้รับอิทธิพล จากเครื่องมือข่าวสารชนิดต่าง ๆ และ โครงสร้างสถาบันสังคม ที่ผสมผสาน ร่วมกับการกำหนดทิศทางทำงานของรัฐบาลจากระบบโลกเสรีประชาธิปไตย ที่มีกลไกรับฟัง การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ทั้งสังคมเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรม สัญญาประชาคม (social contract) รัฐธรรมนูญ กฎหมาย การรณรงค์ชี้ชวนประชาสัมพันธ์ แผนพัฒนาต่าง ๆ ตลอดจน วาทกรรมชุดต่าง ๆ ภายใต้กรอบความเป็นสากล กล่าวโดยสรุป การศึกษาตีความ ความท้าทาย ยุทธศาสตร์ รัฐบาลไม่ใช่ที่ กรอบความเป็นสากลของรัฐ ที่เป็น ข้อคำนึง เพียงส่วนเดียว แต่อยู่ในการ เข้าใจ กลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกรอบความเป็นสากลของประเทศไทย

ในช่วงท้ายนี้ การศึกษาจะอภิปราย ตัวแสดง (actors) ระดับองค์การ สากล ในระดับภูมิภาคาภิวัตน์ (regionalization) กลุ่มสหภาพยุโรป (อียู) ได้ทำการผลักดัน แผนพัฒนาเรื่องอัตลักษณ์ดิจิทัล เพื่อสนับสนุนงานทั้งกิจการภายในและระหว่างประเทศ ขณะที่ ใน ระดับพหุภูมิภาค อย่างองค์การสหประชาชาติ (United Nations) (ยูเอ็น) ได้แสดงบทบาทสนับสนุน ทิศทางส่งเสริมการกำกับนโยบายผ่าน เวทีการอภิบาลอินเทอร์เน็ต (ไอจีเอฟ) (IGF) ร่วมกับกลุ่มตัว แสดงที่ไม่ใช่รัฐอย่าง ธนาคารโลก (World Bank) สภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) และกลุ่มทุนเอกชน ตลอดจนภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อเสนอทิศทางการกำกับดูแลกิจการอินเทอร์เน็ต ระดับสากล ภายใต้การยอมรับลักษณะอินเทอร์เน็ตแบบสากลที่ต้องการสื่อใหม่แบบไร้ศูนย์กลาง ควบคุมอำนาจทั้งเชิงสถาปัตยกรรมและโครงสร้างจัดการ (Digest, 2014, p. 2) กลุ่มองค์กรที่มี อิทธิพลในเวทีทิศทางการกำกับดูแลอินเทอร์เน็ตก็ผลักดันข้อตกลงกับมาตรฐาน ระดับต่าง ๆ งานของ Digest (2014) ได้จัดแบ่งองค์การสากลเป็นขั้วอำนาจต่อการกำหนดทิศทาง ของโครงข่าย ได้แก่ กลุ่มของกระทรวงพาณิชย์สหรัฐอเมริกา (DOC) (ดีโอซี) กับ องค์กรความร่วมมือ

ด้านการจัดสรรชื่อและหมายเลขทางอินเทอร์เน็ต (ICANN) ที่แต่เดิม คณะกรรมการภาครัฐ (GAC) (จีเอซี) ของสหรัฐอเมริกาชักใยให้แสดงบทบาท กับ กลุ่มองค์กรมาตรฐานอินเทอร์เน็ต Internet Standards Organizations ที่ประกอบด้วยสถาบัน IETF, IAB, ISOC, และ มี W3C เป็นตัวหลัก และ กลุ่ม เวทีอภิบาลอินเทอร์เน็ต (IGF) ซึ่งผลักดันโดยองค์การสหประชาชาติ ที่ประกอบด้วยสถาบัน ITU, WIPO

5.3.4.2 โครงการวิจัยเอพีไอไอเอสของกลุ่มสหภาพยุโรป

โครงการเอพีไอไอเอส พ.ศ.2552 งานด้านชีวิตของสหภาพยุโรป เสริมสมบูรณ์และตีพิมพ์เอกสารของโครงการวิจัยขนาด 525 หน้า ชื่อ The Future of Identity in Information Society : Challenges and Opportunities หรือ อนาคตอัตลักษณ์ของสังคม ขาวสาร-ความท้าทายและโอกาส เอกสารจากโครงการวิจัยที่ทีมงานใช้เวลา 5 ปี พัฒนาเป็นงานศึกษา คู่มือเทคโนโลยีที่ผสมผสานข้ามหลายองค์ความรู้วิทยาศาสตร์รวมเข้าด้วยกัน ทีมนักวิจัยมาจาก สถาบันศึกษาในยุโรป 24 แห่ง ร่วมดำเนินการ เพื่อรายงานต่อ คณะกรรมาธิการสหภาพยุโรป (EU Committee) โดยกรอบความร่วมมือเป็นแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) ในแบบของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมพัฒนาแล้วและเป็นการกิจโครงการเพื่อ “การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี” (Research and Technological Development) (Rannenberget al. 2009)

ด้วยขนาดของโครงการวิจัยสหภาพยุโรป จึงได้รับความสนใจกว้างขวาง วิชาการตะวันตก เกิดกระแสวิชาการเรื่อง “อัตลักษณ์ดิจิทัล” (identity) สาเหตุและคุณภาพของ โครงการมองได้ว่าประชากรสหภาพยุโรปที่ปัจจุบันมีสมาชิก 28 ชาติ ประชากรราว 700 ล้านคน จำเป็นต้องมีเครื่องมือรับมือปัญหาอย่าง มาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลพลเมือง ที่แตกต่างกับระหว่าง ประเทศสมาชิก และ มาตรฐานการพิสูจน์ตัวตนบุคคล โดยใช้เครื่องมือเทคโนโลยี การศึกษานี้ทำการ ตีความว่าในอนาคตวิธีการเชื่อมข้อมูลส่วนบุคคลอาจจะเกิดขึ้นตามแม่บทคู่มือเอพีไอไอเอส

บริบทข่าวสารเหตุการณ์เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ทศวรรษชาวยุโรปที่ตอบ รับโครงการอยู่ในห้วงบรรยากาศของวาทกรรม “ก่อการร้าย” และ “ความไม่มั่นคง” พลเมืองยุโรปจึง อาจรู้สึกหวาดหวั่นเพราะเกรงภัยความรุนแรงข่าวเหตุการณ์ก่อเหตุวินาศกรรมหลายต่อหลายครั้ง การแฝงตัวของผู้ก่อการร้ายในเมืองใหญ่หลายเหตุการณ์ที่ กรุงมาดริด กรุงเบอร์ลิน กรุงบรัสเซลส์ กรุงลอนดอน และกรุงปารีส เหตุการณ์เหล่านี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งต่อการสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับ อัตลักษณ์พลเมืองและงานวิจัยเครื่องมือใช้ป้องกัน เช่น ระบบกล้องสาธารณะระวางตรวจตราที่ใช้ การสืบสวนสอบสวน (surveillances) กับ การศึกษาอัตลักษณ์ดิจิทัลในศาสตร์สาขาวิทยาการ ปัญญาประดิษฐ์

การวิจัยวิศวกรรมเทคโนโลยีเหล่านี้ผลิตขึ้นอย่างต่อเนื่องได้เพราะกลุ่มสหภาพยุโรปมีกำลังทุนและเทคโนโลยี ภายใต้จากการดำเนินนโยบาย 3 เสาหลักอย่าง CFSP (Common Foreign and Security Policy) ข้อมูล พ.ศ.2552 ตลาดทุนวิจัยด้านความมั่นคงในโลกมีมูลค่าสูงถึง 141.6 พันล้านเหรียญสหรัฐ (Ben Hayes, 2009) และเทคโนโลยีสำหรับพื้นที่พลเรือนใช้อยู่อาศัย เทคโนโลยี “อัตลักษณ์ดิจิทัล” และ “ชีวมิติ” ดำรงบทบาทช่วยรับมือรูปแบบภัยคุกคามที่มีความถี่มากขึ้นในหลายพื้นที่พลเรือน มีความเสี่ยง และต้องมีการตรวจตราป้องกันการก่อการร้าย

โครงการเอฟไอไอเอส จึงแสดงบทบาทเฉพาะที่การศึกษานี้ตีความมุมมอง กล่าวคือ เป็นแม่แบบกติการะบุตัวตนของสหภาพยุโรปต่อพลเมือง เป็นมาตรฐานออกแบบเชื่อมการสื่อสารและชีวมิติของบุคคล (biometric) (Ben Hayes, 2009, p. 47) และเป็นวิธีที่ภาครัฐบริหารจัดการโครงข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสังคมข่าวสาร (information society) เพียงแต่ว่าในระดับเพื่อกิจการภายในของยุโรปนั้นส่งผลสำคัญ คือการยกระดับเตรียมพร้อมความมั่นคงและการป้องกันก่อการร้าย ขณะเดียวกัน ด้านการต่างประเทศ เกิดผลที่ตามมา คือ กลั่นอายเครื่องมือ “การครอบงำการเมืองระหว่างประเทศ” (hegemony) ในแนวคิด “การจัดระเบียบโลก” (governmentality) และการบริหารจัดการระดับโลก (global governance) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2553, น. 241) จนถึง พลวัตรของกระแสโลก ที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์ทางการเมือง” (political globalization) (จุลชีพ ชินวรรณ, 2558, น. 308-402) ที่ถือว่าแนวโน้มการเชื่อมโยงระเบียบกฎเกณฑ์ต่อผู้คนนำไปสู่ วิธีของการสลายเส้นแบ่งเขตรัฐ-ชาติ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2553, น. 147)

โครงการเอฟไอไอเอสศึกษาศูนย์กลางหน่วยข้อมูลบุคคล “อัตลักษณ์” (identity) ซึ่งพึ่งพา ระบบเทคโนโลยีการจัดการอภิข้อมูล (big data) ในความเป็นไปได้ของเครื่องมือและขั้นตอนวิธี “การระบุตัวตนบุคคล” (identification) ซึ่งประเมินสังเคราะห์รูปแบบเฉพาะบุคคล ส่วนของโครงข่ายการสื่อสาร จึงเกี่ยวพันกับการรวบรวมข้อมูลมาใช้ ซึ่งในทางปฏิบัติ คือการดักข้อมูล เพื่อ การสอดส่อง และ การตรวจตรา ในระดับที่ถือว่าเป็น ความปลอดภัยสาธารณะ ไม่ใช่ชายแดน ภาคประชาสังคมจึงเกิดภาพความกังวลของ “การขโมยข้อมูลผู้ใช้” (sniff) คล้ายลักษณะ ผู้โจมตีช่องโหว่ระบบ (hacker) ที่ใช้วิธีดักจับข้อมูลสื่อสารบนโครงข่าย (Bruce, 2004, pp. 61-68)

ในหลักวิชาการ ส่วนสำคัญ คือ แนวทางปฏิบัตินิยม (pragmatism) ของสังคมวิทยา ตามเอกสารเอฟไอไอเอส จึงเป็นกระบวนการวิธีประยุกต์นำหน่วย “อัตลักษณ์” (identity) เข้าสู่กระบวนการ การจัดกลุ่ม-เหมารวม (stereotyping) และ ตีตราลักษณะ (social labeling) โดยรวบรวมข้อมูลที่มีความถูกต้อง ระดับจิตไร้สำนึก และ ระดับจิตสำนึก เพื่อนำไปใช้ตีความและพยากรณ์พฤติกรรมบุคคล (Hildebrandt et al. 2008, pp. 31-32)

หน้าที่แม่แบบ คู่มือเทคโนโลยีเอฟไอทีไอเอส ส่งมอบแนวทางศึกษาการสร้างระบบจัดการอัตลักษณ์บุคคลพลเมือง ด้วยแนวทางเปิดกว้างวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ วิเคราะห์จักรคิด (ML) การใช้ประยุกต์รัฐศาสตร์งานพลเรือนเป็นไปได้หลายเรื่อง ได้แก่ การข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ การตรวจสอบพฤติกรรมผู้เดินทางท่องเที่ยว การติดตามอาชญากรข้ามแดน การเงินการธนาคาร ข้อมูลทางการแพทย์ มาตรฐานกลางฐานข้อมูลประชากร เป็นต้น

ภาพของการเปลี่ยนแปลงไปสู่อนาคตของสหภาพยุโรป

รองประธานคณะกรรมการสิทธิการสหภาพยุโรป นาง Neelie Kroes กล่าวถึงกรณีวิมุติสมาชิกรอง Angela Merkel ถูกเจาะระบบสื่อสารบนเวที The Cebit tech fair ที่ Hanover ซึ่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษ นาย David Cameron เข้าร่วมฟังด้วย ข้อมูลสำนักข่าว BBC (2014) กล่าวว่า อินเทอร์เน็ตยุคถัดไปจะมี ข้อมูล-เป็นศูนย์กลาง และ การเชื่อมต่อ-เป็นตัวขับเคลื่อน ทั้ง Cloud Computer และ Big Data จนถึง The Internet of things คือ เครื่องมือที่รองรับ การผลิตอุตสาหกรรม , การศึกษา , พลังงาน แม้กระทั่ง รถยนต์ ฉะนั้น อินเทอร์เน็ต ไม่ใช่เป็นเพียง อีเมลของเรา อีกต่อไป . . . เพื่อสร้าง ‘leap of faith’ (อย่างก้าวแห่งการเปลี่ยนแปลง) ของโลกใหม่ ความเชื่อถือ (reliability) และ ความเชื่อมั่น (trust) คือ เงื่อนไขเริ่มต้น (pre-condition)

พลเมืองยุโรปต้องมีสิทธิตัดสินใจรับรู้ ว่า ข้อมูล ของพวกเขากำลังไปสู่ที่ใด และถูกดูแลสำคัญ การปกป้องผู้ใช้อินเทอร์เน็ต คือ ความปลอดภัยบนระบบออนไลน์

นาย Martin Winterkorn ประธานบริหารกลุ่มบริษัท Volkswagen ผู้ผลิตรถยนต์ที่ใหญ่ที่สุดในเยอรมันแสดงวิสัยทัศน์ในเวทีดังกล่าว รถยนต์จะถูกผลิตขึ้นเชื่อมต่อกับโลกอินเทอร์เน็ตทั้งสิ้น ข้อมูลมหาศาลที่เกิดขึ้นขนาดมหึมา คือ อภิมหาข้อมูล (big data) และต้องมีระบบที่ปลอดภัยและความสะดวกสบาย แต่ต้องไม่ใช่กับ พ่อปกครองลูก (บิดาธิปไตย) ต้องไม่เป็น Big Brother (สังคมที่ถูกสอดส่องตรวจตราโดยรัฐบาล - ผู้วิจัย) นาย Martin ผู้ทรงอิทธิพลคนหนึ่งในภาคเอกชน เชื่อว่ารถยนต์ในอนาคตควรเชื่อมต่อ ข้อมูล กับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจเท่านั้น (BBC, 2014)

ทำไมบริบทของสหภาพยุโรปจึงมีความน่าสนใจและมีความสำคัญ?

การศึกษานี้พิจารณางานชื่อ Digital foreign policy: how digital tools can further Europe's foreign policy goals บทความวิเคราะห์ของ Lukasz Antoni Krol (2016) กล่าวว่า อำนาจด้านอินเทอร์เน็ตโลกของสหรัฐอเมริกาเริ่มถดถอยลงแทนที่โดยสหภาพยุโรป (อียู) ซึ่งอยู่ในตำแหน่งสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำด้านการอภิบาลอินเทอร์เน็ตได้ แนวโน้มแห่งโลกที่เปิดกว้างและใช้แนวทางเสรีนิยมนโยบายต่างประเทศของอียู เช่นการสนับสนุนประชาธิปไตยและสงคราม

หลายมิติ (hybrid war) บทความแบ่งงานออกเป็น 4 ส่วน (1) ผลกระทบของอินเทอร์เน็ตต่อสิทธิมนุษยชนและกิจกรรมสังคมของพลเมือง (2) ระบบความมั่นคงปลอดภัย (cyber security) ที่ครอบคลุมการโจมตีไซเบอร์อันก่อให้เกิดโจมตีในมิติข่าวสาร (hybrid warfare) และการตอบโต้ (3) ข้อถกเถียงเรื่องโครงสร้างของการอภิบาลอินเทอร์เน็ตและวิเคราะห์บทบาทที่ยู ที่เกี่ยวข้อง (4) คำอธิบายว่าอียู ทำไมจึงกลายเป็นผู้นำโลกด้านนโยบายดิจิทัล

ในการศึกษาให้ความสนใจกับวิธีการคิดของ Krol เข้าใจว่าการสื่อสารดิจิทัลและความนิยมใช้ทวิตเตอร์ของยุโรป ทวิตเตอร์ จึงเป็นเครื่องมือการทูตจะนำไปสู่เรื่องของประชาธิปไตยและการดำเนินโฆษณาทางการเมืองในรัสเซียของอียู โครงข่ายออนไลน์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการประท้วงในเหตุการณ์ การลุกฮือในภูมิภาคอาหรับ (Arab Spring) นักเคลื่อนไหวใช้สังคมเครือข่ายฝ่ายอำนาจรัฐตอบโต้รวดเร็วโดยการปิดการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต โครงข่ายอินเทอร์เน็ตจึงเป็นพื้นที่การต่อต้านไม่ว่าที่อาหรับตะวันออกกลางหรือที่รัสเซีย ระบบให้บริการ (platforms) เช่นในสังคมเครือข่าย พื้นที่อุดมการณ์ความเห็นที่แตกต่าง กรณี อียู ด้านใต้ติดกับยุโรปตะวันออก การตอบโต้นโยบายต่างประเทศต่อฝั่งโซเวียตที่ในอดีตใช้วิทยุโฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับอิทธิพลในภูมิภาค Krol เห็นว่าอียู ควรสนับสนุนสำนักข่าวอิสระและระบบให้บริการออนไลน์ (online platforms)

กรณี จีน รัฐบาลต้องรับมือกับการหลั่งไหลข้อมูลแต่รัฐบาลจีนก็มีทรัพยากรดิจิทัลและควบคุมสาธารณูปโภคของอินเทอร์เน็ตได้ อินเทอร์เน็ตที่เข้าถึงง่ายทำให้การปิดกั้นระบบบริการง่ายขึ้นไปด้วย ถึงอย่างนั้น นักเคลื่อนไหวต่อต้านก็ไม่ได้เป็นเป้าที่เห็นง่ายนักเมื่อรัฐจี้ตา

กรณี อาหรับสปริง แม้รัฐควบคุมทวิตเตอร์และกูเกิ้ล ปิดอินเทอร์เน็ต แต่บริการโทรแปลงเสียงไปเป็นทวิตเตอร์ก็ยังใช้ได้ ในท้ายที่สุด ฝ่ายตรงข้ามจึงพบว่าได้ผลอย่างมากกับการเข้ารหัสไม่ให้รัฐเข้ามาตรวจได้

คำแนะนำของ Krol อธิบายว่า (1) สถาบันยุโรปต่าง ๆ ควรมีระบบซอฟต์แวร์และครุฝึกเพื่อสร้างทักษะดิจิทัลตลอดจนความมั่นคงทางไซเบอร์ (cyber security) (2) นักรัฐศาสตร์ควรมีความสนใจเทคโนโลยีด้านเข้ารหัส ด้วยไม่ว่าอย่างใดกลุ่มอาชญากรรมและก่อการร้ายย่อมจะพบวิธีได้ผลในการเข้ารหัสข้อมูล การห้ามหรือปิดกั้นการสื่อสาร ยิ่งรบกวนนักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชน และ องค์กรไม่แสวงกำไร ในท้ายที่สุด อียู จึงควรเข้มงวดยิ่งต่อการส่งออก เทคโนโลยีตรวจตรา (surveillance technologies) เพราะหลายบริษัทสัญชาติยุโรปกำลังพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างอำนาจตรวจตราเหล่านี้

5.3.3.2 คำแนะนำการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล (ไออีซีดี)

องค์กรไออีซีดี ได้เผยแพร่เอกสารหมายเลข 160 ชื่อ The Role of Digital Identity Management in the Internet Economy: A PRIMER FOR POLICY MAKERS เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2552 เป็นการดำเนินงานของทีมงานส่วนหนึ่งที่เกิดจากโครงการในประเทศนอร์เวย์ พ.ศ.2550 ซึ่งมีทีมที่ปรึกษาจากหน่วยความร่วมมือวิจัยกับ สถาบันอินเทอร์เน็ตแห่งอ็อกซ์ฟอร์ด และได้รับทุนจากมูลนิธิ Lynde and Harry Bradley (OECD, 2009, p. 2) ทีมวิจัยนี้ชื่อว่า Primer มีจุดประสงค์เสนอต่อภาคเอกชนและภาคสาธารณะตระหนักเรื่องโครงข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีความจำเป็นต้องกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อดูแล ความเป็นส่วนตัว (privacy) ความปลอดภัย (security) และ สร้างประสิทธิภาพ (productivity) รวมกำลังเพื่อใช้ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ การกำหนดกรอบนโยบายจะนำไปสู่การพัฒนาและขยายความสามารถองค์กรต่าง ๆ ที่ให้บริการผู้ใช้

จุดหมายของ Primer คือ ตั้งกฎเกณฑ์ กระบวนการ และองค์ประกอบเทคนิคต่าง ๆ ที่จะประยุกต์ให้กระบวนการนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องสัมฤทธิ์ผล เป็นการส่งเสริมการประยุกต์ใช้ข้อมูลอัตลักษณ์เพื่อการบริการตามจุดประสงค์งานและทรัพยากรต่าง ๆ

คำแนะนำเชิงนโยบายนี้ ชื่อว่า Digital Identity Management (idM) (ไอดีเอ็ม) มุ่งช่วยปกป้อง ข้อมูลอัตลักษณ์ดิจิทัล ของผู้ใช้สื่อในกรอบการทำงานที่จำเป็นกับต้องสามารถดึงศักยภาพไปใช้งานจากการเชื่อมต่อบริการทุกอย่างบนโครงข่ายอินเทอร์เน็ตได้ การวิเคราะห์วิธีและการออกแบบ ความกว้างขวางของช่วงรูปแบบที่แตกต่างกันของผู้ใช้ ส่งผลให้ ไอดีเอ็ม ต้องทำ การตัดแบบ หมายความว่า มันควรทำงานข้ามทุกชั้นระบบต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็น แอปพลิเคชัน (applications) ระบบปฏิบัติการ (systems) และพรมแดนรัฐ (Borders) สิ่งสำคัญ คือ การสร้างสถานะแวดล้อมผู้ใช้ที่น่าเชื่อถือ (trustworthy) มี ความปลอดภัย (security) และให้ความเคารพนโยบายสาธารณะ ขณะเดียวกัน ส่วนติดต่อผู้ใช้ (user-friendly interfaces) ควรใช้ได้พอดีกับระดับการศึกษาของผู้ใช้

กล่าวโดยสรุป การทำงานของกลุ่ม Primer จำกัดระดับไว้สำหรับปัจเจกบุคคลหรือบุคคล ข้อประโยชน์สำคัญของ ไอดีเอ็ม คือ การสำรวจ กลุ่มสมาชิกไออีซีดี เพื่อช่วยสนับสนุน การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (อี-โกเวอร์นเมนต์) และ การปฏิสัมพันธ์สังคม (social interactions) ไปจนถึง ความมุ่งหมายหลัก คือ (1) ใช้ทรัพยากรได้ดีขึ้น (2) ข้ามอุปสรรคสู่การเติบโตและบ่มเพาะนวัตกรรม (3) กำกับดูแลบริการแบบโลกาภิวัตน์ (4) ผู้ใช้สะดวก (5) เสริมสมรรถนะความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว

กลุ่มผู้ที่ได้ใช้ประโยชน์ไอดีเอ็ม สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่ การดูแลเรื่องสุขภาพ การศึกษา การระบุอัตลักษณ์ลูกจ้างพนักงานรัฐบาล ระบบบัตรประชาชน และวิชา

ประโยชน์ต่อผู้ใช้ภาคเอกชน ได้แก่ เพื่อการค้า อุตสาหกรรมท่องเที่ยว บริการการสื่อสาร การชำระเงิน และ ประโยชน์ต่อผู้ใช้ทั่วไป เช่น การใช้สังคมเครือข่าย

สำหรับมาตรฐานที่เอกสารในข่ายขององค์กรโอไอซีดีอ้างอิงและใช้เสนอเป็นมาตรฐานสากล อันได้แก่ the International Organization for Standardization (ISO), the International Telecommunications Union (ITU), and International Civil Aviation Organization (ICAO) เป็นต้น (โปรดพิจารณา OECD, 2009, pp. 2-12)

จากนั้น ในอีก 2 ปีต่อมา ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2554 โอไอซีดี ได้เผยแพร่เอกสารหมายเลข 177 ชื่อว่า National Strategies and Policies for Digital Identity Management in OECD Countries (Bernat, 2011) คือ การสำรวจแบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์รัฐบาลและนโยบายต่อชาติสมาชิกโอไอซีดี เรื่องการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล ทั้งทีมงานที่ดำเนินงานก่อนหน้าและเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสของเครือข่ายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในโอไอซีดีร่วมมือกัน ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ.2552 ถึง มิถุนายน พ.ศ.2553 ก่อนได้ผลสรุปวิจัยและเผยแพร่ ปีถัดมา

การวิเคราะห์จากมุมมอง การบริหารภาครัฐ แบ่งออกเป็น

(1) วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ (2) นโยบายต่าง ๆ ซึ่งจากข้อค้นพบในรายงานระบุว่า ในเชิงวิสัยทัศน์ ที่ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการผลักดัน การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล (ไอดีเอ็ม) ก็เพื่อให้ตระหนัก ภาวะที่เป็นจริงของ รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ก็เพื่อบ่มเพาะ นวัตกรรม รวมถึงภาคบริการอิเล็กทรอนิกส์ และเสริมความเข้มแข็ง ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์

ทั้งนี้ ปรากฏว่าชาติสมาชิกส่วนใหญ่พร้อมอำนวยความสะดวกระดับชาตินี้ร่วมกัน โดยการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล เพื่อสร้างบ่มเพาะนวัตกรรมจะเกิดขึ้นบน เศรษฐกิจอินเทอร์เน็ต ทั้งที่เปิดเผยหรือที่ต้องตีความก็ตาม ทั้งที่ทำได้ทันทีและที่ค่อยเป็นค่อยไประยะยาว

ถึงแม้ว่ามี 2 ชาติสมาชิกโอไอซีดี ที่สนใจเรื่องความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์มากกว่า ระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ระบบเชิงเศรษฐกิจอินเทอร์เน็ต และแม้ว่าวิสัยทัศน์จะแตกต่างกันไปบ้าง แต่ปรากฏว่า ในชั้นกลยุทธ์ ทั้ง 2 ชาติก็ไม่ได้แตกต่างจากประเทศอื่น ทำให้ระดับรากฐาน ตัวแปร จึงเป็นเรื่องของระดับมิติที่วางไว้ (วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และนโยบาย)

ในเชิงกลยุทธ์ที่ซึ่ง การจัดการสาธารณะ หรือ รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐบาลบางแห่งถูกคาดหวังจะได้รับผลพลอยได้ที่ดี (spill-out) จากฝ่ายภาคเอกชน ขณะที่ บางประเทศนิยมแนวทางกลางหรือ ทำทุกแนวทาง (universal approach) ไว้ กล่าวคือ แนวทางที่ทั้งภาครัฐและเอกชนใช้ เช่น การรับรองดิจิทัล (digital credentials) เพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจอินเทอร์เน็ต แบบแผนอื่น ๆ คือให้ภาคเอกชนสร้างระบบรับรองให้สำเร็จแล้วนำไปใช้กับภาคสาธารณะ

กลยุทธ์ระดับชาติต่าง ๆ มักมองทุกระดับชั้น (layers) การบริหารภาครัฐ การจัดการสาธารณะ โดยไม่ได้ดูที่กายภาพพื้นฐานของตนเอง (autonomy) นักวิจัยโครงการของโออีซีดี จึงมองว่าเป็นเรื่องท้าทาย ขณะที่ภาคเอกชนต้องการระบบรับรองเพื่อใช้เทคโนโลยีและลงทุน รัฐบาลอาจถูกมองว่ากำลังแก้ปัญหาโดยวิธี (1) สร้างระบบระบุตัวตนที่เข้มข้น เช่น การใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ (2) เตรียมรับรองกรอบทำงานระบบไอดีเอ็มที่ดีให้ชัดเจน เสียก่อน จึงค่อยปรับให้สอดคล้องเข้ากับ ระบบการจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัลสากล ลดความไม่แน่นอนผู้เล่นในตลาดเสรี คือ การใช้กลไกระบุตัวตน ก็เพื่อการปฏิสัมพันธ์และใช้ประโยชน์ของโครงข่ายที่ช่วยรองรับการลงทุนและนวัตกรรม

ในเชิงกลยุทธ์ โดยส่วนใหญ่ พบว่าเป็นแนวโน้มแบบพัฒนาระบบจากเดิม ที่มีอยู่ทั้งระบบกำกับดูแลเชิงดั้งเดิม ออฟไลน์ (offline) และการปฏิบัติการต่าง ๆ มากกว่าที่จะรับ ปฏิวัติใหม่ทั้งระบบ (Bernat, 2011, pp. 2-6)

และ เอกสารของ โออีซีดี หมายเลข 186 ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2554 ชื่อ ว่า Digital Identity Management for Natural Persons: INNOVATION AND TRUST IN THE INTERNET ECONOMY - GUIDANCE FOR GOVERNMENT POLICY MAKERS (OECD, 2011) เป็นการเสนอรายงานแก่ คณะกรรมาธิการโออีซีดี โดยทีมงาน เรื่องความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว ของข่าวสาร (Working Party on Information Security and Privacy หรือ WPISP) เพื่อ การส่งเสริมเชิงนวัตกรรมและความเชื่อมั่นที่นำไปสู่ ประเด็นเรื่อง เศรษฐกิจอินเทอร์เน็ต (internet economy) จากเป้าประสงค์ของเอกสารจึงระบุว่า “การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล” เป็นรากฐานสำคัญ ไปสู่การพัฒนาและขับเคลื่อน

โดยการนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาเพื่อการสร้าง ระบบจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัลสำหรับบุคคล โดยใช้เวลาสะสมในการผลิตงานวิจัยเอกสารนี้กว่า 4 ปี กล่าวว่า ปัจจุบันนโยบาย สำคัญได้มาถึงจุดต้องตัดสินใจ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความปลอดภัย ของระบบข่าวสารและ เครือข่าย ไปจนถึงการปกป้อง ความเป็นส่วนตัว แล้ว

คำแนะนำเอกสารนี้สร้างขึ้นสอดคล้องกับ ระบบตรวจสอบยืนยันบุคคล ตามการประกาศกระทรวงของโซลประเทศเกาหลีใต้ (Seoul Ministerial Declaration) ต่อหัวข้อ the Future of the Internet Economy และกรอบแนะนำก่อนหน้าบางฉบับของโออีซีดี

เอกสาร 186 อธิบายบทบาทของรัฐในการกำหนดนโยบายเกี่ยวข้องกับ อัตลักษณ์ดิจิทัล และให้คำแนะนำเชิงนโยบายต่อรัฐบาลสมาชิก โดยข้อสำคัญ คือ คำแนะนำ ที่ว่า “กิจกรรมรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ควรสอดคล้องกับกลยุทธ์ของชาติ” ตามข้อความนี้ “การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล” จึงเป็นหัวข้อตัดขวาง (a cross-cutting subject) ภายในการทำงานรัฐบาล นำไปสู่

การผลักดันกลยุทธ์ของชาติ ทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทำให้เป็นจุดเชื่อมกลางทั้งหมด (โปรดพิจารณา OECD, 2011)

5.3.5 การมุ่งเดินทางตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2560-2579 ซึ่งจะครอบคลุมแผนสภาพัฒฯ ไปถึงวันข้างหน้าถึง 4 ฉบับ จากวิสัยทัศน์ที่ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีฉบับแรก คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ซึ่ง ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ยึด “วิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี” ยึด “เป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579” ยึด “หลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตของภาคการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม” ยึด “หลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปีที่ต่อยอดไปสู่ ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเป้าหมายระยะยาว” แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้ตั้งเป้าหมายในมิติหลักๆ ประกอบด้วย

(1) คนไทยที่มีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ (2) การลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจน (3) ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ (4) ทุนทางธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงอาหาร พลังงาน และน้ำ (5) มีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย สังคมปลอดภัย สามัคคี สร้างภาพลักษณ์ดี และเพิ่มความเชื่อมั่นของนานาชาติต่อประเทศไทย (6) มีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ กระจายอำนาจและมีส่วนร่วมจากประชาชน

ตามที่งานวิจัยชิ้นนี้ พัฒนาการอัตลักษณ์ดิจิทัลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จึงเกี่ยวข้องกับ มิติหลัก ข้อที่ (6) ซึ่งกล่าวว่า

บทบาทภาครัฐในการให้บริการซึ่งภาคเอกชนดำเนินการแทนได้ดีกว่าลดลง เพิ่มการใช้ระบบดิจิทัลในการให้บริการ ปัญหาคอร์รัปชันลดลง และการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระมากขึ้น . . . การใช้จ่ายภาครัฐและระบบงบประมาณมีประสิทธิภาพสูง และดัชนีรับรู้การทุจริตดีขึ้น . . . (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น. 64)

ตัวอย่างโครงการที่การบริหารจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัลสามารถใช้ประโยชน์สอดคล้องกับแนวทางเพื่อ การเน้นสำคัญที่ประชาชน และการใช้ศาสตร์การจัดการอภิข้อมูลการศึกษาพบว่าโครงการที่สามารถใช้แนวทางทั้ง 2 ส่วน เพื่อใช้สนับสนุน ได้แก่ (1) โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อติดตามเด็ก (2) โครงการขยายระบบแพทย์ทางไกล (3) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคารก่อการร้ายและภัยคุกคามข้ามชาติ (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาดและสถานการณ์ฉุกเฉินทางสาธารณสุข (5) การป้องกันภัยและแก้ไขปัญหาระบาดทางเทคโนโลยี

สารสนเทศและไซเบอร์ (6) เพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับการให้บริการสาธารณะให้ได้มาตรฐานสากล (7) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (8) ปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้มีความทันสมัย เป็นธรรม และสอดคล้องกับข้อบังคับสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ (9) ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ (10) การเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพการบริหารงานแห่งรัฐ (11) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการให้บริการของภาครัฐ (12) การสนับสนุนการพัฒนาระบบขนส่ง (13) การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล

ดังรายชื่อโครงการ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น. 80-154) โครงการที่เป็นไปได้ ที่การศึกษาพิจารณา ประเด็นข้อมูลส่วนบุคคล และเทคโนโลยีข้อมูล จะสามารถมีส่วนนำเข้ามา ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาโครงการเหล่านี้ และยังสามารถเร่งระดับแก้ปัญหาทั้งการ พัฒนาค่าดัชนีเรื่องประสิทธิภาพเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ข้ออุปสรรคในแผนยุทธศาสตร์มอง สภาพการณ์ว่าการบริหารจัดการภาครัฐมีประสิทธิภาพต่ำ และ ระบบการให้บริการประชาชนยังไม่ได้ มาตรฐานสากลเมื่อเทียบกับต่างประเทศ

สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากระบบบริหารราชการเป็นแบบแนวตั้ง รวมศูนย์การบริหารงานไว้ที่ส่วนกลาง มีระเบียบและขั้นตอนมาก ขาดความยืดหยุ่น ลำช้า ไม่คล่องตัว ไม่ประหยัด และไม่สามารถบริหารงานอย่างครอบคลุมมีการบูรณาการในลักษณะแผนยุทธศาสตร์เชิงรุก ซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตและการดำเนินธุรกิจผ่านเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารที่เน้นความรวดเร็วและประสิทธิภาพให้มากขึ้น . . .

โดยในอันดับชี้วัดอ้างอิง สถาบันการจัดการนานาชาติ (International Institute for Management Development: IMD) รายงานว่าในปี 2558 ประสิทธิภาพของภาครัฐอยู่ที่ อันดับ 27 ของโลก เป็นอันดับสามของภูมิภาคอาเซียน รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย และ ธนาคารโลกรายงานว่าปี 2558 ประเทศไทยมีคะแนนความง่ายในการประกอบธุรกิจอยู่ที่อันดับ 49 ของโลก และเป็นอันดับสามของภูมิภาคอาเซียนรองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น. 60) เป้าหมายของการพัฒนาด้านนี้ รัฐบาลต้องการให้ระบบการให้บริการได้การจัดอันดับ ขึ้นเป็นอันดับที่สองในอาเซียนภายในปี 2564

เป้าหมายประเทศเพื่อมีความพร้อมรับมือภัยคุกคามทั้งภัยคุกคามทางทหารและ ภัยคุกคามอื่นๆ ระยะเวลาในการระดมสรรพกำลังเมื่อเกิดภัยคุกคาม อันดับความเสี่ยงจากการก่อการร้ายต่ำกว่าอันดับที่ 20 ของโลก (ดัชนีความเสี่ยงของโลกของ WEF) อันดับความเสี่ยงจากการโจมตี ด้านไซเบอร์/ต่ำกว่าอันดับที่ 10 ของโลก (ดัชนีความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของโลกของ International Telecommunication Union: ITU) ดังภาพข้อมูลที่ 5.3 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น. 122) สังเกตได้ว่า

จากข้อมูลแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การศึกษานี้เห็นว่าแผนยุทธศาสตร์หัวข้อ ประเด็นต่าง ๆ โดยล้วนตั้งอยู่ค่านึงการพัฒนาชาติให้เข้าสู่ กรอบความเป็นสากลของรัฐ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะพื้นฐานตัวชี้วัดที่ขึ้นอยู่กับมาตรการและมาตรฐานด้านเทคโนโลยี โดยการอ้างอิงจัดอันดับ ของสถาบันองค์กรที่ยอมรับระดับสากล

ภาพที่ 5.3 อันดับความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของไทยในอาเซียน, โดย สพอ.

5.3.6 ก้าวต่อไปของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

จากเวทีประชุม เทปเสียง วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ.2559) เรื่อง Big Data งานวิจัยแห่งชาติ พ.ศ.2559 จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ความเห็นภาพกว้างว่า กำลังบุคลากรด้านข้อมูล หรือ นักพัฒนาบนเทคโนโลยีด้านข้อมูลของไทย น่าเชื่อได้ว่ามีจำนวนที่เพียงพอ แต่พบว่า ปัญหาที่สำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและคนส่วนใหญ่ ไม่รู้ให้ “ข้อมูล” ดำรงอยู่ลักษณะไหนและได้มาอย่างไร ฉะนั้น การศึกษาตีความว่าอุปสรรคปัญหาที่ในที่ประชุมกล่าวถึงเป็น การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรในหน่วยงานราชการและกลไกในกระบวนการเรื่องข้อมูลข่าวสารที่ต้องบริหารจัดการโดยเทคโนโลยีข้อมูล

ผู้อำนวยการสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (สรอ.) กล่าวว่า

โจทย์ต้องมาก่อนนโยบายภาครัฐ โจทย์เพื่อตอบภารกิจ โจทย์เพื่อนำมาสู่การขับเคลื่อนการทำงานภาครัฐ-ทำอะไร? การได้ข้อมูลมาก็เพื่อตอบโจทย์ ทำอย่างไรเพื่อแต่ละหน่วยงานภาครัฐจะมีหน่วยงานสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์-สำนักที่ใช้ข้อมูลมากที่สุดในหน่วยงานนั้น (ที่ซึ่ง) เจ้าหน้าที่เรียนรู้ นำข้อมูลมาใช้เสนอผู้บริหารเพื่อตัดสินใจ

คำว่า โจทย์ จึงมีความหมายในบริบทสนทนาเรื่อง อภิข้อมูล (big data) การใช้เครื่องมือไปเพื่ออะไร ถ้าแม้แต่ โจทย์ ยังไม่รู้ แล้วหน่วยงานภาครัฐจะแก้ปัญหาด้วยข้อมูลได้อย่างไร เพราะฉะนั้น เจ้าหน้าที่ต้องทราบ โจทย์ เพื่อเรียนรู้เก็บบันทึกข้อมูลสำคัญเพื่อมาใช้วิเคราะห์

ขยายความ (ต่อ) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอภิข้อมูลว่า

(การดำเนินกลยุทธ์) การนำ Big Data มาใช้ของประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่งที่ดี โดยเตรียมการเป็นเจ้าภาพงานกีฬาโอลิมปิก 2020 สร้างอุปกรณ์แปลภาษาเพื่อการสื่อสารแทนการฝึกภาษาเจ้าหน้าที่ . . . (การวางแผน) ความก้าวหน้าเทคโนโลยีดำเนินไปรวดเร็วจนรอบการวางแผน ยุทธศาสตร์ด้วยเงื่อนไขเป้าหมายไม่อาจวางแผนระยะยาวได้ การดำเนินงานด้านเทคโนโลยียุคต่อไป ภาครัฐต้องรับฟังภาคเอกชนไปในทางเดียวกัน . . . (บริการประชาชน) พ.ศ.2560 การให้บริการกระทรวงมหาดไทยของประชาชนจะใช้เพียงบัตรประชาชนผ่านที่เครื่องแสกนข้อมูล . . . การให้บริการพร้อมเพย์ จะแทนที่การทำงานเจ้าหน้าที่การเงินของหน่วยงานภาครัฐ . . . การใช้บัตรประชาชนใบเดียวใช้งานแทนสำเนาบัตรประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านกระดาษในปัจจุบันทั้งหมด . . . และ (จัดเก็บรายได้) ใน 3 ปีข้างหน้า (ถ้า) ตามแผน การจัดเก็บภาษีกรมสรรพากรจะทำผ่านระบบอัตโนมัติระบบถามตอบรายได้ เช่นเดียวกับสิงคโปร์ เป็นต้น . . . (สังคมสงเคราะห์) กระทรวงแรงงานสามารถกำหนดค้นหาตำแหน่งงานเหมาะสมแก่ผู้ตกงาน เป็นต้น

ผู้ให้ข่าวสำคัญ ยกตัวอย่างประเทศที่เปิดกว้าง สื่อและเศรษฐกิจดิจิทัล อย่าง เอสโตเนีย ประเทศขนาดเล็กในสแกนดิเนเวีย ตัวอย่างต้นแบบการจัดระบบนิเวศน์ (ecosystem) ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับสังคม โดยรัฐบาลส่งเสริม ภาคเอกชน ดำเนินธุรกิจและจัดการได้อย่างรวดเร็ว การบริหารและการกำหนดยุทธศาสตร์ของเอสโตเนีย อุปมาเหมือนเป็น “ซิลิคอนวัลเลย์” ของยุโรป การใช้เครื่องมืออภิข้อมูล ของ ญี่ปุ่น และประเทศอื่น ๆ ชี้ให้เห็นเน้นสำคัญเรื่อง วิสัยทัศน์ กรณี ไทย อาจเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมนำมาใช้

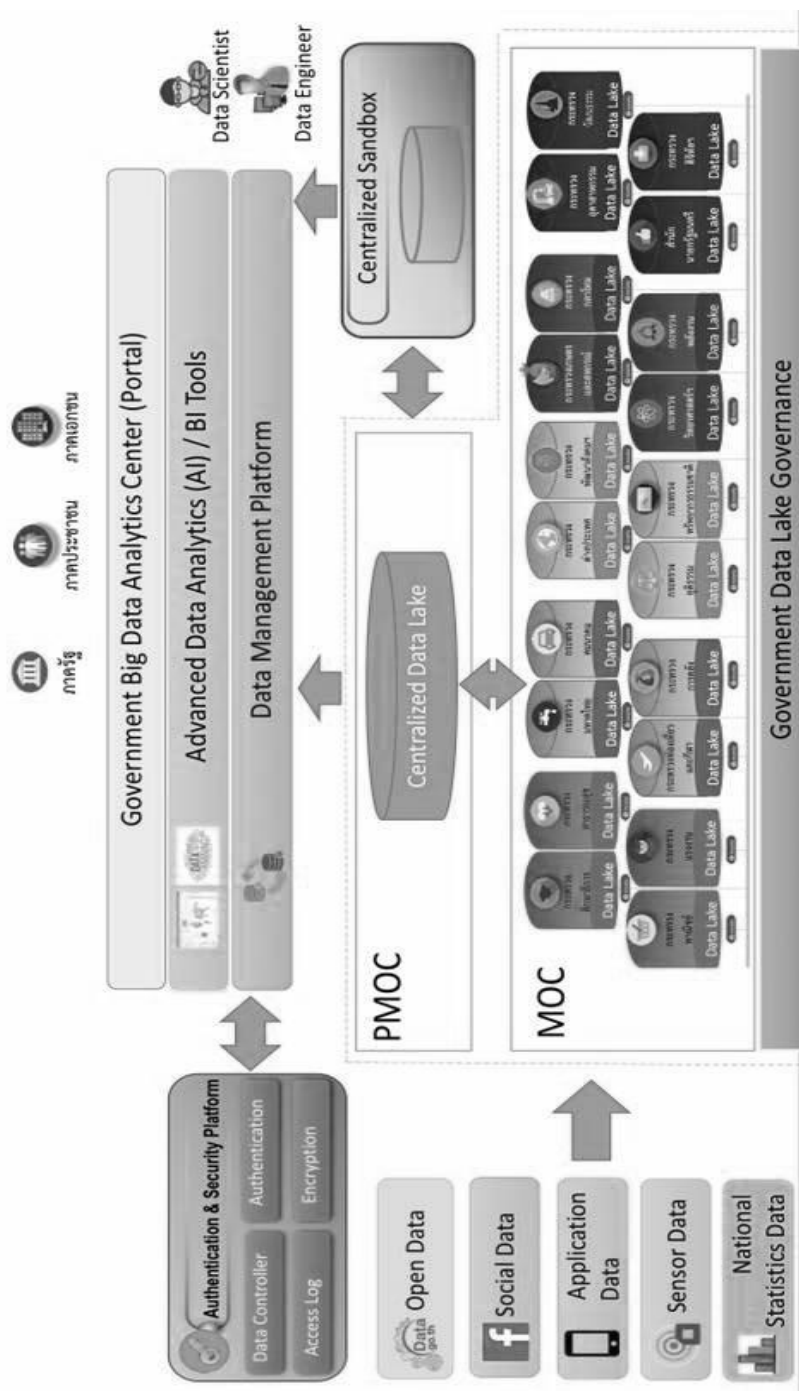
วิสัยทัศน์ กรณีของ ไทย นั้น โดยสำคัญขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจนโยบายสาธารณะของแต่ละวาระสมัยรัฐบาลที่ประกาศไว้ก่อนการเลือกตั้งที่มีกำหนดคราวละ 4 ปี

ในสภาพการณ์บ้านเมืองวาระรัฐบาล คสช. สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์มีหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบาย ที่รับผิดชอบด้านข้อมูล และเป็นผู้รับผิดชอบผลักดันนโยบาย เรื่อง

การใช้ข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐ ฉะนั้น จากที่รัฐบาล คสช. หลังการตัดสินใจนโยบายดิจิทัลไทยแลนด์ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2559 โครงสร้างของการดำเนินนโยบายผ่านการใช้เทคโนโลยีเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์จึงปรากฏผลออกมาหลังจากแผนดิจิทัลไทยแลนด์ได้เริ่มต้นไประยะหนึ่ง และการปรับเปลี่ยนทั้งด้านกฎหมายและด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ประเด็นความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ ก็ปรากฏความก้าวหน้าในระดับหนึ่ง ดังภาพชุดที่ 5.5, 5.6, 5.7 แผนดำเนินการที่ สรอ. รับผิดชอบในเรื่องอิเล็กทรอนิกส์ ดังตารางที่ 5.2 เพื่อเดินหน้านำตาม วิสัยทัศน์ ประเทศไทย โดยปรากฏชัดเจน ดังโครงการที่ต้องดำเนินการ 7 ข้อ โดยข้อแรกที่ประสบผลสำเร็จแล้ว คือ “ประชารัฐสวัสดิการ”

ภาพที่ 5.4 : วิสัยทัศน์ BIG DATA ของ สรอ., โดย สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

ภาพที่ 5.5 : สถาปัตยกรรม พีเอ็มไอซี และ เอ็มไอซี ของระบบการทำงานภาคครัวเรือน สำหรับงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

ตารางที่ 5.2

สรุปเปรียบเทียบอันดับ จีซีไอ อีจีดีไอ และ อีพีไอ ของต่างประเทศ

ประเทศ	อันดับ GCI	อันดับ EGI	อันดับ EPI
เกาหลีใต้	26	1	1
ออสเตรเลีย	22	2	7
สิงคโปร์	2	3	10
ฝรั่งเศส	23	4	4
เนเธอร์แลนด์	8	5	1
ญี่ปุ่น	6	6	4
สหรัฐอเมริกา	3	7	9
สหราชอาณาจักร	9	8	4
นิวซีแลนด์	17	9	19
ฟินแลนด์	4	10	24
ไทย	31	102	54

โดย สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (2016b, น. 31)

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กาญจนา แก้วเทพ. (2555). *คู่มือสื่อใหม่ศึกษา: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* ม.กรุงเทพฯ.
- กิตติ ประเสริฐสุข. (2554). *เมืองไทยสองเสียง?: สภาพปัญหา แนวโน้ม และทางออกวิกฤติการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขจิต จิตตเสวี. (2553). *โครงการนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบัน : ประเทศไทยบนเวทีโลกและเวทีโลกในประเทศไทยในต้นศตวรรษที่ 21 : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. [กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย], 2553 [2010].
- จุลชีพ ชินวรรณ. (2558). *โลกในศตวรรษที่ 21 กรอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2010). *รัฐชาติ กับ (ความไร้) ระเบียบโลกชุดใหม่*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล. (2554). *สื่อต่างประเทศกับวิกฤติการเมืองไทย, เมืองไทยสองเสียง?: สภาพปัญหา แนวโน้ม และทางออกวิกฤติการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, และวสันต์ เหลืองประภัสร์. (2554). *การกระจายอำนาจกับวิกฤติการเมืองไทย เมืองไทยสองเสียง?: สภาพปัญหา แนวโน้ม และทางออกวิกฤติการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). *บูรณาการสหภาพยุโรป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเจตน์ ไตรพัฒน์พร. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการใช้งานบริการภาครัฐ smart citizen info*. [กรุงเทพฯ]: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักพิมพ์นิติรัฐ. (2546). *ราชการไทยยุค e-government*: กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์, 2546.
- สุรางคณา, ว., ชัยชนะ, ม., สรณันท์, จ., แวนเดอร์โฮสต์, ม., พรพรม, ป., อีร์คักดี, และ, ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย. (2560). *ข่าวสั้น Cyber threats 2559: ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย (ThaiCERT) สำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน)*.

เอกลักษณ์ อยู่เจริญ. (2549). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์*
Development strategy towards e-government. [กรุงเทพฯ]: วิทยาลัยนวัตกรรมการ
อุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความวารสาร

- กุลลดา เกษบุญชู. (2556). กระบวนการเข้าสู่ความเป็นสากลของระบบทุนนิยมและลัทธิเสรีนิยมใหม่.
วารสารสังคมศาสตร์, 43(2), 35-52.
- เกษม เพ็ญภินันท์. (2549). ว่าด้วยมโนทัศน์ 'ความเข้าใจ' ในศาสตร์ การตีความทางปรัชญาของกาดา
เมอร์.
- จันทนา ทองประยูร. (2552). การหลอมรวมหนังสือพิมพ์กับสื่อออนไลน์. *วารสารนิเทศศาสตร์*
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 1(1), 14.
- มรรยาท อัครจันทโชติ. (2014). การข้ามพ้นสื่อ (Transmedia) : การข้ามพ้นเทคโนโลยีไปสู่ปรัชญา
การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 32(1).
- เรวัต แสงสุริยงค์. (2558). ยุคทองของนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย.
วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 23(42), 1-24.

วิทยานิพนธ์

- นฤมล คงชื่นสิน. (2556). *การปรับตัวของนิตยสารในยุคหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) :*
กรณีศึกษา นิตยสารตกแต่งบ้าน my home. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารและสื่อสารมวลชน.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- ทีมเศรษฐกิจ. (2 พฤษภาคม 2559). ไซรล์ "ประเทศไทย 4.0" สร้างเศรษฐกิจใหม่ ก้าวข้ามกับดัก
รายได้ปานกลาง, *Economics. ไทยรัฐ*. Retrieved from. สืบค้นจาก
www.thairath.co.th/content/613903

- รินณา อาริธรรมศิริกุล. (8 December 2012). *Bullying ปัญหาวัยทีนที่กำลังระบาดหนักในสังคมอเมริกัน*. สืบค้นจาก <http://www.siamintelligence.com/bullying-problem-in-america/>
- Thaipbs. (6 กุมภาพันธ์ 2558). *ปอท.จับกุมแก๊งโรแมนส์สแกรมหลอกตีสันทหญิงไทยให้โอนเงิน*. สืบค้นจาก <http://news.thaipbs.or.th/ปอท.จับกุมเครือข่ายโรแมนส์สแกรมหลอกตีสันทหญิงไทยให้โอนเงิน>
- Thaireform. (17 พฤศจิกายน 2559). *ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ เปิดแนวคิดไทยแลนด์ 4.0 สร้างเมล็ดพันธุ์ชุดใหม่ให้มีรากแก้ว*. สืบค้นจาก http://www.isranews.org/isranews-article/item/51766-thailand-4-0_51766.html

Books and Book Articles

- Alsagaf, R. M. (2015). *Identity construction and social capital : a qualitative study of the use of Facebook by Saudi Women*. In: University of Leicester
- Assurance, N. T. A. f. I. (2014). *Good Practice Guide No.45 Identity Proofing and Verification of an Individual*. In (2.3 ed.): Cabinet Office.
- Åström, J., Hinsberg, H., Adenskog, M., & Karlsson, M. (2013). *Case studies on e-participation policy: Sweden, Estonia and Iceland*.
- Bruce, S. ช. ศ. (2004). *Secrets and Lies : Digital Security in a Networked World*.
- Gadamer, H.-G. (1976). *Philosophical Hermeneutics*: University of California Press.
- Mcluhan, M., & R.Powers, B. (1989). *The Global Village : Transformation in World Life and Media in the 21st Century*: Oxford University Press.
- OECD. (2008). *Shaping Policies for the Future of the internet Economy*. Paris.
<https://search.proquest.com/docview/189839669?accountid=42455>
- OECD. (2009). *The Role of Digital Identity Management in the Internet Economy: A PRIMER FOR POLICY MAKERS*. Retrieved from Paris:
<https://search.proquest.com/docview/189860426?accountid=42455>
- OECD. (2011). *Digital Identity Management for Natural Persons: ENABLING INNOVATION AND TRUST IN THE INTERNET ECONOMY - GUIDANCE FOR*

GOVERNMENT POLICY MAKERS. Retrieved from Paris:

<https://search.proquest.com/docview/924026916?accountid=42455>

Ricoeur, P. (1981). *Hermeneutics and the human sciences* Cambridge University Press.

Rodrigues, R. E. (2011). *Revisiting the legal regulation of digital identity in the light of global implementation and local difference*. (10033627 Ph.D.), The University of Edinburgh (United Kingdom), Ann Arbor. Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/1774234438?accountid=42455> ProQuest Dissertations & Theses Global database.

Vis-Sommer, V., Sommer, M. H., & Curtin, G. G. (2003). *The World of e-government*: New York : Haworth Political Press, c2003.

Articles

Al-Khouri, A. M. (2013). Identity and Mobility in a Digital World. *Technology and Investment, Vol. 04 No. 01*, 6. doi:10.4236/ti.2013.41002

Al-Khouri, A. M. (2014). Digital identity: Transforming GCC economies. *Innovation : Management, Policy & Practice*, 16(2), 184-194.

Alateyah, S. (2014). An integrated model for citizens to adopt e-government services in the Kingdom of Saudi Arabia. In: University of Southampton.

smaak, S. L., Surina, N., & Nazira, O. (2012). Constructing Identity through Facebook Profiles: Online Identity and Visual Impression Management of University Students in Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 65, 134-140. doi:10.1016/j.sbspro.2012.11.102

Belk, R. W. (2013). Extended Self in a Digital World. *Journal of Consumer Research*, 40(3), 477-500. doi:10.1086/671052

Bernstein, G. (2004). Accommodating Technological Innovation- Identity, Genetic Testing and the Internet. *Vanderbilt Law Review*, 57(3), 78.

Colbert, A., Yee, N., & George, G. (2016, 06//). THE DIGITAL WORKFORCE AND THE WORKPLACE OF THE FUTURE, Editorial. *Academy of Management Journal*, 731-739. Retrieved from

<http://ezproxy.library.tu.ac.th/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=116369835&site=eds-live>

- Cole, D. D. (2016). AFTER SNOWDEN: REGULATING TECHNOLOGY-AIDED SURVEILLANCE IN THE DIGITAL AGE. *Capital University Law Review*, 44(4), 677-691.
- Cox, R. W. (1981). Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory. *Millennium*, 10(2), 126-155.
doi:10.1177/03058298810100020501
- Digest, C. (2014). Internet Governance Overview. *Congressional Digest*, 93(6), 2-5.
- Geist, M. (2016). The policy battle over information and digital policy regulation: a canadian perspective. *Theoretical Inquiries in Law*, 17(2), 415-449.
doi:<http://dx.doi.org/10.1515/til-2016-0016>
- Haiyan, Q. (2011). Citizen-Centric E-Strategies Toward More Successful E-Governance. *Journal of E-Governance*, 34(3), 119-129. doi:10.3233/GOV-2011-0263
- Halperin, R., & Backhouse, J. (2009). A Roadmap for Research on Identity in The Information Society. *Identity in The Information Society Journal*, 1(1), 15.
- Kenenissa, D., & Cho, Y. C. (2017). Evaluating E-Government Implementation in Public Service Delivery. *Journal of Marketing Thought*, 4(1), 1-10.
doi:10.15577/jmt.2017.04.01.1
- Krol, A. A. (2016). Digital foreign policy: how digital tools can further Europe's foreign policy goals. *European View*(1), 133. doi:10.1007/s12290-016-0384-8
- Laurent, M., Denouël, J., Levallois-Barth, C., & Waelbroeck, P. (2015). 1 - Digital Identity. In *Digital Identity Management* (1-45): Elsevier.
- Lindblom, C. E. (2010). The Science of "Muddling" Through. *Emergence: Complexity & Organization*, 12(1), 70-80.
- Mirchandani, D. A., Hayes, J. P., Kathawala, Y. A., & Chawla, S. (2018). PREFERENCES OF KUWAIT'S RESIDENTS FOR E-GOVERNMENT SERVICES AND PORTAL FACTORS. *Journal of Developing Areas*, 52(1), 269-279.
- Misuraca, G., Broster, D., & Centeno, C. (2012). Digital Europe 2030: Designing scenarios for ICT in future governance and policy making. *Government Information Quarterly*, 29(Supplement 1), S121-S131. doi:10.1016/j.giq.2011.08.006

- Nica, E. (2015). SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND CITIZEN-CENTRIC E-GOVERNMENT SERVICES. *Economics, Management & Financial Markets*, 10(3), 69-74.
- Siibak, A. (2009). Constructing the Self through the Photo selection - Visual Impression Management on Social Networking Websites. *Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 3(1), 1-9.
- Soliman, A. (2015). Digital Doppelgänger: Between Public Image and Self Perception. *International Journal of the Image*, 6(3), 51-61.
- Sullivan, C. (2012). Digital identity and mistake. *International Journal of Law & Information Technology*, 20(3), 223-241.
- Tubtimhin, J. (2009). Thailand Moves to Connected Government. *I-Ways*, 32(4), 229-239. doi:10.3233/IWA-2009-0193
- Uimonen, P. (2013). Visual identity in Facebook. *Visual Studies*, 28(2), 122-135. doi:10.1080/1472586X.2013.801634
- Van Gorp, N., & Honnefelder, S. (2015). Regulation and Competition: Challenges for Competition Policy in the Digitalised Economy. *Communications and Strategies*(99), 149-162.
doi:http://www.idate.org/en/Digiworld/Communications-Strategies/Archives/Archives_50_.html
- Wirtz, B., Weyerer, J., Thomas, M.-J., & Möller, A. (2017). E-Government Implementation: Theoretical Aspects and Empirical Evidence. *Public Organization Review*, 17(1), 101-120. doi:10.1007/s11115-015-0330-2
- Young, K. (2013). Managing online identity and diverse social networks on Facebook. *Webology*, 10(2).

Electronic Media

- BBC. (10 March 2014). Trust in the internet 'now missing'. Retrieved from <http://www.bbc.com/news/technology-26512369>

- Bernat, L. (2011). *National Strategies and Policies for Digital Identity Management in OECD Countries*. Retrieved from Paris:
<https://search.proquest.com/docview/863240193?accountid=42455>
- Brubaker, & Richards, J. (2009). *I am an ID: Non/persisting our sociotechnical digital identities*. (1467120 M.A.), Georgetown University, Ann Arbor. Retrieved from
<https://search.proquest.com/docview/304882540?accountid=42455> ProQuest
 Dissertations & Theses Global database.
- Brubaker, & Richards, J. (2015). *Death, Identity, and the Social Network*. (3734470 Ph.D.), University of California, Irvine, Ann Arbor. Retrieved from
<https://search.proquest.com/docview/1736110579?accountid=42455> ProQuest
 Dissertations & Theses Global database.
- Gilbert, N. (2007). *Dilemmas of Privacy and Surveillance*. Retrieved from
<https://www.raeng.org.uk/publications/reports?fc=67&p=6>
- Hildebrandt, M., Koops, B.-J., & Vries, K. d. (2008). “D7.14a: Where Idem-Identity meets Ipse-Identity. Conceptual Explorations”. Retrieved from
<http://www.fidis.net/resources/deliverables/>
- Koops, B.-J., Vries, K. d., & Hildebrandt, M. (2009). “D7.14b: Idem-Identity and Ipse-Identity in Profiling Practices”. Retrieved from
<http://www.fidis.net/resources/deliverables/>
- Scheib, C. A. (2011). *I See Me in You—Finding the Self in an Environment of Change: Exploring the common ground in identity construction and acculturation*. (1502932 M.A.), Prescott College, Ann Arbor. Retrieved from
<https://search.proquest.com/docview/913104079?accountid=42455> ProQuest
 Dissertations & Theses Global database.

เอกสารอื่น ๆ

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2553). คู่มือการจัดทำมาตรฐานเพื่อการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ.

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2554). กรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2554-2563) ของประเทศไทย.

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2558). สาระสำคัญ (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล พ.ศ.2559-2563.

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). แผนปฏิบัติราชการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ปี 2559 (ฉบับรอบ 6 เดือนหลัง).

กฤษณ์ ชนวนนิช. (2547). การดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการนายกรัฐมนตรี. สารตำราฐานภาพ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).

รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 1/2558. (2558). ณ ห้องสีเขียว ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร.

รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 2/2558. (2558). ณ ห้องสีเขียว ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร.

รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 3/2558. (2558). ณ ห้องสีเขียว ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร.

รายงานการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 1/2559. (2559). ณ ห้องสีเขียว ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร.

ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย (ThaiCERT). (2559). ข่าวสั้นและบทความ *Cyber threats 2558*: สำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน).

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2559). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2559.

สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์. (2559a). แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลประเทศไทย ระยะ 3 ปี (2559-2562). บริษัท ไอทีอีเอสดิจิทัลโซลูชั่น จำกัด.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). คำแถลงของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา.

Other Materials

- Brown, I. (2013). *Future Identities- Changing identities in the UK – the next 10 years : How will surveillance and privacy technologies impact on the psychological notions of identity?* . United Kingdom: Government Office for Science.
- Charalabidis, Y. (2015). *Government 3.0: Ideas and solutions for next-generation Governance*. Paper presented at the Samos 2015 Summit.
- Dutta, S., Dutton, W. H., & Law, G. (2011). *The New Internet World A Global Perspective on Freedom of Expression, Privacy, Trust and Security Online*.
- ESRC. (2009). *The Educational and Social impact of new technologies on young people in Britain*.
- Innovation, I. f. I. T. (2013). *Report on Design and Implementation of e-Government (CS-01)*.
- John B. Horrigan , L. R. (2002). *The Broadband Difference How online Americans' behavior changes with high-speed Internet connections at home*.
- Kuo, A., & Margalit, Y. (2012). Measuring Individual Identity: Experimental Evidence.
- Nabeth, T. (2005). *Understanding the Identity Concept in the Context of Digital Social Environments*. FIDIS.
- OIX. (2010). Open Identity for Open Government and the Open Identity Exchange (OIX): A Market Solution to Online Trust: Open Identity Exchange.
- Pacific, F. S. A. (2016). *Thailand Digital Government Readiness Survey 2016*.
- Rannenberg, K., Royer, D., & Deuker, A. (2009). *The Future of Identity in the Information Society Challenges and Opportunities*.
- SIMPSON, G., & LINDLEY, E. (2010). *Investigating challenges in digital identity (UK)*.
- The Boston Consulting Group. (2012). *The Value of Our Digital Identity*.
- The Economist Intelligence Unit. (2015). *The Economics of digital identity*.
- Willen, B., Massa, A., & Zuazua, M. (2013). *Agile Government : A Citizen-Centric Approach to Growth*.
- Zocial inc. (2015). Thailand & Global Social Media Movement 2014-15 Population and behavior global & Thailand [Press release]

Zwart, M. d., & Lindsay, D. (2012). My Self, My Avatar, My Rights? Avatar Identity in Social Virtual Worlds.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ลำดับเหตุการณ์การสื่อสารประเทศไทย พ.ศ. 2529-2551

ตารางลำดับเหตุการณ์การสื่อสารประเทศไทย พ.ศ.2529 - 2535

ปี	เทคโนโลยีสื่อมวลชนและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน
2529	กำเนิดวิทยุติดตามตัว (เพจเจอร์) โดยบริษัทแพ็คลิงค์ได้สัมปทานจาก กสท
	กำเนิดโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ NMT450 โดย ทศท
2530	โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ AMPS800 ให้บริการโดย กสท
	โรงภาพยนตร์ขนาดเล็ก ที่เรียกว่า มินิเธียเตอร์ ซึ่งตั้งในศูนย์การค้าเป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่น
2531	โทรทัศน์จอยักษ์ขนาด 33 นิ้ว และ 37 นิ้ว เป็นที่นิยมในต่างประเทศ
2532	กำเนิดเคเบิลทีวีในประเทศ โดยบริษัท IBC ในเครือชินวัตรคอมพิวเตอร์ได้สัมปทาน
	ประเทศไทยเปิดรับสัญญาณภาพข่าวต่างประเทศสถานีข่าว 24 ชั่วโมงของ CNN
2533	บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (เอไอเอส) ได้สัมปทานกิจการโทรศัพท์เคลื่อนที่จาก ทศท
	บริษัท ชินวัตรคอมพิวเตอร์ จำกัด ขยายกิจการด้านโทรคมนาคม เช่น เข้าซื้อหุ้นบริษัท โฟนลิงค์ จำกัด (ผู้ให้บริการโทรศัพท์ติดตามตัวรายแรกของประเทศไทย) หรือ การถือหุ้นบริษัท สามารถแซทคอม จำกัด (ผู้รับสัญญาณดาวเทียมรายใหญ่และรายเดียวของประเทศไทย)
2534	บริษัท ซีพี ได้สัมปทานโครงการโทรศัพท์ 2 ล้านเลขหมาย
	บริษัท จัสมิน ซับมารีน เทเลคอมมิวนิเคชั่น จำกัด เช่นสัญญาติดตั้งระบบเครือข่ายเคเบิลใต้น้ำ เพิ่มศักยภาพการติดต่อสื่อสารโทรคมนาคมระหว่างประเทศ
2535	เปิดตัวธุรกิจการให้บริการสื่อสารข้อมูลผ่านดาวเทียมหรือวีแซท (VSAT)
	เปิดตัวธุรกิจงานรับสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม
	ตลาดคอมพิวเตอร์ขยายตัวกว่าร้อยละ 60

โดย (กิตติ ประเสริฐสุข, 2554, น. 170)

ตารางลำดับเหตุการณ์การสื่อสารประเทศไทย พ.ศ.2536 - 2551

ปี	เทคโนโลยีสื่อมวลชนและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน
2536	เปิดตัวดาวเทียมไทยคม โดยบริษัท ชินวัตร แซทเทลไลท์ จำกัด
2537	บริษัทเครือ ซีพี ร่วมโครงการวางระบบเคเบิลใยแก้วใต้น้ำรอบโลก
2538	กำเนิดไอเน็ต หรือศูนย์บริการอินเทอร์เน็ตแห่งประเทศไทย ซึ่งถือเป็นกิจการบริการอินเทอร์เน็ตแห่งแรกในไทย
	เปิดประมูลสัมปทานสถานีโทรทัศน์ไอทีวี
	บริษัทเทมาเสก สิงคโปร์ ซื้อหุ้น เอไอเอส
	เว็บไซต์ sanook.com เป็น search engine อันดับ 1 ของเมืองไทย
	กสท เปิดประมูลสัมปทานผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ไอเอสพี) มีสนใจร่วมประมูล 18 ราย
	บริษัทเทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ปรับโครงสร้างหนี้ 6 หมื่นล้าน
2543	บริษัท โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) ปรับผู้บริหาร เพื่อปรับองค์การใหม่หลังวิกฤตเศรษฐกิจ
	บริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด เข้าถือหุ้นไอทีวี 39%
	พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ขายหุ้นบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่นเพื่อเล่นการเมือง
	บริษัทผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตกว่า 7 ราย เปลี่ยนผู้ถือหุ้นและควบรวมกิจการเพื่อความอยู่รอดธุรกิจ
	ประกาศ พรบ. องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการกระจายเสียงโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมเป็นการเริ่มกระบวนการสรรหา กสท.
2544	ธุรกิจโทรศัพท์เคลื่อนที่แข่งขันสูงด้านราคา
	เปิดตัวโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบซีดีเอ็มเอ 800 ของ กสท.โดย ฮัทชิสัน ซีเอที มัลติมีเดีย
	เปิดตัว โครงการคอมพิวเตอร์เอื้ออาทร
	ธุรกิจให้บริการอินเทอร์เน็ตแข่งขันสูงออกแคมเปญเหมาจ่าย
	ออก พระราชบัญญัติ กฎหมายธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce)
	บริษัท ชินคอร์ปชั่น จำกัด ซื้อหุ้นไอทีวี 100%
	บริษัท ทศภาค จำกัด ครอบครองลิขสิทธิ์สัญญาณถ่ายทอดถ่ายทอดฟุตบอลโลกผ่านดาวเทียม พ.ศ.2545 และ 2549 แทนโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทยด้วยเงินประมาณกว่า 300 ล้านบาท
	ราคาคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กปรับตัวลดลงหลังสิ้นสุดอายุลิขสิทธิ์การผลิตจอแอลซีดีของญี่ปุ่น

ตาราง ลำดับเหตุการณ์การสื่อสารประเทศไทย พ.ศ.2536 – 2551 (ต่อ)

2545	เกมออนไลน์ได้รับความนิยมสูง
	เปิดตัวผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ใหม่คือ Orange
	ดีแทค ปลด IMEI ให้ผู้ใช้บริการโทรศัพท์ทุกเครื่องทุกรุ่นสามารถใช้ระบบดีแทคได้เสรี
	ดีแทค ยอมจำนนจ่ายค่าเชื่อมวงจรให้กับ ทสท. 2,000 ล้านบาท หลังยืดด้วยเหตุว่าค่าธรรมเนียมไม่เป็นธรรมเมื่อเทียบกับ เอไอเอส
	องค์กรโทรศัพท์ เปิดตัวธุรกิจผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตแข่งกับเอกชนด้วยการเปิดให้บริการฟรีคิดเฉพาะค่าโทรศัพท์ในการเข้าใช้งาน 3 บาท
	ค่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ เปิดบริการเสริมในการให้บริการข้อมูล (Content provider)
	นายมีชัยวัญ แสงสุวรรณ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ อสมท. คนใหม่
	บริษัทในเครือชินคอร์ป ได้สัมปทาน IP Star พร้อมสิทธิพิเศษยกเว้นการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลและสิทธิคุ้มครองผูกขาดนานสูงสุด 8 ปี
2546	บริษัทไอทีวี จำกัด ตั้ง นายไตรภพ ลิมปพัทธ์ และบริษัท กันตนา เข้ามาในพันธมิตรทุน
2547	ทุนต่างชาติ ออเรนจ์ เอสเอ ถอนตัวจากการลงทุนใน ทีเอ ออเรนจ์
	บริษัท เทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ทำ Re-brandng เป็น ทู เพื่อทำธุรกิจการสื่อสารแบบล้อมรวมครบวงจร
	เปลี่ยนช่อง 9 จากแดนสนธยา สู่โมเดิร์นนายทิวจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ
	เปิดตัวโครงการเตรียมความพร้อมเปิดเสรีวิทยุชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีผู้ยื่นความจำนงร่วมโครงการ 1,394 ราย
2548	บิล เกตส์ ร่วมลงทุน กับรัฐบาลไทย 3 โครงการ มูลค่า 184 ล้านบาท ได้แก่ 1) โครงการไทยแลนด์ดอทเน็ต (140 ล้านบาท) 2) โครงการพาร์ทเนอร์ E-learning the digitalfess (40 ล้านบาท) 3) โครงการไทยแลนด์เกตเวย์ (4 ล้านบาท)
	ถอดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์นำมาสู่ปรากฏการณ์สนธิ
	บริษัท จีเอ็มเอ็มแกรมมี เข้าซื้อหุ้นของมติชน 32% และหุ้นของโพสต์พับลิชชิง 23%
	บริษัท ดีแทค ปรับโครงสร้างผู้ถือหุ้นหลังจากตระกูลเบญจรงค์กุล ขายหุ้น UCOM ให้กับบริษัท TTH ส่งผลให้ บริษัท เทเลนอร์ เอเชีย เป็นผู้ถือหุ้นสูงสุดคือ 49%
	ASTV ปลุกกระแสทีวีดาวเทียม มีเครือข่ายเคเบิลทีวีท้องถิ่นบรรจุรายการในผังทีวีด้วย
	เปิดตัวโทรศัพท์ผ่านดาวเทียม T-Channel และทีวีดาวเทียมช่อง 8 ของกรมประชาสัมพันธ์

ตาราง ลำดับเหตุการณ์การสื่อสารประเทศไทย พ.ศ.2536 – 2551 (ต่อ)

2549	บริษัท เทมาเส็ก โฮลดิ้ง จำกัด ของสิงคโปร์เข้าซื้อหุ้นของตระกูลชินวัตร 49%
	ศาลปกครองตัดสินคดีคุ้มครองผลประโยชน์ชาติล้มการสรรหา กสช
2550	ศาลปกครองตัดสินเพิกถอนคำสั่งคณะอนุญาโตตุลาการ กรณีข้อพิพาทระหว่าง สเปน. และไต้หวัน พร้อมชี้ขาดให้ไต้หวันจ่ายค่าสัมปทานปีละ 1,000 ล้านบาท พร้อมนำเสนอรายการตามสัดส่วนระหว่างชาวสเปนและไต้หวัน 70:30
	กต. ปรับ นายไพบุลย์ ดำรงชัยธรรม กรณีใช้ข้อมูลภายในทำการซื้อขายหุ้นมิติน
2551	พระราชบัญญัติ การประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ 2551 มีผลบังคับใช้รองรับธุรกิจเคเบิลทีวีและทีวีดาวเทียมสามารถดำเนินธุรกิจอย่างถูกกฎหมาย พร้อมอนุญาตให้ธุรกิจดังกล่าวหารายได้จากการโฆษณาได้
	บริษัทสื่อขนาดใหญ่ลงทุนในกิจการทีวีดาวเทียม ได้แก่ บริษัทจีเอ็มเอ็มแกรมมี่ บริษัทสหมงคลฟิล์ม บริษัท Life-TV บริษัท มีเดีย ทซ์ บริษัท มีเดีย ออฟ มีเดียส์ และบริษัท โรสมีเดีย แอนด์ เอ็นเตอร์เทนเมนต์

โดย (กิตติ ประเสริฐสุข, 2554, น. 178-182)

ภาคผนวก ข
ข้อมูลวิเคราะห์เหตุการณ์รัฐบาล คสช.

ตารางประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์รัฐบาล คสช

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลลัพธ์	ผลผลิต	ผลกระทบ	ตีความ	สถาบัน
1.1 ก่อรูปนโยบาย						
โรแมนซ์สแกรม (identity thief)	การขโมยอัต ลักษณ์ผู้อื่นเพื่อ ฉ้อโกง	-	ภาระ จนท. กระบวนการ ยุติธรรม	เหยื่อผู้เสียหาย รวมมูลค่ากว่า ร้อยล้านบาท	ทีมตำรวจทำ การสืบสวน สอบสวน	ปอท. สตช.
จริยธรรมเนื้อหา (censorship)	การฆ่าตัวตาย ไซเบอร์ การใช้ อาวุธและความ รุนแรง	-	หาข้อสรุป ดำเนินการ	ข้อถกเถียงใน ทุกภาคส่วน ดำเนินการ	ความพร้อม พิจารณา ของสังคม	กสทช.
การหลอกลวงใน การซื้อขายสินค้า	การฉ้อโกง					สตช.
ถ้อยคำเกลียดชัง (cyberbullying)	การละเมิดสิทธิ ส่วนบุคคลต่อ ผู้อื่น	-		ผู้ปกครองต้อง หมั่นดูแลเอาใจ ใส่เด็ก	จิตวิทยา	ทุกภาคส่วน
เกมออนไลน์	ทักษะ เทคโนโลยี ประช	-				ทุกภาคส่วน

โดย ผู้วิจัย

ตารางประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์รัฐบาล คสช (ต่อ)

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลลัพธ์	ผลผลิต	ผลกระทบ	ตีความ	สถาบัน
1.2 การแสดงออกของรัฐบาล						
ปอท. สดช. การตรวจตรา (surveillance)	ปรับกลไกการทำงาน ปอท. และจัดซื้อ เครื่องมือ เทคโนโลยี	Institute	ทีมงานและ เครื่องมือ ควบคุมสื่อ		เทคโนโลยีเวป 2.0 และกลไก ระบบให้บริการ ตรวจสอบ เข้ารหัสข้อมูล เนื้อหาเป็น อุปสรรค	ปอท. สดช.
กสทช. นโยบายการ ลงทะเบียน (registration policy)	การตรวจสอบ แสดงยืนยันตัว ผู้ใช้ซิมเติมเงิน โทรศัพท์ทั่ว ประเทศ	Data	องค์การ ปกครองท้องถิ่น ร้านสะดวกซื้อ ร่วมมือ	ประชาชนมี ภาระไป ลงทะเบียนใหม่	กสทช. ได้รับ ข้อมูลการ สื่อสารครบตาม ต้องการ	กสทช.
คำสั่ง 22/2557	อำนาจ คสช. ต่อ ก.ไอซีที	Gov		ทดสอบจัดการ เชื่อมต่อเฟซบุ๊ก	ประกาศ แนวทางปฏิบัติ ของฝ่ายความ มั่นคงรัฐ	คสช. กสทช.
คำสั่ง 97/2557 และ 103/2557	ห้ามเผยแพร่ ข่าวสาร (เนื้อหา)	Gov		สิทธิ เสรีภาพ สื่อสาร	ควบคุมเนื้อหา สื่อ	คสช.
คำสั่ง 41/2559	อำนาจ กสทช. ต่อเนื้อหาสื่อ	Institute			ควบคุมเนื้อหา สื่อ	คสช กสทช.
คำสั่งซึ่งเกิด เว้ย	การควบคุมสื่อ ใหม่	Gov		เสียงเรียกร้อง ให้ทบทวน	หลายฝ่ายไม่ เห็นด้วยการ ลงทุนที่ไม่คุ้มค่า	สำนักนายกฯ ก.ไอซีที
กสทช.ให้ ปชช. ลงทะเบียนชีว มิติ	เปิดซิมใหม่ หลัง ก.พ.60 เก็บข้อมูลชีวมิติ	Data	ผู้ให้บริการต้อง ร่วมมือ	ประชาชนให้ ความร่วมมือ ลงทะเบียน	ได้ข้อมูลตาม ต้องการ	กสทช.

โดย ผู้วิจัย

ตารางประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์รัฐบาล คสช (ต่อ)

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลลัพธ์	ผลผลิต	ผลกระทบ	ดีความ	สถาบัน
2.1 การโต้ตอบองค์กรต่างชาติ						
ปรับปรุงเรื่อง ความมั่นคง ปลอดภัยไซ เบอร์	รัฐบาลถูกโจมตี ระบบให้บริการ บ่อยครั้ง	Data				สพธอ. ก.ดีอี
สร้างบุคลากร ความมั่นคง ปลอดภัยไซ เบอร์	ไม่ได้วางแผนใด มาล่วงหน้า ขาดกำลังคน เพียงพอ	Data				สพธอ.
นโยบาย OTT	รัฐไม่อาจเก็บ ภาษีรายได้ โฆษณาสื่อข้าม ชาติ	Gov	ใบอนุญาต OTT ราคา 10 บาท / อุปกรณ์	ภาครัฐ ดำเนินการที่ สถานการณ์ เอื้ออำนวย	ประกาศเพื่อ ลองใช้กฎเกณฑ์ บังคับเก็บภาษี ต่างชาติ	กสทช.
สปท.แนะนำ เก็บภาษี ต่างชาติ กรมสรรพากร เก็บภาษีคนใน ชาติ	มีการศึกษาวิธี บริษัทให้บริการ สื่อข้ามชาติ เสียงภาษีของรัฐ	Gov		รัฐไม่อาจเก็บ ภาษีรายได้ โฆษณาสื่อข้าม ชาติ	ภาครัฐ ดำเนินการที่ สถานการณ์ เอื้ออำนวย	สปท. กรมสรรพากร ก.คลัง ธปท.

โดย ผู้วิจัย

ตารางประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์รัฐบาล คสช (ต่อ)

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลลัพธ์	ผลผลิต	ผลกระทบ	ตีความ	สถาบัน
3.1 ข้อถกเถียง (policy issues)						
โครงการชิงเกิด เกตเวย์	การผลักดันให้ ทุกฝ่ายศึกษา ความเป็นไปได้ โครงการ	Gov	ได้ข้อสรุปว่า เป็นไปได้ เป็นผลเสีย มากกว่าผลดี	ประชาชนเกิด ความรู้สึก กลางแกลงใจ วาระปฏิรูป	ต้องการควบคุม เนื้อหาสื่อ	รัฐบาล คสช. กสทช. ก.ไอซีที
3.2 กฎหมาย (law)						
มาตรา 15	ผู้ให้บริการร่วม รับผิดชอบไม่ ดำเนินการตาม หนังสือแจ้งศาล	Institute	ผู้ให้บริการและ ก.ดีอี กรองเนื้อหา หมิ่นฯ	ข้อกังขาเรื่อง การใช้อำนาจ คณะกลั่นกรอง	แนวทางปฏิบัติ Self-censor	ก.ดีอี ปอท. ศาลและอัยการ

โดย ผู้วิจัย

ภาคผนวก ค
ประเด็นนโยบายเกี่ยวกับการสื่อสารของรัฐบาล คสช.

ตารางข้อมูลดำเนินการนโยบายสาธารณะของรัฐบาล พ.ศ.2557-2561

ปี	2557	2558	2559	2560	2561
ประเด็นนโยบาย	การเมือง	เสรีภาพสื่อสาร	ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์	ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์	ข้อมูลส่วนบุคคล
ตัวกำหนด	คสช	สปช / สปท / สนช / คสช.	สปท / สนช / คสช.	สปท / คสช.	คสช / รัฐบาลใหม่
ประชาชน	การปฏิรูปประเทศ		ลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ		รอกการเลือกตั้ง
เหตุการณ์ / กฎหมาย	จึงเกิดเหตุเวย์	เตรียมแผนดำเนินงาน	พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ 2560	พ.ร.บ.ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์	ร่าง พ.ร.บ.ที่ เกี่ยวข้อง ข้อมูลส่วนบุคคล
นโยบายสาธารณะ	รัฐประหาร / เริ่มวาระปฏิรูป	การก่อรูปนโยบาย	การกำหนดนโยบาย	การตัดสินใจนโยบาย	การปฏิบัตินโยบาย
ข้อถกเถียงนโยบาย / การผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ	กระบวนการทางการเมือง	จึงเกิดเหตุเวย์ / นโยบายลงทะเบียน (ชิมโทรศัพท์ / และซีวมิติ)	พร้อมเพย์ / การติดตั้งอีดีซี ทั่วประเทศ	ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์. / ประชากรรัฐสวัสดิการ / การติดตั้งอีดีซี / การโครงการข้อมูล	ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ / ประชากรรัฐสวัสดิการ / การติดตั้งอีดีซี
ผลที่ตามมา	เสรีภาพสื่อสาร	เสี่ยงต่อด้านวาทกรรมจึงเกิดเหตุเวย์	การควบคุมสื่อ	แผนดิจิทัลไทยแลนด์ การควบคุมสื่อ	การควบคุมสื่อ

โดย ผู้วิจัย

ตารางข้อมูลดำเนินการนโยบายสาธารณะของรัฐบาล พ.ศ.2557-2561 (ต่อ)

ปี	2557	2558	2559	2560	2561
องค์กรสถาบัน ขับเคลื่อนริเริ่ม งานนโยบายใหม่ จากผลการปฏิรูป	กสทช.	คณะทำงานแผน ดิจิทัลฯ / กสทช. / ก.ไอซีที / กสทช. / ปอท.สตช.	กรรมาธิการร่าง พ.ร.บ.คอมฯ / สนช. / ธปท. / ก. ไอซีที / กสทช. / ปอท.สตช.	สพธอ. / ธปท. / ก. คลัง / ก.ดีอี / กสทช. / ปอท. สตช.	สพธอ. / ธปท. / ก. คลัง / ก.ดีอี / กสทช. / ปอท.สตช
ผลที่ตามมา	เสรีภาพสื่อสาร และการ	เสี่ยงต่อต้านวาท กรรมซึ่งเกิดเหตุเว้ย การควบคุมสื่อ	การควบคุมสื่อ	แผนดิจิทัลไทย แลนด์ การตรวจตรา สอดส่อง	การตรวจตรา สอดส่อง
ตัวแปรภายนอก ประเทศ	สังคมเครือข่าย และสื่อสังคม	สังคมเครือข่าย และสื่อสังคม	สังคมเครือข่าย และสื่อสังคม	สังคมเครือข่าย สื่อ สังคม สกุลเงินดิจิทัล	สังคมเครือข่าย และสื่อสังคม GDPR

โดย ผู้วิจัย

ภาคผนวก ง

นโยบายที่สนับสนุนข้อมูลส่วนบุคคลในรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

ตารางเหตุการณ์การกระทำรัฐบาล พ.ศ.2551-2557 (สมัยนายกฯ สมชาย)

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลผลิต	ผลกระทบ	ตีความ	สถาบัน	สัมภาระณ
1.ซิงเกิ้ลวินโดว์	เวลาดำเนินการแบบเดิมช้ามาก	ผู้ประกอบการสะดวกรวดเร็ว			กรมศุลกากร	ที่ปรึกษา
2.มาตรฐานข้อมูลนำเข้าส่งออก	ไร้ประสิทธิภาพด้านเอกสาร	หน่วยงานได้ประสานกัน		ล่าช้า	กรมศุลกากร	ที่ปรึกษา
3.อีอาร์พี (ERP)	กฎหมาย / ไม่เชื่อมโยงงานกัน			ใช้งบสูงและการลงทุนไม่คุ้มค่า	หลายองค์กร / การกีฬาแห่งประเทศไทย	ปลัด ก.ไอซีที
4.จัดซื้อบัตรประชาชน	ตามมติ ครม.2547	ประชาชนได้บัตรแบบใหม่			ก.ไอซีที และ ก.มหาดไทย	ปลัด ก.ไอซีที
5.ภาคเอกชนลงทุน 3จี	ศึกษาความคุ้มค่าลงทุน				บมจ.ทีโอที บมจ. กสทช.	
6.จัดตั้ง กสทช.					กทช. / กทค.	
7.ร่าง พ.ร.บ.จัดสรรคลื่นฯ	แก้ไขระบบสัมปทานมือถือเป็นใบอนุญาต				กทช.	
8.เอกชน 3จี	ความคุ้มค่า				กทช.	
9.เพิ่มโทษคดีหมิ่นฯ ให้อำนาจ ก.ไอซีที	พ.ร.บ.คอมฯ ต้องรอศาล	เพิ่มโทษ เดิม 3-15 ปี ขึ้นไป	จริยธรรมประชาชน		อนุ กมธ สส.รัฐสภา	ส.ส.พรรคการเมือง
10.พ.ร.บ.คอมฯ ปี 2550 มีความคลุมเครือ	มาตรา 18,19 และจนท.ใช้ บ.วิอาญาเกินกว่าเหตุสมควร	อำนาจเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ	จริยธรรมประชาชน		ศาลยุติธรรมและตำรวจ	ผู้พิพากษา / เจ้าหน้าที่สอบสวน

โดย ผู้วิจัย

ตารางเหตุการณ์การกระทำรัฐบาล พ.ศ.2551-2557 (สมัยนายกฯ สมชาย) (ต่อ)

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลผลิต	ผลกระทบ	ตีความ	สถาบัน	สัมภาษณ์
11. ระบบตรวจ ตราการสื่อสาร ประชาชน	ข้อมูลหมิ่นฯ บนอินเทอร์เน็ต		จริยธรรม ประชาชน	เตรียม งบประมาณ 75-100ล.	นายกรัฐมนตรี ก.ไอซีที เนคเทค ผู้ประกอบการ เอกชน ไอเอสพี 120 แห่ง	รัฐมนตรี ก.ไอซี ที / ผอ.เนคเทค
12.ระบบ ตรวจสอบการ สื่อสาร ประชาชน	ข้อมูลหมิ่นฯ บนอินเทอร์เน็ต		จริยธรรม ประชาชน	งบประมาณ ก. ไอซีที 500ล. ไอเอสพี 120 แห่ง แห่งละ 3 ล.	สภาความมั่นคง แห่งชาติ / มท / ก.วัฒนธรรม / สำนักงบฯ / สำนักข่าวกรอง ฯ / เนคเทค	
13.พระราช กฤษฎีกาว่า.. ชำระเงินทาง อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2551	การพัฒนา เปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีของ สื่ออินเทอร์เน็ต	วัตถุประสงค์ 5 ข้อ	ธุรกิจ 8 ประเภท		ธนาคารแห่ง ประเทศไทย (ธปท.) เป็น ผู้รับผิดชอบ	ผู้รับผิดชอบฝ่าย ข้อมูล สารสนเทศ ธนาคารแห่ง ประเทศไทย

โดย ผู้วิจัย

ตารางเหตุการณ์การกระทำรัฐบาล พ.ศ.2551-2557 (สมัยนายกฯ อภิสิทธิ์)

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลผลิต	ผลกระทบ	ตีความ	สถาบัน	สัมภาษณ์
14.ตัดงบ GIN โครงการสื่อสาร เชื่อมโยง หน่วยงานภาครัฐ	เปลี่ยน ครม.		เป็นระบบที่ใช้ เชื่อมต่อระดับ อำเภอและ ตำบล	หักงบ 30% จากมูลค่า 400ล.	ก.ไอซีที	
15.ตัดงบ โครงการอีเมล mail.go.th ของ ภาครัฐ	เปลี่ยน ครม.		ไม่พอรองรับ การขยายตัวที่ 1 แสนบัญชี	งบปี 2553 ได้ เท่ากับจำนวน ของปี 2552	ก.ไอซีที	
16.กระทรวงไอซี เป็นศูนย์กลางแม่ ข่ายของหน่วยงาน อื่น	รวมศูนย์	ระบบความ มั่นคง ปลอดภัยไซ เบอร์ (หมิ่นฯ)			สบทร. / บมจ. ทีโอที / บมจ. กสท โทรฯ	
17.กระทรวงทำ SingleWindow / e-Logistic					ก.ไอซีที กรมศุลกากร ก.คมนาคม	
18.กรมศุลกากร จัดสรรงบเพิ่ม Single Window	เอกสาร อิเล็กทรอนิกส์เพื่อ การนำเข้าส่งออก	พัฒนา ต่อเนื่อง		ใช้งบ 378 ล.	กรมศุลกากร	
19.ก.ไอซีทีขอ งบประมาณ กระตุ้นเศรษฐกิจ 2,300ล.	ต้องศึกษาโดย สำนักงานสถิติ แห่งชาติ / กรม อุตุนิยมวิทยา สภาพัฒน์ / สำนัก งบประมาณ		กระจายการ สื่อสาร พื้นฐานไปสู่ ท้องถิ่นทั่ว ประเทศ	สร้างรัฐบาล อิเล็กทรอนิกส์ ไอซีทีชุมชน 1,000 แห่ง และ ระบบ GIN	ก.ไอซีที	
20.การสรรหา กรรมการ กทช. คนใหม่	ปัจจัยกลุ่มทุนทาง การเมืองอาจส่งผล กับผลประโยชน์ กิจการคลื่นความถี่				กทช.	รอง ประธาน กรรมการ รณรงค์เพื่อ การปฏิรูป สื่อ

โดย ผู้วิจัย

ตารางเหตุการณ์การกระทำรัฐบาล พ.ศ.2551-2557 (สมัยนายกฯ อภิสิทธิ์) (ต่อ)

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลผลิต	ผลกระทบ	ตีความ	สถาบัน
21.กรม.เศรษฐกิจ และ ก.การคลัง ยกเลิกระบบ สัมปทาน	ใช้ พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ ทีวีไอที และ กสท ๖ ได้รับใบอนุญาต ประกอบกิจการ โทรคมนาคม กับ การให้เช่าสินทรัพย์ โครงข่าย			ส่งเสริมการแข่งขัน และได้มาซึ่งราคาที่ เป็นธรรมต่อ ผู้บริโภคและระดับ ราคาบริการที่ ใกล้เคียงกัน	กรม.เศรษฐกิจ และ ก.การคลัง
22.ความร่วมมือ ลงทุนเทคโนโลยี รัฐวิสาหกิจ กับ ภาคเอกชน	รัฐวิสาหกิจด้าน การสื่อสารศึกษา วิธีการดำเนินงาน เพื่อผลกำไรให้ได้ ต่อไป				บมจ.กสท โทรคมนาคม และ บมจ. ทู คอร์ป
23.กสทช.แนวทาง จัดสรรการประมูล 2จี	เพื่อให้ราคา 3จี ไม่ แพงและเป็นธรรม	กสทช.จะไม่ประมูล คลื่น 2จี และ 3จี พร้อมกัน		แนวทางให้ ภาคเอกชน	กสทช.
24.ทรู ควบรวม กิจการของ อัส	เอไอเอส และ ดีแทค เป็นกลุ่มทุน ข้ามชาติผู้เล่นหลัก ทรู กลายเป็นกลุ่ม ทุนไทยที่มี ศักยภาพ	ไทยจะได้มี โครงข่าย 3G ภาคเหนือและภาค กลาง	การแข่งขันตลาด การสื่อสารไร้สาย	ทรูซื้อโครงข่าย ซีดีเอ็มเอ เพื่อ เตรียมประมูล ใบอนุญาต 4จี	บมจ.กสท โทรคมนาคม และ บมจ. ทู คอร์ป
25.ทรู และ กสท ขยายการลงทุน 2,000ล. ภายในปี 2554	เดิมคู่แข่ง เอไอเอส และดีแทค ถือเป็น ทุนข้ามชาติผู้เล่น หลักในตลาด	ประชาชนจะได้ โครงข่าย 4G ภาคเหนือและภาค กลางในอนาคต	การแข่งขันตลาด การสื่อสารไร้สาย	ปรับปรุง CDMA เป็น HSPA+ ที่ รองรับ LTE 4จี	บมจ.กสท โทรคมนาคม และ บมจ. ทู คอร์ป
26.นโยบายบอร์ด แบรนต์แห่งชาติ ให้ รัฐวิสาหกิจเป็น เจ้าของโครงข่าย ของประเทศ	ไม่ให้เกิดโครงข่าย ซ้ำซ้อนและใช้ ประโยชน์การ ลงทุนโครงข่ายที่ เหมาะสม	ใช้ทรัพยากรและ พลังงานอย่าง เหมาะสม โดยรัฐ เป็นเจ้าของ โครงข่าย		เทคโนโลยีการ สื่อสารไร้สายยุค ถัดไป และราคาถูก ประโยชน์จากการ แข่งขัน	รัฐบาล

โดย ผู้วิจัย

ตารางเหตุการณ์การกระทำรัฐบาล พ.ศ.2551-2557 (สมัยนายกฯ อภิสิทธิ์) (ต่อ)

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลผลิต	ผลกระทบ	ตีความ	สถาบัน	สัมภาษณ์
28.แนวทางการติดตั้งชุดคำสั่งที่ไอเอสพี	เพื่อติดตั้งชุดคำสั่งการสืบค้นคัดกรองข้อมูล ร่วมกับภาคเอกชน		ผู้ประกอบการไอเอสพีรับทราบนโยบายรัฐ		กทช.	เลขาธิการ กทช.
29.จัดตั้งกลุ่มลูกเสือไซเบอร์	มีเว็บไซต์ที่เข้าข่ายหมิ่นฯ เป็นจำนวนมาก	เด็กนักเรียนจาก 10 โรงเรียน รวม 200 คน เฝ้าตรวจตรา		ใช้พัฒนาลูกเสือและจากไอซีทีชุมชน 1.9ล.	ก.ไอซีที	ปลัด ก.ไอซีที
30.สำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ต พ.ศ.2553	ความกังวลปัญหาผลที่ตามมาจากการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต	ยืนยันนโยบายบรอดแบนด์ตรงกับปัญหาของคนไทย		ประชากรเน็ต 22.3 ล้านคน ร้อยละ 52 ใช้บรอดแบนด์	เนคเทค / สนง. สกิดแห่งชาติ	
31.จัดซื้อบัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์ (ต่อ)	วิธีการประมูลอิเล็กทรอนิกส์ (อี-อ็คชั่น) ราคา 902 ล้านบาท หรือ (เฉลี่ย) ใบละ 34.69 บาท	บัตรประชาชนแบบใหม่ชิปหน่วยความจำในบัตร 64 Kbytes รวม 26 ล้านใบ			ก.ไอซีที	ปลัด ก.ไอซีที
32.บัตรประชาชนที่เชื่อมโยงข้อมูลระบบทั้งหมด	เป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยในอนาคตเชื่อมโยงกับผู้ออกประสงค์	ระบบผู้ถือบัตรลดภาระในการติดต่อทำบัตรหลายที่หลายแห่ง จากประมาณ 90 หน่วยงาน		ระบบการเชื่อมโยงข้อมูลภาครัฐ (GIN) จะเชื่อมกับระบบบัตรประชาชน	ก.มหาดไทย	ผอ.สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง
33.ปัญหาการส่งมอบบัตรประชาชน พ.ศ. 2553	กฎระเบียบและเรื่องพัสดุ		ประชาชนต้องใช้ บัตรเหลืองหรือบัตร บ.ป.2 เป็นเวลา 8 เดือน	การเมือง	นายกรัฐมนตรี ก.มหาดไทย ก.ไอซีที คณะฯ กฎษฎีกา กรุงเทพมหานคร	อธิบดีกรมการปกครอง ปลัด ก.มหาดไทย

โดย ผู้วิจัย

ตารางเหตุการณ์การกระทำรัฐบาล พ.ศ.2551-2557 (สมัยนายกฯ ยิ่งลักษณ์)

เหตุการณ์	ปัญหา/สาเหตุ	ผลผลิต	ผลกระทบ	ตีความ	สถาบัน	สัมภาษณ์
34.กสทช. ประมูลคลื่น 3จี ครั้งแรก	ข้อตกลงเรื่อง จริยธรรมเสี่ยง ส่วนน้อยต่อ สาธารณะ	จริยธรรม ควร เทียบเท่าสากล		ขาดความ โปร่งใส	กสทช.	กสทช.ฝ่ายเสี่ยง ข้างน้อย
35.ทีเอสไอ ตรวจสอบ กระบวนการ สรรหา กสทช.	ไม่โปร่งใส ชัด ต่อกฎหมาย	ควรยกระดับ เทียบเท่าสากล		ขาดความ โปร่งใส	กรมสอบสวน คดีพิเศษ กสทช.	
36.จัดซื้อบัตร ประชาชน อิเล็กทรอนิกส์ (ต่อ)	เตรียมส่งมอบ บัตรประชาชน 17 ล้านบัตร ปี งบ 2555 719.95ล.	บัตรประชาชน แบบใหม่		เตรียม ดำเนินการจัด งบประมาณของ ก.ไอซีที	ก.มหาดไทย ก.ไอซีที	
37.สรอ. เร่ง เชื่อมบริการ อิเล็กทรอนิกส์ 800 บริการ	เพื่อการ ให้บริการ ประชาชน เพื่อ รูปแบบดิจิทัล ผลักดันสมาร์ต ไทยแลนด์ บริการภาครัฐ 800 บริการ ใช้ งานได้ 1%	เร่งงานเชื่อมต่อ ให้สำเร็จ GIN และระบบบัตร ปชช.	คาดว่าประหยัด ค่าใช้จ่ายรัฐ โดยรวมได้ถึง 1,000ล.	สรอ. ได้รับ งบประมาณกว่า 1,000ล. ปีงบประมาณ 2555 ต้องเร่งไปสู่ ตอบโจทย์ ต้องการ ปชช	สำนักงาน รัฐบาล อิเล็กทรอนิกส์ (สรอ.)	ผอ.สรอ.
38. กรรมาธิการ วุฒิสภา เห็นว่า การใช้งบ สรอ. ยังไม่เหมาะสม	โครงข่าย พื้นฐาน ควร ลงทุนเรื่องการ กระจ่ายเน็ต ก่อน				วุฒิสภา	
39.โครงการ พัฒนาปรับปรุง ประสิทธิภาพ ระบบบริการ ภาครัฐ เรื่อง ข้อมูลทะเบียน ราษฎร	ทำ MOU ข้อตกลงเพื่อ การเชื่อมโยง และใช้ ประโยชน์ข้อมูล ทะเบียนราษฎร และชุดคำสั่ง อ่านบัตร ปชช.	เร่งงานเชื่อมต่อ ให้สำเร็จ GIN และระบบบัตร ปชช.			ก.ไอซีที ก.มหาดไทย สรอ. กรมการ กงสุล กรมการ ขนส่งทางบก กรมสรรพากร	อธิบดีกรมการ ปกครอง ผอ. สรอ.

โดย ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

นายธีรวัจน์ ดารามาศ

วันเดือนปีเกิด

25 กันยายน 2520

วุฒิการศึกษา

ปีการศึกษา 2543: วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ปีการศึกษา 2546: บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สถาบันจัดการพัฒนบริหารศาสตร์